Právnická fakulta Univerzity Karlovy

Doktorská disertační práce

Vlastnické právo k movitým věcem v českém a německém právu

Knihovna UK PF
3125072360

Mgr. Vladimír Jašek, LL.M.

2007

Obsah

Úvod 1

I. Německé právo

Věci 2
Mrtvé tělo a části těla jako věci 4
Zvířata jako věci 6
Druhy věcí 7
Součásti věci 8
Druh přechodu vlastnictví 9
Převod vlastnického práva dle § 929 věta 1 BGB 11
Převod vlastnického práva dle § 929 věta 2 BGB 14
Převod vlastnického práva u námořních lodí nezapsaných v rejstříku 15
Převod vlastnického práva podle § 930 BGB (držební konstitut) 16
Převod vlastnického práva dle § 931 BGB (postoupení nároku na vydání) 19
Nabytí vlastnictví prostřednictvím zástupce 22
Zastoupení u dohody 22
Nepřímé zastoupení převodce 23
Neprimé zastoupení nabyvatele 23
Konstitut "sám se sebou" *("Insichkonstitut")* 24
Zastupování při předání 25
Nabytí vlastnictví v dobré víře 26
Obecné předpoklady nabytí v dobré víře 27
Dobrá víra nabyvatele 28
Dobrá víra nabyvatele a jeho zástupce 31
Nabytí v dobré víře u dohody a předání dle § 929 věta 1 (§ 932 odst. 1 věta 1 BGB). 32
Nabytí v dobré víře u dohody podle § 929 věty 2 BGB (§ 932 odst. 1 věta 2 BGB).. 33
Nabytí v dobré víře u držebního konstitutu § 930 BGB (§ 933 BGB) 33
Nabytí v dobré víře při postoupení nároku na vydání podle 931 BGB (§ 934 BGB) .. 34

Převodce jako nepřímý držitel 35
Převodce jako osoba bez držby *("Nichtbesitzer")* 36
Vyloučení nabytí v dobré víře u zmizelých věcí (§ 935 BGB) 37
Výjimka ze zákazu nabytí podle § 935 odst. 2 BGB 40
Potlačení práv třetích osob u nabytí v dobré víře 40
Vydržení v německém právu 42
Nález v německém právu 45
Věci ztracené 46
Nálezce 48
Nález ve veřejných prostorách 54
Nález pokladu 56
Spojení věcí 57
Smíšení věcí 57
Zpracování věci 58
Úprava věcných práv v německém mezinárodním právu soukromém 59
Zvláštní hraniční určovatel čl. 46 EGBGB 63
Změna statutu 64
Res in transitu 68

II. České právo

Pojem vlastnického práva 69
Věci 71
Zvířata jako věci 73
Dělení věcí 74
Lidské tkáně a orgány 77
Lidské pozůstatky a lidské ostatky 79
Součást věci 80
Příslušenství věci 83
Nabytí vlastnictví na základě smlouvy 84
Nabytí vlastnictví faktickým převzetím věci 86
Odlišné dohody stran ve smyslu § 133 odst. 1 ObčZ 88

Přechod vlastnického práva uzavřením smlouvy 88
Nabytí vlastnictví k věci nacházející se u nabyvatele 89
Konstitut věc zůstává po převodu vlastnictví u převodce 90
Převod vlastnictví k věci nacházející se u třetí osoby 91
Zvláštní zákonná úprava nabývání vlastnického práva 91
Výhrada vlastnického práva podle občanského zákoníku 92
Nabytí vlastnického práva zápisem do veřejného rejstříku 93
Nabývání letadel 95
Zákon č. 61/2000 Sb., o námořní plavbě 96
Nabývání vlastnického práva smlouvou v návrhu nového občanského zákoníku 97
Nabytí vlastnictví v dobré víře 98
Úprava nabývání vlastnického práva od nevlastníka v novém občanském zákoníku .. 99
Účinky odstoupení otázka věcněprávních či obligačně právních důsledků 102
Kupní smlouva podle obchodního zákoníku 105
Výhrada vlastnictví v obchodním zákoníku 106
Prodej podniku 106
Koupě najaté věci 107
Nabytí vlastnického práva od nevlastníka v režimu obchodního zákoníku 107
Přípustnost nabytí vlastnického práva v dobré víře při volbě obchodního zákoníku ... 108
Nabytí vlastnického práva v dobré víře k cenným papírům 110
Smlouva o dílo 112
Komisionářská smlouva 115
Vklad do obchodní společnosti 118
Podílové spoluvlastnictví 119
Zánik a zrušení podílového spoluvlastnictví 125
Společné jmění manželů 126
Společné jmění nemanželů 127
Držba 128
Ochrana držby podle § 5 ObčZ 133
Vydržení 135
Úprava vydržení v novém občanském zákoníku 141
Vytvoření věci a zpracování věci 142
Úprava zpracování a smísení věci v novém občanském zákoníku 143

Nabytí plodů věci 144
Zvláštní úprava nabývání vlastnictví k plodům věci (lesní zákon, rybářství, myslivost) 145
Nabytí plodů oprávněným a neoprávněným držitelem 146
Věc nalezená a ztracená 146
Právní úprava účinná do 30. září 2005 - nabytí vlastnického práva státu 147
Nová úprava účinná od 01.10.2005 nabytí vlastnického práva obce 149
Osoba nálezce 151
Zvláštní úprava zákona o státní památkové péči ohledně archeologických nálezů ... 151
Zákon o pozemních komunikacích - vraky vozidel 153
Úprava přivlastnění věci, věc ztracená, opuštěná a skrytá v novém občanském zákoníku 154
Omezení dispozic s úředním průkazy 155
Zbraně a střelivo 156
Drahé kovy 159
Surové diamanty 159
Předměty kulturní hodnoty prodej a vývoz - zákon č. 71/1994 Sb. 160
Zákon o státní památkové péči 161
Vliv porušení veřejnoprávních předpisů na platnost soukromoprávních právních úkonů 163
Úprava věcných práv v zákoně č. 97/1963 Sb. 164
Změna statutu 165
Res in transitu 167
Vydržení 168
Vlastnické právo mezi stranami smlouvy 168
Princip subsidiarity 169
Vídeňská Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží 169
Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy ("Římská úmluva") 170
Úprava věcných práv v bilaterálních smlouvách o právní pomoci 172
Ženevská úmluva o mezinárodním uznávání práv k letadlům 174
Úprava věcných práv v Evropském právu 175

Závěr 179

Seznam literatury - zahraniční část:

- Andrea M., Europäisches und Internationales Schuld-, Sachen- und Gesellschaftsrecht, Universität Potsdam
- Baur J. F., Stürner R., Lehrbuch des Sachenrechts, 18. vydání, 2006
- Feil E. ABGB-Handkommentar für die Praxi, 1977
- Flume W., Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts, 4. vydání, 1992
- Hübner, Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Gesetzbuches, 2. vydání 1996
- Jauernig, Kommentar zum BGB, 8. vydání, 1997
- Kegel G., Schurig K., Internationales Privatrecht, 9. vydání, 2004
- Kosiol H., Welser R., Bürgerliches Recht, 13. vydání, 2006
- Kropholler J., Internationales Privatrecht, 4. vydání, 2004
- Köhler H., Lange L., BGB, Allgemeiner Teil, 30. vydání, 2006
- Larenz/Wolf, Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts, 9. Aufl. 2004
- Martiny, D. Nichtanerkennung deutscher Sicherheitsübereignung in Österreich, IPRax, 1985
- Medikus D., Bürgerliches Recht, 17. vydání, 1996
- Müller K., Sachenrecht, 4. vydání, 1997
- Münchener Kommentar zum BGB, Band 6, Sachenrecht, 3 vydání, 1997
- Palandt, Bürgerliches Gesetzbuch, 65. vydání, 2006
- Rüthers/Stadler, Allgemeiner Teil des BGB, 14. vydání 2006
- Schack H., BGB, Allgemeiner Teil, 8. vydání, Heidelberg, 1999
- Schwaab K.H., Prütting H., Sachenrecht, 28. vydání, 1999
- Soergel, Kommentar zum BGB, Band 6, Sachenrecht, 12. vydání, 1990
- Staudinger, Kommentar zum BGB, Band 3, Sachenrecht, 13. vydání, 1993-1997
- Westermann H.P., BGB Sachenrecht (Schwerpunkte), 9. vydání, 1999
- Wieling H.J., Sachenrecht, Band I, Sachen, 1990

Seznam literatury – tuzemská část

- Barešová/Baudyš v Zákon o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, komentář, 3.vydání, C.H.Beck 2002
- Bejček, J., Existuje smluvní svoboda ?, ASPI: 22326 (LIT).
- Bohuslav P., Vydržení v českém právu, C.H.Beck 2002
- Ehlich S., Předkupní právo, Bulletin Advokacie 2/1997,
- Eliáš K., Aniž křičte, že Vám stavbu bořím, Právní rozhledy 8/2006,
- Eliáš K., Věc jako pojem soukromého práva, Právní rozhledy 4/2007
- Eliáš K., Vlastnické právo. Paradigmata českého pojetí pod zkušebním kamenem kontinentální právní kultury, Právní rozhledy 22/2005
- Fiala J. a kol. Občanské právo hmotné, 3. vydání, Masarykova univerzita 2002
- Holub/Pokorný/Borovský, Občan a vlastnictví v českém právním řádu, Linde 2002
- Jehlička O. - Švestka J., Nad předkupním právem, Právní rozhledy 5/1994
- Jehlička O., Švestka J., Škárová M. a kol., Občanský zákoník, Komentář, CH Beck 2004
- Kindl M., Musí být věci užitečné (a zcela ovladatelné):, Právní forum 9/2006
- Kindl., M., Právní forum 6/2004
- Knapová -- Švestka a kol, Občanské právo hmotné 1, 4. vydání ASPI 2005
- Knapová M., Držba, Právo a zákonnost 10/1992
- Knapová/Švestka/Dvořák - Občanské právo hmotné sv. II
- Knapp V., Plank K. a kol. Učebnice československého občanského práva, sv.I, Praha, Orbis 1965
- Komentář k československému zákoníku občanskému, Právnickém knihkupectví a nakladatelství V. Linhart Praha 1935
- Kopáč I.. Švestka J.: Nad právní problematikou vkladu spoluvlastnického podílu k nemovitosti do společnosti s ručením omezeným, Právní rozhledy 9/1994,
- Krčmář J.: Právo občanské, část všeobecná, Všehrd, Praha 1932,
- Kučera Tichý, Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním, Komentář
- Kučera Z., Mezinárodní právo soukromé
- Melzer F., Vliv odstoupení od smlouvy na nabytí vlastnického práva, Právní rozhledy 14/2006
- Melzer F., Volba obchodního zákoníku a nabytí vlastnického práva od neoprávněného, Právní rozhledy 7/2006,
- Návrh občanského zákoníku, OZ – konsolidovaná verze -- tisk 4-05 - final.doc
- Pelikán T.: Ochrana spotřebitele ve správním právu – obecné otázky ochrany spotřebitele – pojem spotřebitel, ASPI 13889 (LIT)
- Pelikánová I., Komentář k Obchodnímu zákoníku, Linde 1994-1997

- Petr, B. Ke dvěma aktuálním problémům vydržení vlastnického práva, Právní rozhledy 8/2007
- Pokorná J., Několik úvah o předkupním právu k obchodnímu podílu ve společnosti s ručením omezeným, Právo a podnikání 11/94
- Rouček, F., Sedláček J., Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému. Díl II. Praha: V. Linhart, 1935, str. 189; Sedláček, J. Vlastnické právo. Praha 1935
- Růžička K., Nabývání vlastnického práva k nemovitostem v ČSFR cizincem [PZ 91,5:268], ASPI: 1374 (LIT)
- Spáčil J., Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku, C.H. Beck 2002
- Spáčil J., Současné problémy vlastnického práva, Právní rozhledy 2/2006
- Svoboda L., Předkupní právo, C.H. Beck 2005
- Svobodová M. Bučková I: Rakousko: Nejvyšší soud (OGH): Výkon předkupního práva při darování, Právní rozhledy 10/1994
- Šalamoun M., Houby jako předmět právních vztahů, Právní rozhledy 3/2007
- Šimka K., Mobilní konflikty a jejich řešení v mezinárodním právu soukromém ČR, SRN, Rakouska a Švýcarska, Právní rozhledy 12/2000
- Šrámek L., Změny v úpravě podílového spoluvlastnictví podle novely občanského zákoníku, Právo a zákonnost 8/1992
- Štenglová/Plíva/Tomsa a kol., Obchodní zákoník komentář, 10. vyd., C.H. Beck 2005.
- Zbranková R., Jak čelit možnosti "zrušení" vlastnického práva v důsledku odstoupení předchozího převodce od smlouvy o převodu nemovitostí?, epravo čl. č. 4/2009

Seznam zkratek

ADHGB	-	Allgemeines Deutsches Handelsgesetzbuch
AktG	-	Aktiengesetz
AT	-	Allgemeiner Teil
AWD	-	Außenwirtschaftsdienst des Betriebsberaters
BGB	-	Bürgerliches Gesetzbuch
BlbI	-	Bundesgesetzblatt
BGH	-	Bundesgerichtshof
BGHZ	-	Entscheidungen des Bundesgerichtshofes in Zivilsachen
BWaldG	-	Bundeswaldgesetz
DB	-	Deutsche Bahn
EGBGB	-	Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche
EVHGB	-	handelsrechtliche Einführungsverordnung
GenG	-	Genossenschaftsgesetz
GG	-	Grundgesetz
GmbHG	-	Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung
HansloLG	-	Oberlandesgericht Hamburg
HGB	-	Handelsgesetzbuch
IPRax	-	Praxis des internationalen Privat- und Verfahrensrechts
IPRG	-	Gesetz zur Neuregelung des internationalen Privat- und Verfahrensrechts
JuS	-	Juristische Schulung
JZ	-	Juristenzeitung
KultGüRückG	-	Kulturgüterrückgabegesetz
LG	-	Landgericht
LM	-	Lindenmaier-Möhring, Nachschlagewerk des BGH
LuftFzG	-	Gesetz über Rechte an Luftfahrzeugen
MDR	-	Monatsschrift für Deutsches Recht
NJW	-	Neue Juristische Wochenschrift
NJW-RR	-	Neue Juristische Wochenschrift – Report Zivilrecht
NS ČR	-	Nejvyšší soud České republiky
ObčZ	-	Občanský zákoník
ObchZ	-	Obchodní zákoník
OGH	-	Oberster Gerichtshof
OLG	-	Oberlandesgericht
OLGZ	-	Entscheidungen der Oberlandesgericht in Zivilsachen
OSŘ	-	Občanský soudní řád
RG	-	Reichsgericht
RGZ	-	Amtliche Sammlung der Entscheidungen des

		Reichtsgerichts in Zivilsachen
RGBl	-	Reichsgesetzblatt
RGRK	-	Das Bürgerliche Gesetzbuch mit besonderer Berücksichtigung der Rechtsprechung des Reichsgerichts und des Bundesgerichtshofes, Kommentar
RGSt	-	Entscheidungen des Reichgerichtshofes in Strafsachen
RGZ	-	Entscheidungen des Reichgerichtshofes in Zivilsachen
Sb.	-	Sbírka zákonů
Sb.m.s.	-	Sbírka mezinárodních smluv
SoJ	-	Soudní judikatura
TŘ	-	Trestní řád
TZ	-	Trestní zákon
WM	-	Wertpapiermitteilungen
ZPO	-	Zivilprozessordnung

Úvod

Vlastnické právo je jedním z nejvýznamnějších právních institutů v oblasti soukromého práva. Vlastnické právo je základním stavebním kamenem moderní společnosti a plní v ní přímo či nepřímo celou řadu úkolů. Určuje vztah mezi vlastníkem a jeho věcmi. Je základním ukazatelem pro "vlastní" a "cizí, pro "mé" a "tvé", určujícím prvkem pro stanovení chudoby a bohatství. Díky vlastnictví a jím provedené přiřazení věcí a lidí je možné definovat další právní vztahy a vazby. Vlastník může svou věc půjčit či pronajmout, prodat či vyměnit. Bez vlastnictví nebylo by řady závazkových vztahů.

Vlastnictví bývá definováno jako absolutní panství vlastníka nad věcí omezené vlastnickými či jinými právy jiných vlastníků a jiných osob a omezené případnými ustanoveními veřejnoprávních předpisů. Vlastnictví zavazuje. Vlastnické právo se nepromlčeno. Soukromé i veřejné právo zaručuje vlastníku celou řadu práv a ukládá mu jisté povinnosti.

Vlastnické právo je institutem známým snad všem zemím kontinentálního právního systému. Přesto se pohled na vlastnictví, způsoby jeho nabývání, omezení může v jednotlivých zemích lišit. Zdánlivě neotřesitelná a neměnná jistota vlastnictví může být pouhým překročením státní hranice výrazně dotčena. Co je dovoleno v jednom státu, nemusí být dovoleno v jiném, úkony provedené k nabytí vlastnictví v jednom státě mohou být v druhém státě posuzovány dle jiných pravidel a z jiných hledisek.

Míra dramatičnosti změn se je závislá na míře odlišností, které jednotlivé právní řády vykazují. Zatímco směrem na jih, do Rakouska, zažívá české vlastnické právo do značné míry návrat ke svým klasickým tradicím a kořenům a má možnost připomenout si období platnosti Všeobecného občanského zákoníku z roku 1811, kdy rakouští i čeští teoretici mohli každý svým jazykem popisovat totožnou materii, překročením státní hranice na západ, na území Spolkové republiky Německo, přestává platit celá řada domnělých jistot, o které se právní teoretik či praktik běžně opírá.

Autor těchto řádek si dodnes vybavuje totální zmatení, šok a upřímné zděšení, které zažil před lety v průběhu studia na samém počátku zahraničního studijního pobytu na Univerzitě Passau. Vyzbrojen znalostmi a sebevědomím absolventa třetího ročníku PF UK ocitl se v

prvních listopadových týdnech mezi německými kolegy prvního ročníku na semináři občanského práva, kde byl studentům zadán zdánlivě jednoduchý úkol posoudit nároky z kupní smlouvy, od které bylo odstoupeno. Zdánlivě triviální úloha stala se podnětem pro zamyšlení o podstatě bytí, juristické existence a vlastnického práva, neboť před dokořán otevřenýma očima autorovýma byla vyučujícím postupně představována konstrukce na první pohled resp. poslech naprosto nepochopitelná, kdy bylo zkoumáno dosud nezkoumané a zpochybňováno dosud nezpochybněné. Smršť dosud neznámých pojmů jako věcněprávní smlouva, princip oddělení a abstrakce, postupování nároků byly postupně otřeseny i takové jistoty jako "věc" v právním smyslu nebo dokonce obyčejná kupní smlouva, neboť zde bylo tvrzeno, že ta s nabytím vlastnictví nemá v podstatě nic společného. Poté, co autor zavrhl myšlenku, že se na místě všichni zbláznili, projela mu hlavou snad až kacířská myšlenka: "Všechno je tu jinak!". Na otázku, je-li tomu skutečně tak, nechť alespoň částečně odpoví následující řádky.

I. Německé právo

Věci

Vlastnické právo jako absolutní věcné právo se vztahuje na věci. Věcmi ve smyslu §90 BGB jsou jen hmotné předměty. Pojem předměty zahrnuje vedle věcí i zvířata a nehmotné předměty. Nehmotnými předměty jsou například energie, zde za předpokladu, že jsou ovladatelné (proto sem nepatří například statická elektřina, sluneční teplo, síla vln v otevřeném moři, světlo a také počítačová data a počítačové programy - patří sem však jejich ztělesnění na nosiči dat), dále nehmotná majetková práva jako například firma, klientela, pohledávky či jiná majetková práva.

Věc je prostor vyplňující hmatatelný předmět, tzn. nejen pevné, nýbrž tekuté a plynné formy, pakliže jsou technicky ovladatelné a přístupné smyslovému vnímání, byť by to bylo možné i jen s pomocí nějakého technického zařízení.[1]

[1] Münch-Holch § 90 pozn 6, podobně Larenz AT BGB § 20 pozn. 12

Některé věci, ačkoliv jsou hmotnými předměty, nejsou považovány za věc v právním smyslu. Jejich vyloučení z kategorie věcí bývá činěno buď to na základě povahy těchto věcí (zde „věcí v obecném nikoli právním smyslu) nebo např. na základě existujících osobnostních práv..

Povaha věci

- kvůli neovladatelnosti se za věc nepovažuje např. volný vzduch, voda v moři, v tekoucích vodách a jako spodní voda (pakliže není zachycena v nějakém jezeře spodní vody a uzavřena. Jiné pojetí tyto předměty, zejména hvězdy, meteory atd.) kvůli nepřístupnosti a nemožnosti jejich ovládnutí člověkem zcela jako věc vylučuje. [2] Přesnou hranici mezi předměty, které věcí jsou a věcí nejsou, může být v některých konkrétních případech obtížné. Proč by například měl být měsíc věcí a jiné planety ne? Stane se věc Mars věcí poté, kdy na něj poprvé vstoupí člověk příp. by zde v budoucnu např. byla vybudována stálá vesmírná stanice ? Kde je hranice ovladatelnosti (stačí přistání automatické sondy nebo musí na planetu vstoupit člověk? Dá se u měsíce vůbec mluvit o ovladatelnosti ? Přestává být sonda Voyager věcí, protože je již příliš vzdálena a není tudíž ovladatelná?

Určení pro veřejné účely

Věci, které jsou svým veřejnoprávním věnováním určeny, aby sloužily všeobecným zájmům, jako jsou například silnice, cesty a náměstí zpřístupněné veřejnému provozu, jsou většinou ve vlastnictví veřejnoprávních korporací, mohou však být i v soukromém vlastnictví . Soukromoprávní vlastnictví je však veřejnoprávním určením účelu omezeno do té míry, že je s ním neslučitelné. Je zde překryto určením účelu věci (takzvaná teorie modifikovaného vlastnictví).[3]

Věci, které patří ke správnímu majetku, slouží svým užíváním veřejné správě; například soudní a správní budovy, kasárna, vězení. Jsou vyloučeny z právního styku tak dlouho, jak dlouho trvá veřejnoprávní určení. V protikladu k tomu slouží věci v takzvaném finančním majetku veřejnoprávnímu účelu jen svým výnosem nebo

[2] Tak např Larenz AT BGB § 20 pozn 15, Rüthers AT BGB § 10 III 1, pozn. 116

[3] Zde příklad hamburské pečeti Podle rozsudku Ústavního z 20 3 1991 (NJW 91,2584) je veřejný status věci odůvodněn výsostným aktem určení/věnování, jenž nemůže být odstraněn ani postavením mimo službu Ačkoliv je k věci možné účinně nabýt soukromé vlastnictví (ve stejném případě rozsudek Spolkového soudního dvora (BHG) ze dne 5.10.1989 - NJW 1990,899), není to vlastnictví nezatížené ve smyslu § 936 BGB nýbrž omezené.

majetkovou hodnotou a podléhají tudíž v plném rozsahu pravidlům soukromého práva. [4]

Zemské právo může na veřejných věcech zřídit veřejné vlastnictví.[5] Toto existuje například podle § 4 HambWegeG na veřejných cestách, pokud jsou ve vlastnictví městského státu. To stejné platí i o hamburském vodním a hrázním právu. Předpisy BGB pak již neplatí, věci jsou právnímu styku odňaty.

Od toho je třeba odlišovat věci, které ohledně svého užití podléhají veřejnoprávním omezením, nepodléhají však žádnému určení. Zde se jedná o pouhá omezení a zatížení vlastnictví ve smyslu čl. 14 II GG (například vstup do soukromého lesa dle § 14 BwaldG, do volné přírody, na břeh jezera atd.).[6]

Určení pro církevní účely (tzv. res sacrae)

Omezení směnitelnosti zde slouží obzvláště jako ochrana před znesvěcením.[7] Věci jsou zpravidla ve vlastnictví veřejnoprávních náboženských společností. Jsou v soukromém vlastnictví, pro jejich směnitelnost jsou stanoveny hranice, které vyplývají z jejich určení a důstojnosti. Chráněny jsou však jen takové věci, které jsou bezprostředně určeny pro církevní službu, například církevní budovy, církevní nástroje, mešní oděvy nebo kostelní zvony. Když k tomu oprávněná instituce zruší jejich vázanost na určitý účel, stávají se věci neomezeně směnitelnými.

Mrtvé tělo a části těla jako věci

Tělo živého člověka není věc ve smyslu § 90 BGB nýbrž součástí právního subjektu. Věcí jsou však jednotlivé části těla poté, co byly od těla odděleny nebo z těla vyňaty (například odstřižené vlasy, vytržené zuby nebo darovaná krev či sperma). Oddělením se části těl stávají věcmi. Po analogické aplikaci § 953 BGB se oddělené části těla bez

[4] Palandt-Heinrichs, Úvod k § 90 pozn. 13; Hübner AT BGB § 18 V 1.
[5] K BVerfG NJW 76, 1835.
[6] Hübner AT BGB § 18 V 1.
[7] Münch-Holch § 90 pozn. 29; Soergel-Mühl Vor § 90 pozn. 36.

dalšího stávají vlastnictvím svého dosavadního nositele (Menšinový názor zde zastává názor, že tyto věci nemají pána a současně podléhají přednostnímu právu přivlastnění dosavadním nositelem). Zpravidla se však vlastnictví oddělených částí alespoň mlčky vzdává. I po oddělení by však měly být dosavadnímu nositeli poskytnuty určité možnosti vlivu, například, když při použití části těla dochází k zacházení v rozporu s dohodou (například když není nějaký orgán poskytnut dárcem stanovené osobě).[8] Kvalita věci opět končí přenosem na jiné tělo.[9]

Zvláštní ochrana se uznává, když jsou oddělené části určeny výhradně k zachování tělesných funkcí nebo k pozdějšímu opětovnému začlenění zpět do těla. Dle rozhodnutí Nejvyššího spolkového dvora[10] tvoří v těchto případech oddělné části i během jejich oddělení od těla s tímto funkční jednotu a požívají tak zvláštní ochrany.

Závazkově právní úkony ohledně částí části těla pro případ pozdějšího oddělení jsou principiálně přípustné (§ 308 BGB), jsou zde ale stanoveny hranice § 138 BGB, tj. takové úkony nesmí být v rozporu s dobrými mravy.

U umělých částí těla záleží, zda jsou s tělem pevně spojeny. Jsou-li spojeny, nejsou stejně jako tělo samotnými věcmi. Úmrtím však opět nabývají svoji vlastnost věci.[11]

Lidská mrtvola je dle převažujícího názoru sice věcí, ale jen velmi omezeně směnitelnou.[12] Odmítána je zejména způsobilost být předmětem vlastnictví (zmocnění se mrtvoly není např. krádeží nýbrž rušením posmrtného klidu podle § 168 trestního zákona). Jiné pojetí zamítá vlastnost věci s odůvodněním, že mrtvé tělo jako zbytek osobnosti má zvláštní charakter, dokud se dá hovořit o dodatečných účincích osobnosti resp. dokud mrtvé tělo z hlediska názoru na směnitelnost ještě reprezentuje mrtvého člověka jako konkrétní určitelnou osobnost. Určit přesný moment, ve kterém

[8] Soergel-Mühl § 90 pozn. 4
[9] Medicus AT BGB § 69 pozn. 1178, Staudingers-Dilcher § 90 pozn. 17.
[10] BGHZ 124, 54: V tomto případě se jednalo o sperma ze spermobanky, které bylo určeno k pozdějšímu použití po operaci, která zapříčinila impotenci, později však bylo proti vůli muže nedbale zničeno, čímž muž přišel o možnost mít vlastní děti. Spolkový soudní dvůr (BGH) považoval za pomoci konstrukce funkční jednoty případ jako ublížení na těle, protože sperma mělo představovat náhradu za nyní chybějící tělesnou funkci. K tomu velmi kriticky Taupitz v NJW 95,745, odmítá oddělení těla, ochrana by měla být odvozována z osobnostního práva
[11] Münch-Holch § 90 pozn 24a.
[12] Soergel-Mühl § 90 pozn 5; Münch-Komm § 90 pozn. 23; Palandt-Heinrichs přehled. § 90 pozn. 11

má ochrana skončit, zde může způsobit problémy. Většina autorů se shoduje, že jedná-li se o tělo právě zemřelého člověka, není tělo věcí. Mnozí schvalují ochranu až do okamžiku, kdy je mrtvé tělo odosobněno jako mumie či skelet[13], jiným postačuje, když je mrtvola anonymizována dopravením do anatomického institutu a tím ztrácí vztah k osobnosti zesnulého.[14] Spornou otázkou je v současné době např. otázka preparovaných těl v souvislosti s pořádáním výstav kontroverzního německého patologa Günthera von Hagense.

Zvířata jako věci

Zvířata nejsou věci (§ 90a BGB). Tato úprava byla do občanského zákoníku zavedena relativně nedávno[15] a je účinná od 1.9.1990.[16] Podle představ zákonodárce by tím mělo být vyjádřeno odstranění formálně stejného postavení zvířete s věcí, protože zvířata stejně jako lidé nemají být libovolným objektem ovládání. Zvířata sice nejsou postavena na stejnou úroveň s věcmi, na druhé straně se však kvůli své omezené schopnosti sebeurčení a odpovědnosti nestaly právními subjekty. Proto zůstává jejich zařazení jako „tělesné předměty vlastního druhu", jako individualizované objekty přirozeného světa, které se svojí vlastností jako nelidské živé bytosti odlišují od věcí. [17]

Podle § 90a věty 3 BGB se na zvířata aplikují obdobně předpisy platné pro věci, pakliže není stanoveno jinak. Zvířata tím mohou být, obdobně jako věci, předmětem vlastnictví a jiných práv, libovůle vlastníka v zacházení se zvířaty je však omezena zvláštními ochrannými předpisy.[18]

Protože se se zvířaty nezachází jako s věcmi, avšak jako by věcmi byly, nevede terminologické přejmenování k žádné praktické změně práva oproti dříve platnému právu[19]. Zvířata věcmi nejsou, za věci se však považují.[20]

[13] Medicus AT BGB § 69 pozn. 1177.
[14] Müller Sachenrecht § 2 II 2, pozn. 16.
[15] Zákon na zlepšení právního postavení zvířete v občanském právu z 20.8.1990 (BGBl I str. 1762)
[16] Obdobnou úpravu včleněnou spolkovým zákonem z 10.3.1988 (BGBl. 1988/179) obsahuje i rakouský ABGB (§ 285a) „Zvířata nejsou věci, jsou chráněna zvláštními zákony. Předpisy platné pro zvířata se dají použít jen potud, pokud neexistují úpravy jiné "
[17] Münch-Holch, § 90a pozn. 5.
[18] Zejména zákon na ochranu zvířat, § 251 II 2, § 903 str.2 BGB, § 765a I 2, § 811c I ZPO.
[19] Palandt-Heinrichs § 90a pozn 1 zde hovoří o "citové deklamaci bez skutečného právního obsahu."

Druhy věcí

Movité a nemovité věci

Zákon rozlišuje věci movité a nemovité. Movité jsou věci, u nichž je možná změna místa, nemovité pak věci, jejichž umístění v prostoru nemůže být změněno[21]. Namísto nemovitých věcí hovoří občanský zákoník zásadně o pozemcích. Pozemky jsou prostorově ohraničené části zemského povrchu, které jsou individualizovány pozemkovou knihou (pakliže jsou zapsány) nebo svojí polohou a přirozenými hranicemi. Všechny ostatní věci, které je třeba považovat za věci, které nejsou ani pozemky ani součástmi pozemků, jsou věci movité. [22]

Zastupitelné a nezastupitelné věci

§ 90 BGB definuje zastupitelné věci jako movité věci, které se ve styku určují dle počtu, míry nebo váhy. Zastupitelné věci je principiálně všechno sériově zhotovené zboží, dokud je nové (a vykazuje stejné vlastnosti). Nezastupitelné jsou oproti tomu obzvláště umělecké předměty, jednotlivě zhotovený nábytek.

I peníze patří v zásadě k zastupitelným věcem, ačkoliv jsou jednotlivé bankovky označeny čísly - protože je toto označení ve styku nepodstatné (jiné je to eventuálně například u sběratelů starých bankovek).

Zuživatelné a nezuživatelné věci

Zuživatelné ve smyslu § 92 BGB jsou takové věci, které jsou určeny k užití ve spotřebě nebo ve zcizení. Jako zuživatelné platí i movité věci, které patří k nějakému

[20] Münch-Holch § 90a pozn. 11.
[21] S rozvojem technických možností člověka lze však u nemovitostí teoreticky o možnosti změny jejich polohy – v České republice viz např slavný přesun mosteckého kostela
[22] Larenz AT BGB § 20 pozn. 21.

skladu zboží nebo k nějaké skupině věcí, jejíž určení užití spočívá ve zcizení jednotlivých věcí.

Součásti věci

Prostorově rozlišitelné části věci, kterou je třeba chápat jako jednotu, označuje zákon jako součásti té samé. Přitom je však třeba rozlišovat mezi jednoduchými, nepodstatnými součástmi a podstatnými součástmi. Podstatné součásti jsou součásti, které se od věci nedají oddělit, aniž by byla zničena jedna nebo druhá nebo či ve své podstatě změněna. Tyto součásti nemohou být předmětem zvláštních práv (§ 93 BGB).

Zničení je substanční zánik součásti, změna podstaty, zrušení nebo podstatné snížení vlastností, účelu, ke kterému jsou určeny. Když se oddělené součásti dají použít opět k účelu, ke kterému jsou určeny, nejedná se o změnu podstaty, i když k tomu musejí být znovu spojeny s jinými věcmi.[23] Nezáleží na změně nebo snížení hodnoty celé věci, neboť k takovému snížení dojde vždy, když je od ní oddělena nějaká ne zcela nevýznamná část. Spíše je určující, zda může být oddělená součást a poté zbylá věc ve své izolaci ekonomicky použita dosavadním způsobem a obě, pakliže se jejich ekonomické hodnoty sečtou, budou mít ještě stejnou hodnotu, jakou předtím měla věc celá.[24]

Zvláštní úpravy obsahuje zákon u pozemků. K podstatným součástem pozemku náleží věci pevně spojené se základem a zemí, obzvláště budovy, jakož i produkty pozemku, jestliže s pozemkem souvisejí. Semena se zasetím, a rostliny zasazením stávají podstatnou součástí pozemku (§ 94 I BGB). K podstatným součástem budovy patří věci zabudované ke zhotovení budovy (§ 94 II BGB). Podstatné součásti budovy jsou pak současně zprostředkovaně podstatnými součástmi pozemku, neboť budova sama je jeho podstatnou součástí .[25] Výjimku z této zásady u pozemků stanovuje § 95 BGB: „K součástem nějakého pozemku nepatří takové věci, které jsou se základy a zemí spojeny jen k přechodnému účelu. To stejné platí i o budově nebo jiném díle, které

[23] Münch-Holch § 93 pozn. 11.
[24] Larenz AT BGB § 20 pozn 47.
[25] Münch-Holch § 94 pozn.13

bylo spojeno s pozemkem při výkonu práva oprávněnou osobou na cizím pozemku. Věci, které byly do budovy začleněny jen k přechodnému účelu, k součástem budovy nepatří.

Druh přechodu vlastnictví

V evropských právních řádech se dají nalézt následující základní kombinace postupů:

1) takzvaný **čistý smluvní princip**
Vlastnictví přechází kupní smlouvou (tedy ani princip oddělení ani nutnost předání) - tak je to například ve francouzském právu.

2) **princip tradice**
Dlužně právní úkon způsobuje současně přechod vlastnictví, k tomu musí přistoupit ještě předání věci - tak je to v pruském A.L.R, v zásadě i v českém a rakouském právu.

3) **princip oddělení a tradice**
Dlužně právní a věcný právní úkon je třeba oddělit - k věcněprávní dohodě musí přistoupit i předání věci - tak je to v platném německém právu pro převod vlastnického práva movitých věcí.

Německé občanské právo je ovládáno principem oddělení a abstrakce. Ačkoliv se v běžném životě dají postupy vedoucí k převodu vlastnictví (zde koupě a převod vlastnického práva) chápat jako jeden akt, odděluje od sebe německá právní věda zavazující závazkový úkon a věcně právní dispoziční úkon (- **princip oddělení**).

Závazkovým právním úkonem např. kupní smlouvou se prodávající toliko zavazuje převést své vlastnické právo na kupujícího. K samotnému převodu vlastnického práva však nedochází kupní smlouvou, nýbrž samostatným (a tedy "odděleným") projevem vůle, dohodou s věcněprávními účinky, kterou je vlastnické právo převáděno. Teprve tímto projevem vůle (a nikoliv kupní smlouvou jakožto obligačním vztahem) dochází k převodu vlastnického práva a je tudíž "*disponováno*" věcí resp. věcným právem.

V této souvislosti autor poznamenává, že zcela odlišné pojetí německé právní vědy může vyvolat jisté potíže při hledání vhodné terminologie v českém jazyce. V německé terminologii se pro závazkový/zavazující úkon používá termín "Verpflichtungsgeschäft" odvozený od slovesa "sich verpflichten" zavazovat se. Pro věcněprávní úkon, kterým je disponováno věcí, se používá termín "Verfügungsgeschäfts" dispoziční úkon, odvozený od slovesa "verfugen" disponovat, nakládat s něčím .

Současně platí, že dispoziční úkon je v zásadě účinný bez ohledu na účinnost závazkového úkonu, abstrahuje se tedy od účinnosti závazkového úkonu (proto **princip abstrakce**).

Při závazkovém úkonu usilují zúčastnění jako o hlavní právní důsledek o vznik (nebo potvrzení) jedné nebo více povinností, tedy právní úkony, kterými nějaká osoba vůči jedné nebo více osobám dává závazně najevo svoji vůli k nějakému konání či nekonání. Právním důsledkem je založení povinnosti plnění a tím dlužního vztahu.

Dispozičními úkony se rozumí oproti tomu takové právní úkony, které jsou nasměrovány na to, aby zapůsobily bezprostředně na existující právo, změnily jej, převedly nebo zrušily.

Závazkové úkony slouží často přípravě převodu majetkových práv, obzvláště vlastnictví - například kupní smlouva. Uzavření kupní smlouvy však nezpůsobuje převod vlastnictví. Kupní smlouvou je prodávající nějaké věci dlužně právně zavázán (§ 433 I BGB) předat věc kupujícímu a zjednat vlastnictví věci. Převod samotný se uskuteční až druhou a v německém právu přísně oddělovanou věcnou smlouvu (takzvaný převod vlastnického práva), která představuje dispozici prodávajícího ohledně svého vlastnictví. Vlastník se tak kupní smlouvou zavazuje vlastnictví převést, oddělenou a samostatnou věcněprávní dohodou pak vlastnictví převádí tj. jím disponuje.

Oddělení je založeno i v textu zákona. Zatímco jsou jednotlivé závazkové úkony (například koupě, darování) upraveny ve druhé knize BGB (závazkové právní vztahy), obsahuje třetí kniha (věcné právo) zvláštní úpravy (§ 925 a násl. BGB u pozemků, § 929 a násl. BGB u movitých věcí), kde je otázka přechodu vlastnictví upravena zvláštním věcnou dohodou.

Převod vlastnického práva dle § 929 věta 1 BGB

Výchozím pravidlem pro § 929 BGB je případ, který vytváří pravidlo i v životě, že totiž původní vlastník předává věc nabyvateli. V tomto případě je k převodu vlastnictví zapotřebí, aby vlastník věc nabyvateli předal a oba jsou ve shodě, že má vlastnictví přejít.

Požaduje se tudíž **reálný okamžik**, totiž předání věci, a **okamžik právního úkonu**: dohoda o přechodu vlastnického práva. Hovoří se i o okamžiku vůle a uskutečnění. [26]

Dohoda

Dohoda je abstraktní věcná smlouva. Na rozdíl od úpravy u pozemků[27] není předepsána žádná zvláštní forma tohoto úkonu. Obsahem dohody jsou jen projevy vůle zaměřené na přechod vlastnictví, nikoliv obligační právní úkon, který je podkladem. Dohoda se může uskutečnit i faktickým jednáním (například nastavení automatu a vhození mince v požadované výši) nebo může být nahrazena rozsudkem dle § 894 ZPO.

Dohoda se musí vztahovat na určité věci, k nimž má být vlastnictví převedeno (tzv. zásada speciality), soubory věcí musí být určitelné co do obsahu (k tomu blíže u § 930 BGB).

Podmíněná nebo časově omezená dohoda je u movitých věcí[28] přípustná - například podmíněný převod vlastnického práva u mincí vhozených do telefonního automatu za předpokladu, že se uskuteční telefonní hovor.[29] Nejčastější příklad dohody s odkládací podmínkou představuje výhrada vlastnictví dle § 455 BGB (tzn. převod vlastnictví se uskuteční až po úplném uhrazení kupní ceny), příkladem rozvazující podmínky je pak zajišťovací převod vlastnického práva. (splacením jištěné půjčky má

[26] Westermann Sachenrecht § 37 1, str. 253.
[27] Podle § 925 BGB může být převod prohlášen jen za současné přítomnosti obou stran příslušným místem (každý notář v tuzemsku, v zahraničí potom německé konzuláty) nebo v soudním narovnání.
[28] Oproti tomu je u pozemků převod, který se uskuteční za nějaké podmínky nebo s časovým určením, neúčinný (§ 925 II BGB)
[29] OLG Düsseldorf ze dne 14.01.1988 (NJW 88, 1335).

vlastnictví připadnout zpět dlužníkovi). Dohoda může být časově omezena buď počátkem (výhrada vlastnictví se odloží na určitý okamžik) jakož i koncem (převod vlastnictví končí k určitému okamžiku a převodce se stává opět vlastníkem).[30]

Věcná dohoda je zpravidla nezávislá na právním vztahu, na kterém se zakládá. Je však možné, že se důvod anulování kauzálního úkonu vztáhne i na věcnou dohodu, obzvláště u právních úkonů učiněných v rozporu s dobrými mravy nebo v případě napadení právního úkonu („*Anfechtung*") podle § 123 BGB. I zde je však třeba vždy samostatně zkoumat závazkový a dispoziční úkon (princip abstrakce), aby se zjistilo, zda se důvod anulování vztahuje na oba úkony.

K dosažení přechodu vlastnictví musí trvat vůle k převodu vlastnického práva ještě v okamžiku předání nebo jeho náhražky. Dohoda deklarovaná před předáním věci není dle převažujícího názoru závazná a může být kdykoliv odvolána. Odvolání musí být druhé ze stran oznámeno. Oznámení se uskutečnilo tehdy, když bylo pro protistranu ve všech ohledech jednotlivého případu rozpoznatelné, že dohoda padá.[31] Dalo-li se od smluvní strany za zohlednění všech okolností jednotlivého případu, zejména podoby obchodního vztahu, očekávat, že vzala prohlášení na vědomí, může prodávající účinně uplatnit i dodatečnou výhradu vlastnictví v rozporu se smlouvou.[32]

Předání

Zpravidla předává dle § 929 BGB převodce jako bezprostřední držitel věc nabyvateli, který se tím stává bezprostředním držitelem. Změna vlastnictví, která se uskuteční jen mezi stranami se tak vyjádří navenek, od tohoto okamžiku hovoří pro nabyvatele i domněnka vlastnictví dle § 1006 I 1 BGB. Od původní koncepce autorů BGB, že převodce skutečně předá věc nabyvateli z ruky do ruky, se postupně upustilo.[33]

[30] Palandt-Bassenge § 929 pozn. 3.
[31] tak např Palandt-Bassenge § 929 pozn. 6; Staudinger-Wiegand § 929 pozn. 84; Münch-Quack § 929 pozn. 101; Soergel-Mühl § 929 pozn. 20; RG ze dne 15.03.1932 (RGZ 135,366); BGH z 14.11 1977 (NJW 1978, 696); oproti tomu pro závaznost se vyslovuje Westermann Sachenrecht § 38 4, str 256; Wieling Sachenrecht§ 1 III 1 b, str. 9.
[32] BGH ze dne 25.10.1978 (NJW 1979, 231).
[33] např RG z 10 06 1932 (RGZ 137,23,24).

Později bylo uznáno, že stačí, když je převodce schopen obstarat nabyvateli držbu, aniž by na straně převodce předtím musel existovat nějaký druh majetkového vztahu mezi vlastníkem a osobou bezprostředně držící věc („*Geheißerwerb*" nabytí na příkaz). Toto rozšíření pak bylo převedeno na stranu nabyvatele a postačilo, když věc byla vydána třetí osobě jmenované nabyvatelem, která k nabyvateli nevykazuje žádné majetkové vztahy.[14] Potom bylo připuštěno, že takové osoby (bez majetkového vztahu jak ke převodci tak také k nabyvateli) mohou jednat na obou stranách. Převod vlastnictví se tak stal „převodcem podníceným a trpěným převedením věci z jeho dispoziční sféry do dispoziční sféry nabyvatele a nastolení držební situace odpovídající nové situaci vlastnické.[15]

Převod vlastnického práva dle § 929 BGB se od ostatních forem převodu vlastnických práv rozlišuje úplným oddělením převodce od věci. Převodce si nesmí ponechat žádnou držbu.[16] Pouhé prohlášení nebo poskytnutí držby někomu jinému nebo nějaká symbolická převodní jednání nepostačují.[17] Obstarání společného držby s převodcem nestačí[18] (např. přenechání klíče k bytu, přičemž si dosavadní držitel podrží jiný klíč a používá jej [19]), jinak je to však, když má být založeno toliko společné vlastnictví.

Převodce nemusí držbu nabyvatele zakládat sám osobně. Stačí, když dá pokyn osobě zprostředkovávající držbu („*Besitzdiener*") tj. osobě, která za něj vykonává skutečnou vládu a je podřízena jeho pokynům v rámci § 855 BGB). Je také možné, že převodce dá jako nepřímý držitel přímému držiteli pokyn, aby věc přenechal nabyvateli. Mezi převodcem a nabyvatelem může, ale také nemusí, vzniknout vztah zprostředkovávající držbu; bezprostředním držitelem může být proto také zloděj nebo nálezce („*Geheißerwerb*" - nabytí na příkaz). Předání je uskutečněno, když třetí osoba uposlechne příkazu převodce. Na straně převodce jsou tedy připuštěny v podstatě jakékoliv pomocné zprostředkující osoby.

---

[34] Staundingers-Wiegend § 929 pozn. 50.
[35] tamtéž § 929 pozn. 60.
[36] RGZ z 10.06.1932 (RGZ 137, 23, 25) "Převodce si nesmí podržet ani ten nejmenší zbytek svého držby (ve smyslu skutečné vlády) ve svých rukou ", BGH z 03.06.1996 (NJW 1996, 2654): "Převodce se musí beze zbytku vzdát bezprostředního držby a tím i jakékoliv vlastní možnosti působení ".
[37] BGH z 10.01.1979 (NJW 1974,714).
[38] Schwab/Prütting Sachenrecht § 32 III 1, pozn. 376 ; Westermann-Westermann Sachenrecht § 40 II, str. 274.
[39] Rozhodnutí BGH ze dne 10.01.1979 (NJW 88, 979).

I na straně nabyvatele mohou být zapojeny další osoby. Proto je možné, aby byla držba převedena převodcem nebo jím určenými osobami na nabyvatele nebo i zde na jím určené osoby.[40] U příkazu na obou stranách dává převodce na pokyn nabyvatele třetí osobě, která mu zprostředkovává držbu, předat věc čtvrté osobě, která není majetkovým prostředníkem nabyvatele.[41]

Převodcem může být osoba vykonávající držbu pro nabyvatele nebo naopak, vlastník může svoji osobu vykonávající držbu pro něho učinit bezprostředním držitelem. K tomu dochází předání založením nebo zrušením vztahu závislosti ve smyslu § 855 BGB. Otázkou však zůstává, zda a jak se musí změna projevit v navenek rozeznatelných postupech. Často se prostá dohoda považuje za dostatečnou (k tomu blíže u převodu vlastnického práva dle § 929 věta 2 BGB), říšský soud k tomu při své jurisdikci požadoval, aby byla změna alespoň rozeznatelná, byť i jen pro poměrů znalou osobu[42].

Převod vlastnického práva dle § 929 věta 2 BGB

Tento případ se odlišuje od úpravy § 929 věty. 1 BGB tím, že nabyvatel je již v okamžiku převodu vlastnických práv v držení věci. Z tohoto důvodu se tato forma převodu vlastnických práv uskutečňuje bez předání a převod vlastnického práva se uskuteční pouhou dohodou o přechodu vlastnictví.

Převod vlastnických práv dle § 929 věta 2 BGB se označuje také „traditio brevi manu" nebo převod vlastnického práva „krátkou rukou". Cizí držba se zde stává držbou vlastní[43], nesmí však být zprostředkována převodcem, protože předpokladem předání dle § 929 BGB, aby si převodce držbu žádným způsobem neponechal.[44]

[40] Palandt-Bassenge § 929 pozn. 18; BGH ze dne 30.10.1961 (BGHZ 36,56).
[41] Palandt-Bassenge § 929 pozn. 19; BGH ze dne 08.11.1972 (NJW 1973,141).
[42] RG ze dne 11.08 1920 (RGZ 99,208).
[43] Münch-Quack § 929 pozn. 156, Westermann-Westermann Sachenrecht § 40 IV str..290.
[44] Münch-Quack § 929 pozn. 157; Schwaab/Prütting Sachenrecht § 32 III 2, pozn. 378; Westermann Sachenrecht § 40 IV str. 290.

Sporná je i podstata převodu vlastnictví od dosavadního vlastníka osobu, která pro něho vykonávala držbu (tj. *„Besitzdiener"* osoba vázaná pokyny a jednající ve vtahu závislosti). Převod vlastnického práva zde spočívá v převodcově vzdání se oprávnění k udělování pokynů, kterou se dosavadní vztah závislosti vyznačuje, a ve vůli nového vlastníka k nabytí držby v dohodě zaměřené na nabytí vlastnictví,[45] což by se mělo nejlépe odůvodnit právě užitím § 929 věta 2 BGB.[46] Někteří autoři vedle toho požadují ještě dohodu dle § 854 odst. 2 BGB, což však většinový názor chápe jako příliš formalistické.[47]

Převod vlastnického práva u námořních lodí nezapsaných v rejstříku podle § 929a BGB

Ustanovení § 929a odst. 1 BGB stanoví, že k převodu vlastnického práva k námořní lodi nezapsané v rejstříku nebo spoluvlastnického podílu na takové lodi, není předání nutné, pokud jsou vlastník a nabyvatel zajedno, že k převodu vlastnictví má dojít neprodleně. Podle § 929a odst. 2 BGB má pak každá ze stran požadovat, aby jí na její náklady byla o zcizení vystavena úředně ověřená listina.

Lodí ve smyslu shora uvedeného ustanovení se rozumí prostředek určený k pohybu na nebo pod vodní hladinou a určený k přepravě osob nebo nákladu, včetně např. vodního bagru[48] či plovoucího jeřábu[49] nikoliv však menší veslové čluny či plachetnice, vory, plovoucí hotely, nebo neopravitelný vrak. Pro určení, zda se jedná o námořní loď či vnitrozemské plavidlo je nezávisle na druhu konstrukce rozhodující aktuální pravidelný způsob užívání.[50]

Ustanovení se použije pouze na lodi nezapsané v rejstříku. Pro zapsaná plavidla se uplatní úprava obsažená ve zvláštním zákoně.[51]

[45] tak Staudinger-Wiegand § 929 pozn. 78; Baur/Stürner Sachenrecht § 51 III 2 ("Zrušení vztahu závislosti upraveného v § 855"), Westermann Sachenrecht § 40 III 2 ("Ukončení vztahu zprostředkovávajícího držbu a založení nové vlády nad věcí").
[46] Westermann Sachenrecht § 40 III 2; Münch-Quack § 929 pozn. 158.
[47] kladně u Soergel-Mühl § 929 pozn 11, zamítavě ve Westermann Sachenrecht § 40 III 2, Münch-Quack § 929 pozn 158.
[48] BGH 76, 201
[49] BGH LM BinnschG 4 pozn. 3.
[50] Palandt / Bassenge, Bürgerliches Gesetzbuch, § 929a pozn. 1, str. 1423; Hbg MDR 60, 316
[51] Gesetz über Rechte an eingetragenen Schiffen und Schiffsbauwerken (RGBl I 1940,1499).

Převod vlastnického práva podle § 930 BGB (držební konstitut)

Ustanovení § 930 BGB představuje zjednodušení převodu vlastnického práva pro případ, kdy si vlastník chce bezprostřední držbu věcí ještě nějakou dobu ponechat (ponechat si věc u sebe), chce ji však současně zcizit. Aplikace ustanovení § 929 odst. 1 BGB by ho nutila k tomu, aby věc nabyvateli nejprve předal, aby věc po sjednání právního vztahu (například nájmu nebo výpůjčky) dostal nazpět.

V ustanovení § 930 BGB je úprava zjednodušena. Převodce si věc ponechá a sjedná s nabyvatelem smlouvu (vztah zprostředkovávající držbu). Dosavadní vlastník (vlastní držitel) se stává například nájemcem (cizím držitelem), tedy právě opačně než v případě § 929 věta 2 BGB, kde se např. z nájemce stává vlastník.

Zákon zde podobně jako v § 929 věta 2 BGB upouští od požadavku předání věci, která se zde nahrazuje pouhou dohodou (sjednání právního vztahu zprostředkovávajícího držbu.)

Nezbytné je, aby mezi převodcem a nabyvatelem skutečně vznikal vztah zprostředkovávající držbu. Podle převládajícího názoru je zapotřebí individualizovaného a konkrétního vztahu zprostředkovávajícího držbu. Určujícím je zejména (ale nejen) § 868 BGB. Abstraktní právní vztah, kterým se vyjádří pouze vůle držet pro držitele v budoucnosti, aniž by byl uveden právní vztah zakládající příslušné povinnosti prostředníka držby, nepostačuje[52]. Musí být stanoveno, jak má cizí držitel s věcí nakládat a za jakých podmínek ji má vydat.[53] Důležitá je zejména existence platného nároku na vydání.[54] Ten nemusí vznikat od počátku a současně s nabytím držby prostředníkem držby; zapotřebí je jen, aby jeho vznik nebyl navždy a konečně vyloučen, protože by jinak chybělo časové omezení výkonu skutečné vlády bezprostředního držitele (zde převodce) předpokládané v § 868.[55]

[52] Westermann Sachenrecht § 41 III 2, str. 293.
[53] Schwab/Prütting Sachenrecht § 32 VI 3, pozn. 380.
[54] Soergel-Mühl § 930 pozn. 12.
[55] tamtéž § 868 pozn. 13.

Přechod vlastnictví byl odmítnut kvůli abstraktnosti například u pouhého prohlášení chtít od této chvíle držet ve jménu nabyvatele nebo při dohodě, že by si měl prodávající věc, kterou má zhotovit, „ještě nějakou dobu podržet".[56]

V novější literatuře je však stále více vznášen požadavek na upuštění od požadavku konkrétního přesného konstitutu. Pro založení vztahu ve smyslu § 930 BGB je zapotřebí ale i postačující vůle převodce k cizí držbě a vůle nabyvatele založit držbu vlastní.[57] Oba tyto prvky se zakládají zpravidla prostřednictvím závazkového vztahu; přitom se však nemusí jednat o smluvní typ zvláště upravený v BGB, nýbrž postačí jakýkoliv určitý smluvní vztah, na jehož základě nabyvatel zprostředkovanou držbu získá.[58] Souhlasná prohlášení převodce a nabyvatele musejí být obsahově určitá.[59] Zapotřebí je stanovení určitých k věci se vztahujících práv a povinností[60]. V tomto rámci je ale povinnost uschování, péče nebo udržování stejně tak dostačující jako je možné oprávnění k užívání, použití nebo braní plodů. Další obsahové stanovení okruhu práv nebo povinností již vedle toho zapotřebí není.[61]

Ačkoliv znění § 930 BGB hovoří o tom, že musí být sjednán vztah zprostředkovávající držbu, postačují dle § 868 BGB i takové právní vztahy, které vznikají na ze zákona (spadají pod „obdobné poměry" dle § 854 BGB). V těchto případech není zapotřebí zvláštní dohody,[62] odpovídá-li to vůli zúčastněných, přechod vlastnictví zde však nemusí být nutně rozpoznatelný navenek pro třetí osoby. Jako právní vztah ze zákona byl judikaturou výslovně akceptován například vztah mezi manželi [63] nebo mezi dětmi a rodiči (rodičovská správa majetku) [64]

[56] další příklady např Soergel-Mühl § 930 pozn. 19 s dalšími odkazy.
[57] Staudinger-Wiegand § 930 pozn 25
[58] OLG Celle ze dne 07 04 1966 (MDR 66,760).
[59] OLG Hamm ze dne 31 08 1970 (NJW70,2067) „Dohoda (zde zajišťovací domluva) musí stanovovat práva a povinnosti převodce ohledně věci s dostatečnou určitostí, aby mohla sloužit jako dostatečné sjednání vztahu zprostředkování držby "
[60] BGH z 02 10 1952 (NJW 53,217) „Pouhá dohoda mezi stranami kupní smlouvy, že kupující, který se po uskutečněné dodávce již stal plným vlastníkem, má věc v budoucnu mít jako kupující s výhradou, nevytváří mezi ním a prodávajícím žádný vztah zprostředkování držby ve smyslu § 868 BGB "
[61] Münch-Quack § 930 pozn 25
[62] Quack-Quack § 930 pozn 40, Soergel-Mühl § 930 pozn. 13, Schwaab/Prütting Sachenrecht § 32 III 3, pozn 380, Baur/Stürner Sachenrecht § 51 V 4, str. 504.
[63] BGH ze dne 31 01 1979 (NJW 1979,977) - Manželství jako vztah zprostředkování držby opravňující k spoluvlastnictví (§ 1353 BGB).
[64] BGH ze dne 08 06 1989 (NJW 1989, 2542).

Dohoda se musí vztahovat na určité věci, které jsou předmětem převodu vlastnictví (tzv. zásada speciality). U souboru věcí musí být určitelné, z čeho sestávají. Strany musejí mít představu o tom, u kterých jednotlivých věcí má vlastnictví přejít.[65] Dohoda je dostatečně určitá, když osoba obeznámená se smlouvou dokáže v okamžiku, kdy má vlastnictví přejít, převáděné věci bez problémů rozlišit od jiných. Pouhá určitelnost, obzvláště v důsledku použití dodatečných (obzvláště mimo smlouvu existujících) okolností nestačí.[66] Jako nedostatečná byla shledána dohoda, ve které se strany dohodly na zajišťovacím převodu vlastnictví u 75 zvířat, která se nacházela spolu se stejným druhem zvířat na dvoře třetí osoby. Strany by se byly bývaly musely dohodnout „na znacích, které by převáděná zvířata v době dohody odlišily od ostatních.[67] Obdobně bylo označení „příruční knihovna umění", shledána jako nevhodné rozlišovací kritérium pro knihy, protože, *„se jedná o čistě funkční označení, kterým jsou společně určeny knihy bez ohledu na obsah, které se nedají určit abstraktně, nýbrž pouze dotazy u interních spolupracovníků převodce"*[68]

Dohoda, podle které má dojít k přechodu vlastnických práv u „všech předmětů" určitého druhu, je oproti tomu dostatečně určitá i tehdy, nejsou-li předměty prostorově ohraničeny (zboží v oběhu).[69] U souborů věcí celků jsou v zásadě dostatečné dohody, jimiž se převádí vlastnické právo k celému souboru nebo jeho kvalitativně popsatelná část. Pouze kvantitativně určené množství (pouze údaj o ceně či množství) nestačí.

Sjednání držebního konstitutu při jednání "sám se sebou" ("Insichgeschäft"), tj. za situace, kdy táž osoba jedná na straně převodce i nabyvatele, je dle většinového názoru přípustné (o této problematice je dále pojednáno v kapitole o nabytí prostřednictvím zástupce). Vůle převodce převést vlastnické právo však musí být však v těchto případech učiněna rozeznatelnou navenek[70], například zvláštní úschovou.

Převod vlastnického práva je možný i cestou takzvaného anticipovaného nebo předjímaného držebního konstitutu. Jedná se o případ, kdy převodce musí věc, kterou má převést, nejprve

[65] BGH ze dne 13 06 1956 (BGHZ 21, 52 = NJW 1956, 1315).
[66] Palandt-Bassenge § 930 pozn. 2.
[67] BGH ze dne 21 11 1983 (NJW 1984, 803).
[68] BGH ze dne 13.01 1992 (NJW 1992,1161).
[69] BGH ze dne 04.10.1993 (NJW 1994,133).
[70] RG ze dne 14 12 1932 (RGZ 139,114,117): „Vůle takový právní vztah založit musí být projevena navenek" ", stejně tak i Soergel-Mühl § 930 pozn. 5; Schwab/Prütting Sachenrecht § 32 III 3 pozn. 380.

obstarat a teprve potom ohledně ní může vykonávat bezprostřední držbu na základě právního vztahu podle § 868 BGB [71]

Význam § 930 BGB spočívá obzvláště v jeho elasticitě. Účastníci mohou své vztahy ve značné míře utvářet jinak než u § 929 BGB. Předpis tvoří i základ pro používání zajišťovacího převodu vlastnického práva. Držební konstitut je důležitou výjimkou ze zásady publicity, rozeznatelnosti věcně právní změny, která jinak ovládá oblast německého věcného práva, neboť převod vlastnického práva, ke kterému zde dochází, není navenek pro třetí osoby rozpoznatelný (výjimku tvoří shora zmíněné úkony "sám se sebou" *("Insichgeschäfte")*, kde je rozeznatelnost navenek vyžadována vždy.

Převod vlastnického práva dle § 931 BGB (postoupení nároku na vydání)

§ 931 BGB upravuje převod vlastnického práva pro případ, kdy bezprostředním držitelem věci není ani převodce ani nabyvatel, nýbrž třetí osoba. Z tohoto důvodu odpadá předání věci a je nahrazeno postoupením nároku na vydání.

Převodce nesmí být bezprostředním, může ale být nepřímým držitelem (např. vlastník pronajal věc třetí osobě a věc jí předal). Předpokládá se bezprostřední držba třetí osoby a shoda vůle nabyvatele a převodce o přechodu vlastnictví; oběma stranám musí být jasné, že postoupením se nabyvatel nároku má stát vlastníkem.[72] Osoba bezprostředního držitele nemusí být stranám známa např. zloděj.[73]

Nárok na vydání musí umožnit, aby nabyvatel mohl od třetí osoby požadovat obstarání držby (například předáním, trpěním odebrání atd.). Postoupení pouhého nároku na předložení věci či nahlédnutí není pro převod vlastnictví dostatečné. [74] Nárok na vydání může existovat na základě právního úkonu (například nároky pronajímatele, zadavatele úschovy, příkazce), nebo může vzniknout na základě zákona, např. nároky dle § 812 BGB (*=nárok z*

[71] Soergel-Mühl § 930 pozn 3
[72] Schwab/Prütting Sachenrecht § 32 III 4, pozn 382.
[73] BGH ze dne 04 10 1993 (NJW 1994,133,134).
[74] RG ze dne 02 06 1908 (RGZ 69,36,43).

bezdůvodného obohacení - pozn. autora) nebo z jednatelství bez příkazu.[75] Převáděný nárok může být podmíněný, omezený lhůtou nebo zatížen námitkou (tak může například prodávající s výhradou převést své vlastnictví ke zboží již prodanému s výhradou vlastnického práva). Nabyvatel se tak stane vlastníkem, avšak jeho vlastnictví bude oslabeno tím, že je zatíženo rozvazující podmínkou bude-li kupujícím zaplacena kupní ceny, přejde vlastnictví z nabyvatele na kupujícího.

Nárokem ve smyslu § 931 BGB[76] není nárok vlastníka na vydání věci vůči držiteli podle § 985 BGB. Věcněprávní indikační nárok není jako takový postupitelný[77], protože se od vlastnictví nedá oddělit. Přísluší však novému vlastníku jako důsledek vlastnictví[78], resp. nárok převodce zaniká a znovu ožívá v osobě nabyvatele jako důsledek změny vlastníka.[79]

Nárok, který má být postoupen, oproti tomu nemusí být prost případných námitek. Držitel může vůči novému vlastníku dle § 986 odst. 2 BGB vznést námitky, které mu přísluší vůči postoupenému nároku. Ačkoliv se § 986 odst. 2 BGB podle svého znění dotýká jen případu převodu vlastnických práv dle § 931, je ho třeba použít i u převodu vlastnických práv dle § 930 BGB.[80]

Při postoupení budoucího nároku musí dohoda při vzniku nároku ještě trvat a splňovat zásadu určitosti.[81] Vlastnictví pak přechází v okamžiku vzniku nároku na vydání (velmi často se používá například u zajišťovacího převodu vlastnických práv u zboží uskladněného ve skladu třetí osoby, kde se konkrétní obsah resp. objem zboží v důsledku průběžně probíhajících dodávek průběžně mění).

Postoupení podle § 931 BGB se řídí adekvátně odkazu § 413 BGB podle předpisů § 398 a násl. BGB. Postoupení se podle toho uskuteční neformální dohodou mezi nabyvatelem a převodcem. Jako právní úkon podléhá výhradně předpisům upravujícím náležitosti projevů vůle (přípustnost zastoupení, požadavek způsobilosti k právním úkonům apod.); tím vzniká

[75] Münch-Quack § 931 pozn. 7-8
[76] Nárok na vydání § 985 BGB "Vlastník může od držitele požadovat vydání věci"
[77] Münch-Quack § 931 pozn 18
[78] Westermann Sachenrecht § 42 II 4a, str. 298; Schwab/Prütting § 32 III 4, pozn. 382.
[79] Soergel-Mühl § 931 pozn 4.
[80] Münch-Quack § 986 pozn 1; Soergel-Mühl § 986 pozn. 18; BGH z 19.04.1990 (NJW 1990,1914).
[81] Palandt-Bassenge § 930 pozn 6, RG z 15.03.1932 (RGZ 135,366).

podstatný protiklad mezi předáním (převod držby) dle § 929 věta 1 BGB a postoupením dle § 931 BGB. Postoupení nevyžaduje žádnou formu, může se uskutečnit i mlčky. Není zapotřebí ani oznámení držiteli (ten je chráněn § 404, 407, 936 odst. 3, 986 odst. 2 BGB). Oznámení postoupení držiteli je však možné a kvůli § 407 BGB i nanejvýš účelné, protože dlužník se jinak může osvobodit plněním vůči dosavadnímu věřiteli resp. majiteli nároku. Eventuální zákaz postoupení je u obligačních nároků na vydání § 399 BGB[82] účinný[83], to však neplatí tehdy, pokud by takovým zákazem postoupení byla vyloučena možnost dispozice s vlastnictvím. (§ 137 BGB).[84]

Převod vlastnického práva dle § 931 BGB je možný i tehdy, když převodce nemá žádnou nepřímou držbu (např. drží-li věc zloděj, tj. mezi ním a převodcem neexistuje žádný zejména ne sjednaný právní vztah).[85] V tomto případě třetí osoba nedrží pro vlastníka. Neexistuje tak žádný postupitelný nárok ve smyslu § 870 BGB[86] (nárok držitele), mohou však existovat postupitelné nároky podle § 861 BGB[87] (nárok z pozbytí držby) nebo § 823 BGB[88], které jsou postupitelné. Nárok na vydání může existovat a být postoupen i vůči neznámému držiteli. Neexistuje-li vedle indikačního nároku žádný jiný nárok, vychází se dle většinového názoru z převodu vlastnictví dohodou převodce a nabyvatele. Ve skutečnosti existuje však nějaký nárok existuje téměř vždy (minimálně z bezdůvodného obohacení, nárok na náhradu škody či nároky z jednatelství bez příkazu).

Nárok však chybí u věcí bez držitele; nárok vůbec nevzniká nebo později odpadá (např. zloděj po krádeži věc odhodí). Nárok zde neexistuje, protože chybí jeho adresát (není zde žádná třetí osoba jako bezprostřední držitel). V minulosti byl zastupován názor, že převod vlastnického práva v takovém případě není možný s ohledem na chybějící zákonnou úpravu, v současnosti je věc většinou autorů řešena tak, že se připouští převod vlastnického práva

[82] **Vyloučení postoupení při změně obsahu nebo v případě dohody § 399 BGB**: "Pohledávka nemůže být postoupena, nemůže-li být plnění jinému než původnímu věřiteli poskytnuto bez změny jeho obsahu nebo pokud bylo postoupení vyloučeno dohodou s dlužníkem."
[83] Münch-Quack § 931 pozn 12
[84] Palandt-Bassenge § 931 pozn 4
[85] např Soergel-Mühl § 931 pozn 4, Jauernig § 931 pozn. 4; Staudinger-Wiegand § 931 pozn. 16
[86] **Převod nepřímé držby § 870 BGB** "Nepřímá držba může být na jiného převedena tj , že se mu postoupí nárok na vydání věci "
[87] **Nárok z pozbytí držby § 861 odst. 1 BGB**: "Je-li držitel zbaven držby nedovolenou svémocí, může vůči tomu, kdo vůči němu vadně drží, požadovat obnovení držby "
[88] **Povinnost k náhradě škody § 823 odst. 1 BGB** (1) "Kdo úmyslně či z nedbalosti protiprávně poruší život, tělo, zdraví, vlastnictví nebo jiné právo jiného, je povinen nahradit mu škodu tím vzniklou "

dohodou, neboť u věcí bez držitele neexistuje tak intenzivní zájem na projevení vlastnických poměrů navenek.[89] Někteří autoři dovozují užití § 931 BGB s odůvodněním, že postoupený nárok je budoucím nárokem na vydání vůči případnému budoucímu držiteli.[90]

Nabytí vlastnictví prostřednictvím zástupce

Zastoupení u dohody

Převod vlastnického práva na základě věcněprávní dohody je právním úkonem a podléhá předpisům upravujícím projev vůle. Proto jsou aplikovatelné i předpisy § 164 a násl. BGB (zastoupení a plná moc), zastoupení je možné na obou stranách. Ustanovení § 164 a násl. BGB upravují ale jen tzv. bezprostřední zastoupení, kdy. projev vůle učiněný zástupcem působí bezprostředně pro a vůči zastoupenému (§ 164 odst. 1 BGB). Ačkoliv je příslušný projev vůle učiněn prostřednictvím zástupce, nabývá vlastnictví v důsledku toho ne on, nýbrž zastoupený, a to v okamžiku nabytí držby nebo v okamžiku, kdy je držba nahrazena jiným surogátem.

Od přímého a bezprostředního zastoupení upraveného v § 164 a násl. je třeba rozlišit takzvané zastoupení zprostředkované resp.nepřímé[91], které v BGB není výslovně upraveno, s ohledem na princip privátní autonomie je však možné. Nepřímý zástupce uzavírá obchod se třetí osobou vlastním jménem je z něho oprávněn a zavázán sám.[92] "Zastoupený" *(označovaný také jako „muž v pozadí" - "Hintermann")*[93] je v právním vztahu pouze s nepřímým zástupcem, nikoliv se třetí osobou. Práva a povinnosti se týkají nepřímého zástupce *(označovaný jako „Strohmann" - nastrčená osoba, strašák, figura)*, který je však "zastoupenému" zavázán z právního vztahu existujícího mezi nimi, většinou příkazem nebo smlouvou o obstarání obchodu, aby prospěch z obchodu získaný "zastoupenému" převedl. Třetí osoba se "zastoupeným" jako osobou v pozadí pánem obchodu jako muž v pozadí nemá

[89] Soergel-Mühl § 931 pozn 2
[90] Schwab/Prütting Sachenrecht § 32 III 5, pozn. 385.
[91] Nebo také označované jako nepravé, nepřímé nebo tiché zastoupení (Palandt-Heinrichs Vor § 164 pozn 6)
[92] Larenz AT BGB § 46 pozn 19
[93] V originále je používán termín "Geschäftsherr", u kterého neexistuje přesný ekvivalent Doslovný překlad by byl "pán obchodu" či "osoba ovládající obchod")

co do činění, může se však obracet jen na svého kontrahenta, tzn. nepřímého zástupce.[94] Jako nepřímý zástupce jedná zejména komisionář (§ 383 HGB).

Nepřímé zastoupení převodce

Nepřímý zástupce (tj. nevlastník) může se souhlasem vlastníka účinně uzavřít dohodu (§ 185 odst 1 BGB). Při chybějícím souhlasu je nabytí vlastnictví také možné, obzvláště když vlastník úkon schválí podle § 185 odst 2 BGB, nedošlo-li předtím již k nabytí v dobré víře podle § 932 a násl. BGB. Nabyvatel nabývá vlastnictví přímo od převodce.[95]

Nepřímé zastoupení nabyvatele

S tímto případem mohou být spojeny problémy. Protože navenek vystupuje jen nepřímý zástupce vlastním jménem, může teoreticky jako strana dohody sám nabýt vlastnické právo, které pak musí převést dále na zastoupeného novým převodem vlastnických práv (tzv. *"Durchgangserwerb"*).

Takovy postup by nebyl ekonomicky praktický, navíc by zastoupenému hrozilo riziko, že nabývaný majetek by mohl být postižen věřiteli jeho zástupce.

Z tohoto důvodu judikatura připouští tzv. *„obchody s tím, koho se týkají"* (*"Geschäfte an den, wen es angeht"*) Předpokladem na straně převodce je, že tomuto je osoba nabyvatele lhostejná[96] Na straně nabyvatele musí jednající nepřímý zástupce chtít nabýt vlastnictví pro toho, koho se to týká. Je-li zástupce k určitému jednání zavázán (např. smluvně), vychází ze se z toho, že je u něho dána i tomu odpovídající vůle.[97] Tato forma převodu vlastnických práv se objevuje zpravidla jen u běžných hotovostních obchodů každodenního života[98]. V právní teorii však panují spory[99], zejména ohledně přípustného rozsahu aplikace. Řešena je otázka,

[94] Larenz AT BGB § 46 pozn 20
[95] Palandt-Bassenge § 929 pozn 24
[96] Palandt-Bassenge § 929 pozn 25
[97] Münch-Quack § 929 pozn 69
[98] Soergel-Mühl § 929 pozn 22
[99] Velmi zdrženlivě např Flume AT BGB § 44 II 29, Larenz AT BGB § 30 II b

zda a jak se v jednotlivých případech musí zjišťovat, zda je převodci osoba nabyvatele skutečně lhostejná (zásadně odmítáno např. u úvěrových obchodů), zejména jedná-li se o cenné předměty nebo o obchody ve speciálních společenských kruzích.

Od toho je však třeba odlišovat následující případy:

1.) tzv. „otevřené obchody pro toho, koho se týkají" - Zde je jasné, že zástupce jedná pro/za třetí osobu, jejíž identita má zůstat neznámá (typické je to např. u aukcí uměleckých předmětů)
2.) tzv jednání vztahující se na podnikání - jednající zde chce zavázat majitele podniku, aniž by se strany detailně zabývaly tím, která konkrétní osoba je tím míněna.

Pakliže nelze dovodit, že došlo k "*obchodu s tím, koho se týká*", vede skryté zastoupení k nabytí zástupcem *(tzv. Durchgangserwerb")*, který převede vlastnictví dále anticipovaným držebním konstitutem.

Konstitut "sám se sebou" *("Insichkonstitut")*

Při převodu vlastnictví z jednající osoby na nepřímo zastoupeného formou dohody a držebním konstitutem se naskýtá otázka, zda převodce (a původní vlastník) může dohodu zakládající nepřímou držbu uzavřít sám se sebou, tj. jako původní vlastník na straně jedné a současně jako zástupce nabyvatele (tzv. *"Insichkonstitut")*.

Německý občanský zákoník obsahuje v ustanovení § 181 BGB obecný zákaz obchodů "sám se sebou". Podle tohoto ustanovení "*Zástupce, není-li mu dovoleno něco jiného, nemůže činit právní úkony jménem zastoupeného sám se sebou vlastním jménem nebo sám se sebou jako zástupcem třetí osoby, ledaže právní úkon spočívá výlučně ve splnění závazku.*" Tento zákaz poměrně význačně prostupuje oblast soukromého práva. I v zakladatelských dokumentech obchodních společností či zápisech v obchodních rejstřících německých společností lze např. nalézt výslovná ustanovení/zápisy o tom, že ten který statutární orgán společnosti je osvobozen od zákazu podle § 181 BGB.

Zákaz sebekontrahování (§ 181 BGB) nevylučuje konstitut "sám se sebou" jestliže je jednající povinen převést vlastnictví na nabyvatele. Uzavření dohody je pouze splněním závazku. V tomto případě (jak již bylo naznačeno shora u převodu vlastnického práva dle § 930 BGB) musí být jeho realizace patrná navenek[100] a to přinejmenším pro osobu znalou poměrů.[101] Rozhodující je projev vůle k převodu vlastnictví. Současně je tím většinou vyjadřována i vůle držet věc pro nabyvatele např. jako schovatel tj. dohoda podle § 929 BGB (převod vlastnictví), přičemž dohoda podle § 868 BGB (dohoda o přechodu držby) splývají do jednoho aktu.

Zastupování při předání

Předání není právním úkonem. Je sporné, zda k nabytí držby je zapotřebí k tomuto důsledku nasměrovaná vůle, většina autorů na tuto otázku odpovídá kladně. Významu subjektivní stránky věci nasvědčuje i formulace § 854 odst. 1 BGB[102] tak i samotná podstata držby.[103] Vůle k držbě není žádným kvalifikovaným projevem vůle (tj. právním úkonem), nýbrž "obyčejným" či "přirozeným" projevem vůle (*v orig. "Naturwillen")* týkajícím se toliko faktického uspořádání věcí, takže tuto vůli projevit (a vlastnictví nabývat) mohou nezpůsobilé či jen omezeně způsobilé k právním úkonům samozřejmě za předpokladu, že jejich rozumová schopnost k projevu přirozené vůle je dostatečně vyvinuta[104].

Nabytí držby prostřednictvím zástupce proto při předání nepřichází v úvahu, protože se jedná jen o čistě reálný faktický úkon a ne o právní úkon (§ 164 a násl. BGB se vztahují jen na projevy vůle v souvislosti s právními úkony). Zastoupení v právní smyslu při předání proto možné není. Třetí osoba však fakticky může věc pro nabyvatele přijmout jako nepřímý držitel či "*Besitzdiener*" tj. osoba vykonávající držbu přímo pro držitele.

[100] Zvláštní úpravu obsahuje § 18 odst 3 zákona o depozitu (Zákon o úschově a obstarání cenných papírů ze 4 2 1937 (Rubl I str 171) . „ U nákupní komise přechází vlastnictví nejpozději s odesláním seznamu kusů zákazníkovi (komitentovi)."
[101] Soergel-Mühl § 930 pozn. 5.
[102] Znění „Získání skutečné vlády" by mělo vyžadovat úsilí orientované na určitý účel. (Soergel-Mühl § 854 pozn 7.
[103] „Vláda nad nějakou věcí předpokládá skutečnou vůli; prostá možnost výkonu vlády, jak ukazuje § 854 věta 2 BGB, nestačí" (Soergel-Mühl § 854 pozn. 7).
[104] Soergel-Mühl § 854 pozn. 9; Münch-Joost § 854 pozn. 9.

Výjimku z toho tvoří § 854 věta 2 BGB, kde dohoda (zde právní úkon) nahrazuje pro účely nabytí držby předání věci. Zde je sice zastupování možné, avšak předání se neuskuteční, protože dohoda je právě náhražkou předání. U jiných náhražek předání (§ 930, 931 BGB) je zastupování taktéž přípustné.

Nabytí vlastnictví v dobré víře

Může se stát, že někdo získá věc od osoby, kterou považuje za vlastníka, která však ve skutečnosti vlastníkem není. Otázka, zda nabyvatel může v tomto případě vlastnictví nabýt, byla a je řešena různými způsoby:

1. Římské právo

Římské právo žádné nabytí v dobré víře neznalo. Připouštělo pouze převod vlastníkem (Nemo ad alienum plus iuris tranferre potest, quam ipse habet)[105] a přiznávalo vlastníkovi možnost žaloby na vydání věci proti nabyvateli jeho věci, který ji nabyl v dobré víře. Aby byla chráněna práva nabyvatelů a právního styku obecně, byla stanovena relativně krátká lhůta vydržení (1 rok), za podmínky, že vydržitel jednal v dobré víře.[106]

2. Původní germánské právo

Ani zde nebylo možné nabytí v dobré víře. Narozdíl od římského práva nepříslušela vlastníkovi žádná žaloba z titulu vlastnictví, nýbrž ze vztahu, na základě kterého došlo k převodu držby nebo z porušení. Žaloba ze shora uvedeného vztahu však ale byla omezena na bezprostředně zúčastněné osoby, nebyla tudíž možná vůči držiteli jako takovému.[107]

[105] Nikdo nemůže převést na druhého více práv než sám má.
[106] Westermann Sachenrecht § 45 V, str. 338.
[107] Westermann Sachenrecht § 45 V, str. 338.

3. Úprava v BGB

Úprava se vyvinula ze směsi německých a římských právních zásad. V obecném právu platila zásada římského práva; v partikulárních právech se oproti tomu rozvinulo nabytí v dobré víře jako potřeba ochrany obchodního styku. Rozlišování mezi věcmi vydanými z ruky dobrovolně a věcmi pozbytými bez vědomí vlastníka se prostřednictvím francouzského práva (čl. 2279 odst. 2 Code Civil) dostalo do ADHGB a potom do německého občanského zákoníku. BGB se pokouší nalézt pokud možno co nejvyváženější úpravu a nalézt přijatelný kompromis mezi požadavkem ochrany původního vlastníka a ochrany nabyvatele v dobré víře.. Používá zásadu právní zřetelnosti či zřejmosti („*Rechtsscheinsprinzip*") jakožto výchozí hledisko (držba jako výraz pravděpodobného uspořádání právních vztahů), koriguje ji však prostřednictvím zásady rizika.

Obecné předpoklady nabytí v dobré víře

1. Držba a dobrá víra

Předpokladem nabytí v dobré víře je vedle dobré víry zdání práva založené na držbě. Ustanovení § 932 BGB a násl. požadují takový držební stav, který ospravedlňuje a odůvodňuje důvěru (dobrou víru) nabyvatele. Nestačí přitom aktuální (v případě § 932 odst. 1 věta druhá BGB dřívější) držební stav. Vedle toho se požaduje, aby neoprávněně disponující osoba nabyvateli skutečně obstarala držbu.[108]

2. Omezení na nabytí vlastnictví právním úkonem

Úprava obsažená v § 932 a násl. BGB se neaplikuje na případy právního nástupnictví (dědictví, majetkové společenství manželů), nabytí cestou exekuce (vydražení soudním exekutorem, vydržení (§ 937 a násl. BGB), spojení, smíšení a zpracování (§ 946 a násl. BGB).

[108] Westermann Sachenrecht § 45 III 1, str.. 332.

3. Omezení na úkony v právním styku

Na straně převodce a nabyvatele nesmí stát právně nebo ekonomicky ten samý právní subjekt.[109] O úkon v právním styku (*"Verkehrsgeschäft"*) se tak nejedná např. ve vztahu mezi veřejnou obchodní společností a jejími společníky, akciovou společností či společností s ručením omezeným a jejím jediným akcionářem/společníkem[110] - zásadně tedy zejména při převodech mezi právnickou osobou a všemi jejími členy a naopak, neboť v těchto existuje faktická jednota nabyvatele a převodce. Vyskytují-li se na straně nabyvatele i další třetí osoby, lze v případě jejich dobré víry uvažovat o možnosti nabytí vlastnictví za předpokladu, že se nejedná o účelově nastrčené osoby.[111]

4. Dobrá víra nabyvatele

Nabyvatel musí věřit vlastnictví držitele, od kterého nabývá. Předmětem dobré víry dle § 932 a násl. BGB je jen vlastnictví převodce, nevztahuje se proto na převodcovu způsobilost k právním úkonům, jeho zmocnění či jeho identitu.[112]

Dobrá víra ohledně pouhého oprávnění převodce disponovat s věcí (tzn. že je vlastníkem zmocněn k disponování) nestačí pro § 932 a násl BGB, postačuje však v obchodním styku v oblasti aplikace obchodního zákoníku (§ 366 HGB).

Ve skutečnosti má ustanovení § 366 HGB větší význam, neboť pod ustanovení § 932 a násl. BGB spadá v praxi jen okrajová oblast obchodů a úkonů.. Ustanovení § 366 HGB lze použít jen tehdy, jedná-li na straně převodce jedná obchodník.[113] Kdo nabude zboží od obchodníka v rámci jeho obchodního provozu, vychází v případě pochybností minimálně z oprávnění obchodníka disponovat se zbožím. Dobrá víra

[109] Schwab/Prütting Sachenrecht § 35 II, pozn. 424.
[110] Soergel-Stürner § 892 pozn. 21 a konkrétními odkazy na judikaturu.
[111] Münch-Wacke § 892 pozn. 43.
[112] např Vrchní zemský soud Düsseldorf ze dne 1.3.1985 (NJW 1983, 2484).
[113] K postavení obchodníka viz. § 1-7 HGB, § 13 III GmbHG, § 3 AktG, § 17 II GenG.

může být ospravedlnitelná i tehdy, kdy by dobrá víra ohledně vlastnictví obchodníka ke zboží byla vyloučena hrubou nedbalostí [114]

Dle § 932 odst 2 BGB není nabyvatel v dobré víře, když je mu známo nebo v důsledku hrubé nedbalosti není známo, že věc nepatří převodci. Na rozdíl od pozemkového práva, kde podle § 892 odst 1 BGB nabytí překáží toliko znalost nesprávnosti obsahu pozemkové knihy, považuje se u ustanovení § 932 odst. 2 BGB nabyvatel za nabyvatele ve zlé víře i tehdy, je-li jeho neznalost důsledkem hrubé nedbalosti

Hrubě nedbalé jedná ten, kdo nedbá na pečlivost, k níž je v jednotlivém případě povinen každý, kdo opomine přezkoumání či šetření, ačkoliv zná podezřelé okolnosti, nebo kdo v důsledku zvlášť hrubého porušení běžné pečlivosti opomine obstarat si potřebné informace o podezřelých skutečnostech, kdo se kdo se úmyslně přikloní příznivějšímu přesvědčení a bez povšimnutí ponechá vhodné zdroje informací.[115] Podle judikatury Spolkového soudního dvora musejí být nabyvateli známy okolnosti, které s nápadnou zřejmostí nasvědčují tomu, že převodce není vlastníkem. Okolnosti známé nabyvateli musejí být takové, že těchto poznatků mohl dosáhnout i bez obzvláště pečlivého a odpovědného chování. Hrubá nedbalost tedy vyplývá z nepečlivého úsudku nabyvatele ohledně vlastnických poměrů, přičemž úsudek je n nepečlivý tehdy, je-li možné chybě předejít. Možnost předejití je třeba určit podle objektivních kritérií a nikoliv dle osobních vlastností nebo poměrů nabyvatele v konkrétní situaci[116]. Tyto nebo například obchodní zvyklosti nemohou měřítko snížit, mohou jej však zpřísnit[117], když je třeba klást přísnější nároky na nabyvatele kvůli jeho příslušnosti k nějaké sociální skupině - například bankéři, úvěrové instituce, advokáti atd [118]

[114] BGH z 05 02 1975 (NJW 75,735)
[115] Soergel-Mühl § 932 pozn 13
[116] Münch-Quack § 932 pozn 27
[117] Palandt-Bassenge § 932 pozn 10 bb)
[118] Münch-Quack § 932 pozn 36

Rozsah kontrolní a zjišťovací informační povinnosti může být sporný. Nároky na péči budou nižší při koupi v obchodě než v případě koupě od neznámého podomního obchodníka nebo při koupi na inzerát v novinách.[119]

Při koupi ojetých automobilů tvoří minimální předpoklad nabytí v dobré víře předání a zkontrolování dokladů k vozidlu. Obecná povinnost k dalšímu přezkumu, obzvláště u třetích osob, neexistuje. Existují-li však okolnosti, které musejí vzbudit podezření, existuje povinnost se informovat u posledního zapsaného držitele vozidla. Takové podezření existuje vždy, když prodávající není posledním držitelem zapsaným v technickém průkazu.[120] Zvláštní pečlivost je potřebná při koupi vozidel dovážených ze zahraničí, kupující si zde má vzít v nutném případě na pomoc i jazykově vybaveného odborníka, aby se ujistil, že převodce je skutečně vlastníkem vozidla.[121] Tato zásada byla stanovena známým rozhodnutím týkajícím se koupě dovezeného vozu Ferrari z Itálie; kromě otázek nabytí vlastnictví byla rozhodnutím řešena otázka uznání v Itálii zřízené hypotéky na území Spolkové republiky Německo. Dle rozhodnutí Spolkového soudního dvora existuje vždy důvod k dalšímu zkoumání, jestliže osoba převodce a osoba uvedená v dokumentech vozidla nejsou totožné.

Dobrá víra je vyloučena, když převodce zcizuje věc pod cizím jménem, například, když vozidlo zpronevěřil a vydává se za předložení příslušného technického průkazu a dokladů k vozidlu za tam vyznačeného vlastníka.[122]

Při koupi nového vozidla nemusí být nepředložení technických průkazů, obzvláště, když vozidlo vydá obchodník, na závadu.[123] Jinak je to však například v případě, když bylo zákazníkovi sděleno, že "již vyhotovený technický průkaz byl uložen v bance a v současnosti nemůže být předán".[124]

Otázku, zda nabyvatel musí počítat s výhradou vlastnictví třetí osoby, je třeba v zásadě zodpovědět záporně, pakliže neexistují zvláštní okolnosti tzn. zvýšená

[119] Schwab/Prütting Sachenrecht § 35 III, pozn. 426.
[120] BGH ze dne 05.02.1975 (NJW 75,735); BGH ze dne 13.05.1996 (NJW 1996,2226).
[121] BGH ze dne 11.03.1991 (NJW 1991,1415,1416); BGH ze dne 13.04.1994 (NJW 1994, 2022).
[122] OLG Düsseldorf ze dne 1.3.1985 (NJW 1983, 2484).
[123] OLG Düsseldorf ze dne 16.05.1990 (NJW-RR 1992,381); BGH 21.09.1959 (BGHZ 30,374,380).
[124] OLG Karlsruhe ze dne 07.04.1989 (NJW-RR 1989, 1461).

pravděpodobnost existující výhrady vlastnictví dodavatele.[125] Povinnost k přezkumu obzvláště u třetích osob nevzniká, i zde je však třeba zohlednit konkrétní okolnosti - například druh, předmět a okolnosti obchodu, osobní a ekonomické poměry účastníků.[126]

Povinnost přezkumu může oproti tomu vznikat především v následujících případech: nabytí cenných papírů mimo veřejné trhy, nákup cenných věcí od soukromých prodejců, u cenných uměleckých předmětů, u drahých strojů,[127] nabytí církevních uměleckých předmětů od soukromých osob,[128] nabytí velmi cenného investičního nebo spotřebního zboží, když k nabytí dochází v rámci obvyklé doby financování.[129]

Zda se převod uskutečnil za úplatu nebo bezúplatně, je pro její účinnosti irelevantní. Při bezúplatných převodech přísluší původnímu vlastníkovi vůči nabyvateli v dobré víře nárok podle § 816 odst. 1 věty druhé BGB, který může vést k vydání předmětu nabytého v dobré víře.

Dobrá víra nabyvatele a jeho zástupce

V zásadě je rozhodující dobrá víra jednajícího zástupce (§ 166 odst. 1 BGB). Jedná-li zástupce zcela samostatně a v případech zastupování ze zákona se zastoupený stává vlastníkem i tehdy, když ví o tom, že převodce není vlastníkem, avšak obchod sám nijak neovlivnil.[130] Kde však jedná zástupce na určitý pokyn zastupovaného, musejí být v souladu s § 166 odst. 2 BGB v dobré víře oba, protože jinak by nabyvatel (ve zlé víře) mohl nastrčit svého zástupce (v dobré víře), aby tímto způsobem nabyl vlastnictví.

[125] Westermann Sachenrecht § 46 2 c), str. 342-343.
[126] Palandt-Bassenge § 932 pozn. 10 bb).
[127] Münch-Quack § 932 pozn. 15-17.
[128] Westermann Sachenrecht § 46 2 c), str. 343.
[129] Palandt-Bassenge § 932 pozn. 12.
[130] Westermann Sachenrecht § 46 3, str. 346.

Znalost orgánu právnické osoby je znalostí právnické osoby samotné.[131] Jedná-li vícero zástupů, je při společném zastupování na závadu špatná víra i jen jednoho zástupce a to i tehdy, když onen zástupce osobně nejednal.[132]

Jednotlivé případy nabytí v dobré víře

Nabytí v dobré víře u dohody a předání dle § 929 věta 1 (§ 932 odst. 1 věta 1 BGB)

§ 932 odst. 1 věta první BGB
"(1) Zcizením uskutečněným podle § 929 se nabyvatel stává vlastníkem i tehdy, jestliže převodci nepatřila, ledaže v době, kdy by podle těchto předpisu vlastnictví nabyl, není v dobré víře "

Dobrá víra musí existovat v tom okamžiku, ve kterém by nabyvatel nabyl vlastnictví v normálním případě. Případná následná vědomost o absenci vlastnictví převodce vznikající až již nevadí.

U dohody s odkládací podmínkou (výhrada vlastnictví) klade většinový názor důraz na dohodu a nikoliv na splnění podmínky, ačkoliv znění § 932 a násl. BGB hovoří proti tomu („v době, kdy by podle těchto předpisů vlastnictví nabyl").[133]

Podobně jako u § 929 odst. 1 věta první BGB je možné i nabytí prostřednictvím třetích osob *("Geheißerwerb")*, dle většinového názoru tehdy, jakmile bezprostřední držitel věc na příkaz převodce, tj. kdy se podrobil jeho pokynu a plnil na jeho účet.

Sporné jsou ty případy, kdy převodce dá pokyn k převodu držby, převodce však třetí osobu držící věc oklame či jinak manipuluje tak, že nabyvatel uvěří, že tato třetí osoba jedná na příklad převodce. Většina autorů zde nabytí v dobré víře odmítá. Dobrá víra v to, že držitel plní příkaz znamená jen dobrou víru ve zdání resp. pravděpodobnost práva, která však není

[131] Münch-Quack § 932 pozn. 49.
[132] Münch-Quack tamtéž pozn. 50.
[133] Soergel-Mühl § 929 pozn. 54; Westermann Sachenrecht § 46 4, str.347.

chráněna. Nutná je dobrá víra v právo samo.; dobrá víra v neexistující pokyn tedy § 932 BGB chráněna není.[134]

Opačný názor v literatuře [135] a rozhodnutích Spolkového soudního dvora chrání nabyvatele i zde s odůvodněním, že nabyvatel nemůže za normálních okolností rozeznat, zda třetí osoba držící věc jedná skutečně na pokyn převodce nebo jen v důsledku oklamání z jeho strany..

Nabytí v dobré víře u dohody podle § 929 věty druhé BGB (§ 932 odst. 1 věta druhá BGB)

§ 932 odst. 1 věta druhá BGB

"V případě podle § 929 věta 2 to však platí jen tehdy, jestliže nabyvatel od převodce získal držbu "

Ustanovení § 932 odst. 1 věta první BGB stanoví, že nabyvatel nabude vlastnictví, jestliže dosáhne (bezprostřední) držby od převodce. Předpokladem je tedy úplná ztráta držby na straně převodce a nabytí držby na základě převodcovy dispozice. I zde stačí, že nabyvatel získal držbu na podnět převodce od třetí osoby (*"Geheißerwerb" - nabytí na příkaz*).[136] Důležité tedy je, že nabyvatel získal držbu od držitele, který se zcizením souhlasil, a že souhlasícího držitele považoval a mohl považovat za vlastníka.[137]

Nabytí v dobré víře u držebního konstitutu § 930 BGB (§ 933 BGB)

§ 933 BGB

"Nepatří li věc zcizená podle § 930 převodci, stává se nabyvatel vlastníkem, jestliže je mu věc převodcem předána, ledaže v této době není v dobré víře "

[134] Soergel-Mühl § 932 pozn. 6, Münch-Quack § 932 pozn. 145; Jauernig 932 II 2; Palandt-Bassenge § 932 2b
[135] Staudinger-Wiegand § 932 pozn. 21ff; Schwab/Prütting § 35 IV 1; Westermann Sachenrecht § 47 I 1a, str 350
[136] Münch-Quack § 932 pozn. 56.
[137] BGH ze dne 05.05.1971 (NJW 1971,1453).

Zatímco u § 930 BGB nabývá nabyvatel vlastnictví, aniž by mu věc musela být předána, klade § 933 BGB na nabyvatele v dobré víře přísnější nároky. Nabyvatel nabývá vlastnictví teprve tehdy, jestliže je mu věc předána.

Předání musí splňovat požadavky § 929 BGB, neoprávněný převodce se musí bezprostřední držby a tím i jakékoliv vlastní možnosti vlivu beze zbytku vzdát.[138] Nabyvatel musí být v dobré víře minimálně až do předání věci.

K předání musí dojít v rámci zcizení věci, není proto postačující, když nabyvatel nabude držbu např. jednostranným odejmutím věci. Nabyvatel musí držbu od převodce získat s jeho vůlí.[139] Zmocnění se držby nabyvatelem se považuje za předání, je-li kryto vůlí převodce. Rozhodující je svolení resp. účinný souhlas z hlediska držby nikoliv z hlediska smluvního. Souhlas je tudíž kdykoliv odvolatelný a to nezávisle na případných existujících smluvních závazcích, obecně se však předpokládá jeho trvání.[140] Sporné je, zda pro nabytí vlastnictví postačí dodatečné schválení svémocného odejmutí věci.[141]

Nezávisle na předání a své dobré víře se nabyvatel stane vlastníkem (§ 185 II BGB), když převodce následně nabude vlastnictví k věci (*"Durchgangserwerb"*).

Nabytí v dobré víře při postoupení nároku na vydání podle 931 BGB (§ 934 BGB)

> *§ 934 BGB*
>
> *"Nepatří li věc zcizená podle § 931 převodci, stává se nabyvatel vlastníkem postoupením nároku, je-li převodce nepřímým držitelem věci, v ostatních případech, jakmile získá držbu věci od třetí osoby, ledaže v této době není v dobré víře "*

Nabytí v dobré víře se rozlišuje u § 934 BGB podle toho, zda je neoprávněný převodce nepřímým držitelem věci či nikoliv.

---

[138] RG ze dne 10 06 1932 (RGZ 137,23,25), BGH ze dne 03.06.1996 (NJW 1996,2654).
[139] Soergel-Mühl § 933 pozn. 5.
[140] Münch-Quack § 929 pozn. 138, § 933 pozn. 10; Staudinger-Wiegand § 929 pozn. 69; Westermann Sachenrecht § 40 I 1, str.286
[141] zápornè Palandt-Bassenge § 933 pozn. 4; Münch-Queck § 929 pozn. 138; Westermann Sachenrecht § 48 I 2, str 359, BGH z 04 10.1976 (BGHZ 67,207 = NJW 1977,42); dodatečné schválení postačující Staudinger-Wiegand § 933 pozn. 22.

Převodce jako nepřímý držitel

Předpokladem pro nabytí držby dle § 934 var. 1 BGB je existence vztahu zprostředkovávajícího držbu ve smyslu § 868 BGB mezi neoprávněným převodcem a třetí osobou, která je bezprostředním držitelem. Rozhodující je vůle bezprostředního držitele k cizí držbě, tzn. jeho ochota držet pro nepřímého držitele.[142] K převodu vlastnictví dochází již postoupením nároku na vydání, existuje-li k tomuto okamžiku existuje dobrá víra nabyvatele. Nárok na vydání musí v tomto případě skutečně existovat, nemůže být toliko tvrzen.[143]

Rozdílné pojetí majetkového konstitutu a postoupení nároku v ustanoveních § 933 a 934 BGB může na první pohled vést k překvapivým výsledkům. Když například převodce (nevlastník) uloží věc u třetí osoby a tuto převede na nabyvatele v dobré víře, může výsledek záviset na příslušné formě převodu vlastnického práva, ačkoliv věc sama zůstává na témže místě:

1) Postoupí-li převodce nabyvateli podle § 931 BGB svůj nárok na vydání věci vůči třetí osobě, nabude nabyvatel dle § 934 Alt. 1 vlastnictví již postoupením nároku.

2) Dojde-li k převodu vlastnictví podle § 930 BGB, je převod vlastnictví na nabyvatele nezbytné, aby ještě získal držbu.

Rozdílný výsledek vyplývá z § 870 BGB[144] a jím stanoveného požadavku na komplexní řešení držebních vztahů osoby disponující s věcí. U § 930/933 BGB zůstává tato osoba nepřímým držitelem; v případ § 931/934 BGB ztrácí nepřímou držbu, zprostředkovává držbu jinému, na jehož osobu jsou nadále navázány účinky držby včetně domněnky vlastnictví.[145]

---

[142] Münch-Quack § 934 pozn. 3; Staudinger-Wiegand § 934 pozn. 4; Westermann Sachenrecht § 48 II 2, str. 361.
[143] Soergel-Mühl § 934 pozn. 2; Münch-Quack § 934 pozn. 9; Palandt-Bassenge § 934 pozn. 3.
[144] **Převod nepřímé držby § 870 BGB**: "Nepřímá držba může být na jiného převedena tím, že se mu postoupí nárok na vydání věci."
[145] Westermann Sachenrecht § 48 II 2a, str. 361.

Sporné je, zda k nabytí v dobré víře podle § 934 var. 1 BGB nedojde, je-li nepřímý držitel současně vlastníkem věci (například jako vlastník zřídil osobě A věcné užívací právo *("Nießbrauch")* ke své říční lodi nezapsané v lodním rejstříku a najal si ji následně od A zpět. V průběhu této doby převede A, vystupující jako vlastník, loď osobě C (postoupením nároku na vydání z nájemní smlouvy). Podle většinového názoru se zde má použít analogicky § 936 BGB. Vlastnictví nemá mít horší postavení než slabší práva, která platí vůči nabyvateli nároku na vydání (omezená věcná práva dle § 936 odst. 3 BGB; závazková práva dle § 986 odst. 2 BGB). Nabytí vlastnictví je proto vyloučeno.[146] Jiné pojetí přitakává nabytí v dobré víře s tím odůvodněním, že aplikace § 936 odst. 3 BGB v tomto případě odporuje ochrannému účelu § 936 BGB. Ten upravuje nabytí vlastnictví se zánikem práva toto vlastnictví omezujících, což předpokládá, že k nabytí vlastnictví vůbec dojde. Ustanovení § 936 BGB nemá představovat žádnou úpravu nabytí vlastnictví přidružující se k ustanovením § 929-935 BGB. Upravuje pouze otázku, zda je nabýváno vlastnictví omezené či neomezené. [147] Rozhodující je i zde, zda existuje dobrá víra v okamžiku postoupení, dodatečné změny jsou nepodstatné.

Převodce jako osoba bez držby *("Nichtbesitzer")*[148]

V tomto případě postupuje převodce skutečný (avšak nikoliv na vztahu zprostředkovávajícím držbu spočívající) nebo jen tvrzený nárok na vydání.[149] Postoupení samotné k přechodu vlastnictví nestačí. Je zapotřebí, aby nabyvatel získal bezprostřední nebo alespoň nepřímou držbu na základě úkonu zcizení, k čemu stačí i dodatečné založení vztahu zprostředkovávajícího držbu .[150] Dobrá víra musí existovat ještě v okamžiku nabytí držby.

[146] Westermann Sachenrecht § 50 3, str. 373; Palandt-Bassenge § 934 pozn. 3; Münch-Quack § 934 pozn 12

[147] Staudinger-Wiegand § 934 pozn. 7, § 936 pozn. 17; BGB/RGRK-Pikart § 934 pozn. 7; Planck-Brodmann § 934 pozn. 3.

[148] I zde existuje problém s nalezení ekvivalentu Doslovný překlad by zněl "nedržitel", tj. osoba bez držby či osoba nedržící

[149] BGH ze dne 14 11 1977 (NJW 1978,696).

[150] RG ze dne 23.01.1917 (RGZ 89,348,349); RG ze dne 11.11.1932 (RGZ 138,265,267); BGH ze dne 21 04 1959 (NJW 1959,1536)

Vyloučení nabytí v dobré víře u zmizelých věcí (§ 935 BGB)

§ 935 odst 1 BGB

"K nabytí vlastnictví na základě § 932 až 934 nedojde, byla-li věci vlastníku ukradena, ztracena či jinak zmizela (v orig "abhanden gekommen" pozn VJ) Totéž platí, byl-li vlastník jen nepřímým držitelem, tehdy zmizela li (v orig "abhanden gekommen" pozn VJ) věc držiteli "

Podle § 935 odst 1 BGB je nabytí v dobré víře vyloučeno, když byla věc vlastníkovi nebo osobě zprostředkovávající mu držbu (když byl vlastník jen nepřímým držitelem) ukradena, ztracena nebo je jinak zmizela.

Věc je "zmizelá", když byla vlastníkovi (nebo nepřímému držiteli) odejmuta bez jeho vůle.[151] Když vlastník věc svěří nepřímému držiteli, a tento s ní neoprávněně disponoval, nejedná se o zmizení věci, [152] protože vlastník přenecháním věci vědomě akceptoval možné riziko ztráty držby a musí si nechat přičíst na svůj vrub následky jednání svého nepřímého držitele.

Sporné je, zda se dá § 935 BGB užít i poté, když věc zmizela přímému držiteli, který není nepřímým držitelem zprostředkovávajícím držbu vlastníkovi. (například E předá svoji věc osobě B s výhradou vlastnictví; B zcizí věc C, kterému je následně věc ukradena). Většinový názor odmítá analogické použití, neboť účelem § 935 BGB je ochrana držitelské pozice vlastníka, která zde již neexistuje.[153] V tom případě, kdy se vlastník z vlastní vůle vzdal držby nebo o věc přišel zpronevěrou svého nepřímého držitele, by byl vlastník při zmizení věci bezdůvodně chráněn.[154] Existují však i názory, které analogické použití ustanovení § 935 BGB v tomto případě připouštějí.[155]

Sporné je také, zda se jedná o věci "zmizelou" v případě, kdy věc proti vůli držitele odejme či zpronevěří osoba vázaná jeho pokyny a příkazy *("Besitzdiener")*. Většinový názor upřednostňuje vůli držitele, neboť pouze on je zde "držitelem" ve smyslu zákona.. Je-li jeho

[151] RG ze dne 21 01 1921 (RGZ 101,224,225).
[152] Staudinger-Wiegand § 935 pozn 5; Soergel-Mühl § 935 pozn. 2; Münch-Quack § 935 pozn. 6.
[153] Münch-Quack § 935 pozn 7; Palandt-Bassenge § 935 pozn. 1; Staudinger-Wiegand § 935 pozn.6; OLG Düsseldorf ze dne 10 01 1951 (JZ 51,269).
[154] Westermann Sachenrecht § 49 I 5, str. 367.
[155] Baur/Stürner Sachenrecht § 52 V 2aa, str. 531.

držba ukončena bez jeho vůle, jedná se o věc zmizelou.[156] Jiní autoři v tomto případě rozlišují. Věc se nepovažuje za zmizelou, jestliže "*Besitzdiener*" zaujme samostatné navenek nerozpoznatelnou a nepřímému držiteli se podobající pozici, kdy tedy nedopustí, aby se navenek projevila jeho vázanost pokyny a příkazy držitele nebo pokud byl pověřen nakládáním věci mimo dosah působnosti držitele.[157]

O "zmizení" se však nejedná, jedná-li *"Besitzdiener"* v rámci § 56 HGB. Podle tohoto ustanovení platí, že ten, kdo je zaměstnán v nějakém obchodě nebo veřejném zbožním skladu, platí za osobu zmocněnou k prodeji a příjmu, ke kterým v takovém obchodě nebo zbožním skladu obvykle dochází. Ustanovení slouží ochraně právní jistoty a chrání obchodní partnery obchodníka. Zaměstnávání nějaké osoby v obchodě je totiž zvláště způsobilé vzbudit u veřejnosti vzbudilo dojem, že zaměstnaná osoba je vybavena plnou mocí. Ačkoliv je zaměstnanec *"Besitzdienerem"*, je "zmizení" věci překonáno zmocněním k zastupování. Ačkoliv § 56 HGB mluví o prodeji, jsou tím míněny veškeré obratové úkony a obchody, tzn. nejen převzetí závazku zajistit smluvnímu partnerovi držbu a vlastnictví věci, nýbrž i splnění závazkové smlouvy, obzvláště převedení vlastnického práva k prodávané věci. [158]

Pro posouzení nedobrovolnosti ztráty držby je rozhodující vůle. Vůle je přitom chápána jako skutečná vůle, nikoliv jako vůle ve smyslu právního úkonu. Otázka, do jaké míry zde má při vzdání se držby vliv způsobilost k právním úkonům, je opět sporná. Většinový názor otázku zmizení věci u osob bez způsobilosti k právním úkonům zodpovídá kladně.[159] U osob s omezenou způsobilostí k právním úkonům se dá rozlišit:

1) Posuzování schopnosti úsudku osob s omezenou způsobilostí k právním úkonům v každém v konkrétním případě;[160]

[156] Palandt-Bassenge § 935 pozn 4; Münch-Quack § 935 pozn. 11; Westermann Sachenrecht § 46 I 6, str 368, Müller Sachenrecht pozn. 2412, str. 753; Wilhelm Sachenrecht pozn. 447, str. 247; Jauerning § 935 pozn 2ee, Baur/Stürner § 52 V 2 bb, str.531; BGB/RGRK-Pikart § 935 pozn. 18. Planck-Brodmann § 935 pozn 3.
[157] tak Münch-Joost § 855 pozn. 23.
[158] Staub-Jost Handelsgesetzbuch, § 56 pozn. 30.
[159] Palandt-Bassenge § 935 pozn. 3; Soergel-Mühl § 935 pozn. 2; Staudinger-Wiegand § 935 pozn. 10; Müller Sachenrecht pozn. 2411, str. 753; Wilhelm Sachenrecht pozn. 325, str. 200; Planck-Brodmann § 935 pozn. 2; OLG München ze dne 21.03.1991 (NJW 1991,2571).
[160] Palandt-Bassenge § 935 pozn. 3; Münch-Quack § 935 pozn. 9; Planck-Brodmann § 935 pozn.. 2.

2) Vždy se jedná o "zmizení" věci.[161] Osoby k právním úkonům nezpůsobilé a osoby s omezenou způsobilostí mají být postaveny na stejnou úroveň. Rozlišování v závislosti na schopnosti úsudku spočívá ve skutečnosti na rozdílném hodnocení vůle osoby zcela a omezeně způsobilé. Má-li být však rozhodující "skutečná" vůle a nikoliv vůle relevantní pro právní úkon, nemělo by být důležité, zda je jednající osoba ve smyslu § 104 a násl. BGB zcela nezpůsobilá nebo jen omezeně způsobilá. Proti tomu, aby se vycházelo ze schopnosti úsudku v jednotlivém případě se namítá, že ochrana osoby, která je zcela nezpůsobilá k právním úkonům, by měla obecně mít přednost před ochranou nabyvatele v dobré víře podle § 932 a násl. BGB.

3) Nejedná se o "zmizení" věci;[162] vůle osoby s omezenou způsobilostí je narozdíl od osoby nezpůsobilé vždy relevantní.

Existuje i názor, který odmítá „automatické" "zmizení" věci u osob nezpůsobilých k právním úkonům. Rozhodující má být vždy přirozená schopnost úsudku, tedy nejen u omezeně způsobilých (jako u názoru uvedeného pod bodem 1), nýbrž i u osob zcela nezpůsobilých. I osoba nezpůsobilá může být schopná v některých případech posoudit význam odevzdání věci.[163]

O "zmizení" věci se nejedná, dojde-li ke vzdání se držby v důsledku nezákonného působení na vůli jednající osoby, např. oklamáním nebo v důsledku omylu.[164] U hrozby se názory opět liší. Někteří otázku nedobrovolnosti ztráty držby zodpovídají vždy kladně [165], jiní jen v případě užití fyzického násilí, kterému se nedá odolat, nebo srovnatelného psychického nátlaku.[166]

[161] Flume AT BGB II § 14 11 d, str. 215-216; Wilhelm Sachenrecht pozn. 325, str. 200-201.
[162] Soergel-Mühl § 935 pozn. 2, BGB/RGRK-Pikart § 935 pozn. 14.
[163] Baur/Stürner Sachenrecht § 52 V 2b, str. 532, Wieling Sachenrecht § 10 IV 1, str. 120; Westermann Sachenrecht § 49 I 3, str.366
[164] Staudinger-Wiegand § 935 pozn. 11; Palandt-Bassenge § 935 pozn. 1; Münch-Quack § 935 pozn. 8
[165] Staudinger-Wiegand § 935 pozn. 11, Münch-Quack § 935 pozn. 9.
[166] BGH ze dne 15.11.1951 (BGHZ 4,10,34); Soergel-Mühl § 935 pozn. 3; Wieling Sachenrecht § 10 IV 1, str. 121, Schwab/Prütting Sachenrecht § 35 V 1, pozn. 433.

Věc není "zmizelá", byla-li držba odejmuta na základě veřejného práva. Problémy vznikají v případě vad takových veřejnoprávních aktů. "Zmizení" není dáno u napadnutelných nezákonných výsostných aktů, naopak je tomu však u nicotných aktů[167]. Jiné pojetí odmítá zmizení i v posledním uvedeném případě.[168]

Je-li věc jednou "zmizelá", je u ní trvale vyloučeno nabytí v dobré víře podle ustanovení § 932-934 BGB. Nabytí vlastnictví je možné vydržením podle § 937 a násl. BGB, pakliže dobrá víra existuje v průběhu doby vydržení.

Výjimka ze zákazu nabytí podle § 935 odst. 2 BGB

Podle § 935 odst. 2 BGB je nabytí v dobré víře výjimečně možné i u věcí "zmizelých", jedná-li se o peníze, cenné papíry na majitele nebo o věci prodané ve veřejné dražbě. U dražby je míněna občanskoprávní veřejná dražba ve smyslu § 383 odst. 3 BGB prostřednictvím soudního exekutora, veřejného dražebního úředníka nebo veřejně jmenovaného dražebníka.[169] Na případnou mylnou domněnku vydražitele, že se o takovou dražbu jednalo, se ochrana dobré víry nevztahuje. Pro veřejnoprávní dražby cestou exekučního řízení se ustanovení § 935 ani § 932 BGB nepoužijí; v těchto případech dochází k nabytí bez ohledu na dobrou víru na základě moci úřední.[170]

Potlačení práv třetích osob u nabytí v dobré víře

Ustanovení § 936 BGB upravuje nabytí nezatíženého vlastnického práva v dobré víře. Věcná práva váznoucí na věci mohou v případě nabytí v dobré víře zaniknout.

Předpokladem je právně účinné nabytí věci podle § 929 a násl. BGB. Není, důležité, zda k nabytí došlo od osoby oprávněné nebo neoprávněné. Nabyvatel musí být v dobré víře, že věc není věcnými právy zatížena.

---

[167] Münch-Quack § 935 pozn. 13; Baur/Stürner Sachenrecht § 52 V b cc; Soergel-Mühl § 935 pozn.4.
[168] Münch-Quack § 935 pozn 14; BGB/RGRK-Pikart § 935 pozn. 15.
[169] Münch-Quack § 935 pozn 19
[170] Soergel-Mühl § 935 pozn 14, Münch-Quack § 935 pozn. 19.

Dalším předpokladem pro zánik věcných práv je získání držby převod vlastnictví § 929 věty druhé BGB (dohoda stran), musí nabyvatel získat od převodce držbu. V případě převodu podle § 930 BGB (držební konstitut) nebo pokud v případě § 931 BGB (postoupení nároku na vydání) převedená věc nebyla v nepřímé držbě převodce, zaniká právo třetí osoby teprve tehdy, když nabyvatel získá na základě převodu držbu věci.

Podle většinového názoru platí i zde ustanovení § 935 BGB a to v dvojím ohledu. U věci "zmizelé" vlastníkovi je nabytí vlastnictví jako takové vyloučeno, čím je vyloučen zánik věcných práv, ke kterému při něm dochází "Zmizela"-li věc nikoliv vlastníkovi, nýbrž majiteli věcného práva, nabývá nabyvatel v dobré víře nikoliv vlastnictví neomezené, ale vlastnictví omezené [171]

V případě převodu vlastnictví postoupením nároku na vydání vyplývajícího ze vztahu zprostředkovávajícího držbu, nemůže k zániku věcných práv váznoucích na věci dojít, dokud je přímý držitel současně majitelem práva (§ 939 III BGB). To platí i tehdy, když bezprostřední držitel, vůči kterému nárok na vydání směřuje, držbu pouze zprostředkovává majiteli práva [172]

Významný případ užití § 936 odst. 3 BGB tvoří dle většinového i ochrana kupujícího u věci s výhradou vlastnického práva. Právo kupujícího (na očekávané budoucí nabytí vlastnictví) se považuje za zatížení věci ve smyslu § 936 BGB. Kupující je podle § 936 odst. 3 BGB chráněn před ztrátou své právního postavení, ke kterému by jinak došlo podle § 161 BGB ve spojení s § 923 a násl BGB Když tedy prodávající dodá kupujícímu věc s výhradou vlastnictví a převede následně vlastnická práva na třetí osobu podle § 931 BGB, může třetí osoba nabýt podle § 161 odst 3, § 934 a § 936 odst. 3 BGB nabýt jen podmíněné vlastnictví (s rozvazující podmínkou), právo kupujícího na nabytí vlastnictví existuje nadále, úhradou toto právo zesílí a potlačí nabyté vlastnictví dočasného nabyvatele.

[171] Palandt-Bassenge § 936 pozn 3, Staudinger-Wiegand § 936 pozn 12; Münch-Quack § 936 pozn. 15, Schwab/Prutting Sachenrecht § 35 VII pozn 440

[172] Münch-Quack § 936 pozn 18, Staudinger-Wiegand § 936 pozn. 15, Palandt-Basenge § 936 pozn 3

Vydržení v německém právu

Vydržení hraje dnes v německém právu podstatně menší roli než v českém. S ohledem na rozsáhlou úpravu nabytí vlastnictví od nevlastníka (§ 932 a násl. BGB) má oblast použití omezenou jen na případy jako např. nabytí zmizelé věci (§ 935), zcizení od osoby nebo na osobu nezpůsobilou k právním úkonům nebo při zapomenutí právého stavu vlastnictví (např. věci, které si zůstavitel pouze půjčil nebo vzal do opatrování, později však s nimi dědici jednali v dobré víře jako s předměty pozůstalosti[171]).

Pravidla obsažená v § 937 – 945 BGB se týkají jen movitých věcí. Pro nemovitosti platí zvláštní pravidla v § 900 BGB (knihovní vydržení také při chybějící poctivosti při třicetileté vlastní držbě a současném shodném zápisu v katastru nemovitostí) a v § 927 BGB (vyzývací řízení po třicetileté vlastní držbě a odchylném zápisu). Pravidla jsou dle § 1033 BGB přiměřeně použitelná i na vydržení užívacího práva.

Pro vydržení je zapotřebí, aby vydržitel měl věc po dobu desetileté lhůty ve vlastní držbě (§ 937 odst. 1 BGB) a byl po celou dobu v dobré víře (§ 937 odst. 2 BGB). Dobrá víra se tu týká samotného vlastnictví vydržitele. Účinkem vydržení je zisk vlastnictví prostého břemen, pokud se poctivost vztahuje také na nepřítomnost věcných břemen (§ 945 BGB).

Odlišně od českého práva jsou rozděleny požadavky na dobrou víru při nabytí držby a po něm. V prvním případě škodí znalost nebo hrubě nedbalá neznalost s ohledem na chybějící vlastní právní postavení. Po nabytí škodí jen pozitivní znalost. Protože po nabytí držby neškodí hrubá nedbalost, nenastává zásadně také žádná informační povinnost vydržitele. Nestačí také samotná znalost skutečností, ze kterých se nechá odvodit nedostatek oprávnění. Vydržiteli musí být jeho nedostatečné oprávnění známo, resp. musí skutečnosti v tomto smyslu posoudit. Znalost o nedostatku oprávnění k držbě musí pak platit jako nabytá, pokud je držiteli nedostatek jeho práva nějakým způsobem objasněn tak, že poctivý a vlastním užitkem neovlivněný posuzující by musel dojít k závěru o neoprávněnosti.[174] Zlá víra je také dána, když se vydržitel vědomě vyhýbá nabytí znalosti (analogicky § 162 BGB).[175] Také

[173] Münchner/Quack § 937 pozn. 7
[174] BGH ze dne 22.01.1958, BGHZ 26,256=NJW 1958,668.
[175] Münchner/Quack § 937 pozn. 18, Staudinger-Wiegand § 937 pozn. 9.

dodatečná dobrá víra je zpochybněna,[176] v tomto případě začíná vydržení teprve od jejího nabytí

Podobně jako § 134 ObčZ obsahuje § 943 BGB pravidlo, podle kterého se doba vydržení, uplynulá během držby právního předchůdce, započítává ve prospěch právního nástupce, který má věc ve vlastní držbě Právnímu nástupci potom začíná běžet nová doba vydržení, může si však nechat započítat dobu vydržení, uplynulou u právního předchůdce. Pokud by byl právní předchůdce ve zlé víře, ale právní nástupce v dobré víře, začíná vydržení teprve u právního nástupce [177]Pokud je právní nástupce ve zlé víře, je vydržení vyloučeno.

Stejně jako v českém právu platí tato úprava jak pro jediného právního nástupce tak pro společné právní nástupce Ve druhém případě jsou však stanoveny rozdílné požadavky na dobrou víru Dnešní převládající mínění požaduje dobrou víru jako při novém vzniku držby, tzn právnímu nástupci škodí také hrubá nedbalost,[178] přičemž rozhodující přitom nemá být okamžik zákonného přechodu držby (§ 857 BGB), ale skutečné nabytí držby.[179] Jiní autoSi naproti tomu považují za rozhodující napadnutí dědictví, přičemž dobrá víra může být zmařena pouze pozitivní znalostí nepráva. [180]

Ustanovení § 938 BGB zakládá vyvratitelnou domněnku existence vlastní držby po dobu vydržení, což ulehčuje vydržiteli dokazování. Odpovídající domněnka chybí v českém právu. Vydržitel, který uplatňuje své nároky, by musel podle českého práva dokázat nejen vlastní držbu a dobu držby, ale i její nepřetržité trvání.

Stavení vydržení

Při stavení vydržení nemůže začít běžet doba vydržení nebo pokud již začala, nemůže pokračovat, dokud tomu odporuje důvod stavení.

[176] Palland/Bassenge § 937 pozn 1
[177] Tak také v případě Bernsteinzimmer-Mosaik-Finkenauer T.: Gutgläubiger Erbe eines bösgläubigen Erblassers, NJW 1998, str 960 a násl, opačně Krämer B: Bernsteinzimmer Mosaik: Ersitzung eines gutgläubigen Erben von einem bösgläubigen Erblasser, NJW 1997, str. 2580.
[178] Soergel / Mühl § 943 pozn 5, Münchner/Quack § 943 pozn. 8; Westermann-Gursky § 51 II 3 b
[179] Münchner/Quack §943 pozn 9
[180] Staudinger-Wiegand § 943 pozn 5, § 937 pozn 9

Důvody stavení odpovídají částečně důvodům v českém právu, jako např.v § 204 BGB pro rodinné vztahy (§ 114 ObčZ) nebo v § 206 BGB pro nedostatky zákonného zastoupení (§ 113 ObčZ, zde však s delší lhůtou jednoho roku). Stavení vydržení u dědických záležitostí jako v § 207 BGB je naproti tomu v českém právu neznámé.

Přerušení vydržení

Pokud se vydržení přeruší, pak se nebere v potaz čas, který uplynul před přerušením. Na rozdíl od stavení začíná po ukončení přerušení zcela nová vydržení doba (§ 942 BGB).

Vydržení může být přerušeno ztrátou držby (§ 940 BGB) nebo uplatněním vlastnických nároků (§ 941 BGB).

Přerušení vydržení v důsledku ztráty držby

Vydržení se přerušuje ztrátou vlastní držby (§ 940 I BGB). Ztráta může následovat jak po ztrátě držby, tak po odpadnutí vůle držet věc jako vlastní (tak např. při zajišťovacím převodu nabytím vůle držet věc jako cizí). Ztráta držby nastupuje také odpadnutím panstvím nad věcí, ne však smrtí držitele (§857 BGB).

Nepřetržitost držby zůstává zachována, pokud vlastní držitel ztratí držbu nedobrovolně a získá ji zpět do jednoho roku nebo prostřednictvím žaloby, kterou podá v této lhůtě. Nedobrovolnost je dána při zmizení ve smyslu § 935 BGB nebo také při nedobrovolné ztrátě nepřímé vlastní držby.[181] Znovunabytí může spočívat přitom také v pouhém žalování, druh a způsob znovunabytí nemá význam; může nastat také zakázanou svémocí.[182]

[181] Westermann-Gursky § 51 II 4, Münchner/Quack § 940 pozn. 5.
[182] Münchner/Quack § 940, Westermann-Gursky § 51 II.

Přerušení vydržení uplatněním vlastnických nároků

Vydržení se přerušuje také soudním uplatněním vlastnických nároků pravého vlastníka. Obsahem žaloby musí být tedy vlastnictví, žaloba držby z § 1007 BGB nestačí, dostačuje však žaloba na určení vlastnictví[183] (podle českého práva nedostatečná).

Žaloba musí směřovat proti vlastnímu držiteli nebo v případě nepřímé vlastní držby proti držiteli, který své právo k držbě odvozuje od vlastního držitele.

Žaloba proti mezitímnímu držiteli ve smyslu § 940 odst. 2 BGB nemá podle převládajícího mínění účinky přerušení.[184] To má platit také u žalob proti osobě vykonávající držbu pro vlastníka („*Besitzdiener*"),[185] což však někteří autoři považují za sporné.[186]

Přerušení však nastává pouze ve prospěch toho, který je způsobí (tzn. navrhovatel). Sporné jsou účinky žaloby spoluvlastníka, který podle § 1011 BGB žaluje na vydání všem spoluvlastníkům. Žalobě se přiznají buď účinky přerušení ve prospěch všech spoluvlastníků[187] nebo pouze žalujícího spoluvlastníka.[188]

Mimosoudní uplatnění nemá účinky přerušení, může však vést k zániku dobré víry.

Nález v německém právu

Německá úprava je ve srovnání s jediným ustanovením § 135 ObčZ podstatně rozsáhlejší a od české právní úpravy se značně liší.

[183] Münchner Quack § 941 pozn 1
[184] Staudinger-Wiegand § 941 pozn 2, Palandt/Bassenge § 941 pozn. 1, Soergel/Mühl § 942 pozn. 2; odlišný názor Westermann-Gursky § 52 II 4 Protože doba držby mezitímního držitele působí ve prospěch vydržitele, musí také žaloba proti mezitímnímu držiteli působit k tíži vydržitele. Vlastník by jinak nemohl zabránit běhu doby vydržení
[185] Staudinger-Wiegand § 941 pozn 2, Palandt/Bassenge § 941 pozn. 1; Soergel/Mühl § 942 pozn. 2.
[186] Münchner/Quack § 941 pozn 7
[187] Tak např Palandt/Bassenge § 940 pozn 1, Münchner/Quack § 940 pozn. 8
[188] Staudinger-Wiegand § 940 pozn 6

Kdo nalezne ztracenou věc a vezme si ji k sobě, musí to osobě, která ji ztratila nebo vlastníkovi či jiné k přijetí oprávněné osobě neprodleně oznámit (§ 965 odst. 1 BGB). V českém je povinnost k vydání věci stanovena pouze ve vztahu k vlastníkovi (§ 135 odst. 1 ObčZ). Je proto otázkou, zda by se vydání věci mohl domáhat s odkazem na ustanovení § 126 odst. 2 ObčZ např. i oprávněný držitel či detentor.

Věci ztracené

Za ztracené věci se považují věci, které nikdo nemá v držbě nikoliv však věci bez pána („*herrenlose Sachen*"). Pro pozbytí držby se vyžaduje, aby fyzické ovládání věci nepominulo jen přechodně, nýbrž trvale. I ukradená věc může být nalezena, když se zloděj vzdá držby a zpřístupní tak věc třetím osobám, například odstavením motorového vozidla na veřejném parkovišti [189]

Věci skryté ponejprv ztracené nejsou. Za ztracené platí až tehdy, když došlo ke ztrátě znalosti o jejich umístění, například zapomenutím ze strany osoby, která je uschovala, nebo úmrtím, bez toho, aniž by se dědicové o místě uložení věci dozvěděli. Tak se dá například u mincí a šperků, které byly podle data ražby zakopány před zhruba 30 lety, předpokládat, že věci již nejsou v ničí držbě.[190]

Věci založené v soukromých prostorách jako například v bytě nebo domě (i ty, na které se již zapomnělo) nejsou ztracené, dokud trvá vláda nad bytem resp. domem, protože se mění pouze forma vlády nad věcí. Držba takových prostor nebo místností v sobě totiž zahrnuje i generální vůli k držbě věcí, které se zde nacházejí. Jinak je tomu však, když se věci dostanou nepozorovaně na nějaké místo, kde se vymaní z dosahu běžného uživatele a obvyklé sféry jeho vlivu (kromě náhody) a po delší dobu se nedají opět získat.[191] Při posuzování je třeba zohlednit i zvyklosti daného oboru. Proto není např. bankovka ztracena, byla-li založena do účetní knihy, může však být považována za ztracenou v prostorách držitele tehdy, dostane-li

[189] AG Hamburg, rozsudek ze dne 16 3 1993, NJW 1993, 2627; LG Aachen rozsudek ze dne 31 7 1989, MDR 1990, 245, OLG Hamm, rozsudek ze dne 5.10.1978, NJW 1979, 725.
[190] takto např Staudinger-Gursky § 965 pozn 3, odlišně např HanseloLG Hamburg, rozh. ze dne 16 11 1981, MDR 1982, 409
[191] Westermann-Gursky § 59 I 2; Münchner-Quack § 965 pozn. 6; Soergel-Mühl § 965 pozn. 3. Schwaab/Prütting § 45 I pozn 495

se omylem do odpadkového koše, ledaže by ztráta byla rychle zpozorována, bankovka by byla hledána nebo pokud by existoval zvyk obsah odpadkového koše před jeho vyprázdněním podrobit prohlídce. Při ztrátě věci v cizích prostorách dochází současně se ztrátou držby osoby, která věc ztratila, k nabytí držby držitelem prostor.[192] Věc se tudíž nestává „věcí ztracenou" ve smyslu § 965 BGB. Ke ztrátě rovněž nedochází, pokud držitel věc v prostorách omylem zanechá, záhy to však zjistí a věc si neprodleně vyzvedne.

Platnost zásady „*Dum nic neztratí*" je však některými autory (např. komentář Staudinger) právě např. ve výše uvedeném případě bankovky hodnocena jako „jdoucí příliš daleko" a platnou jen omezeně s tím, že obsah odpadkového koše se ještě nevymknul vládě držitele a stále ještě existuje možnost, že se předmět, který do koše nepatří, nalezne při jeho vyprazdňování.[191] Kritika zde obsažená není však dle mého soudu správná, protože užití principu je omezeno již předpokladem normální možnosti vlivu. Od toho je třeba odlišovat otázku, zda se konkrétní stav/průběh případu subsumuje pod „normální možnost vlivu" nebo nikoliv.

Sporný je i rozsah shora uvedené zásady ve veřejnosti přístupném prostoru, který však nespadá pod § 978 BGB. Podle některých platí, pokud majitel provozu zajistí za pomoci organizačních opatření vládu nad tam zanechanými věcmi. Sporný je obzvláště ten případ, kdy opatření spočívají v pokynech udělených personálu. Spolkový soudní dvůr např. nepovažoval nalezenou bankovku ležící viditelně pod prodejním pultem mezi tam vystaveným zbožím, za věc bez držitele, protože pokynem personálu odevzdávat nalezené věci vedoucímu, se navenek projevuje generální vůle majitele tržnice k držbě věcí a bankovka se tak ještě před jejím objevením nacházela v jeho držbě.[194]

Opačný názor požaduje u fikce držby stanovit hranici a zastává názor, že obzvláště v malých prostorách přístupných veřejnosti zanechané věci by měly být považovány za věci bez držitele a mohly se stát předmětem nálezu. [195]

[192] Staudinger-Gursky § 965 pozn 3, Müller pozn. 3095-3096.
[193] Staudigner-Gursky § 965 pozn 6
[194] BGH rozsudek ze dne 24 06 1987, NJW 1987,2812, souhlasně Soergel/Mühl § 965 pozn. 4 pozn. 27, k tomu též Schmidt K · Besitz an verlorenen Sachen im Supermarkt, JuS 1988, 72; Dubischar R.: Fundbesitz im Selbstbedienungsmarkt, JuS 1989, 703.
[195] Westermann-Gursky § 59 I 2, Staudinger-Gursky § 965 pozn. 7.

U pouze přechodného zamezení výkonu skutečné vlády nad věcí držba ještě ztracena není (platí měřítko § 856 II BGB), dokud je ještě možný přístup k věci. Říšský soud u balíčku zanechaném z roztržitosti ve vlaku, jehož ztráta byla zpozorována až po odjezdu vlaku a vlakovému personálu to bylo sděleno drážním telegramem, nehodnotil jako ztrátu držby, protože skutečná dispoziční možnost byla osobě, která jej ztratila, znemožněna jen přechodně a zůstala mu možnost dostat se k věci pomocí použití stávajícího drážního zařízení a brzy jí disponovat [196] Oponenti i zde zastávají názor, že ke ztrátě držby zde došlo, neboť použití drážních zařízení v tomto případě představuje jen pokus k opětovnému získání vlády nad věcí, jehož výsledek je nejistý a věc byla v mezidobí vystavena přístupu jakékoliv třetí osoby [197], kterému osoba, která věc ztratila, nemůže zamezit.

Nálezce

Nálezce je podle § 971 BGB ten, kdo objeví ztracenou věc a vezme si ji k sobě (do své držby) Podle většinového názoru nerozhoduje, kdo věc našel první, nýbrž kdo si ji vezme k sobě [198]

Osoby vykonávající držbu pro jinou osobu („*Besitzdiener*" - typicky např. zaměstnanci) zakládají držbu a tím i právní postavení nálezce zásadně ne pro sebe, nýbrž tuto osobu - držitele („*Besitzherr*") Záleží na tom, zda se nález uskuteční na v rámci plnění nějaké povinnosti ve vztahu k držiteli (například služební nebo pracovní smlouva).[199] Tak nebyla například nálezcem briliantového prstenu shledána biletářka, která byla smluvně zavázána k prohledávání prostoru divadla ohledně ztracených věcí.[200]

Jinak je to však, když k nálezu nedojde v rámci vztahu, kde se osoba objevivší věc vázána pokyny Tak například nález na výpomoc zaměstnaného pomocného řidiče, jenž ve svém volném čase, náhodně najde svůj ukradený autobus.[201]

[196] RGH rozsudek ze dne 22 05 1906, RGSt 38,444
[197] Westermann-Gursky § 59 I 2, Staudinger-Gursky § 965 pozn 2, souhlasně s rozhodnutím Říšského soudu též ovšem Soergel-Mühl § 965 pozn 3
[198] Baur-Stürner § 53 G III 2
[199] Soergel-Mühl § 965 pozn 2
[200] BGH rozsudek ze dne 27 11 1952, BGHZ 8,130 = NJW 1953, 419
[201] Gottwald P Der gefundene Autobus, JuS 1979, 249.

Vzetí k sobě

Pakliže vzetí k sobě kvůli povaze věci nebo okolnostem není možné, stačí když dá nálezce podnět k zajištění věci.[202]

Oznamovací povinnost

Pakliže nálezce oprávněného příjemce nebo jeho pobyt nezná, musí nález a okolnosti, které mohou být pro zjištění oprávněného příjemce zásadní, neprodleně ohlásit příslušnému úřadu. Pakliže věc nemá větší cenu než deset Euro, nemusí být ohlášení provedeno (§ 965 odst. BGB). Výjimka z povinnosti ohlášení platí jen pro ohlášení úřadům, nikoliv pro oznámení vlastníkovi, osobě, která věc ztratila nebo jinému oprávněnému příjemci.[203]

Povinnost opatrování

Nálezce je po vzetí věci k sobě povinen věc vzít do opatrování (§ 966 odst. BGB). Je proto povinen věc ponechat u sebe a nesmí se její držby vzdát. Je-li třeba zabránit zkáze věci nebo je opatrování spojeno s nepřiměřeně vysokými náklady, je nálezce povinen věc nechat veřejně vydražit a ohlásit to před dražbou příslušnému úřadu. Výtěžek dražby pak nastupuje na místo věci (§ 966 odst. 2 BGB). Nálezce se může povinnosti úschovy zprostit i odevzdáním věci (nebo výtěžku) úřadům. Na nařízení úřadu je k odevzdání věci povinen (§ 967 BGB)

Omezení odpovědnosti u nálezce

Podle § 968 BGB odpovídá nálezce pouze za škodu způsobenou úmyslně nebo v důsledku hrubé nedbalosti. Ustanovení odpovídá obsahově odpovědnosti jednatele bez příkazu, protože nález je považován za zvláštní případ jednatelství.[204] Míra odpovědnosti se vztahuje na

[202] OLG Hamm, Rozsudek ze dne 5 10.1978, NJW 1979, 725; rovněž v odůvodnění LG Aachen rozsudek ze dne 31.7.1989, MDR 1990, 245.
[203] Palandt/Bassenge § 965 pozn. 1, Soergel/Mühl § 965 pozn. 6.

všechny povinnosti, tedy na povinnost oznámení, opatrování, odevzdání i na povinnost k prověření oprávněnosti osoby hlásící se jako oprávněný příjemce.

Ustanovení § 969 BGB obsahuje obecné zmocnění nálezce k osvobození se od odpovědnosti vydáním osobě, která věc ztratila. Nálezce musí jen prověřit, zda dotyčný byl skutečně osobou, která věc ztratila, nikoliv však jeho hmotné oprávnění. Nálezce je proto osvobozen i odevzdáním zloději, ledaže by věděl, že osoba, která věc ztratila, je zloděj.[205]

Při navrácení domnělé osobě, která věc ztratila, platí míra odpovědnosti § 968 BGB. Hrubá nedbalost může tedy spočívat v tom, že číšník v jídelním voze vydá nalezenou věc údajnému známému osoby, která věc ztratila.[206]

Nárok na nálezné a náhradu výdajů

V případě, že má nálezce za účelem úschovy nebo uchování věci nebo za účelem zjištění oprávněného příjemce nějaké výdaje, které podle okolností může považovat za nutné, může od oprávněného příjemce požadovat náhradu (§ 970 BGB).

Nálezce může požadovat (vedle náhrady nákladů) i nálezné. Na rozdíl od českého práva, kde výše nálezného je vždy 10% z hodnoty věci, řídí se procentuální výpočet nálezného podle § 971 BGB podle hodnoty věci v době vydání k příjmu oprávněné osobě [207] a je 5% při hodnotě nalezené věci do EUR 500,--, od této výše je 3% a vždy 3 % u zvířat. Nárok na nálezné je vyloučen, když nálezce poruší oznamovací povinnost (úmyslně nebo z hrubé nedbalosti) nebo nález při dotazu zatají (§ 971 odst. 2 BGB), v posledním případě podle převládajícího názoru i tehdy, když se utajení uskuteční i vůči oprávněné osobě, která se dotazuje po podání oznámení nebo odevzdání nálezu na úřadu pro ztráty a nálezy.[208] Shora uvedená výše nálezného však neplatí u veřejného nálezu.

---

[204] Soergel-Mühl § 968 pozn. 1.
[205] Staudinger-Gursky § 969 pozn. 1; Soergel-Mühl § 969 pozn. 1; Münchner-Quack § 969 pozn. 4; Westermann-Gursky § 59 II 2 d.
[206] LG Frankfurt rozsudek ze dne 28.10.1955 = NJW 1956, 873.
[207] Staudinger-Gursky § 971 pozn. 2; Münchner-Quack § 971 pozn. 4; Palandt-Bassenge § 971 pozn. 1, Bassenge P.: Die Änderungen des Fundrechts, NJW 1976, 1486.
[208] Staudinger-Gursky § 971 pozn. 4, Münchner-Quack § 971 pozn. 3.

Podle § 972 BGB ve spojení s. § 1000 BGB je nárok na nálezné a náhradu nákladů žalovatelný až tehdy, když oprávněná osoba věc opět získala nebo nároky nálezce schválila.

O znovunabytí se jedná jen u nabytí přímé držby. Při obnovení jen nepřímé držby navrácením (dřívější) osobě zprostředkovávající držbu se nárok § 1000 BGB nenabývá, ledaže by se takové navrácení uskutečnilo na pokyn nebo se souhlasem vlastníka.[209]

Jako souhlas platí i přijetí věci osobou oprávněnou k přijetí věci (§ 1001 věta 3 BGB). Schválení nálezného platí obecně i jako schválení nákladů.[210]

Před vydáním nebo schválením náleží nálezci zásadně zadržovací právo. Nárok na náhradu nákladů zaniká měsíc po vrácení věci, jestliže v této lhůtě není uplatněn nebo vlastníkem schválen (§ 1002 BGB). Vlastník se od své povinnosti poskytnout náhradu může zbavit tím, že věc vrátí nálezci

Nabytí vlastnictví nálezcem

Narozdíl od českého práva může podle německého práva nálezce nabýt vlastnictví. U věcí, jejichž hodnota přesáhne částku ve výši EUR 10,--, se stává vlastníkem po uplynutí šesti měsíců po oznámení nálezu na příslušném úřadě, ledaže se nálezce do té doby dozví o oprávněné osobě nebo tato osoba uplatní své právo na příslušném úřadě. S nabytím vlastnictví zanikají ostatní práva k věci (§ 973 odst. 1 BGB).

U věcí, které nemají hodnotu vyšší než EUR 10,-- neubíhá šestiměsíční lhůta od ohlášení, nýbrž od okamžiku nálezu. Nálezce však vlastnictví nenabude, pokud by při dotazu nález zatajil, vlastnictví však u těchto věcí nepatrné hodnoty nabývá i tehdy, i tehdy, když osoba oprávněná své právo ohlásí u příslušného úřadu (§ 973 odst. 2 BGB).

---

[209] Staudinger-Gursky § 972 pozn 1
[210] Staudinger-Gursky § 972 pozn 1, Palandt-Bassenge § 972 pozn. 1, oba s odkazem na Bassenge P Änderungen des Fundrechts, NJW 1976, 1486.

Podle většinového názoru se jedná o originální nabytí vlastnictví, které nastupuje po uplynutí lhuty s účinky ex nunc [211]

Nenabytí z duvodu zjištění oprávněné osoby

Za zjištění se nepovažuje pouhé tvrzení bez bližšího důkazu určitých právních vztahů. Za okamžik zjištění někteří autoři považují okamžik, kdy se nálezce dověděl o možnosti, jak osobu oprávněnou zjistit, lze-li takové zjištění o nálezci spravedlivě požadovat.[212] Tento názor je jinými autory odmítán s tím, že nálezci nelze žádnou aktivní vyhledávací povinnost ukládat; zjištění je však kladeno na roveň případ, kdy se nálezce možnosti zjištění vědomě vyhýbá [213]

Nenabytí kvůli ohlášení

Podle většinového názoru musí být ohlášení provedeno u věcně, nikoliv nutně místně, příslušného úřadu. V Münchner Kommentar se oproti tomu navrhuje výhradní příslušnost úřadu, který se stal ohlášením nebo oznámením příslušným; současně je zastupován i názor, že i ohlášení vyžaduje uplatnění nějakého určitého oprávnění, pouhé oznámení ztráty by stačit nemělo[214].

[211] Palandt-Bassenge § 973 pozn 1, Baur-Stürner § 53 G IV 2; Schwaab-Prütting § 45 IV 4; Westermann-Gursky § 59 II 5 a; Staudinger-Gursky § 973 pozn.6;, aA RGRK/Pikardt § 973 pozn. 2.
[212] Zde s odvoláním na rozsudek Nejvyššího spolkového dvora ze dne 29.05.1973, NJW 1973,1496, pro § 852 BGB, podle něhož (analogicky), když se nálezce může na základě jemu známých okolností dopátrat jména a adresy osoby oprávněné k příjmu bez zvláštní námahy a způsobem, který od něj lze požadovat, platila by pro něj osoba oprávněná k příjmu jako známá od toho okamžiku, kdy tuto vědomost získal
[213] Staudinger-Gursky § 973 pozn 4.
[214] Münchner/Quack § 973 pozn. 3

Nenabytí kvůli zatajení

Ačkoliv zatajení nálezu představuje ze zákona překážku nabytí jen u bagatelního nálezu (§ 973 odst. 2 BGB), měl by se tento důvod vyloučení vztahovat a fortiori i na cenný nález (§ 973 odst. 1 BGB).[215]

Postavení před nabytím vlastnictví

Až do nabytí vlastnictví náleží nálezci tzv. čekatelství (*"Anwartschaft"*) na nabytí vlastnictví. Podle převládajícího názoru se jedná o zděditelné a převoditelné právo[216] Jiní oproti tomu odmítají podstatu právní pozice nálezce jako pravé čekatelství a vylučují jej z právního styku jako pouhou vyhlídku na nabytí.[217]

Nabytí vlastnictví obcí

Nálezce se může svého nabytí vlastnictví k nalezené věci resp. k výtěžku z jejího vydražení vzdát. V důsledku vzdání se (jednostranný projev vůle bez požadavku na formu) přechází čekatelství vlastnictví s uplynutím lhůt podle § 973 a § 974 BGB na obec místa nálezu (§ 976 odst. 1 BGB). Sporné je, zda může být prohlášení o vzdání se učiněno vůči kterémukoliv úřadu[218] nebo výhradně vůči úřadu, který je (v důsledku ohlášení nebo odevzdání) výlučně místně příslušný. [219] Jednou nabyté vlastnictví (po uplynutí lhůty) může přejít na obec jen převodem vlastnických práv.[220]

Nejednotnost platí i ohledně účinků zřeknutí se. Zřeknutím se zůstávají nároky nálezce na náležné a náhradu výdajů bez dalšího zachovány[221], podle jiného názoru si je musí nálezce při zřeknutí se výslovně vyhradit[222]. Jiní oproti tomu zastávají názor, že zřeknutí se má za

[215] Staudinger-Gursky § 973 pozn. 3.
[216] Baur-Stürner § 53 G IV 2, Palandt-Bassenge § 973 pozn. 1; Münchner/Quack § 973 pozn. 6; Soergel/Mühl pozn. 1, Schwaab-Prütting § 45 IV 4; Wilhelm pozn. 582.
[217] Staudinger-Gursky § 973 pozn. 7; Westermann-Gursky § 59 II 5 a.
[218] Staudinger/Gursky § 976 pozn. 1; Soergel-Mühl § 976 pozn. 1.
[219] Münchner/Quack § 976 pozn. 1.
[220] Westermann-Gursky § 59 II 5 a.
[221] Staudinger/Gursky § 976 pozn. 2.
[222] Palandt-Bassenge § 976 pozn. 1; Westermann-Gursky § 59 II 5 a; Müller pozn. 3136.

důsledek úplný přechod práv nálezce včetně nároku na nálezné, a náhradu výdajů a výhradu vůbec nepřipouštějí[223]

Pakliže nálezce nalezenou věc resp. výtěžek z vydražení odvede obci, přechází na obec i vlastnictví, pakliže nálezce před uplynutím lhůty stanovené mu příslušným úřadem nepožaduje vydání (§ 976 odst. 2 BGB).

Nárok na obohacení za ztrátu práva

Nálezce resp. obec jsou v případě § 976 BGB přes nabytí vlastnictví povinni k vydání věci. Ten, kdo v důsledku změny práva utrpí ztrátu práva, může získané vyžadovat podle předpisů o vydání neoprávněného obohacení. Nárok na obohacení zaniká uplynutím tří let po přechodu vlastnictví na nálezce nebo obec, pakliže nebyl uplatněn v průběhu této lhůty.

Nález ve veřejných prostorách

Německý občanský zákoník obsahuje v § 978-983 BGB zvláštní úpravu pro takzvaný *„Verkehrsfund"*, tzn. pro nález v obchodních prostorách nebo veřejných prostorách veřejného úřadu nebo dopravním podniku sloužícímu veřejné přepravě.

„Úřady" se rozumí všechny orgány přímé státní správy, soudy, korporace, ústavy a nadace veřejného práva.[224] U některých míst sloužících veřejnosti je vymezení tohoto pojmu sporné. Podle převládajícího názoru do této kategorie patří např. i divadla, soukromé školy, koncertní sály, výstavy, kostely, hotely, restaurace nebo bankovní ústavy.[225]

[223] Münchner/Quack § 976 pozn 2
[224] Münchner-Quack § 978 pozn 3
[225] Soergel-Mühl § 978 pozn 3, Staudinger-Gursky § 978 pozn. 3; Westermann-Gursky § 59 III 1 opačný názor viz Např Münchner-Quack § 978 pozn. 4; Wieling § 11 V 4 a Fn. 81.

O „veřejný prostor"se jedná jen tehdy, když daný subjekt rozlehlejší prostor, který s sebou přináší větší pohyb veřejnosti (nikoliv například hostinec[226]) nebo vůz taxislužby u firmy, který má jen několik vozů. „Veřejné prostory" je třeba chápat v nejširším smyslu slova jako například vestibuly, haly s přepážkami, čekárny, restaurační prostory, toalety a ostatní vedlejší prostory jako například schodiště, chodby, dvory nebo nástupiště.[227] Sporné je však, zda musejí být vedlejší prostory přístupné provozu veřejnosti, jako například příjezdové komunikace k nádraží, stanoviště apod.[228] Nezahrnuty jsou proto čistě soukromé prostory nebo vlastní správní místnosti např. vnitřní správa objektu.[229]

Právní postavení nálezce

Nálezce nějaké věci v obchodních prostorách nebo veřejných prostorách nějakého veřejného úřadu nebo instituci sloužící veřejnému styku má povinnost odevzdat věc úřadu, podniku nebo jeho zaměstnancům (§ 978 odst. 1 BGB).

Právní postavení nálezce je ve srovnání s obecnou úpravou velmi omezené. Nárok na nálezné je dán jen tehdy, když hodnota nalezené věci obnáší minimálně EUR 50 (§ 978 odst. 1 věta 1 BGB) a přísluší jen třetím nezúčastněným osobám; úřady nebo zaměstnanci institucí jsou vyloučeni (§ 978 odst. 2 věta 3 BGB). Výše nálezného činí jen polovinu normálního nálezného (§ 978 odst. 2 věta 2 BGB) a nárok na nálezné odpadá zcela, když nálezce poruší povinnost k odevzdání věci (§ 978 odst. 2 věta 3 BGB).

Nálezci nepřísluší ani žádný nárok na nabytí vlastnictví. Vlastnictví přechází po uplynutí tříleté lhůty od veřejného oznámení nálezu a výzvě k ohlášení práv na stát, spolkovou zemi, obec nebo provozovatele dopravní společnosti a to v závislosti na místě nálezu (§ 981 odst. 1,2 BGB).

---

[226] RG rozsudek ze dne 14.12.1923, RGZ 108,259.
[227] Palandt-Bassenge § 978 pozn. 1; Staudinger-Gursky § 978 pozn. 7; Münchner-Quack § 978 pozn. 6, opačný názor např Eith W Der Fund in der Behörde (§ 978 BGB), MDR 1981, 189.
[228] i bez možnosti přístupu např Westermann-Gursky § 59 I 1; Münchner-Quack § 978 pozn. 5; odmítá např Soergel-Mühl § 978 pozn. 4; Staudinger-Gursky § 978 pozn. 7.
[229] Kunz W.: Der Fund in einer "Verkehrsanstalt" - am Beispiel der DB, MDR 1986, 537.

Nález pokladu

Ustanovení § 984 BGB obsahuje úpravu objevení věci, která byla tak dlouho ukrytá, že se její vlastník už nedá zjistit.. Úprava se podle převládajícího názoru přiměřeně užije i na starověké nálezy bez pána (fosilie, mumie, nálezy hrobů).[230]

Věc musela být ukryta v nějaké jiné, přičemž není významné, zda se tak stalo úmyslně nebo ne, jakož i zda byla při svém objevení ještě skrytá nebo například působením přírodních sil uvolněna. Pokladem se v průběhu doby stává ztracená věc i tehdy, pokud se již vlastník nedá vypátrat (nesplněno například tehdy, když objevené předměty skýtají východisko k vypátrání vlastníka nebo jeho dědiců jako například u snubního prstenu[231]). Věc skrytá není, když se nachází v prostoru zahrnutém do obecné vůle k držbě, i když její konkrétní umístění nositeli vlády nad věcí není známé (například nález krucifixu uloženého v krabici ve vedlejším prostoru hřbitovní kaple).[232] Tak nejsou například skryty věci na půdě, i když se na půdu dá dostat jen překonáním obtíží (pomocí žebříku a obtížně otvíratelným půdním vstupem).[233]

Jinak než u nálezu není rozhodující získání držby (vzetí k sobě), nýbrž samotné objevení (nalezení pokladu). Odhalení za pomoci pomocníků je možné; tak se při cíleném a plánovaném hledání pokladu s pomocníky (například vykopávky) nestává objevitelem pomocník nýbrž zadavatel ve smyslu § 984 BGB[234] a sice i tehdy, když nasazené osoby nevědí, že jejich činnost slouží hledání pokladu.[235] Pomocník však nachází podle převládajícího názoru sám pro sebe, když narazí na poklad při příležitosti vykonávání činnosti sloužící jiným účelům.[236]

Objevením nabývají objevitel a vlastník věci, ve které byl poklad skryt, spoluvlastnictví pokladu z jedné poloviny (§ 984 BGB).

[230] Westermann-Gursky § 60 1; Soergel-Mühl § 984 pozn. 1; Münchner-Quack § 984 pozn. 1; Palandt-Bassenge § 984 pozn 1.
[231] HansOLG Hamburg, usnesení ze dne 16.11.1981, MDR 1982, 409.
[232] OLG Celle rozsudek ze dne 27.11.1997, NJW 1992, 2576.
[233] OLG Köln, OLGZ 1992, 253, 254.
[234] RG ze dne 19 02 1909, RGZ 70,308.
[235] Staudinger-Gursky § 984 pozn. 9, Westermann-Gursky § 60 2.
[236] BGH ze dne 20 01.1988, BGHZ 103, 101, 107 = JZ 1988, 665; Staudinger-Gursky § 984 pozn. 9; Westermann-Staudinger-Gursky § 984 pozn. 9; Palandt-Bassenge § 984 pozn. 1; opačný názor Münchner-Quack § 984 pozn. 3 nebo Wieling § 11 VI 2 b.

Spojení věcí

Německá úprava rozlišuje mezi spojení věci movité s pozemkem podle (§ 946 BGB). Spojí-li se movitá věc s pozemkem takovým způsobem, že se stane jeho podstatnou součástí, rozšiřuje se vlastnictví k pozemku i na tuto věc. Obdobný režim se uplatní i u budov, podstatných součástí budov (§ 94 odst. 2 BGB) a lodí zapsaných v rejstříku.[237] K přechodu vlastnického zákona zde dochází ze zákona a tento přechod je konečný. Dojde-li později k rozdělení věcí, vlastnické právo původního vlastníka k věci movité se neobnovuje.[238]

Úpravu ohledně věcí movitých obsahuje § 947 odst. 1 BGB. Dojde-li ke spojení věcí movitých takovým způsobem, že se obě stanou podstatnou součástí nové jednotné věci, stanou se dosavadní vlastníci spoluvlastníky nové věci. Výše spoluvlastnických podílů se určuje podle poměru hodnot věcí, které měly k okamžiku jejich spojení. Nelze-li poměr hodnot a tudíž výši nabytých spoluvlastnických podílů s jistotou určit, vychází se z toho, že podíly jsou stejné.[239]

Lze-li jednu věc považovat za věc hlavní, stane se její vlastník vlastníkem věci nové (§ 947 odst. 2 BGB). Pro určení, za se jedná či nejedná o věci hlavní, rozhodují obvyklá měřítka. Podle judikatury je rozhodující, zda je možné, aby ostatní součásti věci chyběly, aniž by tím byla ohrožena podstata věci hlavní.[240]

I u věcí movitých platí, že v případě pozdějšího rozdělení věcí se vlastnické právo původních vlastníků těchto věcí neobnovuje.[241]

Smíšení věcí

Ustanovení § 947 BGB ohledně spojení věcí se použije přiměřeně i pro případy smíšení a smíchání věcí. Ustanovení § 947 odst. 1 BGB rozlišuje, víceméně z historických důvodů,

[237] Palandt/Bassenge, Bürgerliches Gesetzbuch, Kommentar, § 946 pozn. 2.
[238] Schwaab Prütting, Sachenrecht, 28. vydání, C.H: Beck 1999, str. 213.
[239] BGH MDR 1958, 667
[240] Baur/Stürner, Sachenrecht, str. 622, BGHZ 20, 159, 163.
[241] Palandt/Bassenge, Bürgerliches Gesetzbuch, Kommentar, § 947 pozn. 4.

dva pojmy a sice tzv. "*Vermischung*" pro kapaliny a plyny a "*Vermengung*" pro pevné movité věci (např. písek, hlína apod.).

Předpokladem smíšení je neoddělitelné spojení věcí, u plynů a kapalin v tom smyslu, že původní látky ztrácí hmotnou oddělenost, u věcí movitých (např. písek) si ji sice ponechávají (přinejmenším např. jednotlivá zrnka písku), avšak již nadále nelze identifikovat věci jednotlivých vlastníků [242]

Za smíšen se podle § 947 odst. 2 BGB považuje i případ, kdy by oddělení smíšených věcí bylo spojeno s nepřiměřenými náklady.

Práva třetích osob

Ustanovení § 949 BGB upravuje problematiku práv třetích osob při spojení či smíšení věcí. Se zánikem vlastnického práva zanikají i případná další práva váznoucí na věci.

Nabude-li však vlastník zatížené věci spoluvlastnický podíl na nové věci, vztahují se práva doposud zatěžující původní věci jeho nový spoluvlastnický podíl. Pokud se vlastník zatížené věci stal výlučným vlastníkem věci nové, vztáhnou se dosavadní práva na celou věc.

Zpracování věci

O zpracování věci se jedná tehdy, jestliže přetvořením jedné či více věcí vzniká věc nová.

Vznik nové věci je obecně dán, jestliže nová věc má novou vlastní a další funkci. Určitou nápovědou zde může být i nové jazykové označení věci - např. "chléb" vs. "pečená mouka", "oblek" vs. "nastříhaná látka apod.[243] nebo změna formy věci[244]. Za zpracování se proto považuje pouhé zpracování či opracování povrchu věci – výslovně podle § 950 odst. 1

[242] Palandt/Bassenge, Bürgerliches Gesetzbuch, Kommentar, § 948 pozn. 2.
[243] Schwaab Prüting, Sachenrecht, 28. Auflage, C.H: Beck 1999, str. 216.
[244] Palandt/Bassenge, Bürgerliches Gesetzbuch, Kommentar, § 950 str. 3.

poslední věty BGB např. psaní, kreslení, malba, tisk, gravura nebo jiné obdobné opracování povrchu.

Sestává-li proces zpracování základní suroviny z více stupňů, dochází k vytvoření nové věci zpravidla dovršením celého zpracování tak např. osvícení a vyvolání fotografií na fotopapíru, montáž plavidla či automobilu z jednotlivých součástek.

K nabytí věci zpracováním surovin však podle § 950 odst. 1 BGB dochází jen tehdy, není-li hodnota zpracování nebo přetvoření výrazně nižší než hodnota suroviny.

Úprava věcných práv v německém mezinárodním právu soukromém

Oblast věcných práv nebyla v německém mezinárodním právu dlouhá léta výslovně upravena. Právní teorie i praxe však vycházely dlouhodobě z principu *lex rei sitae*. Starší názory, které i u věcí movitých prosazovaly osobní statut (*"mobilia ossibus inhaerent" nebo "mobilia personam sequuntur"*), tj. hledisko bydliště vlastníka a vycházely např. z Pruského práva (ALR Úvod § 28) jsou již dávnou minulostí.[245]

Výslovná právní úprava hraničních určovatelů pro věcná byla do německého EGBGB zakotvena až s účinností od 1.6.1999[246], doplněním ustanovení čl. 43 - 46, spolu s úpravami dalších otázek jako např. bezdůvodného obohacení, jednatelství bez příkazu či náhrady škody.

Základní normou je čl. 43 odst. 1 EGBGB, podle kterého se práva k věci řídí právem státu, ve kterém se věc nachází.[247]

Před přijetím této úpravy bylo některým autory dovozováno, že v určitých případech lze pro určení rozhodného práva připustit i u věcných práv volbu stran[248]. Po kodifikaci úpravy

[245] Kropholler J., Internationales Privatrecht, 3. vydání, str. 477.
[246] Gesetz zu internationalem Privatrecht für außervertragliche Schuldverhältnisse und für Sachen vom 21 5 1999 (BGBl I 1026)
[247] "(1) Rechte an einer Sache unterliegen dem Recht des Staates, in dem sich die Sache befindet."

věcných práv je takový postup nadále nepřípustný.[249] Tento názor byl potvrzen i Spolkovým soudním dvorem.[250]

Hraniční určovatel *lex rei sitae* se vztahuje zejména k právu vlastnickému a ostatním věcným právům a držbě. Určuje zejména okruh práv a povinností věcněprávního charakteru, otázky spoluvlastnictví, nárok na vydání věci, vztah mezi držitelem a vlastníkem. Určuje i věcněprávní charakter věci, tj. zda se jedná o součást či příslušenství věci, či se jedná o věc movitou nebo nemovitou. *Lex rei sitae* určuje osud věci po celou dobu její existence její vznik, změny, převod či zánik[251]. Z rozhodovací praxe německých soudů ohledně aplikace tohoto určovatele lze uvést např. následující případy[252]:

- zástavní právo ke smaragdovému šperku nacházejícímu se na území Anglie *(OLG Koblenz IPRax 94,302)*,
- povinnosti z věcněprávního užívání *(Nießbrauch)* vdovy po švýcarském občanu k nemovitosti na území Německa *(IRG IPRspr. 1930, Nr. 88)*,
- inventář německé zmrzlinárny náležející italskému občanovi *(OLG Düsseldorf NJW-RR 1997,99)*,
- vztah mezi vlastníkem a držitelem ohledně německého a švýcarského šeku nacházejícího se na území Německa *(BGH 108, 353 = NJW 90,242)*
- spor z držby mezi manžely ohledně starožitností odnesených v nepřítomnosti manželky ze společného bytu *(LG München I WM 63,1355)*
- nález věci movité na palubě německého parníku v přístavu New York *(OLG Hamburg SeuffArch. 60,143)*
- nález a vydržení věci movité v Jižní Africe a Švýcarsku *(LG Hamburg RIW 98, 892)*

[248] např Staudinger-Stoll, pozn 282-285, str. 169-171, pozn. 292-294 str. 175-1777, pozn. 337 str. 211-213

[249] Kegel/Schurig, Internationales Privatrecht, str. 766, Palandt/Bassenge, Bürgerliches Gesetzbuch, Úvod k EGBGB 43, pozn 1, str 2611, Kropholler J., Internationales Privatrecht, 3. vydání, str. 480.

[250] BGH, rozsudek ze dne 29 05.2000 - II ZR 334/98, NJW-RR 2000,1583.

[251] Kegel/Schurig, Internationales Privatrecht, str. 767.

[252] přehled tamtéž

S ohledem na zvláštnost německé úpravy nabývání vlastnického práva *(Trennungs- und Abstraktionsprinzip)* je z pohledu německého mezinárodního práva soukromého *lex rei sitae* rozhodující i pro určení, zda je věcně právní úkon směřující k převodu vlastnického práva kauzální či abstraktní. V případě kauzálního charakteru bude pro věcně právní převod např. při darování či koupi určující právo rozhodné pro samotný závazkový vztah.[253]

Věcná práva ke kulturním statkům

Zvláštní úpravu hraničních určovatelů obsahuje Zákon k provedení směrnice 93/7/EWG rady o vrácení kulturních statků neoprávněně vyvezených z výsostného území členského státu (KultGüRückG) [254] Věcná práva k německým kulturním statkům, která se na vyžádání vrací ně spolkové území, se podle § 4 KultGüRückG řídí německým právem.[255] Věcná práva ke kulturním statkům, o jejichž vydání žádá jiný členský stát, se po vydání řídí právem tohoto žádajícího státu (viz. § 8 KultGüRückG).[256]

U tohoto předpisu se jedná o obdobu českého zákona č. 101/2001 Sb., o navracení nezákonně vyvezených kulturních statků.

Věcná práva k dopravním prostředkům

Ustanovení čl 45 odst. 1 EGBGB upravuje zvláštní úpravu věcných práv ke vzdušným, vodním a kolejovým dopravním prostředkům. Jedná se o dopravní prostředky, které zpravidla často mění svou polohu, a použití *lex rei situe* u nich proto není vhodné. Věcná práva tak podléhají právu:

[253] Kegel/Schurig, Internationales Privatrecht, str. 768; Kropholler J., Internationales Privatrecht, str 479

[254] Gesetz zur Umsetzung der Richtlinie 93/7/EWG des Rates über die Rückgabe von unrechtmäßig aus dem Hoheitsgebiet eines Mitgliedstaats verbrachten Kulturgütern, BGBl I 1998, 3162.

[255] "(1) Das Eigentum an Kulturgut, da sich nach den Bestimmungen dieses Gesetzes auf Verlangen in das Bundesgebiet zurückgegeben wird, richtet sich nach den deutschen Sachvorschriften".

[256] "Das Eigentum an Kulturgut bestimmt sich nach erfolgter Rückgabe nach den Sachvorschriften des ersuchenden Mitgliedstaates."

1) **u vzdušných dopravních prostředků** (jedná se zejména o letadla, vzducholodě a balóny) **právnímu řádu státu jejich státní příslušnosti**, tzn. státu, v němž jsou registrovány. V této souvislosti je nutné připomenout, že pro Spolkovou republiku vstoupila již dne 05.10.1959 v platnost Ženevská úmluva o mezinárodním uznávání práv k letadlům ze dne 19. června 1948.[257] Úpravu úmluvy dále pro oblast letadel přebrala ustanovení § 103 – 106 zákona o právech ke vzdušným prostředkům (LuftFzG).[258]

2) **u plavidel právnímu řádu státu, v němž jsou zapsány do rejstříku, jinak státu domácího přístavu nebo domácího místa**. Ustanovení čl. 45 odst. 1 EGBGB nahradilo dřívější úpravu obsaženou v zákoně o právech k lodím, který byl současně zrušen. Pro určení rozhodného práva je v první řadě rozhodující právo státu, v němž je plavidlo registrováno v rejstříku. U plavidel nezapsaných v rejstříku, např. malých sportovních plavidel, platí právo domovského přístavu nebo domovského místa, pokud neexistuje jiné podstatně užší spojení s právem jiného státu (viz. čl. 46 EGBGB) – výslovně viz. např. rozhodnutí Nejvyššího spolkového dvora ohledně nabytí vlastnictví v dobré víře dohodou obou stran bez předání věci podle německého práva k jachtě nezapsané v rejstříku kotvící v chorvatském přístavu.[259]

3) **u kolejových vozidel státu připuštění vozidla do provozu**; zpravidla se bude jednat právo sídla příslušného dopravního podniku.[260]

Podle odstavce 2 téhož článku se vznik zákonných zajišťovacích práv na těchto prostředcích řídí právem, které se použije na zajišťovanou pohledávku. Pro pořadí více zajišťovacích práv platí čl. 43 odst. 1 EGBGB, tj. lex rei sitae.

EGBGB neobsahuje výslovnou úpravu pro motorová vozidla. U těchto věcí je zvažováno použití *lex rei sitae* v zájmu ulehčení případných právních dispozic v zahraničí nebo práva

[257] BGBl 1959 II129, BGBl 1960 II 1506
[258] Gesetz über Rechte an Luftfahrzeugen (BGBl I 1959, 57, 223).
[259] BGH, rozsudek ze dne 21 09 1995 – VII ZR 248/94, NJW 95, 2097.
[260] Palandt / Bassenge, Bürgerliches Gesetzbuch, EGBGB 45, str. 2615.

domovského státu. Zvažováno je i rozlišení osobních a/nebo vozidel pro soukromou potřebu *(lex rei sitae)* a vozidel nákladních a/nebo užívaných pro obchodních činnost *(právo domovského státu)* Použití práva domovského státu je upřednostňováno z důvodu dosažení právní jistoty a jednotného rozhodování případných sporů.[261]

Zvláštní hraniční určovatel – čl. 46 EGBGB

Německá úprava mezinárodního práva soukromého připouští výslovně výjimku ze shora uvedených hraničních určovatelu v případě, kdy by jejich aplikace nebyla přiměřená. Pokud s existuje s právem některého státu **podstatně užší** spojení než s právním řádem určeným podle čl. 43 45, užije se práva tohoto státu.[262]

Zákonodárce zde převzal obdobnou úpravu čl. 41 EGBGB obsahující obdobnou korekci pro hraniční určovatele pro práva z bezdůvodného obohacení, jednatelství bez příkazu a náhradu škody z deliktu

Úprava čl. 41 EGBGB obsahuje demonstrativní výčet případů "podstatně užšího spojení", které může vyplývat zejména:

a) zvláštní právní či faktický vztah mezi zúčastěnými v souvislosti se závazkovým vztahem, nebo např.
b) obvyklý pobyt zúčastněné osoby v témže státě, kde vzniklo bezdůvodné obohacení, kde při bezdůvodném obohacení došlo k zásahu do právem chráněného zájmu nebo ve státě, kde byl provedeno jednatelství bez příkazu.

S ohledem na charakter a účinky věcných práv nelze shora uvedené zásady pro účely aplikace čl 46 EGBGB použít bez výhrady. Cílem výjimky je zamezit nepřiměřené tvrdosti v případech, kdy by aplikace standardních hraničních určovatelů vedla k aplikaci "extrémně vzdáleného právního řádu. Právní stav musí být u věcných práv snadno a spolehlivě zjistitelný nejen pro bezprostředně dotčené účastníky, nýbrž i v zájmu ochrany právních

[261] Kegel/Schurig, Internationales Privatrecht, str. 778.
[262] Art 46 EGBGB "Besteht mit dem Recht eines Staates eine wesentlich engere Verbindung als mit dem Recht, das nach den Artikeln 43 bis 45 maßgebend wäre, so ist jenes Recht anzuwenden."

vztahů i třetím osobám. Aplikace čl. 46 EGBGB by proto měla být ještě zdrženlivější než u čl. 41 EGBGB.[263]

Změna statutu

Věcněprávní účinky právních skutečností jsou podle *lex rei sitae* zásadně posuzovány v okamžiku, kdy k nim dochází. V případě změny polohy věci tak může dojít ke změně právního řádu, podle kterého se status věci posuzuje. V této souvislosti lze rozlišit dva druhy skutečností:

a) **skutečnosti uzavřené** – ke změn polohy dochází následně poté, co věcné právo vzniklo, přešlo nebo zaniklo, podle práva státu původní polohy věci byly splněny veškeré podmínky pro nabytí, změnu či zánik vlastnického práva.[264].

Otázka uznání uzavřených právních skutečností nastalých v jiném státě ze strany německých soudů byla předmětem sporů. Významným způsobem se k této otázce vyjádřil Spolkový soudní dvůr v rozsudku z 20.03.1963[265] ve věci týkající se uznání platnosti francouzského zástavního práva zapsaného ve veřejném rejstříku zřízeného k věci užívané nadále zástavcem. Ačkoliv německé právo požadovalo ke vzniku zástavního práva předání věci, s ohledem na v Německu často praktikovaný zajišťovací převod vlastnického práva i existenci výhrady vlastnického práva, kdy věc zůstává v detenci dlužníka, přiznal francouzskému zástavnímu právu nárok na další existenci a to i s přihlédnutím k tomu, že zápis do veřejného rejstříku dostatečně "(a dokonce lépe než instituty německé) plní funkci publicity.

Pozdějším rozhodnutím byla dokonce uznána platnost italské hypotéky zapsané do technického průkazu při následném prodeji automobilu (dovezené ojeté Ferrari) v SRN, kdy

[263] Palandt – Basenge, Bürgerliches Gesetzbuch, EGBGB 44-46, pozn. 2, str.. 2616.
[264] Šimka K., Mobilní konflikty a jejich řešení v mezinárodním právu soukromém ČR, SRN, Rakouska a Švýcarska, Právní rozhledy 12/2000, Str. 545.
[265] sp. zn. VIII ZR 130/1961, podrobně viz též Šimka K., Mobilní konflikty a jejich řešení v mezinárodním právu soukromém ČR, SRN, Rakouska a Švýcarska, Právní rozhledy 12/2000, str. 545.

nabyvatelka nebyla o existenci této hypotéky vůbec informována.[266] Rozhodnutí bylo dále kromě aspektu mezinárodního práva soukromého významné i pro otázku nabytí vlastnictví v dobré víře. Nejvyšší soudní dvůr konstatoval, že v Itálii účinně zřízenou automobilovou hypotéku je nutno ve Spolkové republice Německo uznat, má-li zde vozidlo definitivně zůstat. Při změně statutu přebírá německé právo i věcné zatížení zřízené podle zahraničního právního řádu, které věc získala v době působení starého statutu. Podle převládající transpoziční teorie *(dnes již i výslovně čl. 43 odst. 2 – pozn. autora)* mohou být cizí věcná práva vykonávána pouze způsobem odpovídajícím "funkčnímu ekvivalentu německého věcného práva". Ustanovení čl. 43 odst. 2 EGBGB nyní stanoví výslovně, že ocitne-li se věc, k níž byla založena věcná práva, do jiného státu, nemohou být tato práva vykonávána v rozporu s právním řádem tohoto státu.

Jiným případem uznání uzavřených skutečností je např. případ zásilkového prodeje zboží z Itálie, kde kupující nabýval vlastnictví k věci jednotlivě určené uzavřením smlouvy a věci druhově určené jejím vydělením od ostatních věcí. Ačkoliv v Německu by kupující zásadně nabyl vlastnictví až uchopením detence věci, uznává německé právo dřívější nabytí vlastnictví podle italského práva. Kupující tak i po vstupu zboží na území SRN zůstává vlastníkem věci, ačkoliv stále ještě není detentorem.[267]

Opačný případ může nastat, kdy právní řád původního státu stanoví pro nabytí vlastnického práva přísnější požadavky (např. předání věci) než stát konečné polohy věci, kde postačí pouhá dohoda stran o přechodu vlastnictví. V takovém případě kupující nabývá vlastnictví k věci okamžikem, kdy zboží překročí státní hranice, neboť od tohoto okamžiku se pro posouzení nabytí vlastnického práva uplatní právo cílového státu, podle kterého jsou k tomuto okamžiku veškeré podmínky pro nabytí vlastnictví splněny.[268] Jako příklad lze uvést prodej zboží z Německa do Francie.

Německá judikatura věda však stanoví z principu uznání stanoví určité výjimky. Jedná se zejména o:

---

[266] BGH rozsudek ze dne 11.03.1991 sp. zn. II. ZR 88/90, zmiňuje též Šimka K., Mobilní konflikty a jejich řešení v mezinárodním právu soukromém ČR, SRN, Rakouska a Švýcarska, Právní rozhledy 12/2000, str. 545.

[267] LG Frankfurt AWD 58,190.

[268] Palandt / Bassenge, Bürgerliches Gesetzbuch, EGBGB čl. 43 pozn. 7, Müko / Kreuzer poznámky k čl. 38 dodatek I pozn.72.

- nárok vlastníka nebo zástavního věřitele na vydání věci,
- odpovědnost ve vztahu vlastník – detentor
- možnost nabytí vlastnického práva v dobré víře od nevlastníka *(viz. např. případ ojetého Ferrari)*

Takto mohlo např. dojít k zániku sjednané výhrady vlastnického práva ke zboží vyváženého dříve z Německa do Švýcarska nebo Francie, kde byla výhrada vlastnického práva účinná pouze tehdy, je-li zapsána do zvláštního rejstříku.[269] Od účinnosti nového švýcarského IPRG však v zahraničí platně založená výhrada vlastnického práva nevyhovující požadavkům švýcarského práva (tj. nezapsaná ve veřejném rejstříku) zůstává účinná ještě 3 měsíce po vstupu věci na švýcarské území[270], avšak s tím, že její existence nemůže být namítána vůči nabyvateli, který věc nabyl v dobré víře.[271] K zániku výhrady proto nyní dochází až uplynutím této doby.

Stejně tak zaniká německý zajišťovací převod vlastnictví při přechodu věci do Rakouska. Tato otázka byla řešena rozhodnutí Rakouského nejvyššího dvora ze dne 14.12.19873 sp. zn. Ob 126, 127/83. Rakouský soud konstatoval, že podle rakouského práva je k trvání zástavního práva nebo zajišťovacího převodu práva vyžadována vyšší míra publicity a je proto nutné, aby věc byla předána věřiteli. Soud neuznal za dostatečnou v Německu běžnou formu realizace převodu zajišťovacího převodu formou zprostředkované držby, tj. kdy dlužník nadále drží věc pro vlastníka. Německá nauka toto rozhodnutí respektuje s tím, že pokud nedojde v Rakousku k exekuci, nýbrž pouze ke vstupu věci na jeho území, zajišťovací převod práva se z hlediska německého práva nebude považovat za zaniklý, nýbrž pouze za "*neúčinný*" s tím, že v případě návratu věci do Německa opět "*obživne*".[272]

---

[269] Kegel/Schurig, Internationales Privatrecht, str. 772.
[270] Čl. 102 odst. 2 IPRG: "Gelangt eine bewegliche Sache in die Schweiz und ist an ihr im Ausland ein Eigentumsvorbehalt gültig begründet worden, der den Anforderungen des schweizerischen Rechts nicht genügt, so bleibt der Eigentumsvorbehalt in der Schweiz noch während drei Monaten gültig."
[271] Čl. 102 odst. 3 IPRG: " Dem gutgläubigen Dritten kann der Bestand eines solchen Eigentumsvorbehalts nicht entgegengehalten werden."
[272] blíže Martiny, D. Nichtanerkennung deutscher Sicherheitsübereignung in Östererich, IPRax, 1985, str. 171.

I u dalších věcných práv je tak uznáváno, že ocitne-li se věc dočasně v jurisdikci státu, který dané věcné právo neuznává, věcné právo nezaniká, a v případě změny polohy do státu, kde je věcné právo uznáváno toto opět "*ožívá*".[273]

b) skutečnosti otevřené – ke splnění všech podmínek k okamžiku změnu polohy věci nedošlo, k změně polohy věci dochází během uskutečňování právních skutečností.[274]

Jedná se zejména o případy vývozu zboží s výhradou vlastnického práva. Věcněprávní účinky se až do okamžiku přechodu státní hranice řídí právem odesílajícího státu, poté právem státu určení.[275]

Spolkový soudní dvůr již před lety rozhodoval[276] v případě vývozu strojního zařízení z Itálie do SRN. Podle italského práva působila výhrada vlastnického práva pouze mezi účastníky závazkového vztahu, tj. mezi prodávajícím a kupujícím, neboť nesplňovala formální náležitosti stanovené italským právem; podle německého práva však i taková výhrada vlastnictví působila absolutně, tj. i vůči věřitelům kupujícího. Spolkový soudní dvůr přiznal prodávajícímu ochranu podle německého práva od okamžiku získání držby kupujícím . Nové ustanovení čl. 43 odst. 2 EGBGB přiznává ochranu již k okamžiku přechodu státní hranice, neboť přihlíží i k faktickým skutečnostem nastalým v době působnosti zahraničního právního řádu – zde např. relativně účinné dohody o výhradě vlastnictví. Přechodem státní hranice se doposud relativní účinek výhrady rozšiřuje na absolutní.[277]

Dalším případem otevřené skutečnosti je např. přesun věci movité v době běhu vydržecí doby.

V těchto případech se uplatní ustanovení čl. 43 odst. 3 EGBGB – upravující případ dovozu věci na území SRN. Dostane-li se věc tuzemska, aniž by právo k této věci bylo již nabyto,

---

[273] Prof. Andrea M., Europäisches und Internationales Schuld-, Sachen- und Gesellschaftsrecht, Universität Potsdam, č. 4, str. 9.
[274] Kegel/Schurig, Internationales Privatrecht, str. 773.
[275] Prof. Andrea M., Europäisches und Internationales Schuld-, Sachen- und Gesellschaftsrecht, Universität Potsdam, č. 4, str. 9, Palandt/Bassenge, Bürgerliches Gesetzbuch, EGBGB čl. 43 pozn. 7
[276] BGH 45,95, rozsudek VIII ZR 153/64 ze dne 02.02.1966.
[277] Palandt / Bassenge, Bürgerliches Gesetzbuch, EGBGB čl. 43, pozn. 10, str. 2613.

pro nabytí věci v tuzemsku zohlední skutečnosti nastalé v jiném státě i v tuzemsku.[278] Podle tohoto ustanovení je zásadně možné např. započítat při posuzování vydržecí doby do celkové doby potřebné k vydržení i dobu uplynulou v době pobytu věci v zahraničí.

Res in transitu

Pro tyto věci neplatí úprava určená pro dopravní prostředky (čl. 45 EGBGB), nýbrž hraniční určovatel *lex rei sitae* (čl. 45 odst. EGBGB) a to včetně práv státu, jímž je věc pouze převážena, neexistuje-li jiné právo s podstatně užším vztahem k věci (čl. 46 EGBGB). Dohoda stran je zde vyloučena.[279]

Někteří autoři zde však zdůrazňují roli vůle resp. vědomí stran zúčastněných stran. Jsou-li strany srozuměny s tím, že věc je na cestě, mělo by zásadně platit právo státu budoucího určení. [280] Pokud jsou strany srozuměny s tím, že věc ještě nebo již necestuje, mělo by platit právo odesílajícího státu nebo státu určení. Odmítáno je pak např. použití právo země průchodu zboží, je-li vztah této země k právnímu osudu věci zanedbatelný.[281]

[278] Čl. 43 odst. 3 EGBGB: "Ist ein Recht an einer Sache, die in das Inland gelangt, nicht schon vorher erworben worden, so sind für einen solchen Erwerb im Inland Vorgänge in einem anderen Staat wie inländische zu berücksichtigen."
[279] Palandt/Bassenge, Bürgerliches Gesetzbuch, EGBGB čl. 43, pozn. 9, str. 2613.
[280] Prof. Andrea M., Europäisches und Internationales Schuld-, Sachen- und Gesellschaftsrecht, Universität Potsdam, č. 4, str. 9, Kegel/Schurig, Internationales Privatrecht, str. 774.
[281] Kegel/Schurig, Internationales Privatrecht, str. 774.

České právo

Pojem vlastnického práva

Vlastnické právo jako takové není občanským zákoníkem definováno. Ustanovení § 123 ObčZ pouze uvádí demonstrativní výčet oprávnění vlastníka, který je v mezích zákona oprávněn předmět svého vlastnictví držet, užívat, požívat jeho plody a užitky a nakládat s ním. Ustanovení § 126 odst. 1 ObčZ dále stanoví, že vlastník má právo na ochranu proti tomu, kdo do jeho vlastnického práva neoprávněně zasahuje; zejména se může domáhat vydání věci na tom, kdo mu ji neprávem zadržuje.

K definici vlastnického práva lze obecně nalézt dva přístupy. Vlastnické právo je buď definováno jako absolutní komplexní a nedílné právo vyjadřující nejširší právní panství vlastníka nad věcí. Toto pojetí vychází z pojetí, že člověk je svobodný a může si se svým majetkem dělat, cokoliv chce vyjma toho, co je mu zákonem zakázáno nebo v čem se vlastním závazem vůči jinému omezí.[282] Tento přístup je vlastní občanským zákoníkům zemí s tržní ekonomikou. Jako příklad lze uvést např. ustanovení § 903 německého BGB: „Vlastník věci může, neodporuje-li to zákonu nebo právům jiných osob, s věcí podle libosti nakládat a jiné z jakéhokoliv působení na věc vyloučit" nebo ustanovení čl. 641 švýcarského ZGB: „Kdo je vlastník věci, může s ní v mezích právního řádu podle své libosti nakládat" a „má právo požadovat její vydání od každého, kdo mu ji zadržuje , a odvrátit každé neoprávněné zasahování." Druhý přístup, konstruuje vlastnické právo spíše jako soubor jednotlivých dílčích oprávnění, kterými jsou zejména[283]

- právo věc držet (ius possidendi),
- právo věc užívat (ius utendi)
- právo požívat, tj. brát plody a užitky (ius frutendi),
- právo nakládat s věcí (ius disponendi).

V souvislosti s vlastnictvím je někdy používán termín "vlastnická triáda", ohledně toho, jaká práva do ní přesně náleží, však v právní teorii způsobuje značné problémy. Právo věci

[282] Eliáš K., Aniž křičte, že Vám stavbu bořím, Právní rozhledy 8/2006, str. 295.
[283] Knapová.M., Švestka J., Dvořák J., Občanské právo hmotné 1, 4. vydání, Praha ASPI 2005, str. 318.

spotřebovat bývá někdy zahrnováno do ius disponendi, někdy bývá uváděno samostatně, právo věci užívat a požívat bývá spojováno apod.

Současná úprava je některými autory např. prof. Eliášem kritizována jako přežitek socialismu.[284] Jiní autoři oproti tomu sice připouštějí, že výčet oprávnění vlastníka uvedený v zákoně sice není úplný, avšak poskytnutí úplného přehledu oprávnění vlastníka není možné v zákoně poskytnout. Uvádí-li tedy zákon ta nejdůležitější, není na tom samo o sobě nic "socialistického" či "sovětského".[285]

Osnova nového občanského zákoníku (§ 879) stanoví, že: „Vlastník má právo se svým vlastnictvím v mezích zákona volně nakládat, zvláště je držet, používat a užívat, a jiné osoby z toho vyloučit. Výkonem vlastnického práva nesmí vlastník rušit práva jiných, zejména nesmí takové činy (v publikovaném návrhu nového zákoníku zde chybí sloveso – zřejmě "konat" - pozn. autora), jejichž určujícím účelem je poškození nebo obtěžování jiných."

Osnova nového občanského zákoníku počítá s dílčími oprávněními, oproti stávající úpravě jsou tato dílčí práva podána příkladmo, nikoli taxativním výčtem. Úplnost vlastnického práva je vyjádřena důrazem na oprávnění vlastníka nakládat se svým vlastnictvím volně, tj. že může na svoji věc působit nebo nepůsobit, jak je mu libo, a jiné z působení na věc vyloučit.

Jedním ze znaků vlastnického je jeho trvalost. Pozbude-li vlastník, ať již z jakéhokoliv důvodu, některé z vlastnických oprávnění, jeho jednou nabyté vlastnické právo tím nezaniká. Vlastnické právo zaniká pouze tehdy, nastal-li některý z právem stanovených důvodů zániku vlastnictví.[286]

---

[284] Eliáš K., Vlastnické právo. Paradigmata českého pojetí pod zkušebním kamenem kontinentální právní kultury, Právní rozhledy 22/2005 str. 807 a násl.
[285] Spáčil J., Současné problémy vlastnického práva, Právní rozhledy 2/2006, str. 66.
[286] Knapová.M., Švestka J., Dvořák J., Občanské právo hmotné 1, 4. vydání, Praha ASPI 2005, str. 319.

Další znakem vlastnického práva je jeho elasticita. Pomine-li právní důvod omezení, obnoví se bez dalšího vlastníkovo oprávnění v původním rozsahu.[287]

Věci

Ačkoliv český občanský zákoník hojně používá pojem "věci", nijak ho nedefinuje. Právní věda považuje za věci hmotné předměty za předpokladu, že jsou ovladatelné a užitečné, tj. že slouží potřebám lidí, přičemž obě kriteria je nutno posuzovat objektivně.[288] Do kategorie věcí někteří autoři zahrnují i ovladatelné přírodní síly sloužící potřebám lidí.[289]

Pojetí věci v právním smyslu se může lišit s obecným chápáním věci.resp. s pojmem věci ve smyslu fyzickém.[290] Konvice a víko (tj. reálně dvě věci) bude právo považovat za jedinou věc tvořenou dvěma součástmi.[291] Některé hmotné předměty se za věci ve smyslu práva nepovažují (např. kometa ve vesmíru z důvodu naprosté neovladatelnosti, či lidské ostatky[292]).

Užitečností se rozumí objektivní způsobilost přinášet především hospodářský užitek, přičemž pro určení užitečnosti je rozhodující vůle, schopnosti a poznání člověka.[293] Toto kritérium může tudíž v průběhu doby doznávat značných změn.

Někteří autoři význam užitečnosti zpochybňují resp. považují toto kritérium za překonané. Prof. M. Kindl argumentuje zejména ustanovením § 3 odst. 1 zákona č. 185/2001 Sb., o odpadech, podle kterého je odpadem každá movitá věc, které se osoba zbavuje nebo má úmysl nebo povinnost se jí zbavit, protože je něho neužitečná.[294] Kromě toho dále připomíná,

---

[287] Knapová.M., Švestka J., Dvořák J., Občanské právo hmotné 1, 4. vydání, Praha ASPI 2005, str. 321.
[288] Knapová.M., Švestka J., Dvořák J., Občanské právo hmotné 1, 4. vydání, Praha ASPI 2005, str. 272-273.
[289] Fiala J. a kol. Občanské právo hmotné, 3. vydání, Masarykova univerzita 2002, str. 97.
[290] Knapp V., Plank K. a kol. Učebnice československého občanského práva, sv.I, Praha, Orbis 1965, str. 148.
[291] Eliáš K., Věc jako pojem soukromého práva, Právní rozhledy 4/2007, str. 119.
[292] zde výslovně rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 2773/2004 ze dne 15.12.2005.
[293] Eliáš K., Věc jako pojem soukromého práva, Právní rozhledy 4/2007, str. 119.
[294] Kindl M., Musí být věci užitečné (a zcela ovladatelné):, Právní forum 9/2006, str. 308.

že z důvodu neužitečnosti i dřívější literatura dovozovala lze z pojmu věci v právním smyslu vyloučit pouze zanedbatelné drobnosti, jako zrnku písku, malý kamínek či vyškrtnutou zápalku, neb i jinak nepotřebné věci lze použít přinejmenším jako těžítko.[295] Prof. Kindl současně připouští omezenou využitelnost kritéria užitečnosti u věcí hromadných (vagon písku oproti jednotlivým zrnkům).

Jiní autoři (např. prof. K. Eliáš) s argumentací zákonem o odpadech nesouhlasí, neboť se dle jejich názoru jedná o lex specialis veřejného práva, kteréžto pro obecnou úpravu soukromého práva bezvýznamné. Navíc subjektivní nevyužitelnost pro jednotlivého vlastníka zbavujícího se věci neznamená, že věc je neužitečná vůbec či pro jiné subjekty – např. pro oblast zpracování odpadů či subjekty v této oblasti aktivní.[296]

Při posuzování charakteru věci se naskýtá otázka, zda i kritérium zásadní objektivní neužitečnosti věci může být v konkrétní věci prolomena subjektivním postojem účastníků právních vztahů. Lze si např. představit situaci, kdy i malý neužitečný kamínek či barevný střep se může stát předmětem směny mezi dětmi či předmětem charitativní dražby.

Aby mohl být hmotný předmět považován za věc v právním smyslu, musí být ovladatelné v objektivním smyslu; nemusí být ovládány v konkrétní chvíli (auto na ledě, padající letadlo), nemusí být ovládány každým (pes poslouchající pouze pána). Věci nemusí být ovládány zcela, postačí, jsou-li ovládány v zásadě a z převážné části.[297]

Návrh nového občanského zákoníku obsahuje i pokus o obecnou definici věci. Za věc v právním smyslu se označuje (§ 411) vše, co je rozdílné od osoby a slouží její potřebě. I zde se tedy jako jeden ze znaků věci používá kritérium přinejmenším objektivní použitelnosti. Formulaci "*slouží její potřebě*" bude zřejmě nutné vykládat spíše ve smyslu "*je způsobilé sloužit její potřebě.*" Kritérium užitečnosti se objevuje např. i v ustanovení § 422, ke je definována "hmotná věc" jako ta část vnějšího světa, která má povahu samostatného užitečného předmětu. Vedle kategorie hmotných věcí totiž nový občanský zákoník počítá i

[295] tamtéž s odkazem na Krčmář J.: Právo občanské, část všeobecná, Všehrd, Praha 1932, str. 161 a násl.
[296] Eliáš K., Věc jako pojem soukromého práva, Právní rozhledy 4/2007, str. 120.
[297] Kindl M., Musí být věci užitečné (a zcela ovladatelné):, Právní forum 9/2006, str. 308; Eliáš K., Věc jako pojem soukromého práva, Právní rozhledy 4/2007, str. 120.

tzv. "nehmotnými věcmi", kterými budou zejména práva (připouští-li to jejich povaha) a jiné věci (v právním smyslu) bez hmotné povahy, které lze právním jednáním převést na jiného.

Autor této práce si není jist, zda-li řešení zvolené autory nového zákoníku skutečně to nejšťastnější. Pomineme-li již samotný protimluv "nehmotná věc" resp. dokážeme-li se povznést nad konstatování, že právo může být věc, nabízí např. otázka, zda je ovladatelná přírodní síla věcí či nikoliv. Podle § 411 by se zdálo, že ano (*věcí je vše rozdílné od osoby, co slouží její potřebě – např. elektřina),* ustanovení § 423 však oproti tomu stanoví, že na ovladatelné přírodní síly, s nimiž se obchoduje, se použijí přiměřeně ustanovení o věcech hmotných, tj. nabízí závěr, že taková síla věcí není, pouze se na ní ustanovení o věcech použijí. I s ohledem na počet ustanovení návrhu nového kodexu se do mysli vkrádá myšlenka, že méně je někdy skutečně více.

Nový občanský zákoník počítá rovněž se zavedením zvláštní kategorie věcí – tzv. veřejného statku, který je věc určená k obecnému užívání (viz. § 412 odst. 1). Zákoník rovněž stanoví, že veřejný statek nebude možné odejmout soukromoprávním jednáním jeho veřejnoprávnímu účelu, takový akt bude možné realizovat pouze rozhodnutím veřejného orgánu či zákonem.

Zvířata jako věci

I zvířata jsou podle českého práva věcmi. Zvláštními právními předpisy, např. zákonem č. 246/1992 Sb., Zákon na ochranu zvířat proti týrání, je jim přiznána zvláštní ochrana. Některé právní předpisy obsahují pro své účely další dělení zvířat podle nejrůznějších kritérií – např. domácí zvířata, hospodářská zvířata, zvířata z farmových chovů, nepůvodní ryby apod.

V posledních letech se v mnoha soukromoprávních úpravách evropských zemí projevuje tendence k vyčlenění zvířat z okruhu věcí a přiznání zvláštního právního statusu, kdy se zvířata nadále nepovažují za věc v právním smyslu s tím, že předpisy o věcech se na ně aplikují přiměřeně – při zohlednění zvláštních ochranných předpisů. Jako příklad lze uvést např. ustanovení § 90a německého BGB nebo čl. 137 ruského občanského zákoníku. S obdobnou úpravou nyní počítá i návrh nového občanského zákoníku v České republice,

kdy ustanovení § 419 výslovně stanoví, že: "Živé zvíře není věc." Ustanovení o věcech lze na zvířata použít přiměřeně, neodporuje-li to povaze živého tvora či ustanovení zvláštních předpisů.

Dělení věcí

§ 119 ObčZ rozlišuje movité a nemovité věci. Podle § 119 odst. 2 ObčZ jsou nemovitými věcmi pozemky a stavby spojené se zemí pevnými základy. České právo se zde odklání od zásady „superficies solo cedit", která platila na území dnešní České republiky do 31.12.1950. Odklon byl zachován i občanským zákoníkem z roku 1964 a zůstal nedotčen i změnami po roce 1989. Teprve návrh nového občanského zákoníku počítá s návratem ke klasické koncepci, kdy je stavba součástí pozemku.

Výčet nemovitých věcí uvedený v ustanovení § 199 odst. 2 ObčZ je taxativní. Veškeré ostatní věci jsou tudíž věcmi movitými.

Zvláštní režim mají byty a nebytové prostory. Zpravidla představují součást věci, nikoliv však součást v právním smyslu. Vymezením jednotek v domě ve smyslu zákona č. 72/1994 Sb., se však byty a nebytové prostory jako vymezené části domu mohou stát samostatným předměty občanskoprávních vztahů. Mohou být předmětem vlastnictví, převáděny, zatěžovány věcnými či jinými právy, přičemž jejich režim je víceméně shodný s právním režimem nemovitostí včetně zápisu do katastru nemovitostí a způsobu nabývání vlastnického práva.

Právní věda používá i další rozdělení věci na:

- **věci zastupitelné a nezastupitelné**
  U zastupitelných věcí je jejich identita bezvýznamná, stejného účelu může být dosaženo i jinou věcí téhož druhu (například potraviny, suroviny atd.).Nezastupitelné věci tímto způsobem být nahrazeny nemohou - například originály uměleckých děl. Zřejmě nejdůležitější zastupitelnou věcí jsou peníze používané jako zákonné platidlo.

- **věci genericky určené a věci určené individuálně,**

  Toto rozlišení se prakticky kryje s rozlišením zastupitelných a nezastupitelných věcí. Jeho kvalifikace však nevyplývá z podstaty věci samotné, nýbrž z vůle stran právního vztahu (například když někdo kupuje fotoaparát, jedná se zpravidla o věc určenou dle druhu, když se však ten samý fotoaparát stane předmětem smlouvy o zapůjčení, jedná se zde u věc určitelnou individuálně). Věci druhově určené jsou určeny podle druhových znaků jako množství nebo míra, individuálně určené věci jsou individualizovány znaky tak, že jsou nezaměnitelné. Nemovitosti jsou určeny individuálně vždy.

  I některé individuálně určené však někdy mohou být zastupitelné. Může se jednat např. o individuálně určené konkrétní vozidlo, které však může být nahrazeno jiným (rovněž individuálně určeným) vozidlem shodného typu, barvy a vybavení. Stejně tak listinná akcie téhož emitenta může být zastoupena jinou akcií z téže emise.[298]

- **věci zuživatelné a nezuživatelné,**

  Zuživatelné věci jsou spotřebovávány (ničeny) svým použitím k určitému účelu - například potraviny. Jiné věci jsou neuživatelné, ačkoliv mohou být při jejich užívání pomalu opotřebovávány. I věc obvykle zuživatelná však může být vzhledem k svému konkrétnímu účelu nezuživatelnou – např. poštovní známka není určena k nalepení na dopis, nýbrž je zařazena do sbírky.

- **dělitelné a nedělitelné věci**

  Dělitelné věci mohou být rozděleny, aniž by tím bylo změněno jejich hospodářské určení, a aniž by tím byly znehodnoceny. Věci nedělitelné oproti tomu věci, jejichž části vzniklé reálným dělením pozbývají upotřebitelnosti, kterou měla věc před rozdělením a které se dělením podle okolností i zcela znehodnotí.[299]

---

[298] Eliáš K., Věc jako pojem soukromého práva, Právní rozhledy 4/2007, str. 122.
[299] Knapová.M., Švestka J., Dvořák J., Občanské právo hmotné 1, 4. vydání, Praha ASPI 2005, str. 278.

- **jednoduché a složené věci**

  Jednoduchá věc představuje jednotné těleso (např. talíř), věc složená je vytvořena z několika částí (automobil, stroj, hodiny apod.).

- **věci jednotlivé a hromadné**

  Jako věc hromadná se označuje soubor více jednotlivých právně samostatných věcí, které patří jednomu vlastníkovi a tvoří jediný předmět občanskoprávního vztahu, neboť je s ním pro společný hospodářský účel nakládáno jako s jedním celkem[300] (např. knihovna, sbírka mincí). U hromadné věci je podstatné, že z hlediska jejího zachování nemá význam, vystoupí-li z ní jednotlivé složky či přibudou-li k ní jiné; tím se mění kvantita, nikoliv kvalita.[301] Za věc hromadnou označuje obchodní zákoník v § 5 odst. 2 podnik.

Na rozdíl od současné úpravy, která dělení věcí přenechává téměř kompletně právní vědě, počítá návrh nového občanského zákoníku s výslovným převzetím dělení věcí na věci hmotné na hmotné a nehmotné, na movité a nemovité, na určené jednotlivě a podle druhu, na hlavní a vedlejší, na jednotlivé a hromadné, na spotřebitelné a nespotřebitelné, na zastupitelné a nezastupitelné, na ocenitelné a neocenitelné.

Po více než půlstoletí budovatelských experimentů zavládne v českých zemích zřejmě opět zásada *"superficies solo cedit"*. Nemovitými věcmi budou § 424 pozemky, práva spojená s vlastnictvím nemovitosti (i zde může být právo věcí – např. právo stavby) a práva, která zákon za nemovitosti prohlásí. Nemovitou věcí budou též byty a nebytové prostory, stanoví-li tak zvláštní zákon, stejně jako podzemní stavby se samostatným účelovým určením (např. metro). Veškeré další věci s hmotnou či nehmotnou podstatou označuje § 424 odst. 4 za věci movité. Stavby zřízené na pozemku s výjimkou staveb dočasných a jiných zařízení, včetně toho, co je zapuštěno v pozemku nebo upevněno ve zdech, bude sou částí pozemku. Součástí

[300] Knapová.M., Švestka J., Dvořák J., Občanské právo hmotné 1, 4. vydání, Praha ASPI2005, str. 273.
[301] Eliáš K., Věc jako pojem soukromého práva, Právní rozhledy 4/2007, str. 123.

pozemku bude i podzemní stavba zřízená jako součást určitého pozemku a to i tehdy, bude-li zasahovat také pod pozemek jiný.

Vlastní definice se dočká v § 427 i věc hromadná, kterou bude soubor jednotlivých věcí náležejících téže osobě, považovaný za jeden předmět a jako takový nesoucí společné označení. Takový soubor se bude pokládat za celek a bude tvořit věc hromadnou.

Lidské tkáně a orgány

Ohledně částí lidského těla lidského těla a jeho částí odborná literatura konstatuje (bez jakéhokoliv odůvodnění) že tyto nejsou věcmi a to ani tehdy, jsou-li od lidského těla odděleny s tím, že podmínky pro použití těla i jeho části stanoví zvláštní předpisy.[302] Někteří autoři však např. lidské ostatky označují za "res extra commercium", tj. za věci vyňaté z vlastnictví občana.[303] Připouštějí tedy charakter věci jako takové s tím, že tyto věci mají velmi omezenou způsobilost být předmětem právních vztahů.

Zvláštními předpisy je zejména zákon č. 20/1966 Sb. o péči o zdraví lidu a zákon č. zákon č. 228/2005 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon) upravující podmínky darování, odběrů a transplantací tkání a orgánů lidského původu prováděných za účelem poskytování léčebné péče.

Zákon o péči o zdraví lidu upravuje podmínky při odnímání částí lidského těla v souvislosti s léčebně preventivní péčí, lékařskou vědou, výzkumem a výukovými účely, odběr krve, tkání a orgánů jakož i některé otázky související s nakládáním s tělem zemřelé osoby – např. jeho použití pro lékařské potřeby, dále nakládání s lidským plodem po potratu, s plodovým vejcem, plodovým lůžkem či těhotenskou sliznicí.

Transplantační zákon pak obsahuje podmínky darování, odběrů a transplantací tkání a orgánů lidského původu prováděných za účelem poskytování léčebné péče. 1)

[302] Knapová/Švestka/Dvořák, Občanské právo hmotné 1, str. 273, Jehlička O., Švestka J., Škárová M. a kol., Občanský zákoník komentář, str. 401.
[303] Holub/Pokorný/Borovský, Občan a vlastnictví v českém právním řádu, str. 22.

Transplantační zákon označuje lidské tkáně a orgány odebrané za účelem transplantace za předměty "extra commercium" tím, že výslovně stanoví (§ 28 odst. 4 zákona), že "Obchodování s tkáněmi a orgány odebranými za účelem transplantace je zakázáno."

Zákon dále stanoví, že lidské tělo a jeho části nesmějí být jako takové zdrojem finančního prospěchu nebo jiných výhod. Dárce orgánů ani jiné osoby nesmí uplatňovat vůči příjemci žádné nároky.

Ustanovení zákona se soustředí na úpravu podmínek a postupů při odběru orgánů od žijících či zemřelých dárců. Zákon stanoví např. podmínky, za nichž je přípustné či naopak nepřípustné provedení odběru orgánu dárce za účelem jeho darování příjemci. Z hlediska soukromoprávního se v této souvislosti naskýtá celá řada zajímavých otázek a problémů, např. jaký je právní status odebraného orgánu, je-li odebraný orgán či tkáň způsobilý být předmětem vlastnictví apod.

Transplantační zákon přesto přiznává žijícímu dárci orgánu určité dispoziční právo ohledně orgánu i po jeho odebrání. Odběr orgánu od žijícího dárce lze provést pouze ve prospěch osoby, kterou dárce určil. Pokud žijící dárce tkáně podmíní jejich odběr darováním určité osobě, lze tento odběr provést pouze ve prospěch této osoby. V případě, kdy odebranou tkáň nebo orgán nebude možno implantovat určené osobě, je nutno si vyžádat, a to před provedením odběru, k užití této tkáně nebo orgánu pro jinou osobu souhlas dárce.

Žijícím osobám je dále dána možnost rozhodovat o přípustnosti odběru orgánů v době po jejich smrti. Podle § 11 zákona je vyloučen odběr orgánu či tkáně od zemřelého dárce, pokud zemřelý za svého života vyslovil prokazatelně nesouhlas s posmrtným odběrem tkání a orgánů.

Odebrané tkáně lze k dalšímu vyšetření, zpracování, preparování (konzervaci), uchovávání a distribuci předat pouze tkáňové bance. Jiné dispozice s tkáněmi jsou nepřípustné.

Odebraným lidským tkáním a orgánům je dále poskytována zvláštní ochrana i trestním zákonem (viz. § 209 Nedovolené nakládání s tkáněmi a orgány), kdy trestného činu se dopouští ten, kdo v rozporu se zvláštním právním předpisem provede z těla mrtvého člověka

odběr tkáně nebo orgánu nebo ten, kdo v úmyslu obohatit sebe nebo jiného nakládá s odebranou lidskou tkání nebo odebraným lidským orgánem v rozporu se zvláštním právním předpisem.

Návrh nového občanského zákoníku v rámci definice věci člověka resp. lidské tělo vyjímá z o okruhu věcí (viz. § 411: ".. *vše, co je rozdílné od osoby...*"). Ustanovení § 418 pak dále výslovně stanoví, že věcmi nejsou ani části lidského těla a to i tehdy, jsou-li od těla odděleny.

Lidské pozůstatky a lidské ostatky

Zvláštní úpravu ohledně nakládání s lidskými pozůstatky a lidskými ostatky obsahuje zákon č. 256/2001 Sb. o pohřebnictví a o změně některých zákonů. Zákon stanoví podmínky pro zacházení s lidskými pozůstatky a s lidskými ostatky po smrti.

V zákoně lze však např. nalézt i zajímavé omezení týkající se smluvní volnosti při nakládání s některými druhy movitých věcí - např. podle ustanovení § 7 odst. 3 zákona nesmí provozovatel pohřební služby nesmí mít v nájmu chladicí nebo mrazicí zařízení a jiné místnosti ve zdravotnickém zařízení nebo v ústavu sociální péče.

Zákon dále obsahuje zvláštní úpravu postupu nakládání s náhrobky a cennými věcmi při rušení veřejného pohřebiště, kdy s těmito věcmi je nakládáno jako s věcmi opuštěnými až po uplynutí 1-roční lhůty. a nikoliv již po 6 měsících. Zákon např. dále omezuje dispoziční práva nájemce hrobového místa tím, že zakazuje jeho podnájem.

Ze shora uvedeného přehledu vyplývá, že lidským orgánům a tkáním je přiznávána způsobilost být, ač ve velmi omezeném rozsahu, předmětem právních vztahů. Zamítneme-li charakter věci, bylo by vhodné zodpovědět otázku, jaký charakter tyto hmotné objekty mají. Zejména u částí těla oddělených není dle mého názoru charakter věci bez dalšího paušálně odmítat – viz. např. přístup německých autorů. Zejména u oddělených tkání a orgánů, které např. odumřely a nelze je užít ke zvláštnímu původně zamýšlenému účelu (např. transplantace) je otázkou, zda lze nalézt uspokojivé důvody pro zamítnutí charakteru věci

(např. staré preparáty – lidské orgány - v anatomickém ústavu, u nichž možná ani není možné určení jejich původního nositele.).

Otázka právního režimu lidských ostatků se v posledních letech stala i předmětem rozhodovací praxe Nejvyššího soudu ČR. V rozsudku sp. zn. 22 Cdo 2773/2004 ze dne 15.12.2005 soud odkázal na úpravu § 285 obecného zákoníku občanského z roku 1811, který stanovil, že všechno, co jest od osoby rozdílné a slouží k užívání lidí, sluje věc v právním smyslu, nepovažovalo se mrtvé lidské tělo za věc a dále na předválečnou literaturu[304], kde se uvádí, že „lidské tělo ani jako mrtvola není věcí, pokud v něm sluší spatřovati tělo určité zemřelé osoby (potud je dáno i dědicům osobnostní právo). Jakmile tomu tak není, jest i mrtvola věcí (např. mrtvoly z dávných dob jako mumie nebo prehistorické nálezy)." Nejvyšší soud dovodil, že nakládání s lidskými ostatky nemůže být předmětem závazkového vztahu a že od výkladu pojmu věc není třeba se ani dnes odchylovat

Názor, že lidské ostatky nemohou být předmětem občanskoprávních vztahů potvrdil Nejvyšší soud ČR znovu v usnesení ze dne 9.3.2006 sp.zn. 22 Cdo 685/2005, kde rozhodl, že návrhům domáhajícím se vydání rozhodnutí, jež se týká nakládání s ostatky pochovaných nebo zpopelněných těl zemřelých osob, nemůže soud vyhovět.[305]

V souvislosti s odkazem na předválečnou literaturu nelze nevidět, že vyloučení ostatků z okruhu věcí je i zde (podobně jako v německé literatuře) dovozováno pouze po dobu, kdy lze v ostatních spatřovat pozůstatky konkrétní zemřelé osoby, nikoliv však tedy po neomezenou dobu.

Součást věci

České právo nerozlišuje mezi jednoduchými a podstatnými součástmi věci. Součástí věci podle § 120 odst. 1 ObčZ je všechno, co patří k její podstatě a nemůže být odděleno, aniž by tím byla věc znehodnocena. S prakticky shodnou definicí počítá i návrh nového občanského zákoníku (§ 413). Oproti § 93 německého BGB zde záleží výlučně na znehodnocení hlavní

[304] Komentář k československému zákoníku občanskému, Právnickém knihkupectví a nakladatelství V. Linhart Praha 1935, str. 7.
[305] Právní rozhledy 16/2006, str. 605.

věci. Pojem součásti tím zahrnuje i věci, které podle německého práva žádnými podstatnými součástmi věci nejsou (například i motor sériově vyráběného vozidla) Znehodnocením hlavní věci se rozumí nejen zničení hlavní věci, nýbrž i její funkční znehodnocení, když je hlavní věc zbavena svého ekonomického (společenského) účelu, pro který je určena, resp. když je její funkční určení značně narušeno.[306]

Problematikou součásti věci se asi nejpodrobněji zabýval rozsudek Nejvyššího soudu České republiky z 29. 7. 1999, sp. zn. 25 Cdo 770/98: "Podle § 120 odst. 1 ObčZ součástí věci je vše, co k ní podle její povahy náleží a nemůže být odděleno, aniž by se tím věc znehodnotila. Právní institut součásti věci je zákonným vyjádřením skutečnosti, že existují věci, jakožto hmotné předměty, které lze z hlediska právní teorie charakterizovat jako věci složené, tedy věci, které jsou vnitřně strukturovány a tvořeny relativně samostatnými částmi více nebo méně vzájemně spojenými". Zákon staví samostatnost věci ve vztahu k věci jiné na dvou kritériích: 1. na vzájemné sounáležitosti a 2. na míře jejich oddělitelnosti. První kritérium představuje spíše subjektivní rovinu, neboť *"to, co k věci podle její povahy náleží"* se určuje do značné míry podle lidských zvyklostí, zkušeností a norem vztahujících se ke konkrétní věci. Míra sounáležitosti se pak posuzuje prostřednictvím povahy té věci, která je považována za věc podstatnější, určující, a tedy ve vztahu více věcí za věc tzv. hlavní. Zákonný text touto obecnou úpravou dává prostor k individuálnímu posouzení, jaké vlastnosti věc hlavní vykazuje, aby odtud bylo možno odvíjet úvahy, zda jiná relativně samostatná věc k ní "patří" natolik neodmyslitelně, že nemůže již být považována za věc odlišnou. Druhé kritérium je více objektivní a sleduje spojení věcí především ve smyslu fyzickém. Formulace "nemůže být oddělena, aniž by se tím věc znehodnotila" však nevylučuje možnost faktické separace věcí, naopak vlastně v důsledcích jejich oddělení spatřuje měřítko samostatnosti věcí. Charakter "oddělení" zákon nestanoví, a tedy nutně tento pojem musí zahrnovat celou škálu způsobů od přímých zásahů do hmotné podstaty věci (např. vybourání vestavěných oken domu), přes zásahy které neničí podstatu věci (např. odmontování kola automobilu), po pouhé volně proveditelné odnětí věci (např. odnesení bezdrátového sluchátka od telefonního aparátu). Definici součásti věci pak z tohoto pohledu vyhovují ty případy, kdy oddělení kterýmkoliv z uvedených způsobů znamená pro věc hlavní (nikoliv též pro její oddělovanou součást) újmu na její hodnotě. Znehodnocením nemusí být ovšem jen ztráta hodnoty peněžní (byť ta bývá zpravidla výsledným odrazem ztráty jakýchkoliv jiných hodnot), nýbrž může jít i o

[306] Knapová/Švestka/Dvořák, Občanské právo hmotné, sv. I, str. 149.

znehodnocení funkční, estetické či jiné. Jinými slovy řečeno se znehodnocením míní stav, kdy hlavní věc v porovnání se stavem před oddělením její součásti slouží svému původnímu účelu méně kvalitně nebo mu nemůže sloužit vůbec. Teprve faktické oddělení součásti doprovázené znehodnocením věci hlavní přináší právní důsledek, že dřívější součást se stává věcí samostatnou a na dosavadní hlavní věci nezávislou".[307] Pouhým projevem vůle vlastníka bez faktického oddělení věci, např. uzavřením kupní smlouvy týkající se jen součásti věci tato povahu samostatné věci ještě nenabývá[308] (na rozdíl od příslušenství věci).

Právně významné však není jakékoliv estetické znehodnocení domu; je např. zjevné, že obraz pověšený na zdi není součástí domu, i když jeho odstranění může estetické vnímání domu snížit (dům by byl pěknější s obrazem než je bez něj), stejně tak jako nejde o případy, kdy nábytek je postaven tak, aby zakryl vady stavby, přičemž ve stejné funkci by bylo možno umístit i jiný kus nábytku. Nicméně pro posouzení, zda nábytek je součástí domu, je významné zjištění, zda jeho odstranění vyvolá nutnost provedení dodatečných úprav stěn, byť i za účelem odstranění estetických vad. Takové zjištění je pak třeba zhodnotit společně se skutečnostmi, týkajícími se shora uvedených kritérií, přičemž je třeba přihlédnout i k obecným zvyklostem a zkušenostem vztahujícím se ke konkrétní věci.[309]

Není-li oddělena, tvoří součást s věcí hlavní věc jedinou, jež je podrobena jednotnému právnímu režimu; platí, že práva a povinnosti, jejichž předmětem je věc, se vztahují i na všechny její součásti.[310] Součást věci tak přechází na nabyvatele bez ohledu na to, zda byla v smlouvě o převodu vlastnického práva k této věci součást výslovně uvedena; není významné, zda nabyvatel si uvědomil, že s věcí nabývá i její součást.[311]

Pokud věc je spojena s jinou věcí, má však vazby k dalším věcem, aniž by k těmto vazbám bylo zapotřebí existence této jiné věci, nemůže být součástí této jiné věci (může jít nanejvýš o věc složenou - universitas rerum cohaerentium - ve které každá z původních věcí zachovává svoji individualitu a je samostatným předmětem právních vztahů). Má-li spojením původně samostatných věcí vzniknout věc nová (popřípadě má-li jedna z těchto věcí zaniknout jako

[307] odkaz na toto rozhodnutí převzat z odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 19.06.2001, sp. zn. 22 Cdo 2250/1999, ASPI: 22821 (JUD).
[308] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.07.1999, sp. zn. 25 Cdo 770/1998, ASPI: 15687 (JUD).
[309] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19.06.2001, sp. zn. 22 Cdo 2250/1999, ASPI: 22821 (JUD).
[310] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31.10.2001, sp. zn. 20 Cdo 2369/1999, ASPI: 22925 (JUD).
[311] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14.11.2003, sp. zn. 22 Cdo 1432/2002, ASPI: 27421 (JUD).

přírůstek druhé věci), je třeba, aby původní věci byly nadále ve vztazích k okolí jako jediný celek; tomuto požadavku odporuje stav, kdy původní věci si zachovávají samostatné funkce a vnější vztahy.[312] *(V daném případě šlo o posouzení, zda transformátor, který byl s budovou spojen prostřednictvím rozvodné sítě, byl součástí budovy. Samotná skutečnost, že šlo o objekty spojené rozvodnou sítí, neznamená, že by oba objekty byly natolik fyzicky spojeny, že by tvořily jednu věc. Slouží-li transformátor k napájení více objektů, s nimiž je propojen kabely, je pojmově vyloučeno, aby byl součástí jednoho z těchto objektů. Musel by být součástí každého objektu, se kterým je spojen sítí; to je v rozporu se samotným pojmem součást věci. Jde proto o samostatnou věc, která je hospodářsky využívána pro více objektů; na tom by nic neměnila ani skutečnost, že provoz některých budov mohl být na provozu tohoto transformátoru více závislý než provoz budov jiných.)*

Příslušenství věci

Věc hlavní a příslušenství

Příslušenstvím věci jsou věci, které náležejí vlastníku věci hlavní a jsou jím určeny k tomu, aby byly s hlavní věcí trvale užívány (§ 121 odst. 1 ObčZ). Věci mající povahu příslušenství věci hlavní jsou samostatnými věcmi, jejich vlastnictví lze proto převádět bez současného převodu vlastnictví věci hlavní a to bez ohledu na případnou hospodářskou neúčelnost takového rozdělení vlastnictví.[313] Určení, co je věcí hlavní a co příslušenstvím, vyplývá zejména z porovnání hospodářského významu věcí (např. klíč je příslušenstvím zámku, rezervní kolo příslušenstvím automobil apod.).[314]

Mezi věcí a příslušenstvím mohou vznikat obdobné funkční vazby jako mezi věcí a její součástí; rozdíl tu spočívá zejména v míře fyzické sounáležitosti a možnosti využít příslušenství věci i jinak než pro věc hlavní. I faktické oddělení příslušenství může mít vliv na funkčnost věci hlavní (např. vyklizení zařízení a nábytku z domu má vliv na jeho užívání k bydlení, ztráta klíče může mít za následek dočasnou nemožnost dům užívat, klíč

[312] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.04.2000, sp. zn. 22 Cdo 2548/1998, ASPI: 15267 (JUD).

[313] Nejvyšší soud ČR PR č. 6/1988.

[314] Knapová/Švestka/Dvořák, Občanské právo hmotné 1, str. 278, Jehlička/Švestka/Škárová, Občanský zákoník Komentář, str. 412.

je bez domu bezcenný). Příslušenství věci a její součást spolu úzce souvisí a v některých případech činí určení, kdy jde o příslušenství a kdy o součást věci, potíže; v takových případech je třeba vzít do úvahy všechny okolnosti věci.[315]

Protože i příslušenství samo má charakter samostatné věci, záleží na vůli resp. určení vlastníka, zda bude jako příslušenství sdílet osud věci hlavní. V návrhu nového občanského zákoníku je tento subjektivní prvek do jisté míry potlačován, neboť hlavním rozlišovacím kritériem se stává účel. Za příslušenství jsou (§ 414 odst. 1) označovány vlastníkovy vedlejší věci u věci hlavní, je-li jejich účelem, aby se jich s věcí hlavní v rámci jejího hospodářského určení trvale užívalo. V případě jen přechodného oddělení od věci hlavní neztrácí vedlejší věc status příslušenství věci hlavní. Ustanoven § 416 pak počítá se zavedením pomocného kritéria pro určení, zda se jedná či nejedná o příslušenství, kdy pochybnostech má rozhodovat zvyklost občanského života.

Nabytí vlastnictví na základě smlouvy

České právo vychází u smluvních převodů zásadně z principu tradice. I zde platí dvě fáze – dva akty[316] nabývání:

1) právní důvod (iustus titulus)
2) převod vlastnictví (modus adquirendi dominii)

Uzavřená smlouva má, pokud se strany nedohodly jinak a zákon nestanovuje nic jiného, pouze obligační právní účinky. Představuje právní důvod pro převod vlastnictví, sama však převod nezpůsobuje. Smlouva zavazuje převodce (například kupujícího), aby vlastnictví převedl jiným úkonem, který představuje právně uznávaný druh převodu vlastnických práv.

U smluvního nabytí movité věci přechází vlastnictví převzetím věci nabyvatelem a předáním převodcem. Předání a převzetí zde tvoří tzv. párové pojmy. Oba společně pak tvoří nadřazený pojem „tradice". Tradice se tedy uskuteční tím, že věc je jednou stranou předána a druhou

[315] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 06.01. 2004, sp. zn. 22 Cdo 1964/2003, ASPI: 27443 (JUD).

[316] Koziol/Welser: Grundriß des bürgerlichen Rechts, sv. II, str. 61.

převzata. Nabyvatel se stává vlastníkem až tehdy, když je tradice naplněna, tzn. věc je jím převzata.

České právo zde navazuje v zásadě na původní pojetí rakouského ABGB (platil v bývalém Československu do 1.1.1950).

Tam byl a je modus chápán nikoliv jako právní úkon, nýbrž jako pouhý reálný akt, jako faktické jednání či akt[317]. Titulem byla podle toho právní možnost nabyvatele, modus právním způsob nabytí, tedy onen **skutečný** proces, kterým se daná možnost nabytí **uskutečnila**.[318] Vlastnictví nepřecházelo na nabyvatele již uzavřením smlouvy, nýbrž až skutečným získáním vlády nad věcí, která současně přinášela pro strany přijatelnou míru transparentnosti přechodu práva (zásada tradice).[319]

§ 424 ABGB stanovuje: „Titul nepřímého nabytí spočívá ve smlouvě..." § 425 ABGB pak pokračuje dále: „Samotný titul nezakládá ještě vlastnictví. Vlastnictví a všechna věcná práva vůbec mohou být, kromě případů stanovených zákonem, nabývána pouze právním předáním a převzetím."

Novější rakouská věda uznává, že převod vlastnických práv je dispozičním úkonem, který způsobuje přechod práva.[320] Vychází se nadále z dvou aktů[321] nabytí vlastnictví, přičemž pojmem titul se chápe každá právní možnost nabytí vlastnictví a modus jako akt, který tuto možnost realizuje. Ten spočívá v navenek patrném procesu, u nabytí movitých věcí zásadně v předání, vedle kterých však zapotřebí ještě projevy vůle (věcná smlouva) zaměřené na vznik nebo převod věcných práv. Věcněprávní úkon je však platný jen tehdy, spočívá-li na platném titulu (kauzalita věcně právní dispozice)[322]. Na rozdíl od německého práva (abstraktní tradice) je tedy převod vlastnických práv závislý na platnosti kauzálního úkonu, na jehož základě se uskutečňuje.

---

[317] Koziol/Welser: Grundriß des bürgerlichen Rechts, sv. II, str. 61, 73; Klang-ABGB sv. I § 423 I 2, § 425 I 2.
[318] Rummel-Spielbüchler § 380 pozn. 1.
[319] Rummel-Spielbücher § 426 pozn.1.
[320] Kosiol/Welser : Grundriß des bürgerlichen Rechts, sv. II, str. 74.
[321] § 380 ABGB : "Bez titulu a právního způsobu nabytí není možné nabýt žádné vlastnictví."
[322] tak většinový názor např.: Kosiol/Welser: Grundriß des bürgerlichen Rechts, sv. II, str. 3-4; Feil E. ABGB-Handkommentar für die Praxis, sv. III, str. 342-343, 374-375; Praxiskommentar zum ABGB-Pimmer § 380 pozn. 1, § 425 pozn. 1,2; zmíněno i u Klang-ABGB I. § 425 I 2.

Jedno pojetí sice trvá na charakteru převodu vlastnických práv jako na právním úkonu a tím i na věcně právní dispozici, odděluje je ale od předání a přenáší je do závazkového úkonu, který se podle toho sestává z titulu a dispozice.[323] Dohodou o přechodu práva (věcná smlouva) je již dispozice věcí obsažená již v základním úkonu, čímž je předání sice nadále předpokladem věcně právního nabytí, avšak pouze jako faktický předpoklad účinnosti.[324] Tomuto názoru se připojil i OGH.

Pojetí v české nauce není zcela jednoznačné. Hovoří u předání o „právně uznaném druhu převodu vlastnictví", přičemž podle § 133 ObčZ se nabývá zásadně „převzetím věci". Akt předání/převzetí se však chápe pouze jako reálný akt. K tomu se podotýká[325], že převzetí musí bezpodmínečně předcházet předání věci převodcem a tyto dva pojmy tvoří společně tradici.[326]

Klasická zásada tradice tvoří však jen pravidlo. Základním pravidlem pro smluvní nabytí vlastnictví movitých věcí je § 133 odst. 1 ObčZ, který zní: "Převádí-li se movitá věc na základě smlouvy, nabývá se vlastnictví převzetím věci, není-li právním předpisem stanoveno nebo účastníky dohodnuto jinak."

Předání tvoří jen pravidlo, které se užije, když se strany nedohodly jinak. Toto pravidlo dává stranám možnost upravit si způsob převodu vlastnictví téměř libovolně. Myslitelné jsou obzvláště následující případy:

1) Nabytí vlastnictví faktickým převzetím věci

§ 133 odst. 2 ObčZ se užije, když se strany nedohodly jinak. Samozřejmě je možné, že smluvní strany setrvají u tohoto způsobu a podrobněji upraví pouze detaily. Ve srovnání s § 929 odst. 1 BGB vzniká otázka, zda je nutná i dohoda o přechodu vlastnictví. Jak již bylo zmíněno výše, představuje převzetí a předání jen faktický moment, kterým nastupují chtěné

[323] Kosiol/Welser Grundriß des bürgerlichen Rechts, sv. II, str. 74.
[324] Rummel-Spielbücher § 425 pozn. 2.
[325] Knapová/Švestka/Dvořák, Občanské právo hmotné, sv. I., str. 222.
[326] Zde je třeba odkázat na § 425 ABGB, který hovoří o „právním předání a převzetí". česká nauka zde jednoznačně navazuje na starší rakouské pojetí.

účinky (přechod vlastnictví) dlužní smlouvy, která je podkladem. Vůle k převodu vlastnictví je tedy obsažena v závazkovém kauzálním právním úkonu, dodatečný dohoda jakožto právní úkon dohody jako v § 929 odst. 1 BGB zde není zapotřebí.

Převzetí věci by mělo být považováno za provedené, jakmile se věc ocitne v dispoziční sféře nabyvatele. Předválečná judikatura např. uváděla, že hmotné odevzdání vyžaduje, by se odevzdaná věc z vůle odevzdatele a se svolením přejímatele ocitla v takovém poměru k tomuto, by skutečně neb alespoň podle obvyklého nazírání byla v jeho moci.[327]

K převzetí věci nemusí dojít pouze ve vztahu mezi převodcem a nabyvatelem věci, nýbrž věc může být předána i třetí osobě odlišné od nabyvatele. Nejvyšší soud České republiky ve svém rozhodnutí sp.zn. 33 Odo 872/2004 ze dne 21. července 2005 např. rozhodl, že převzetím věci se sice obvykle míní faktické přebrání věci („z ruky do ruky"), ovšem nelze vyloučit převzetí movité věci i jinak. Zda odevzdání a převzetí daru je splněno i bez fyzického předání darované věci do rukou obdarovaného a zda tedy stačí převzetí jen symbolické, z něhož vyplývá vůle obou stran, aby se obdarovaný stal držitelem věci, záleží vždy na okolnostech konkrétního případu, zejména na povaze darované věci, na situaci, v níž k darování došlo apod. Nejvyšší soud dále uvádí: "*Je-li např. darovaná peněžní částka určena na částečnou úhradu kupní ceny za byt, který kupoval prodávající, a kupující s jeho vědomím a souhlasem tuto částku poukázal přímo na účet vlastníka bytu, lze to (samozřejmě pouze bude-li prokázán úmysl účastníků uzavřít darovací smlouvu) považovat za odevzdání a převzetí předmětu daru i bez jeho fyzického předání. Tento postup je v souladu se současnou tendencí preferovat bezhotovostní formu platebního styku a je možno klást ho na roveň mechanismu předání peněz, tj. situace, kdy by kupující částku vybral ze svého účtu, předal ji v hotovosti prodávajícímu a ten by ji následně poukázal vlastníku bytu. Je přípustné, aby účastníci pouze zvolili nejjednodušší způsob převedení finančních prostředků. Z takového postupu nelze ještě dovozovat, že nedošlo k převzetí darované věci*".

Shora uvedená argumentace je dle názoru autora velmi opatrná a velmi opatrně, až "nerada", připouští, že i v případě fyzického nepředání věci může dojít k přechodu vlastnického práva. Dle názoru autora by správnější byl postup opačný, kdy by s odkazem na možnost stran

[327] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 18.8.1925, Rc 5220, Rv I 1378/25, Vážný 25, VII.b: 1229, ASPI: 12812 (JUD).

dohodnout si odlišný způsob přechodu vlastnického práva bylo zkoumáno, zda nebylo úmyslem (zde zjevně ano) dosáhnout zamýšleného účinku - převodu vlastnického práva – přímo předáním věci třetí osobě. Bude-li taková dohoda prokázána, je lpění a další zkoumání předání/nepředání nadbytečné.

2) Jiné druhy nabytí podle § 133 odst. 1 ObčZ

§ 133 odst. 1 ObčZ předpokládá dvě základní kategorie zvláštních úprav a sice dohody smluvních stran a výjimky ze zákona:

A) Odlišné dohody stran :

aa) Přechod vlastnického práva uzavřením smlouvy

Strany se mohou dohodnout, že vlastnictví přejde uzavřením smlouvy. Občanský zákoník připouští, aby si sjednaly konsensuální princip přechodu vlastnického práva.

Právní praxi lze pouze doporučit, aby případné odchylné ujednání o převodu vlastnického práva bylo formulováno nanejvýš určitě a konkrétně – např. *"Strany sjednávají, že vlastnické právo k převáděné věci jakož i nebezpečí škody nepřechází na kupujícího jejím převzetím, nýbrž již v okamžiku uzavření této smlouvy."* – neboť je nutné počítat s tím, že soudní praxe se zřejmě bude k odchylným ujednáním stavět restriktivně.

Předmětem rozhodování Nejvyššího soudu[328] se stal případ, kdy kupní smlouva obsahovala ujednání, že *„prodávající prodává dřevo kupujícímu, který je za dohodnutou cenu 89.000,- Kč kupuje a přijímá"*. Nejvyšší soud se zabýval otázkou, zda k převzetí movité věci (jako okamžiku nabytí vlastnictví) je nezbytné, aby věc byla fakticky (hmotně) odevzdána, či postačuje prohlášení o převzetí, aniž by došlo k jejímu skutečnému odevzdání.

[328] Rozsudek sp.zn. 33 Odo 974/2002 ze dne 18.04.2002.

Nejvyšší soud uvedl, že "převzetí movité věci je spojeno s okamžikem nabytí vlastnictví, musí představovat stav, kdy získal nabyvatel moc nad věcí, kdy může realizovat všechny složky obsahu vlastnického práva (zejména věc užívat a volně s ní disponovat). Proto je třeba převzetím rozumět faktické (fyzické, hmotné) uchopení, přebrání movité věci „z ruky do ruky" (shodně Stanovisko Nejvyššího soudu ČR, Cpjn 50/93, publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod Rc 34/93, sešit 7-8, strana 125), u věcí vyžadujících k užívání doklady (např. řidičský průkaz k autu) vedle fyzického přebrání i předání příslušenství. V některých případech může být naroveň převzetí postaveno i prohlášení, ovšem pouze tehdy, má-li tento subjekt věc již v držení (např. na základě výpůjčky), přičemž prohlášení se netýká převzetí, ale toho, že bude věc nadále užívat již jako vlastník. I zde musí předcházet fyzické přebrání této movité věci. "

Nejvyšší soud dovodil, že "Prohlášení kupujícího v kupní smlouvě, že předmět koupě „přijímá", nenahrazuje fyzické uchopení movité věci, takže v důsledku něj nedošlo k přechodu vlastnictví dřeva na žalobce. " Tento závěr je sám o sobě jistě správný. Nejvyšší soud se v odůvodnění rozsudku vůbec nezabýval tím, zda nebylo úmyslem stran sjednat, že vlastnické právo přechází již uzavřením smlouvy. I když by daném konkrétním případě nepochybně dospěl k závěru, že ujednání stran neposkytuje dostatečnou oporu k takovému závěru, je škoda, že podobná úvaha nebyla v odůvodnění obsažena, neboť by mohla např. poskytnout vodítko pro koncipování příslušných smluvních ujednání v budoucnu.

bb) Nabytí vlastnictví k věci nacházející se u nabyvatele

Nachází-li se věc době uzavření smlouvy, jedná se o obdobný případ jako je § 929 II BGB. Bylo by přinejmenším nerozumné požadovat za této situace pro prodávajícím a kupujícím realizaci předání věci, neboť kupující by musel nejprve musel prodávajícímu nejprve věc předat, aby ji v zápětí od prodávajícího obdržel.

Dohoda o převodu vlastnického práva je v tomto případě podstatou a součástí závazkového právního vztahu např. kupní smlouvy. Rozsah povinností (např. u kupní

smlouvy) bude přinejmenším redukován na povinnost na zaplacení kupní ceny kupujícím s tím že prodávající převádí – zde již uzavřením smlouvy - na kupujícího vlastnické právo. Lze jen doporučit, zejména bude-li smlouva uzavírána písemně, zakotven výslovného ustanovení upravujícího otázku vlastnictví – např. „*Smluvní strany sjednávající, že kupující převzal od prodávajícího věc před uzavřením této smlouvy, přičemž strany sjednávají, že vlastnické právo k věci přechází na kupujícího uzavřením této smlouvy*" S ohledem na formalismus našich soudů totiž jinak nelze vyloučit, že nenalezne-li soud v kupní smlouvě takové ujednání, bude schopen dovodit, že vlastnické právo v důsledku nepředání věci (míněno po uzavření kupní smlouvy) nemohlo přejít.

cc) konstitut – věc zůstává po převodu vlastnictví u převodce

Lze si představit i případ, kdy věc zůstane i po uzavření smlouvy u převodce (ačkoliv vlastnictví přejde na nabyvatele). V tomto případě se současně se smlouvou (například darovací nebo kupní) sjednává další právní vztah (držební konstitut – podobně jako § 930 BGB). Protože české právo nezná „nepřímou držbu ve smyslu § 868 BGB, kde jsou upraveny i požadavky na vztah zprostředkování držby, nemělo by zde být zapotřebí žádného konkrétně individualizovaného právního vztahu. Rozhodující je, že jsou si strany zajedno v tom, že vlastnictví má přejít a převodce si přesto smí ponechat předmět u sebe. Za jakých předpokladů a jak dlouho, nemá na přechod vlastnictví žádné bezprostřední účinky. Rozhodující je tedy, zda z vůle stran vyplyne důvod k ponechání.

České právo nezná „cizí držbu" či „držbu pro cizího" Rozlišuje se (podobně jako v Rakousku) „držba" a „detence věci". „Držbě pro cizího" ve smyslu německého BGB odpovídá „detence" v českém právu. Držitel sice vykonává faktickou moc nad věcí, chybí mu však vůle podržet ji za vlastní (například nájemce věci je podle českého práva pouhým detektorem a nikoliv držitelem věci)

dd) převod vlastnictví k věci nacházející se u třetí osoby

Je-li věc u třetí osoby (adekvátně § 931 BGB), umožňuje ustanovení § 133 odst. 2 ObčZ převést vlastnictví i pouhou dohodou. Předmětem dohody bude v daném případě zpravidla ujednání, že vlastnictví k movité věci přechází uzavřením smlouvy Konkrétní postoupení nároku (jako v německém právu) zde opět není zapotřebí. Nárok na vydání podle § 126 odst. 1 ObčZ (adekvátně § 985 BGB) přísluší nabyvateli jako novému vlastníkovi ze zákona, jeho výslovné postoupení není dle nahoru autora nutné. Mělo by být také, zda mezi třetí osobou na straně jedné a převodcem nebo nabyvatelem na straně druhé existuje právní vztah nebo ne. Ten může hrát roli tehdy, když vlastník uplatní nárok na vydání, protože potom může třetí osoba vznést případné jí příslušející nároky vůči vlastníkovi.

I zde lze jen doporučit zvolit písemnou formu a výslovnou úpravu otázek týkajících se vlastnictví – např. „*Strany sjednávají, že vlastnické právo k předmětu koupě, který se nachází u XY, přechází na kupujícího okamžikem uzavření této smlouvy.*"

B) Zvláštní zákonná úprava nabývání vlastnického práva

Vedle obecné úpravy § 133 odst. 1 ObčZ obsahuje zákon ještě zvláštní ustanovení. Zajímavým ustanovením je § 614 odst. 3 ObčZ, který upravuje kromě jiného přechod vlastnictví pří samoobslužném nákupu. Podle § 614 odst. 3 ObčZ „přechází vlastnictví koupené věci v okamžiku platby kupní ceny za vybrané zboží. Až do tohoto okamžiku může kupující vybranou věc vrátit na původní místo. Když kupující vybranou věc před přechodem vlastnictví poškodí nebo zničí vlastním zaviněním, ručí za škodu podle obecně závazných předpisu o odpovědnosti za škodu."

Okamžik zaplacení kupní ceny je zcela jasný u hotovostních plateb. Je však s podivem, že např. v souvislosti s rozvojem elektronických platebních prostředků zejména pak debetních či kreditních platebních karet nebo s rozvojem finančních produktů (splátkový prodej) nebyla tato otázka víceméně blíže řešena. Provedením úkonů při použití platební karty byl sice

uveden do chodu systém kroků a zúčtování, mezi obchodníkem, bankou, provozovatelem systému karet, ale k zaplacení jako takovému nedošlo.

Přesto nelze nevidět, že je přinejmenším obvyklé, že kupující bývá po nákupu zboží v obchodě oprávněn věcí disponovat, např. darovat koupenou čokoládu dětem či spotřebovat zakoupené potraviny v domácnosti. Je rovněž obtížně představitelné, že by dispozice kupujícího se zakoupenou věcí předtím, než prodávající obdrží prostřednictvím zúčtovacího platebního centra platbu, měla být např. v extrémním případě stíhána jako trestný čin zpronevěry (např. nákup elektroniky na Štědrý den 24. prosince za účelem jejího darování týž den ve večerních hodinách). Zákonodárce by tak navíc nepřímo připouštěl, že do oběhu se dostává značné věcí zboží, kterým jejich (domnělí) nabyvatelé disponují jako nevlastníci.

Smyslem zákonné úpravy je zjevně modifikovat obecný režim nabývání vlastnického práva tak, že zákazník nenabývá věc již jejím vynětím z regálu či naložením do vozíku, nýbrž teprve poté, co výběr zboží ukončí a u pokladny před opuštěním obchodu zaplatí. Nedochází-li k zániku závazku splněním u pokladny, nýbrž až později (připsáním částky na účet prodávajícího na základě dispozice provedené platební kartou), bude zřejmě vhodné, vykládat pojem "zaplacení" v těchto případech v užším smyslu, tj. jako provedení úkonů směřujících k zaplacení.

Výhrada vlastnického práva podle občanského zákoníku

Občanský zákoník připouští u kupní smlouvy výslovně v ustanovení § 601, aby strany písemně sjednaly, že vlastnické právo k movité věci přechází na kupujícího až po zaplacení kupní ceny, tj. bez ohledu na dobu předání/převzetí věci či jiná ujednání.

Uzavření výhrady vlastnického práva je možné i dodatečně, po uzavření kupní smlouvy, avšak pouze do doby, dokud na základě kupní smlouvy vlastnictví ještě nepřešlo na kupujícího. Komentář nakladatelství C.H.Beck[329] zde dle názoru autora nepřesně poněkud uvádí, že dohodu lze sjednat před odevzdáním koupené věci kupujícímu.

[329] Jehlička O., Švestka J., Škárová M. a kol., Občanský zákoník, Komentář, 9. vydání, Praha: C.H. Beck 2004, str. 894.

V případě převzetí věci se kupující při sjednání výhrady vlastnictví nestává okamžitě vlastníkem věci. Bude-li mít věc v držení, není oprávněn s ní neomezeně nakládat. Komentář C.H. Beck zde uvádí,[330] pokud by kupující věc dále prodal, šlo by o neplatný právní úkon, neboť nelze nabýt vlastnictví od nevlastníka. Rovněž i Nejvyšší soud ČR při rozhodování ve věcech trestních konstatoval, že věc, kterou kupující převzal od prodávajícího na základě kupní smlouvy, jejíž součástí bylo ujednání o výhradě vlastnictví, spočívající ve smyslu ustanovení § 601 ObčZ v tom, že kupující nabude vlastnictví až zaplacením kupní ceny, je pro něho věcí cizí. Jestliže z povahy případu vyplývá, že věc nebyla určena k dalšímu prodeji, a pachatel (kupující) před zaplacením kupní ceny naloží s touto věcí jako s vlastní, např. ji prodá třetí osobě, lze za splnění dalších podmínek jeho jednání posoudit jako trestný čin zpronevěry podle § 248 TZ.

Autor se domnívá, že závěr o neplatnosti kupní smlouvy není správný. Kupní smlouvou se prodávající zavazuje odevzdat věc kupujícímu do vlastnictví. Specielně v případě výhrady vlastnictví se moment uzavření smlouvy, předání věci a nabytí vlastnického práva kupujícím časově rozchází. V okamžiku uzavření kupní smlouvy nemusí být prodávající ještě vlastníkem prodávané věci, tato věc dokonce ani nemusí vůbec existovat. Určující je okamžik, kdy má vlastnické právo podle smlouvy přejít.[331]

Představme si např. situaci, kdy prodávající nabyl věc na základě kupní smlouvy s výhradou vlastnictví, uhradil již 99,9% kupní ceny a poté věc prodal a předal věc kupujícímu a z výtěžku prodeje doplatil prodávajícímu zbývající 0,01% kupní ceny. Nabyvatel věci se (v režimu úpravy smlouvy podle občanského zákoníku) zprvu nabýt vlastnického práva, neboť prodávající nebyl vlastníkem věci, vlastníkem se však stále bezprostředně poté, nedostatek jeho vlastnického práva byl zhojen. Absolutní neplatnost kupní smlouvy (tj. bez možnosti zhojení) by byla pro obě smluvní strany zcela nepřiměřeným důsledkem. Došlo by k tomu, že ačkoliv byl dosažen stav sledovaný původní smlouvou, právo by tento stav neuznávalo a nutilo by prodávajícího a kupujícího původní smlouvu vypořádat a uzavřít smlouvu novou.

---

[330] tamtéž.

[331] Jehlička O., Švestka J., Škárová M. a kol., Občanský zákoník, Komentář, 9. vydání, Praha: C.H. Beck 2004, str. 874-875.

Prodávající má dle kupní smlouvy povinnost převést na kupujícího vlastnické právo, které mu v tuto chvíli nepřísluší. Stejně jako má prodávající možnost např. u koupě budoucí věci věc v budoucnu získat (např. koupit) a vlastnické právo tak opatřit, má i zde prodávající možnost vlastnické právo opatřit tím, že původnímu vlastníku doplatí kupní cenu, tj. s ohledem na ustanovení § 575 odst. 2 ObčZ by se nemělo jednat o plnění nemožné. Namísto automatické absolutní neplatnosti smlouvy se jeví vhodnější konstruovat zde prodlení dlužníka s plněním jeho závazku, kde bude mít kupující možnost odstoupit od smlouvy.

Sjednání výhrady vlastnictví není možné u věcí nemovitých, neboť zde je okamžik nabytí vlastnického práva stanoven zákonem – vlastnictví přechází na nabyvatele vkladem do katastru nemovitostí.[332] Tuto formulaci je nutné doplnit v tom smyslu, že se jednoznačně týká toliko nemovitostí, které jsou předmětem evidence v katastru nemovitostí. U staveb, které nejsou předmětem evidence, přechází vlastnické právo podle § 133 odst. 3 ObčZ okamžikem účinnosti smlouvy. Smlouva bude zpravidla účinná okamžikem jejího podpisu, nelze však vyloučit, že strany pro smlouvu nebo i jen její část určí okamžik nabytí účinnosti odchylně.

Otázka, zda takové ujednání bude mít charakter výhrady vlastnictví nebo odkládací podmínky může být s ohledem na téma této práce zůstat nezodpovězena. Budiž odborné veřejnosti útěchou, že pro praxi je výsledek takového sporu fakticky lhostejný.

U nemovitostí do katastru zapisovaných lze obdobných účinků jakou výhrady vlastnictví dosáhnout ujednáním, že návrh na povolení vkladu vlastnického práva ve prospěch kupujícího bude podán až po úplném zaplacení kupní ceny, neboť dříve podaný návrh by byl katastrální úřad povinen zamítnout.

Nabytí vlastnického práva zápisem do veřejného rejstříku

U zákonem stanovených movitých věcí je zavedena zvláštní forma titulu, zápis do veřejného rejstříku, která je jinak typická pro nemovité věci, jakož i zvláštní forma právního úkonu.

[332] viz. např. Jehlička O., Švestka J., Škárová M. a kol., Občanský zákoník, Komentář, 9. vydání, Praha: C.H. Beck 2004, str. 895.

Tento způsob nabývání vlastnického práva je typický zejména pro nabývání lodí a letadel. V právním řádu České republiky je tento způsob upraven následujícími předpisy:

Nabývání letadel

Zákon 49/1997 Sb., o civilním letectví a o změně a doplnění zákona č. 455/1991 Sb. , o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů

Zákonem o civilním letectví byl zřízen Letecký rejstřík České republiky (dále jen "letecký rejstřík") jako evidence letadel, jejichž provozovatelem je fyzická osoba s trvalým pobytem nebo právnická osoba se sídlem v České republice. Letecký rejstřík je veden Leteckým úřadem.

Letecký rejstřík je veřejně přístupný seznam. Každý je oprávněn do leteckého rejstříku nahlížet a požadovat od Úřadu opis nebo výpis zapsaných údajů nebo potvrzení, že údaj v leteckém rejstříku zapsán není. Do leteckého rejstříku se zapisují tyto údaje o letadle:

a) vlastník,
b) provozovatel,
c) rejstříková značka,
d) typ a výrobní číslo letadla a ostatní základní technické údaje,
e) zřízení zástavního práva k letadlu, součástem letadla a náhradním dílům k letadlu a jeho součástem,
f) datum zápisu a výmazu z leteckého rejstříku.

Do leteckého rejstříku může být zapsáno pouze letadlo, pro které bylo Úřadem vydáno nebo uznáno za platné osvědčení letové způsobilosti a které není zapsáno v leteckém rejstříku jiného státu. Zápisem do leteckého rejstříku získává letadlo státní příslušnost České republiky. Úřad přidělí letadlu při zápisu do leteckého rejstříku rejstříkovou značku a vydá osvědčení o zápisu letadla. Osvědčení o zápisu letadla osvědčuje vlastnictví k letadlu.

Smlouvy o převodu vlastnického práva k letadlu musí mít písemnou formu. Na rozdíl od smluv o převodu nemovitostí není vyžadován projev vůle smluvních stran na jedné a téže listině, z praktických důvodů to však lze jen doporučit. Převod vlastnictví a zástavního práva k letadlu zapsanému do leteckého rejstříku nabývá účinnosti dnem zápisu do leteckého rejstříku.

Rozdílný režim je stanoven i pro převody vlastnického práva k letadlům, k nimž bylo zřízeno zástavní právo. K převodu vlastnictví je zapotřebí souhlasu zástavního věřitele.

Zákon č. 61/2000 Sb., o námořní plavbě

Zákon o námořní plavbě obsahuje úpravu některých otázek spojených s nabýváním vlastnictví námořních plavidel. Ustanovení § 23 odst. 1 zákona stanoví, o vlastnickém právu k námořnímu plavidlu platí zásadně ustanovení občanského zákoníku a obchodního zákoníku o vlastnickém a zástavním právu k věcem movitým.

Smlouvy o převodu vlastnického práva k námořnímu plavidlu musí mít písemnou formu. Převod vlastnictví a k námořnímu plavidlu zapsanému do námořního rejstříku nabývá účinnosti dnem zápisu do námořního rejstříku.

Zajímavé je dispoziční omezení obsažené v ustanovení § 15 odst. 4 zákona. Zákon za určitých podmínek připouští tzv. souběžnou registraci lodi, tj. stav, kdy loď registrovaná v námořním rejstříku jiného státu a jejíž registrace byla v tomto státě pozastavena, může být souběžně registrována v námořním rejstříku České republiky.

Provozovatel lodě souběžně registrované v námořním rejstříku je povinen provozovat loď pod státní vlajkou České republiky a podle právních předpisů České republiky, ale nesmí loď zatížit zástavním právem ani ji nesmí prodat.

Zákon současně stanoví fikci ohledně vlastnictví námořního plavidla před zápisem do námořního rejstříku. Vlastníkem je právnická nebo fyzická osoba, která při zápisu námořního plavidla do námořního rejstříku prokáže právní titul k vlastnictví námořního plavidla. Zákon

o námořní je na tomto místě jedním z mála, ne-li jediným právním předpisem, který výslovně hovoří o "právním titulu vlastnictví" věci.

Ačkoliv zákon výslovně hovoří o použití právních předpisů upravujících vlastnictví k movitým věcem, obsahuje právní úprava vlastnictví k námořním plavidlům celou řadu aspektů typických jinak spíše pro nemovitosti. Vedle samotného zapisování do rejstříku se jedná např. o možnost zápisu rozestavěné námořní lodi do námořního rejstříku.

Nabývání vlastnického práva smlouvou v návrhu nového občanského zákoníku

Návrh nového občanského zákoníku počítá se zásadní změnou v oblasti převodu vlastnického práva na základě smlouvy. Podle § 952 odst. 1 se bude vlastnické právo k věci jednotlivě určené převádět už samotnou smlouvou, ledaže bude ujednáno nebo jinak stanoveno právním předpisem. K převodu vlastnického práva k věci určené podle druhu bude podle § 952 odst. 2 zapotřebí její odevzdání.

U movitých věcí zapsaných do veřejného seznamu (např. ochranné známky, patenty, předměty průmyslového vlastnictví, obchodní podíly) se převod vlastnického práva bude podle § 954 dovršovat zápisem do takového seznamu, ledaže zvláštní zákon stanoví jinak.

Zcizí-li vlastník touž movitou věc postupně několika osobám, stává se jejím vlastníkem ten, na koho vlastník nejprve převedl její držbu. Nebyla-li držba převedena, stává se vlastníkem ten, jemuž svědčí smlouva, která nabyla nejprve účinnost (§ 955).

Samostatně jsou v návrhu občanského zákoníku upraveny otázky převodu vlastnického práva k cenným papírům, které víceméně přebírají současnou platnou právní úpravu.

Kdo nabude vlastnické právo, nabude také práva s věcí spojená (§ 968). S nabytím vlastnického práva přejímá nabyvatel rovněž závady na věci, pokud jsou zapsány v katastru nebo jiném veřejném seznamu. Jiné závazky přejdou jen dohodnou-li se tak strany (§ 969).

Nabytí vlastnictví v dobré víře

Oproti německému právu sleduje české občanské právo zásadu římského práva, že nikdo nemůže převést více práv, než má sám. V oblasti ObčZ je nabytí v dobré víře právním úkonem nemožné, s jedinou výjimkou § 486 ObčZ, který upravuje nabytí od neprávoplatného dědice. Ten, kdo něco nabyl od neprávoplatného dědice, kterému bylo dědictví potvrzeno, v dobré víře, bude chráněn tak, jako kdyby to nabyl od dědice právoplatného. Podle § 487 ObčZ platí tato zásada i tehdy, když dědictví připadlo státu.

Obdobně jako v právu římském má české občanské právo krátké lhůty vydržení. Podle § 134 odst. 1 ObčZ se oprávněný držitel stane vlastníkem movité věci, když ji měl nepřetržitě tři roky v držení, a nemovité věci, když ji měl v držení nepřetržitě po dobu deseti let. Podle § 134 odst. 3 ObčZ zahrnuje lhůta i tu dobu, během níž měl v oprávněném držení právní předchůdce.

Oprávněný držitel je takový držitel, který je za zohlednění všech okolností v dobré víře o tom, že mu nějaká věc nebo právo patří. V pochybnostech se má za to, že držba je oprávněná. I zde odpovídá úprava ustanovením rakouského § 326 a 328 ABGB, kde je držitel namísto rozlišení oprávněný/neoprávněný označován jako řádný a nepoctivý.[333]

V této souvislosti je třeba ještě jednou podotknout, že pojem držby je v českém právu utvořen jinak než v právu německém. Pojetí odpovídá rakouskému vzoru.[334] Držitelem je ten, kdo disponuje nějakou věcí jako svojí vlastní nebo vykonává pro sebe nějaké právo (§ 129 odst. 1. ObčZ) U držby věci je tedy vedle výkonu skutečné moci zapotřebí ještě příslušné vůle[335]. Držitel v českém právu je tedy vždy a jen ten, kdo drží věc pro sebe samého. Nájemce nebo

[333] § 326 ABGB : „Kdo z pravděpodobných důvodů považuje věc, již má v držení, za svoji, je řádným držitelem. Nepoctivým držitelem je ten, kdo ví nebo se musí z jiných důvodů domnívat, že věc nacházející se v jeho držbě patří někomu jinému...".
§ 328 ABGB : „ Počestnost/řádnost nebo nepočestnost držby musí být v případě právního sporu rozhodnuta výrokem soudu. V případě pochybností se předpokládá řádnost držby."
[334] Míněna je zde úprava v oblasti platnosti obecného občanského zákoníku. V oblasti rakouského HGB není podle čl. 5 EVHGB pro držba ve smyslu HGB zapotřebí vůle, držba ve smyslu ABGB stačí.
[335] Knapová/Švestka/Dvořák, Občanské právo hmotné, sv. I, str. 215; Jehlička O., Švestka J., Škárová M. a kol., Občanský zákoník, Komentář § 129, str.228; obdobně pro rakouské právo např. Kosiol/Welser, Grundriß des bürgerlichen Rechts, sv. II, str. 18 a násl.

vypůjčitel věci, není držitelem, nýbrž jen „detentorem" věci.[336] Na rozdíl od německého práva může být předmětem držby i právo připouštějící trvalý nebo opětovný výkon.

Podle § 126 odst. 2 ObčZ náleží jak oprávněnému držiteli tak i oprávněnému detentorovi dalekosáhlá ochrana jako vlastníkovi (vlastníkova ochrana a nárok na vydání se upravuje v § 126 odst. 1 ObčZ, na tuto úpravu odkazuje potom odst. 2). Ten, kdo je oprávněn mít věc u sebe, má právo na ochranu vůči tomu, kdo jeho právo protiprávně poškozuje; obzvláště může požadovat vydání věci od toho, kdo mu ji protiprávně odpírá. I toliko závazkově oprávněná osoba (například nájemce) může na základě tohoto ustanovení uplatnit svoje právo na detenci věci vůči třetím osobám.

Nárok může být úspěšně uplatněn i např. vůči vlastníkovi, když ji držiteli nebo držiteli věci protiprávně odebere nebo zadržuje. Rozhodující je, zda držitel nároku má právo mít věc u sebe (tzn. „mít u sebe" ve smyslu českého ObčZ nebo „mít v držbě" ve smyslu německého BGB). I nájemce věci se proto může domáhat jejího vydání vůči vlastníkovi, pokud mu ji protiprávně zadržel přesto, že nájemní smlouva stále trvá.

Úprava nabývání vlastnického práva od nevlastníka v novém občanském zákoníku

Nový občanský zákoník na rozdíl od současného stavu počítá s úpravou nabývání vlastnického práva od nevlastníka. U movitých věcí je rozlišováno na věci nezapsané ve veřejném seznamu a u věci ve veřejném seznamu zapsané, pro které se použije úprava pro věci nemovité. Nová úprava klade podobně jako současná úprava v obchodním zákoníku důraz na dobrou víru nabyvatele v to, že převodce byl oprávněn vlastnické právo k věci převést.

Osnova v ustanovení § 964 odst. 1 zvlášť vypočítává případy, kdy nabyvatel s ohledem na způsob převodu vlastnického práva pravidelně v dobré víře bývá. Jedná se zejména o:

[336] Detence není zákonem výslovně upravena. Rozlišování se však zjevně opírá o rakouskou úpravu (platnou až do 31.12.1950. K tomu ustanovení § 309 ABGB: „Kdo má věc ve své moci nebo opatrování, se nazývá jejím detentorem ("Inhaber"). Má-li detentor věci vůli, ponechat si věc jako vlastní, je jejím držitelem."

a) veřejnou dražbu

b) nabytí od podnikatele při jeho podnikatelské činnosti v rámci běžného obchodního styku – typicky zřejmě např. nabytí při prodeji v obchodě, a

c) nabytí za úplatu od osoby, které vlastník sám věc svěřil.

Byla-li věc shora uvedeným způsobem převedena tak, že nabyvatel byl vzhledem ke všem okolnostem v dobré víře, že převodce je oprávněn vlastnické právo k věci na něho převést, stává se vlastníkem věci.

Podle § 964 odst. 2 se vlastníkem věci se stane i ten, kdo prokáže svoji dobrou víru, že převodce je oprávněn vlastnické právo k věci na něho převést, i když na něho věc byla převedena za jiných okolností než shora uvedené.

Znění nového občanského zákoníku nedává bohužel přesnou odpověď na otázku, zda v se případě nabytí dle § 964 odst. 1 dobrá víra nabyvatele předpokládá či nikoliv, tj. zda jí bude nabyvatel muset prokazovat či nikoliv. Výčet způsobů nabytí je totiž nutné považovat spíše za pomocné kritérium, kdy zákon stanoví, že v těchto případech nabyvatel v dobré víře zpravidla bývá. Zákon však současně jako základní podmínku nabytí od nevlastníka stanoví dobrou víru nabyvatele se zřetelem ke všem okolnostem.

Z důvody ochrany původního vlastníka zákon v § 964 stanoví, že k nabytí nedojde, prokáže-li vlastník do jednoho roku ode dne převodu, že ho ten, kdo věc převedl třetí osobě, zbavil věci úmyslným trestným činem. Tento způsob ochrany není dle autora názoru dostatečně silný, zejména srovnáme-li jej např. s úpravou německou. Bude-li věc převádět jiná osoba než pachatel trestného činu, ochrana se neuplatní. Dále není jasné, jak má vlastník spáchání trestného činu prokazovat. Posouzení, zda se o trestný či jedná přísluší výlučně soudu. Znamená to, že pokud do jednoho roku nebude o vině pachatele rozhodnuto, ztrácí vlastník možnost získat svou věc zpět.

Zákon zde navíc fakticky vytváří model, ve kterém se uplatní retroaktivita. Nabyvatel, který věc získal v dobré víře a stal se tedy vlastníkem, může být dodatečně konfrontován se skutečností, že zde bylo (nebo dokonce je či bude) vedeno řízení ohledně trestného činu, o kterém v době nabytí věci nemohl vědět, např. z toho důvodu, že bylo zahájeno později.

Úprava navíc ztrácí smysl i v tom případě, kdy nabyvatel věci převede v mezidobí věc dále, neboť nový nabyvatel v dobré víře mohl vlastnictví převést. Nechtěným důsledkem nové úpravy může být rovněž zbytečná nadměrná kriminalizace osob, které se, byť v dobré víře, na převodu podílely, neboť prakticky jediným důvodem, jak nabytí vlastnického práva zvrátit, je podat na převodce věci trestní oznámení pro podezření ze spáchání trestného činu.

U věcí movitých zapsaných ve veřejných seznamech se použijí ustanovení o převodem nemovitostí. Pro převod nemovitostí obsahuje osnova občanského zákoníku dvě alternativy.

I. Alternativa

Na osobu, jejíž vlastnické právo k movité věci zapsané ve veřejné seznamu bylo zaspáno, ačkoliv vlastnické právo nenabyla, se hledí jako na vlastníka, nedomáhal-li se skutečný vlastník vydání věci do tří měsíců, ode dne, kdy se o zápisu dozvěděl, nejpozději však do tří let, a nebyla-li osoba zapsaná do seznamu nový vlastník v dobré víře, do deseti let od provedení zápisu.
Ten, komu osoba zapsaná ve veřejném seznamu jako vlastník věc převedla, ač platně vlastnické právo nenabyla, převedla vlastnické právo k zapsané movité věci, se stává vlastníkem věci po uplynutí dob podle odstavce 1. Byl-li předchůdce i nabyvatel v dobré víře, započtou se nabyvateli doby svědčící jeho předchůdci.

II. Alternativa:

Jako alternativní řešení se navrhuje se navrhuje zavést konsensuální systém i pro nabytí vlastnického práva k nemovitým věcem, vyžádat pro smlouvu o převodu vlastnického práva nemovité věci formu veřejné listiny a spojit zápis vlastnického práva do katastru nemovitostí s negativní publicitou, a poskytnout tak osobám jednajícím v dobré víře v zápis plnou ochranu.[337] Protože pro nabytí vlastnického práva k movitým věcem zapsaným do veřejného seznamu se tato úprava použije přiměřeně, nebylo by podle alternativního znění § 966 možné proti tomu, kdo jedná v důvěře v zápis do veřejného seznamu namítat, že zápis neodpovídá skutečnosti. Kdo v dobré víře nabyl vlastnické právo k movité věci zapsané do veřejného seznamu,

[337] Osnova nového občanského zákoníku, komentář k ustanovení § 964 až 967.

považuje se za skutečného vlastníka. To platí obdobně i pro nabytí jiných věcných práv zapsaných do veřejného seznamu.

Účinky odstoupení – otázka věcněprávních či obligačně právních důsledků

Zatímco německé právo je ovládáno principem oddělení a abstrakce, vychází české právo ohledně vztahu titulu a modu z toho, že právním titulem nabytí vlastnictví je obligační smlouva, na jejímž základě je modus (zpravidla předání věci) realizován.

V právní teorii i rozhodovací praxi byla proto řešena otázka, zda při odstoupení od smlouvy vlastnické právo původního vlastníka automaticky ožívá, tj. obnovuje se *(věcně právní účinky odstoupení)* či zda mu pouze vzniká nárok vůči nabyvateli na zpětný převod vlastnictví *(obligační účinky odstoupení)*

Starší rozhodovací praxe se přikláněla k tomu, že samotné odstoupení prodávajícího od kupní smlouvy jako jednostranný právní úkon neznamená, že se bez dalšího obnovilo jeho vlastnické právo k nemovitostem, jež byly předmětem převodu. Odstoupení od smlouvy mělo mít za následek pouze zrušení závazkového právního vztahu od počátku.[338]

Novější judikatura zaujala odlišné stanovisko. V rozhodnutí ze dne 11.03.1998 sp. zn. 1 Odon 26/1997 Nejvyšší soud ČR vyslovil, že odstoupení od smlouvy má nejen obligační, ale i věcněprávní účinky. Odstoupením od smlouvy tak zaniká právní titul, na jehož základě kupující nabyl vlastnické právo a obnovuje se tak předchozí stav.

Významnou otázkou se v této souvislosti stalo, zda tyto věcněprávní účinky lze vztáhnout vůči třetím osobám, tj. zda může k „obnovení předchozího stavu" dojít i tehdy, pokud nabyvatel věci vlastnictví v mezidobí dále převedl na třetí osobu. Nejvyšší soud ČR[339] se k této otázce vyjádřil tak, odpadnutí právního důvodu, na jehož základě se stal převodce věci, nemůže mít za následek zánik vlastnictví nabyvatele, který věc nabyl v dobré víře. Jedním ze stěžejních důvodů uváděných nejvyšším soudem byl odkaz na tradiční uplatňování zásady

[338] Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 07.10.1996, sp. zn. 11 Cmo 165/96, ASPI: 7145 (JUD), Právní rozhledy 1/1997, str. 38.
[339] Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.11.1999 sp. zn. 22 Cdo 1186/98.

ochrany dobré víry. Proto dodatečné odpadnutí důvodu, na jehož základě se převodce stal vlastníkem věci, nemůže mít za následek zánik vlastnictví nabyvatele, který nemovitosti nabyl v dobré víře. Z ustanovení § 457 a § 458 odst. 1 ObčZ dle nejvyššího soudu nepochybně plyne, že zákon počítá s případy, kdy nebude možné vydání toho, co účastníci podle zrušené smlouvy dostali. Ze zákona nelze též dovodit, že by řádně nabyté vlastnické právo mohlo zaniknout jen proto, že odpadl právní důvod, o který opíral své vlastnictví předchůdce vlastníka.

Tento názor byl následně potvrzen i Ústavním soudem ČR[340], který potvrdil, že „z právního vztahu vznikají práva a povinnosti, které se týkají pouze stran tohoto vztahu. Vztah mezi smluvci, včetně odstoupení od smlouvy, se v takovém případě může projevit opět jen mezi smluvními stranami a nemůže mít vliv na postavení třetích osob, které v dobré víře a v souladu s § 39 o. z. nabyly vlastnické právo k věci, která byla předmětem takové smlouvy. Proto se strana takového vztahu nemůže úspěšně dovolávat čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod , neboť ten chrání práva věcná, působící proti všem.!

Pojem „obnovení původního stavu" použitý Nejvyšším soudem je některými autory kritizován s tím, že došlo-li k odstoupení od smlouvy a tudíž jejímu zrušení, je na smlouvu z pohledu doby po odstoupení nutno hledět jakožto na neexistující, neboť právní stav se z úhlu pohledu po odstoupení nezměnil a nemá se tedy co obnovovat.[341]
Rozhodnutí představují mimořádně významný počin pro oblast věcných práv, neboť se vyjadřují k otázce kolize zájmena ochraně vlastnického práva původního vlastníka a ochrany dobré víry nabyvatele věci. Přednost byla po zvážení obecného zájmu na ochraně obou skupin subjektů dána obecné ochraně dobré víry jakožto jednomu ze základních principů právního státu, a to i přesto, že zde (přinejmenším v občanském zákoníku) chybí výslovné zákonné ustanovení. Jedním z důvodů byla i skutečnost, že v případě převodu vlastnictví se původní vlastník spolupodílel na tom, že k převodu vlastnického práva došlo a tudíž musí nést i jistý stupeň rizika spojený s tím, že vlastnické právo k věci může být dále převáděno.

[340] Nález Ústavního soudu ČR ze dne 23.01.2001 sp.zn. II ÚS 77/2000, Sb.n.u.ÚS sv. 21 poř.č. 14, ASPI 31842 (JUD).
[341] Melzer F., Vliv odstoupení od smlouvy na nabytí vlastnického práva, Právní rozhledy 14/2006 str. 515.

Shora nastíněný princip by proto neměl být uplatněn, kdy intenzita zájmu na ochraně původního vlastníka převáží nad zájmem ochrany nabyvatele. Jedná se např. o případ, kdy by původní vlastník nebyl způsobilý k právním úkonům a smlouva, na základě které pozdější převodce nabyl vlastnictví, byla z tohoto důvodu neplatná, příp. by se jednalo např. neplatnost z důvodu uvedení původního vlastníka v omyl.[342]

Shora uvedený případ a rozhodnutí se týkaly vlastnického práva k nemovitosti, kdy ještě před odstoupením došlo k povolení vkladu vlastnického práva do katastru nemovitostí. Kromě ochrany dobré víry zde tak byl zajištěna i jistá míra publicity dovršená zápisem do katastru nemovitostí.

Naskýtá se otázka, zda shora uvedený princip lze bez dalšího převzít i pro oblast vlastnického práva k movitým věcem, či zda by zde nebylo namístě, podobně jako v německém právu, nadřadit právní ochranu nabyvatele v dobré víře nad ochranou původního vlastníka teprve tehdy, kdy tato ochrana bude odůvodněna i faktickým uspořádáním vztahů, tj. kdy se věc ocitne v dispoziční sféře nabyvatele a kdy tedy budou i třetí osoby moci předpokládat, že věc skutečně nabyvateli náleží.

Určitým spíše praktickým avšak velmi elegantním překlenutím této problematiky je a bude do konečného vyřešení otázky příp. přijetí nové zákonné úpravy návrh některých autorů[343], řešit věc smluvním ujednáním, že odstoupením se smlouva neruší od počátku, ale s účinností ex nunc.

Toto řešení je nepochybně způsobilé zvýšit částečně právní jistotu nabyvatelů, na druhou stranu však neřeší případ, k "odpadnutí" kupní smlouvy dojde z jiného právního důvodu než v důsledku odstoupení jedné smluvní strany.

---

[342] tamtéž str. 517.

[343] Zbranková R., Jak čelit možnosti "zrušení" vlastnického práva v důsledku odstoupení předchozího převodce od smlouvy o převodu nemovitostí?", epravo čl. č. 46209 ze dne 14.02.2007, http:// http://www.epravo.cz/v01/index.php3?s1=Y&s2=3&s3=0&s4=0&s5=0&s6=0&m=1&recid_cl=46209&typ=clanky.

Kupní smlouva podle obchodního zákoníku

Obchodní zákoník obsahuje v § 443 a násl. samostatnou úpravu nabytí vlastnického práva k prodávanému a kupovanému zboží. Podle § 443 odst. 1 ObchZ nabývá kupující vlastnického práva ke zboží, jakmile je mu dodané zboží předáno. Obchodněprávní úprava zde jako základní pravidlo používá předání a převzetí věci stejně jako zákoník občanský.

Kupující však může vlastnické právo nabýt již dříve a to tehdy, jakmile získá oprávnění zásilkou nakládat (§ 442 odst. 2 ObchZ) – např. na základě náložného listu.

Obchodní zákoník dává stranám možnost upravit si okamžik přechodu vlastnického práva odchylně, současně však stanovní některá omezení. Ustanovení § 444 ObchZ umožňuje ujednat, že kupující nabude vlastnické právo před předáním (nebo získáním práva se zásilkou nakládat), jestliže je předmětem koupě jednotlivě určené zboží nebo zboží určené podle druhu, a v době sjednaného přechodu vlastnického práva bude dostatečně označeno k odlišení od jiného zboží, které předmětem koupě není. Způsob označení musí být sjednán mezi stranami nebo alespoň bez zbytečného odkladu sdělený kupujícímu.

U věcí individuálně určených tedy postačí samotné ujednání, u věcí druhově určených musí být zboží dostatečně odlišeno. Zákon neupravuje, od jakého okamžiku se počítá lhůta "bez zbytečného odkladu", během které je prodávající kupujícího o způsobu odlišení informovat. Prof. Pelikánová dovozuje, že počátkem lhůty je okamžik uzavření smlouvy.[344] Nelze však vyloučit, že tímto okamžikem může být teprve moment odlišení zboží, neboť teprve od tohoto okamžiku bude prodávající spolehlivě schopen sdělit, jakým způsobem bylo zboží odlišeno.

Ustanovení § 444 ObchZ je kogentní, strany tedy nemohou tuto úpravu změnit či vyloučit.

[344] Pelikánová I., Komentář k § 444 zák.č. 513/1991 Sb., ASPI: 17647 (LIT).

Výhrada vlastnictví v obchodním zákoníku

Obchodní zákoník obsahuje i vlastní úpravu obchodního zákoníku. Za výhradu vlastnictví se považuje ujednání, podle kterého kupující nabývá vlastnické právo později než při předání výhrady zboží. Smluvní strany zde mohou sjednat, za jakých podmínek resp. kdy k nabytí vlastnického práva dojde. Nevyplývá-li z obsahu ujednání nic jiného, má se za to, že kupující má nabýt vlastnického práva úplným zaplacením kupní ceny. Smlouva však může obsahovat i ujednání odchylné.

Sjednání výhrady vlastnického práva může posílit právní postavení prodávajícího, neboť prodaná věc zůstává v jeho vlastnictvím a např. v případě prohlášení konkurzu nebo zahájení exekuce mu i v případě zahrnutí věci do konkurzní podstaty či postižení exekucí zůstává zachováno práva domáhat se vyloučení věci. Výhrada vlastnického práva však neobstojí v případě, kdy dojde např. ke zpracování věci nebo k nabytí věci třetí osobou v dobré víře (nabytí od nevlastníka).

Prodej podniku

U koupě podniku (§ 483 odst. 3 ObchZ) přechází vlastnictví movitých věcí, které jsou součástí podniku nebo jeho převáděné části, z prodávajícího na kupujícího s účinností kupní smlouvy.

Obchodní zákoník neupravuje otázku účinnosti smlouvy, bude se proto jednat zpravidla o okamžik uzavření smlouvy případně nabytí účinnosti smlouvy po naplnění odkládací podmínky obsažené ve smlouvě.

Přechod vlastnického práva k movitým věcem je u prodeje podniku nezávislý na faktickém předání a převzetí věci. Ustanovení § 483 odst. 1 ObchZ ukládá prodávajícímu a kupujícímu povinnost předat a převzít věci zahrnuté do prodeje, ustanovení § 483 odst. 2 pak stanoví, že převzetím věcí přechází nebezpečí škody na těchto věcech z prodávajícího na kupujícího (k přechodu nebezpečí škody tj. dochází nezávisle na přechodu vlastnictví).

V minulých letech byla v odborné literatuře vedena často vzrušená diskuze ohledně otázky, zda při převodu podniku nebo jeho části zahrnující i listinné cenné papíry, k jejichž převodu je nutný indosament, dochází k převodu těchto cenných papírů rovněž k okamžiku nabytí účinnosti smlouvy, či je nutné tyto cenné papíry opatřit indosamentem. K této otázce se následně vyjádřil Nejvyšší soud ČR v rozsudku ze dne 30.10.2002 sp.zn. 29 Odo 314/2001 a rozhodl, že indosament ani splnění žádných dalších podmínek, které jsou jinak při samostatném převodu cenných papírů nutné, není nutné.

Koupě najaté věci

U kupní smlouvy na najatou věc (§ 489 - 496 ObchZ) přechází vlastnictví movité věci na kupujícího vznikem kupní smlouvy. I toto ustanovení se vztahuje pouze na movité věci. V praxi se jedná úpravu prodeje věci po uplynutí předpokládané doby leasingového vztahu. Rozhodujícím momentem je zde vznik/uzavření kupní smlouvy, protože kupující (předtím leasingový nájemce) vykonává skutečnou vládu nad věcí.

Obchodní zákoník zde konstruuje zvláštní úpravu vzniku tj. uzavření smlouvy, kdy kupní smlouva vzniká v důsledku jednostranného právního úkonu a sice doručením oznámení oprávněné strany, že uplatňuje právo na koupi věci, která byla předmětem nájemní smlouvy.

Nabytí vlastnického práva od nevlastníka v režimu obchodního zákoníku

V oblasti obchodního práva je, nabytí v dobré víře možné je. Dobrá víra není vztažena pouze na vlastnictví, nýbrž obdobně jako v § 366 HGB i na oprávnění prodávajícího věcí disponovat. Podle § 446 ObchZ nabývá vlastnictví i tehdy, když prodávající není vlastníkem zboží, ledaže kupující v době, kdy měl vlastnické právo nabýt věděl nebo vědět měl a mohl, že prodávající není vlastníkem a že není ani oprávněn zbožím nakládat za účelem jeho prodeje.

Podobně je upraveno i nabytí v dobré víře v § 20 zákona o cenných papírech, zde s výslovným dodatkem, že se v případě pochybností předpokládá dobrá víra.

Ve srovnání s ObčZ je zde prakticky chráněn pouze nabyvatel. V protikladu k německému právu se dá tedy vlastnictví nabýt i při hrubé nedbalosti. Zákon také neobsahuje žádnou výjimku u např. ukradených či jinak odebraných věcí (§ 935 BGB), i tyto je možné nabýt v dobré víře. Okolnost, zda byl nabyvatel při nabytí nedbalý, nehraje pro nabytí vlastnictví žádnou roli.

Český obchodní zákoník se užije v zásadě tehdy, když se jedná o obchody mezi podnikateli, pakliže se při jejich vzniku za zohlednění všech okolností jedná zjevně o jejich podnikatelskou činnost (§ 261 odst. 1 ObchZ)

Přípustnost nabytí vlastnického práva v dobré víře při volbě obchodního zákoníku

Za spornou bývá označována možnost nabytí vlastnického práva v případě, kdy je ustanovení § 446 ObchZ aplikováno pouze v důsledku volby obchodního zákoníku podle § 262 ObchZ.

Argumentem je protiústavnost zákonného ustanovení[345] a zvýhodnění vlastnického práva nabyvatele oproti právu původního vlastníka, zejména pak v případě nabytí kradené věci, kdy dohoda o volbě obchodního zákoníku zbavuje původního vlastníka ochrany a představuje dohodu v neprospěch třetího, která je v rozporu se soukromoprávní metodou právní regulace, zejména principiem rovnosti.[346]

Domnívám se, že shora uvedená argumentace není správná. Je pravdou, že ustanovení § 446 představuje určitý zásah do režimu vlastnických vztahů upravených občanským zákoníkem. Autory namítané důsledky zneužití volby obchodního zákoníku však nejsou důsledky existence zákonného ustanovení, nýbrž důsledky, v tomto případě protiprávních, projevů vůle, které je nutné posuzovat odděleně. Je třeba si uvědomit, že původní vlastník je nebezpečí "ztráty" svého vlastnického práva v důsledku nabytí nabyvatelem v dobré víře vystaven neustále, např. tehdy, pokud by se věc dostala do oběhu mezi obchodníky, jejichž vztahy se řídí obchodním zákoníkem ze zákona. Okolnost, zda se právní vztah obchodním

[345] Bejček, J., Existuje smluvní svoboda ?, ASPI: 22326 (LIT).
[346] Melzer F., Volba obchodního zákoníku a nabytí vlastnického práva od neoprávněného, Právní rozhledy 7/2006, str. 261.

zákoníkem řídí na základě zákonného ustanovení či na základě dohody smluvních stran, by sama o sobě neměla být kritériem nabytí či nenabytí vlastnického práva nabyvatelem, který byl v dobré víře.

Podobně jako zastánci shora uvedené názoru argumentují extrémním případem – tj. pokusem dosáhnout úmyslně pomocí volby obchodního zákoníku právoplatného nabytí vlastnického práva od nevlastníka – lze snadno najít jinou situaci, kde se jejich závěry jeví jako obtížně akceptovatelné. Mohlo by se jednat např. o prodej zboží podnikatelem, jehož všeobecné obchodní podmínky obsahují ustanovení o volbě obchodního zákoníku podle § 262 ObchZ Dojde-li v týž okamžik k uzavření smlouvy se dvěma zákazníky, z nichž jeden obchod uzavírat jako podnikatel v souvislosti se svou podnikatelskou činností a druhý jako nepodnikatel, vedl by shora uvedený názor k tomu, že zákazník, u něhož by použití § 446 vyplývalo ze zákona by vlastnictví nabýt mohl, zatímco druhý, u něhož by aplikace § 446 byla důsledkem (obchodníkem předložených) aplikace obchodních podmínek, nikoliv. Pokud by dobrá víra obou zákazníků byla zcela shodná, je obtížné takovou disproporci rozumně odůvodnit.

Neplatnost volby práva příp. nenabytí vlastnického práva je na místě pouze tehdy, kdy je tato volba činěna v úmyslu dosáhnout volbou práva nabytí vlastnického práva, tj. v případě, kdy strany ví či alespoň pochybují o "čistotě" vlastnického práva prodávajícího. Poskytnout ochranu takovému postupu by samozřejmě bylo v rozporu s dobrými mravy, zásadami poctivého obchodního styku. Pochybující nabyvatel by rovněž nemohl nabývat vlastnické právo kvůli nedostatku dobré víry.

Takový přístup je podpořen i rozhodnutím Ústavního soudu [(IV. ÚS 112/01, Sv. 23 č. 30, Str. 365, ASPI 31998 (JUD)], s jehož názory autor souhlasí a považuje je za adekvátní způsob zajištění ochrany účastníků právního vztahu:

nabyvatele, zvláště v případech, kdy dochází k aplikaci ustanovení obchodního zákoníku na základě dohody smluvních stran podle jeho § 262 . Již samotná existence takové dohody může v určitých jednotlivých případech vyvolávat pochybnosti o jejím účelu a důvodech jejího uzavření. Taková dohoda nikdy nesmí sloužit k jakémusi "jištění" kupujícího pro případ, že by prodávající nebyl oprávněn vlastnické právo k předmětné věci převést, neboť již tato skutečnost sama o sobě by vylučovala existenci dobré víry na straně kupujícího, a tím i aplikaci § 446 obchodního zákoníku . Proto je vždy nutné, aby v situacích, kdy existují o dobré víře kupujícího sebemenší pochybnosti, kupující prokázal, že využil všechny dostupné prostředky k tomu, aby se přesvědčil, že prodávající je skutečně oprávněn převést vlastnictví k předmětné věci, a že tedy byl v této souvislosti skutečně v dobré víře. To platí obzvláště v případech předchozího užití dohody dle § 262 obchodního zákoníku . Důkazní břemeno týkající se dobré víry kupujícího nese v těchto případech vždy on sám. Nerespektování těchto zásad obecnými soudy při aplikaci ustanovení § 446 obchodního zákoníku by v konkrétních případech totiž mohlo vést k ochraně jeho zneužívání k jiným účelům, než pro které bylo vytvořeno, a tedy k protiústavnosti takto vzniklých rozhodnutí"

Nabytí vlastnického práva v dobré víře k cenným papírům

Dalším případem, kde český právní řád připouští nabytí vlastnického práva od nevlastníka je zákon o cenných papírech. Ustanovení § 20 zákona o cenných papírech prodělalo během doby účinnosti zákona několik podstatných změn. Původní znění platné do 30.6.1996 znělo:

§ 20

*"Pokud zvláštní zákon nestanoví jinak, stává se **kupující** majitelem **listinného** cenného papíru, i když prodávající neměl právo tento cenný papír převést, ledaže kupující v době převodu **věděl**, že prodávající nemá právo cenný papír převést.*

Původní znění platné do 30.6.1996[347] upravovalo nabytí listinného cenného papíru při jeho koupi/prodeji. Podobně jako v obchodním zákoníku byla rozhodujícím kritériem vědomost kupujícího. I hrubě nedbalému kupujícímu mohla být tedy teoreticky přiznána ochrana a nedbalý kupující mohl tedy nabýt vlastnické právo. Zákonem č. 362/2000 Sb. bylo ustanovení s účinností od 01. ledna 2001 změněno následovně:

§ 20

*"Pokud zvláštní zákon nestanoví jinak, stává se **ten, na koho je listinný cenný papír převáděn**, majitelem tohoto cenného papíru i tehdy, jestliže **převodce** neměl právo listinný cenný papír převést,*

*ledaže věděl, že převodce toto právo v době převodu neměl. **V pochybnostech se dobrá víra předpokládá.**"*

Možnost nabytí v od nevlastníka byla rozšířena i na jiné případy zcizení, vlastnictví tak bylo možné nabýt i v případě např. výměny či darování cenných papírů. Zákonodárce nově doplnil fikci existence dobré víry nabyvatele. Toto znění platilo do 30. dubna 2004.

S účinností od 1.5.2004 byla nedbalému nabyvateli odebrána ochrana nabytí vlastnictví od nevlastníka:

§ 20

*Pokud zvláštní zákon nestanoví jinak, stává se ten, na koho je **listinný** cenný papír převáděn, majitelem tohoto cenného papíru i tehdy, jestliže převodce neměl právo listinný cenný papír převést, **ledaže věděl nebo musel vědět**, že převodce toto právo v době převodu neměl. V pochybnostech se dobrá víra předpokládá.*

Je otázkou, jaká míra nedbalosti bude rozhodná pro posouzení přípustnosti nabytí. Zákonodárce se při stanovení míry vědomosti nabyvatele odchýlil od klasického vymezení vědomé nedbalosti v trestním zákonu "vědět měl a mohl". Bude zřejmě nutné připustit, že intenzita skutečností vedoucích k tomu, že dotyčná osoba objektivně "musela" učinit určitý závěr, bude zřejmě vyšší než v případě, kdy tak objektivně učinit jen "mohla" avšak stále ještě bezpodmínečně "nemusela", neboť okolnosti případu objektivně umožňovaly učinit i závěr takový, že převodce přece jen možná byl vlastníkem cenných papírů. Lehká nedbalost tudíž zřejmě nemusí být nabyvateli na škodu. Dobrá víra se navíc stále předpokládá.

Současné znění zákona je účinné od 1.5.2004:

§ 20

*Pokud zvláštní zákon nestanoví jinak, stává se **ten, na koho je cenný papír převáděn**, vlastníkem tohoto cenného papíru i tehdy, jestliže převodce neměl právo listinný cenný papír převést, **ledaže věděl nebo musel vědět**, že převodce toto právo v době převodu neměl. V pochybnostech se dobrá víra předpokládá.*

Možnost nabytí cenných papírů od nevlastníka byla výslovně vztažena i jiné než listinné cenné papíry, tj. cenné papíry zaknihované.

Smlouva o dílo

Zvláštní úpravu nabývání vlastnického práva obsahuje též úprava smlouvy o dílo v obchodním zákoníku. Smlouvou o dílo se objednatel obecně zavazuje k provedení určitého díla, kterým se rozumí zhotovení určité věci, montáž, provedení dohodnuté opravy nebo úpravy určité věci nebo hmotně zachycený výsledek jiné činnosti. Dílem se rozumí vždy zhotovení, montáž, údržba, oprava nebo úprava stavby nebo její části.

Prvním rozlišovacím kritériem pro posouzení otázek vlastnického práva a jeho případného přechodu je charakter činností prováděných zhotovitelem. Z ustanovení § 542 odst. 3 ObchZ vyplývá, že u věci, jež je předmětem údržby, opravy nebo úpravy, vlastnické právo ani nebezpečí škody na věci nepřechází. Vlastnictví objednatele k věci zůstává proto nedotčeno i tehdy, je-li věci předána zhotoviteli.

U věcí zhotovovaných nově vytvářených je zásadně rozhodující místo, kde k realizaci činností dochází. Zhotovuje-li zhotovitel věci u objednatele, na jeho pozemku nebo na pozemku, který objednatel opatřil, objednatel nese nebezpečí škody na zhotovované věci a je jejím vlastníkem, jestliže smlouva nestanoví něco jiného. Opatřením pozemku se rozumí jakýkoliv existující právní vztah objednatele k pozemku. Může se např. jednat o pozemek pronajatý objednatelem od třetí osoby nebo o pozemek přenechaný bezúplatně např. budoucími vlastníky stavby, pro něž objednatel zajišťuje stavbu. Pozemek může být také ve vlastnictví banky financující stavbu a vlastnictví pozemku může zajišťovat poskytnutý úvěr.[348]

Lze si představit situaci, kdy může činit potíže rozlišení zhotovení věci a její oprava, např. v případě, kdy v důsledku závažného poškození elektronického zařízení (např. počítače) dojde k výměně téměř všech součástek. Rozhodující by dle názoru autora mělo být, zda se skutečně jedná o věci zcela novou či nikoliv. Zůstává-li alespoň částečně zachována substance původní věci (např. některé součástky), mělo by se stále jednat o opravu, i když generální, původní věci a nikoliv o zhotovení věci nové.

[348] Pelikánová I., Komentář k § 542 ObchZ, ASPI: 17753 (LIT).

Úprava ohledně zhotovených věcí se bude zpravidla vztahovat na stavbu nemovitostí, lze si však představit i případ, kdy předmětem objednávky bude zhotovení věci movité přímo u zákazníka. Abychom opustili svět zaprášený svět řemesel a montáží, představme si např. objednávku uměleckého díla zhýralým milionářem, který je líný opustit své luxusní sídlo a obraz či sochu nechá vytvořit pravidelně docházejícím chudým talentovaným umělcem přímo na terase či v salonu své rezidence. Vedle nesporného pohodlí a praktičnosti takového řešení vykazuje tato varianta výhodu i po právní stránce, neboť objednatel se od počátku stává vlastníkem díla, kterým primárně zůstane i tehdy, jestliže za dílo nezaplatí (zde však současně nese nebezpečí škody na věci – např. jejího zničení rozlíceným umělcem, který zjistil, že byl zákeřně zneužit a podveden).

V ostatních případech, tj. např. při práci umělce ve vlastním ateliéru, zůstává podle § 542 odst. 2 ObchZ vlastníkem věci zhotovitel. Pro určení přechodu nebezpečí škody na zhotovované věci a vlastnického práva ze zhotovitele na objednatele se použije obdobně ustanovení o přechodu nebezpečí škody na zboží z prodávajícího na kupujícího, tj. objednatel se zde stane vlastníkem až předáním věci.

Shora uvedená úprava může být dohodou stran modifikována, je tedy např. možné, že mladý umělec studující vedle své umělecké tvorby dálkově právnickou fakultu prosadí při jednání v zájmu své právní jistoty nejen uzavření smlouvy v písemné podobě, ale zakotví do ní ujednání, že dílo je jeho vlastnictvím a k přechodu vlastnictví dochází až předáním věci a zaplacením ceny, zatímco nebezpečí škody na věci ponese objednatel.

Důsledky odchylného ujednání mezi stranami mohou být velmi zásadní, neboť uzavřením dohody strany modifikují resp. definují budoucí věcněprávní status věci, který může přetrvat i v případě skončení platnosti uzavřené smlouvy. Nejvyšší soud ČR se ve své rozhodovací praxi[349] zabýval případem, kdy mezi objednatelem a zhotovitelem byla uzavřena smlouva o zhotovení stavby, kde strany dohodly (odchylně od § 542 odst. 1 ObchZ), že k přechodu k přechodu vlastnického práva ke zhotovované věci na objednatele dojde až dnem předání a převzetí díla a zaplacením jeho ceny.

[349] viz. rozhodnutí NS ČR sp.zn. 32 Odo 76/2003 ze dne 28.05.2005, ASPI: 27535 (JUD).

Protože před dokončením díla došlo k odstoupení od smlouvy. Nesporným faktem bylo, že před odstoupením od smlouvy došlo k vytvoření stavby vykazující charakter samostatné věci, spornou se však stala otázka vlastnického práva po odstoupení od smlouvy, neboť objednatel dovozoval, že odstoupením od smlouvy "je zrušen titul jako základ, tedy i případně smluvně nabyté vlastnické právo k rozestavěné stavbě" zhotovitele. Dle názoru objednatele okamžikem doručení odstoupení od smlouvy zhotovitel ztratil vlastnické právo ke zhotovované věci, čímž došlo k "obnovení" vlastnického práva žalované, a to ze zákona.

Soud tuto argumentaci (dle názoru autora zcela správně) odmítl, když konstatoval, že nedošlo-li k naplnění smlouvou stanovených podmínek pro přechod vlastnictví, je vlastníkem věci stále zhotovitel. Soud konstatoval, že odstoupením od smlouvy sice podle § 351 ObchZ zanikají všechna práva a povinnosti ze smlouvy, avšak z tohoto ustanovení nelze dovodit, že by v důsledku odstoupení od smlouvy o dílo mohlo dojít k "přechodu vlastnického práva ke zhotovované věci". Nebyl-li zhotovitel navíc vlastníkem věci ani k datu odstoupení od smlouvy ani v době tomuto datu předcházející, je rovněž pojmově vyloučeno, aby odstoupením od smlouvy došlo k "obnovení jejího vlastnického práva" objednatele ke zhotovované věci, neb není co obnovovat.

Stejně tak Nejvyšší soud ČR v jiném rozhodnutí[350] konstatoval, že "opatřil-li" objednatel uzavřením smlouvy s vlastníkem pozemku, která objednatele opravňovala provádět na tomto pozemku stavbu, stává se objednatel vlastníkem podle § 542 odst. 1 vlastníkem vybudované stavby a na jeho vlastnictví nemění nic ani to, že vlastník pozemku následně od smlouvy odstoupil. I zde soud konstatoval, že jednou řádně nabyté vlastnické právo (zde vlastnické právo objednatele) jeho nabyvatel neztrácí tím, že následně ztratil oprávnění k provádění stavby opatřeném pozemku.

Jednou nabyté vlastnické právo ke zhotovované věci je zásadně nedotknutelné. Zamýšlí-li např. smluvní strany změnit smlouvu o dílo a upravit otázky vlastnictví ke zhotovované věci odchylně, je takovou dohodu o změně smlouvy o dílo je nutno uzavřít dříve, než došlo ke vzniku vlastnického práva (zhotovitele nebo objednatele) ke zhotovené věci.[351]

[350] Nejvyšší soud ČR 29 Cdo 221/2000 ze dne 31.07.2000, ASPI: 22577 (JUD).
[351] Nejvyšší soud ČR 2 Odon 147/1997 ze dne 30.06.1998, ASPI: 10610 (JUD).

Pověří-li zhotovitel oprávněně provedením díla popř. jeho části jinou osobu (subdodavatele), nemá tato skutečnost vliv na vzájemné vztahy mezi zhotovitelem a objednatelem, neboť při provádění díla pomocí jiné osoby má zhotovitel odpovědnost, jakoby dílo prováděl sám (§ 538 odst. 2 ObchZ). Vlastníkem zhotovované věci, je-li dílo zhotovováno u objednatele, na jeho pozemku, a nebylo sjednáno nic jiného, je objednatel. Není rozhodné, zda zhotovitel k provedení díla, popř. jeho části použil jinou osobu (subdodavatele) a zda v tomto vztahu došlo či nikoliv k nabytí vlastnického práva zhotovitelem.[352]

Komisionářská smlouva

Komisionářskou smlouvou se komisionář zavazuje, že pro komitenta zařídí vlastním jménem na jeho účet určitou obchodní záležitost a komitent se zavazuje zaplatit mu úplatu. Na rozdíl od zastoupení na základě plné moci či příkazní/mandátní smlouvy zde komisionář zásadně vystupuje vlastním jménem. Osoby, se kterými komisionář jedná, proto ani nemusí vědět, že komisionář jedná na účet třetí osoby.

Ustanovení § 583 odst. 1 ObchZ obsahuje zvláštní úpravu nabývání vlastnického práva pro movité věci svěřené komisionáři k prodeji a pro věci nabývané komisionářem v rámci zařizování dohodnuté obchodní záležitosti.

Předá-li komitent komisionáři věci k prodeji, zůstává i nadále jejich vlastníkem, dokud je nenabude třetí osoba. K nabytí vlastnického práva - např. na základě dohody jednajícího komisionáře a nabyvatele věci – může dojít převzetím věci nabyvatelem ve smyslu § 133 odst. 2 ObčZ či na základě odchylné dohody např. pouhým uzavřením smlouvy případně prostřednictvím držebního konstitutu, kdy by např. komisionář svěřenou věc nabyvateli prodal, avšak současně s ním sjednal např. smlouvu o nájmu či se s nabyvatelem dohodl, že věc bude bezúplatně užívat.

Komentář C.H.Beck k obchodnímu zákoníku v této souvislosti dle názoru autora velmi nepřesně uvádí, že "nabytí vlastnictví třetí osobou při předání věci komisionářem je typickým

[352] Nejvyšší soud ČR 29 Cdo 1532/99-244 ze dne 21.03.2001, ASPI: 25617 (JUD).

příkladem nabytí vlastnického práva od nevlastníka, tj. komisionáře"[353] Vlastnické právo je zde nabýváno od vlastníka (komitenta) tj. v souvislosti s nabytím vlastnického práva je možné hovořit maximálně o "převzetí věci od nevlastníka" nikoliv však o nabytí vlastnického práva. Výslovně se k této otázce vyjádřil Nejvyšší soud ČR v souvislosti s prodejem cenných papírů, kdy správně konstatoval, že: "*Dojde-li k prodeji cenných papírů prostřednictvím obchodníka s cennými papíry jako komisionáře, získává nabyvatel vlastnické právo k cenným papírům od komitenta (jejich majitele), a nikoli od komisionáře (obchodníka s cennými papíry).*"[354]

K movitým věcem získaným pro komitenta nabývá komitent vlastnické právo jejich předáním komisionáři. Komitenta tedy při předání resp. převzetí věci zastupuje komisionář, získáním detence věci však nabývá vlastnictví bezprostředně třetí osoba – komitent. Při zběžném přečtení předmětného ustanovení je věc zdánlivě zcela jasná; při předání věci nabývá vlastnictví nikoliv komisionář fakticky přebírající věc a jednající navenek vlastním jménem, nýbrž komitent, na jehož účet je jednáno.

Při bližším zkoumání lze však nalézt řadu zajímavých momentů. Prvním z nich je již odchylná úprava (nabytí vlastnictví oproti § 133 odst. 1 ObčZ (nabytí převzetím věci). Je možné si např. představit situaci, kdy bude komisionář pověřen obstaráním koupě movité věci od třetí osoby – nepodnikatele, kdy se kupní smlouva mezi komisionářem a prodávajícím bude řídí občanským zákoníkem. Vlastnické právo proto může přejít na stranu kupující (zde komitenta) teprve převzetím věci, neboť okolnost že vlastním jménem vystupující komisionář má uzavřenu obligační smlouvu s komitentem (jejíž existence nemusí být prodávajícímu vůbec známa), může stěží ovlivnit věcněprávní důsledku úkonu realizovaného třetí osobou – prodávajícím.

Pojem převzetí a předání zpravidla spadá v jeden moment, nemusí tomu však být vždy. Je možné si např. představit situaci, kdy se prodávající pokusí věc předat, kupující ji však nepřevezme. Pojem "předání" lze v takovém případě vykládat dvěma způsoby:

---

[353] viz. Štenglová/Plíva/Tomsa a kol., Obchodní zákoník komentář, 10. vyd., str. 1295, C.H.Beck 2005.

[354] Nejvyšší soud ČR, 29 Odo 1/2004 ze dne 26.10.2004, ASPI: 27095 (JUD).

a) předání v užším smyslu – tj. samotné předání věci stranou prodávající bez ohledu na to, zda bude věc převzata či nikoliv

Za normální situace (pokud by strana kupující nebyla komisionářem) by v takovém případě podle § 133 odst. 1 ObčZ nedošlo k převodu vlastnického práva, neboť nedošlo k převzetí věci. Je obtížně obhajitelné, aby prodávající v takovém případě byl "zbaven" vlastnického práva jen proto, že jeho smluvní partner má uzavřenu komisionářskou smlouvu s třetí osobou. Extrémním případem by pak byla situace, kdy by prodávajícímu existence této smlouvy nebyla vůbec známa.

b) předání v širším smyslu – tj. předání i převzetí

Dle názoru autora je toto pojetí správnější a pojmem "předání komisionáři" je nutné rozumět "převzetí komisionářem", neboť teprve v tuto chvíli se věc dostává do dispoziční sféry komitenta a to prostřednictvím jím pověřeného komisionáře.

Zajímavou otázkou je pak např. situace, kdy prodávající splní svůj závazek k předání věci složením do úschovy soudu. Podle ustanovení § 568 ObčZ nastávají tímto okamžikem "účinky složení závazku" – u kupní smlouvy tedy povinnosti povinnost předmět koupě kupujícímu odevzdat (viz. § 588 ObčZ) a převést tak na kupujícího vlastnické právo. Protože občanský soudní řád neobsahuje žádnou výslovnou úpravu ohledně vlastnického práva ke složené věci, nezbývá než použít obecné pravidlo § 133 odst. 1 ObčZ. Kupující tedy fakticky i právně splnil svůj závazek, avšak ani složením do úschovy se "nezbavil" vlastnického práva ke složené věci.

Použije-li komisionář k plnění svých závazků na základě komisionářské smlouvy třetí osobu, odpovídá, jako by záležitost obstarával sám. Komitent proto nabude vlastnické právo k předané věci i tehdy, jestliže věc nebude předána přímo komisionáři nýbrž jím pověřené osobě.

Dojde-li před předáním a převzetím věci k ukončení komisionářské smlouvy, dojde k přetržení právního pouta mezi komisionářem a komitentem. Je otázkou, zda může i v

takovém případě komitent nabýt přímo vlastnické právo. Z ustanovení § 583 odst. 1 ObchZ (který v důsledku ukončení smluvního vztahu již neplatí) lze usuzovat spíše na to, že vlastníkem věci se v takovém případě stává komisionář a komitent nabude věc teprve tehdy, bude-li mu věc komisionářem předána.

Protože ustanovení § 583 ObčZ není uvedeno ve výčtu kogentních ustanovení v § 263 ObchZ, mělo by být teoreticky možné stanovit dohodou komisionáře a komitenta odchylnou úpravu. I zde se však nabízí otázka závaznosti takové odchylné úpravy pro třetí osoby. Uzavírá-li např. prodávající kupní smlouvy s kupujícím, o němž ví, že je komisionářem jednající na účet určitého komitenta, může s ohledem na § 583 ObchZ oprávněně vycházet z toho, že vlastníkem věci, kterou předal komisionář se jejím předáním stal komitent. V případě uplatnění nároků by pak mohl prodávající být nemile překvapen tím, že vlastníkem je ve skutečnosti někdo jiný.

Pokud by měl např. komitent s komisionářem ujednáno, že vlastnictví k věci předané komisionáři nabývá komitent až v okamžiku jejího převzetí od komisionáře, mohla by se věc např. v případě zahájení exekuce či prohlášení konkursu na majetek komisionáře součástí postižené majetkové podstaty, aniž by bylo možné dosáhnou jejího vynětí cestou excindační žaloby. Účinnost důsledků odchylného ujednání lze proto jistě připustit vůči komitentovi stěží však ve vztahu k třetím osobám.

Vklad do obchodní společnosti

Modifikovaná ustanovení jsou obsažena i v druhém díle ObchZ, který upravuje obchodní společnosti[355] a družstva. Je-li předmětem vkladu movitá věc, přechází vlastnické právo k vkladům nebo jejich částem vloženým před vznikem společnosti dnem vzniku společnosti (tj. den zápisu do obchodního rejstříku) (§ 60 odst. 1 ObčZ).

[355] Na rozdíl od německého HGB jsou zde upraveny jak osobní společnosti (oHG, KG) tak i společnosti kapitálové (GmbH, AG).

Spoluvlastnictví

Jedna věc může být ve vlastnictví více osob. České právo rozlišuje podílové spoluvlastnictví a společné jmění manželů.

Podílové spoluvlastnictví

Podle § 136 ObčZ může být jedna věc v podílovém spoluvlastnictví více vlastníků. O podílové spoluvlastnictví se jedná tehdy, jestliže jedna a táž věc nerozdělená patří současně více osobám.[356] Podíl vyjadřuje míru, kterou se spoluvlastníci účastní na právech a povinnostech, vyplývajících z podílového spoluvlastnictví (§ 137 odst. 1 ObčZ).

Podíl nevymezuje žádnou reálnou část věci, ale vyjadřuje právní postavení každého spoluvlastníka, tedy jeho práva a povinnosti ve vztahu k ostatním spoluvlastníkům, např. v jakém poměru se účastní spoluvlastníci na plodech nebo v jakém nesou náklady, tj. míru, v jaké se jednotliví spoluvlastníci podílejí na vlastnictví k téže věci.

Pokud není právním předpisem stanoveno nebo účastníky dohodnuto jinak, jsou podíly všech spoluvlastníků stejné (§ 137 odst. 2 ObčZ). Velikost podílu je závislá na tom, jak spoluvlastnictví vzniklo. Může se také jen tímto způsobem změnit, to přitom neplatí např. u investic do věci bez ohledu na její rozsah nebo formu, pokud by se věc nezměnila do té míry, že by vznikla věc nová.[357]

Součást spoluvlastnictví tvoří

a) práva a povinnosti mezi spoluvlastníky při hospodaření se společnou věcí

Zákon počítá při hospodaření s věcí (údržba, opravy, užívání, dispozice) se shodou vlastníků. Pokud by při hospodaření neexistovala shoda, bude rozhodující prostá většina hlasů počítaná podle podílů (většinový princip). Při rovnosti hlasů, nedosažení

[356] Knapová/Švestka/Dvořák, Občanské právo hmotné, Občanské právo hmotné, sv. 1, 4. vydání ASPI 2005, str. 370
[357] NS CR 22 Cdo 2528/98, Právní rozhledy 4/1999, str. 207

většiny nebo shody, rozhodne na návrh kteréhokoliv spoluvlastníka soud (§ 139 odst. 2 ObčZ).

Menšina se musí zásadně podrobit většině. Pokud se však jedná o důležitou změnu společné věci, mohou přehlasovaní spoluvlastníci požadovat, aby soud rozhodl o změně (§ 139 odst. 3 ObčZ). Většinový princip platí jen pro hospodaření, ne však pro zcizení nebo zatížení celé věci.[358] Za hospodaření se považuje např. užití věci[359], užívání společné věci jejími spoluvlastníky, [360] nikoliv však např.zřízení zástavního práva ke spoluvlastnickému podílu spoluvlastníkem.[361]

Zákon ponechává neupravenou otázku, kdy se jedná o důležitou změnu věci. Za takovou se pokládá zejm. změna její podstaty nebo funkce.[362] Za důležitou změnu se nepovažuje rozhodnutí většinového spoluvlastníka o tom, komu bude pronajata část nemovitosti, jejíž účelové určení zůstalo nezměněno.[363]

Judikatura se v posledních letech vyjádřila k některým otázkám vztahů mezi spoluvlastníky. Jedná se např. o okruhy problémů:

- rozhodnutí podílových spoluvlastníků, jímž byl některý ze spoluvlastníků vyloučen z užívání společné věci, nemusí obsahovat určení náhrady za toto vyloučení.[364]
- rozhodnutí o tom, jaký náklad a v jaké výši má být vynaložen do společné věci, je rozhodnutím o hospodaření se společnou věcí podle § 139 odst. 2 ObčZ. Předpokladem platnosti takového rozhodnutí a povinnosti menšinového spoluvlastníka přispět na náklady vynaložené na společnou věc podle velikosti svého podílu je, že menšinovému spoluvlastníku byl ostatními spoluvlastníky záměr vynaložit určité náklady předestřen a že se mohl k němu vyjádřit.

[358] Barešová E. – Baudyš P.: Zákon o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, Komentář, str. 354.
[359] Zde užití bytu v budově, která je ve spoluvlastnictví, spoluvlastníkem NS 2 Cdon 319/97, SR 2/1999 č. 8.
[360] NS ČR Rc 31/2000 sp.zn. 22 Cdo 2528/98, Sb.NS 2000,5 : 284, APSI 14709 (JUD).
[361] NS ČR Rc 12/2000 2 Cdon 339/97, Sb.NS 2000, 2: 112, ASPI: 14359 (JUD).
[362] Jehlička O., Švestka J., Škárová M. a kol., Občanský zákoník, Komentář § 139 č. 3, Občanské právo hmotné, sv. II, str. 248.
[363] NS ČR 22 Cdo 400/98, Soudní rozhledy 2000, 3: 70, APSI 14641 (JUD).
[364] NS ČR Rc 19/2001 2 Cdon 1313/1997 Sb.NS 2001, 3: str.162, ASPI 22238 (JUD).

Pokud uvedený předpoklad nenastal, vyplývá povinnost menšinového spoluvlastníka podílet se na vynaložených nákladech z titulu bezdůvodného obohacení. Povinnost vydat bezdůvodné obohacení v souvislosti s vynaložením nákladů na nutnou opravu nebo údržbu vzniká za trvání spoluvlastnického vztahu vynaložením těchto nákladů. Nejde-li o náklady na nutnou opravu nebo údržbu, vzniká tato povinnost při zániku podílového spoluvlastnictví.[365]

- Platnost rozhodnutí většinového podílového spoluvlastníka, jímž byl menšinový podílový spoluvlastník vyloučen z užívání společné věci, není podmíněna rozhodnutím o náhradě za toto vyloučení.[366]
- Jestliže se obec dohodla s dalšími podílovými spoluvlastníky na způsobu užívání společné nemovitosti tak, že každý z nich bude užívat a samostatně pronajímat její část, je obec povinna zveřejnit záměr o pronájmu pouze ohledně té části nemovitosti, kterou má podle dohody užívat.[367]

b) práva a povinnosti mezi spoluvlastníky na straně jedné a třetími osobami na straně druhé, týkající se celé věci

Podle § 139 odst. 1 ObčZ jsou z právních úkonů týkajících se společné věci oprávněni a zavázáni všichni spoluvlastníci rukou společnou a nerozdílnou. Každý spoluvlastník tak může požadovat sám splnění závazku, týkajícího se věci a přijímat plnění se zprošťujícími účinky pro dlužníka[368] a naopak věřitel může požadovat splnění své celé pohledávky od každého ze spoluvlastníků.[369] Totéž platí u vindikační žaloby a žaloby na zdržení se jednání, k jejímuž podání je oprávněn každý spoluvlastník sám.[370]

c) spoluvlastník vůči třetí osobě ve věci jeho podílu

[365] NS ČR 22 Cdo 399/99, 22660 (JUD).
[366] NS ČR 2 Cdon 1313/97, Právní rozhledy 2/2002, str. 69, ASPI: 14558 (JUD).
[367] MS Praha Jc 68/2005 14 Co 294/2004, SoJ. 5/2005, str. 334, ASPI 27064 (JUD).
[368] viz. § 513 ObčZ.
[369] viz. § 511 odst. 1 ObčZ.
[370] NS 2 Cdon 1794/96, Soudní rozhledy 9/999, str. 288.

Každému spoluvlastníku náleží oprávnění disponovat se svým podílem. Může bez souhlasu ostatních spoluvlastníků např. zřídit zástavní právo nebo ustanovit dědice.

Dispoziční oprávnění je omezeno při převodu podílu, kde ostatním spoluvlastníkům náleží zákonné předkupní právo. Pokud spoluvlastníci nedosáhnou shody na výkonu předkupního práva, jsou oprávněni podíl odkoupit poměrně podle velikosti svých podílů (§ 140 ObčZ). Předkupní právo nenáleží, pokud se jedná o převod na osobu blízkou.

Další výjimku obsahuje např. zákon o vlastnictví bytů, kde je s vlastnictvím bytu nedělitelně spjat také spoluvlastnický podíl na společných částech stavby a na pozemku, na kterém se stavba nachází. Při převodu vlastnictví k bytu přechází na nabyvatele s bytem také tento podíl, aniž by ostatní spoluvlastníci (vlastníci ostatních bytů) měli předkupní právo. Ve vnitřních vztazích mezi více spoluvlastníky bytu zůstává předkupní právo podle § 140 ObčZ zachováno.

Druhá část občanského zákoníku (věcná práva) neobsahuje žádnou úpravu o obsahu předkupního práva. Podle převládajícího mínění se tak za užití § 853 ObčZ použijí všeobecná ustanovení v §§ 602 an. ObčZ.[371]

Úprava předkupního práva v ObčZ

V § 602 odst. 1 ObčZ je předkupní právo upraveno v souvislosti s kupní smlouvou jako výhrada, že kupec věc nabídne ke koupi, když ji bude chtít prodat. Toto právo může být sjednáno také pro případ jiného zcizení než je prodej (§ 602 odst. 2 ObčZ). Na rozdíl od Rakouska patří k jinému zcizení také darování, aniž by muselo být výslovně uvedeno nebo by musela být předem určena cena.[372] Podle § 50 ObčZ je přípustné také předkupní právo ve prospěch třetího.[373]

---

[371] Tak např. Občanský zákoník, Komentář § 140 č. 1; Občanské právo hmotné, sv. II, str. 249; Nesnídal J., Předkupní právo při převodu spoluvlastnického podílu, Ekonom 35/97, str. 28; Jehlička O. – Švestka J., Nad předkupním právem, Právní rozhledy 5/94; Šrámek L., Změny v úpravě podílového spoluvlastnictví podle novely občanského zákoníku, Právo a zákonnost 8/92, str. 454; odchylně s rozlišením obou úprav např. Ehlich str., Předkupní právo, Bulletin Advokacie 2/97, str. 30; KS Brno 14 Co 369/94 Právní rozhledy 2/97 str. 91.

[372] Svobodová M. – Bučková I: Rakousko: Nejvyšší soud (OGH): Výkon předkupního práva při darování, Právní rozhledy 10/94, str. 378.

[373] Jehlička O. – Švestka J., Nad předkupním právem, Právní rozhledy 5/1994.

Jedná se o osobní právo, které nemůže přejít ani na dědice oprávněné osoby, ani není převoditelné na třetího (§ 604 ObčZ). Předkupní právo zavazuje v zásadě jen povinného, který slíbil, že věc nabídne ke koupi (§ 603 odst. 1 ObčZ). Založený právní vztah působí jen mezi stranami ujednání.

Podle § 603 odst. 2 ObčZ může být předkupní právo sjednáno také jako věcné právo, které má účinky také vůči právnímu nástupci povinného. Zákaz převodu nebo přechodu na straně oprávněného zůstává však také zde účinný. Všechna zákonná předkupní práva jsou podle převládajícího mínění věcnými předkupními právy.[374]

S ohledem na znění § 603 odst. 2 ObčZ není jasné, zda věcné předkupní právo je přípustné nejen u nemovitostí, ale i u movitých věcí. Podle mého názoru by mělo být takové ujednání možné při zachování písemné formy,[375] tento bod však může být kvůli nešťastnému znění zákona velmi sporný.

Předkupní právo se tedy stává aktuálním teprve tehdy, když chce povinný věc prodat popř. jinak zcizit. Až do tohoto okamžiku se nemůže uplatnit.

Povinný musí tedy oprávněnému zaslat (u nemovitostí písemně) nabídku (u nemovitostí písemnou), kde jsou sděleny všechny podmínky (plánovaného prodeje popř. jiného zcizení). Podle judikatury musí být sděleny skutečně všechny podmínky plánovaného prodeje, zejm. předmět koupě, kupní ceny, identifikace účastníků stejně jako další, vedle kupní ceny navrhované, podmínky.[376] Pokud není smluven čas, ve kterém se má prodej uskutečnit, musí oprávněný věc v zákonem (§ 605 ObčZ) určené lhůtě (osm dní u movitých věcí, dva měsíce u nemovitostí) od nabídky (jejího doručení) vyplatit.

---

[374] Jehlička O., Švestka J., Škárová M. a kol., Občanský zákoník, Komentář § 140 pozn. 1; Knapová/Švestka/Dvořák, Občanské právo hmotné, sv. II, str. 249; Jehlička O. - Švestka J., Nad předkupním právem, Právní rozhledy 5/94,; Šrámek L., Změny v úpravě podílového spoluvlastnictví podle novely občanského zákoníku, Právo a zákonnost 8/92, str. 454; NS Rc 1/2000 2 Cdon 310/96, SoJ1/200 1.

[375] Tak také Pokorná J., Několik úvah o předkupním právu k obchodnímu podílu ve společnosti s ručením omezeným, Právo a podnikání 11/94, str. 11.

[376] MS Praha 18 Co 172/94, Bulletin advokacie 3/95 str. 40.

Oprávněný musí, pokud není sjednáno něco jiného, zaplatit cenu nabídnutou jiným. Pokud nemůže věc koupit nebo splnit podmínky navržené vedle kupní ceny a také není možné tyto vyrovnat odhadní cenou, předkupní právo zaniká (§ 606 ObčZ).

Protože § 140 ObčZ nařizuje předkupní právo v případě převodu podílu, bylo sporné, zda se to vztahuje jen na úplatný převod (prodej) nebo také na bezúplatný převod (darování). Pojem „převod" je převážně vykládán restriktivně a rozumí jím pouze úplatný převod.[377] Za úplatný převod se považuje také vklad spoluvlastnického podílu do obchodní společnosti.[378]

Existují však i autoři zastávající názor, že ustanovení § 602 odst. 2 ObčZ nevylučuje ani možnost sjednání předkupního práva pro případ bezúplatného převodu[379], zejména pro případ darování s tím, že někteří navíc doporučují předem dohodnout způsobu určení kupní ceny pro tento případ.[380]

Pokud vlastník poruší povinnost nabídky a převede svůj podíl na třetího, mohou zbývající spoluvlastníci

a) uplatnit relativní neplatnost převodu podle § 40a ObčZ . Toto právo podléhá obecné promlčecí lhůtě tří let, počítá se ode dne převodu vlastnictví[381], nebo
b) požadovat od nabyvatele, aby nabídl jemu prodaný podíl ke koupi a to za stejných podmínek, za kterých nabyl podíl od povinného. Pokud toto dobrovolně neučiní, může spoluvlastník u soudu požadovat, aby soudním rozhodnutím nahradil jeho projev vůle, nebo
c) ponechat si předkupní právo, které je nadále účinné vůči nabyvateli podílu (§ 603 odst. 3 ObčZ).

---

[377] Knapová/Švestka/Dvořák, Občanské právo hmotné, Občanské právo hmotné, sv. 1, 4. vydání, str. 374, KS Brno 14 Co 369/94, OS Praha 6 18 C 85/96.
[378] Podíl zde platí jako prodaný za cenu, které odpovídá cena zaplaceného vkladu do společnosti. (Kopáč L. – Švestka J.: Nad právní problematikou vkladu spoluvlastnického podílu k nemovitosti do společnosti s ručením omezeným, Právní rozhledy 9/94, str. 312.
[379] Jehlička O., Švestka J., Škárová M. a kol., Občanský zákoník, komentář, 9. vydání, C.H.Beck 2004, § 602, str. 896.
[380] viz. např. Svoboda L., Předkupní právo, C.H. Beck 2005, str. 24.
[381] Knapová/Švestka/Dvořák, Občanské právo hmotné, sv. II, str. 250.

Zánik a zrušení podílového spoluvlastnictví

Spoluvlastnictví zaniká stejnými způsoby jako vlastnictví. Vedle toho mohou spoluvlastníci zrušit spoluvlastnictví dohodou a sjednat vzájemné vyrovnání; u nemovitosti musí být dohoda písemná (§ 141 odst. 1 ObčZ). Pokud není dohoda uzavřena písemně, vystaví každý spoluvlastník ostatním na požádání písemné potvrzení o narovnání. (§ 141 odst. 1 ObčZ). Pokud nedojde k dohodě, provede zrušení a narovnání na žádost spoluvlastníka soud. Přitom má následující možnosti:

a) reálné rozdělení věci;

   Rozdělení přichází v úvahu jen tehdy, pokud je vůbec možné. Přitom soud zohlední výši podílů a účelnost užití věci (§ 142 odst. 1 věta druhá ObčZ). U nemovitostí může soud v takovém případě podle § 142 odst. 3 ObčZ zřídit věcné břemeno ve prospěch vlastníka jiné, nově vzniklé nemovitosti.

b) přisouzení věci jednomu nebo více vlastníkům;

   Pokud není rozdělení věci dost dobře (nebo vůbec) možné, přiřkne soud věc za přiměřenou náhradu do vlastnictví jednoho nebo více vlastníkům (ne však třetí osobě). Přitom zohlední účelné užití věci (§ 142 odst. 2, věta třetí ObčZ).

c) prodej věci a rozdělení výtěžku;

   Poslední varianta přichází v úvahu tehdy, když je věc nedělitelná a žádný z vlastníků nesouhlasí s variantou b).

Pokud pro to existují zvláštní důvody, může soud v konkrétním případě odmítnout zrušení spoluvlastnictví přikázáním věci nebo prodejem (§ 142 odst. 2 ObčZ). Může se jednat např. o vysoký věk žalované strany v souvislosti s jeho zdravotním stavem, nebo o skutečnost, že

převážnou část života prožil na předmětné nemovitosti, rozpor s dobrými mravy nebo právní šikanu.[382]

V praxi je sporné, jaká je přiměřená náhrada za přidělený podíl. Soudy razí v posledních letech[383] zásadu, že náhrada má odpovídat ceně obvyklé v daném místě. Správní soud označil zrušení přikázáním věci za nucené vyvlastnění, které musí splňovat ústavněprávní limity.[384] Náhradou se rozumí ekvivalent ceny, vyjádřený v penězích, který umožňuje v místních podmínkách obstarání podobné věci, která představuje přidělený podíl.[385] Soud musí přitom vycházet z ceny celé věci a nejen jednotlivého podílu;[386] při úvaze o opodstatněnosti přikázání nemovitosti se musí také přihlédnout k místu a aktuálnímu času.[387]

Společné jmění manželů

Společné jmění manželů (dříve bezpodílové spoluvlastnictví) je zvláštní formou majetkového společenství, kdy každý z manželů je vlastníkem celé věci, jeho vlastnické právo je však současně omezeno celým vlastnickým právem druhého manžela.

Dle zákonného vymezení společné jmění manželů tvoří:

a) majetek nabytý některým z manželů nebo jimi oběma společně za trvání manželství, s výjimkou majetku získaného dědictvím nebo darem, majetku nabytého jedním z manželů za majetek náležející do výlučného vlastnictví tohoto manžela, jakož i věcí, které podle své povahy slouží osobní potřebě jen jednoho z manželů, a věcí vydaných v rámci předpisů o restituci majetku jednoho z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství a nebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka, a

---

[382] Jehlička O., Švestka J., Škárová M. a kol., Občanský zákoník, Komentář § 142 č. 6. Knapová/Švestka/Dvořák, Občanské právo hmotné, sv. II, str. 254.
[383] Jinak také s cenou určenou podle předpisů o oceňování – MS Praha 23 Co 119/94, Bulletin advokacie 5/94, str. 62.
[384] Čl. 11 odst. 4 usnesení předsednictva České Národní Rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky: „ Vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva je možné ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu."
[385] III Ústr. 102/954, Sb.n.u. US sv. II č. 61.
[386] Rc 15/99 2 Cdon 425/96, Sb.s.r. 3/99 str. 139.
[387] KS Praha 16 Co 5/95, Bulletin advokacie 2/96, str. 39.

b) závazky, které některému z manželů nebo oběma manželům společně vznikly za trvání manželství, s výjimkou závazků týkajících se majetku, který náleží výhradně jednomu z nich, a závazků, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, které převzal jeden z nich bez souhlasu druhého.

Podle ustanovení § 143 odst. 2 ObčZ nezakládá nabytí podílu v obchodních společnostech nebo nabytí akcií jedním manželem, účast druhého manžela na této společnosti nebo družstvu, s výjimkou bytových družstev. Význam tohoto ustanovení resp. odpověď na otázku, za je obchodní podíl či akcie součástí společného jmění či nikoliv, byl předmětem sporů. Nejvyšší soud ČR nakonec judikoval, že jestliže jeden z manželů za trvání manželství nabude z prostředků patřících do společného jmění manželů obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným, stává se tím získaný majetek ze zákona součástí společného jmění manželů. Dle názoru Nejvyššího soudu je důsledkem tohoto ustanovení toliko oddělení či odlišení právního postavení společníka – manžela, jenž se stal společníkem obchodní společnosti, od právního postavení druhého manžela, který se společníkem nestal. Jen manžel - společník má práva a povinnosti vyplývající pro něj z úpravy postavení společníka obchodní společnosti v obchodním zákoníku či jiném právním předpise nebo ve společenské smlouvě. Je však oddělen od majetkové hodnoty obchodního podílu, která zůstává manželům společná. Proto je také omezen v nakládání s obchodní podílem, pokud nejde o jeho obvyklou správu ve smyslu § 145 odst. 2 ObčZ , neboť stejnou měrou jako náleží jemu, náleží i druhému manželovi.[388]

Rozsah společného jmění manželů může být modifikován notářským zápisem podle § 143 a ObčZ rozšířen nebo zúžen až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti. Modifikace je možná i ohledně jen jednotlivých věcí, ohledně věcí a majetkových hodnot již vzniklých či budoucích.

Zákon stanoví vyvratitelnou domněnku, že majetek nabytý a závazky vzniklé za trvání manželství tvoří společné jmění manželů.

[388] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 20.07.2004, Rc 68/2005 22 Cdo 700/2004, Sb.NS 8/2005, str. 377.

Společné jmění nemanželů

Podle ustanovení § 136 odst. 2 ObčZ může společné jmění vzniknout jen mezi manžely, přičemž dle prezentovaných názorů vzniká společné jmění manželů i v manželství neplatném. Přesto však lze vymodelovat případ, kdy k faktickému vzniku shodného majetkového společenství může dojít i mezi osobami, které manžely nejsou a ani být nemohou.

Podle ustanovení § 11 Zákona o rodině manželství nemůže být uzavřeno se ženatým mužem nebo vdanou ženou anebo s osobou, která uzavřela partnerství, pokud toto partnerství trvá; neplatnost manželství vysloví soud i bez návrhu. K výroku o neplatnosti nedojde a takové manželství se stane platným, jakmile dřívější manželství zaniklo, nebo bylo prohlášeno za neplatné anebo jakmile dřívější partnerství zaniklo nebo bylo prohlášeno za neplatné.

Představme si situaci, kdy žena A uzavře manželství s mužem B. Muž B za trvání tohoto manželství uzavře další manželství s osobou C. Toto manželství je trpí vadou a podle § 11 Zákona o rodině může být prohlášeno za neplatné. Než k tomu dojde a než vůbec dojde k zahájení řízení, žena A zemře. Vada druhého pozdějšího manželství tím odpadne a toto manželství se ze zákona stává platným s tím, že takové manželství již nemůže být prohlášeno za neplatné.

Věci, které však např. manžel B za trvání obou manželství nabyl, budou patří do společného jmění manželů existující mezi ním a manželkou A, jakož i do (dočasně neplatného) manželství s manželkou C. Každá z manželek se tak stane spolu s manželem vlastnicí celé věci, jejíchž vlastnické právo bude omezeno vlastnickým právem jejího manžela (a v tomto případě i druhé manželky). Vypořádání takového majetkového společenství by se mohlo stát velmi problematickým.

Držba

Držitelem je ten, kdo s věcí nakládá jako s vlastní nebo kdo vykonává právo pro sebe (§ 129 odst. 1 ObčZ). Podle odst. 2 mohou být předmětem držby věci stejně jako práva, která připouštějí trvalý nebo opětovný výkon.

Pojem držba je konstruovaný naprosto odlišně od německého práva a odpovídá částečně rakouskému pojetí.[389] Držba v právním smyslu přepokládá, že držitel má věc ve faktické moci/panství (corpus possessionis) a současně má vůli nakládat s věcí jako s vlastní (animus possidendi). Držitel v českém právu je také pouze a jen držitel vlastní.

Pokud je dána u osoby pouze faktická moc, disponuje s věcí jako s cizí, chybí vůle držet a tato osoba není držitelem (např. nájemník, schovatel, výpůjčitel), ale jen detentorem.[390]

Oprávněný držitel (bonae fidei possesor) je ten, kdo je se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře, že mu věc nebo právo patří. Jinak se jedná o neoprávněného držitele (malae fidei possesor). V pochybnostech se má za to, že držba je oprávněná (§ 130 odst. 1 ObčZ).

Jako rozlišovací kritérium platí tedy dobrá víra tak, že se zřetelem ke všem okolnostem a ke konkrétnímu případu disponuje s věcí jako s vlastní, tzn. jakoby mu patřila.Dobrá víra nemůže být přímo prokázána jako subjektivní psychický stav držitele, musí se odvodit z vnějších důsledků psychického stavu a z konkrétních okolností. Dobrá nebo zlá víra se tak má objektivně posoudit. Posuzuje se, zda držitel při obvyklé (normální) prozíravosti, kterou lze od každého v konkrétním případě oprávněně požadovat, neměl nebo nemohl mít pochybnost o tom, že věc, kterou fakticky ovládá, mu ve skutečnosti nepatří.[391]

Rozlišování držitele na oprávněného nebo neoprávněného v občanském zákoníku je trochu zavádějící, protože rozlišovacím kritériem není oprávněnost nebo vadnost držby, ale dobrá víra.

Jinou kvalifikaci zná např. rakouský ABGB, který na území České republiky platil do r. 1951. Zde existuje následující rozdělení:

---

[389] Mínněna je zde konstrukce v rozsahu platného Obecného občanského zákoníku. V oblasti rakouského HGB není podle čl. 5 EVHGB pro držbu ve smyslu HGB nutná vůle, stačí detence ve smyslu ABGB.

[390] Detence není zákonem výslovně upravena. Rozlišení vychází však zjevně z rakouské (až do 31.12.1950 také na území dnešní České republiky platné) právní úpravy. K tomu ustanovení § 309 ABGB: „ Kdo má věc ve své moci nebo opatrování, nazývá se detentor. Pokud má detentor vůli ponechat si věc jako vlastní, je držitelem.

[391] Knapová/Švestka/Dvořák, Občanské právo hmotné, sv. II, str. 222.

- **oprávněná a neoprávněná držba**; oprávněný držitel je k držbě oprávněn, protože jeho držba se zakládá na platném titulu (právním důvodu)(titulovaný držitel). Titul spočívá většinou v příslušném právním úkonu (např. v kupní smlouvě) s dřívějším držitelem, může být však také odvozen ze zákona (zákonný titul). Při nedostatku titulu je držba neoprávněná.[392]
- **poctivá a nepoctivá držba**; toto rozlišení odkazuje na dobrou víru. Poctivý držitel podle (§326 ABGB) je ten, *„kdo drží z pravděpodobných důvodů věc jako svou vlastní. Nepoctivý držitel je ten, který ví nebo podle okolností se musí domnívat, že věc, která se nachází v jeho držbě, patří jinému."* V pochybnostech se držba považuje za poctivou.[393]
- **pravá a nepravá držba**; podle § 345 ABGB je nepravým držitelem ten, kdo (násilně) vstoupí do držby, skrytě jí vyláká lstí nebo prosbou nebo kdo „to, co se mu dovolilo z laskavosti, aniž se podrobil trvalému závazku, se snaží přeměnit v trvalé právo."

Držba kvalifikovaná oprávněností, pravostí a poctivostí se označuje jako „právní držba" nebo „právo držby",[394] která je zpravidla předpokladem účinného vydržení.

Podobně jako v Čechách může být předmětem držby vedle věcí (věcná držba) také právo (držba práva). Místo detence nastupuje u držby práva vykonávání práva způsobilého držby s vůlí vykonávat ho jako vlastní (výkon vlastním jménem).[395]

Držba věci a držba práva mohou existovat vedle sebe. Tak např. u nájemní smlouvy pronajímá pronajímatel věc s tím, že si jí chce také nadále ponechat jako vlastní a tak zůstává držitelem věci. Nájemce naproti tomu vykonává vlastním jménem trvale založené užívací právo, je tedy držitel práva, co se týká věci, je jen detentor, protože s ní nakládá jako s cizí.

Při kolizi věcné držby a držby práva má zásadně přednost druhá. Podle OGH stačí držba věci jen dokud není omezena držbou práva.[396] Tento závěr je platný také pro oblast českého práva.

---

[392] Kosiol/Welser: Bürgerliches Recht, sv. II (1996), str. 22-23.
[393] § 328 ABGB: „ Poctivost nebo nepoctivost držby se musí rozhodnout v případě právního sporu výrokem soudu. V pochybnostech platí domněnka poctivosti držby."
[394] Kosiol/Welser: „Bürgerliches Recht, sv. II (1996) str. 24.
[395] Kosiol/Welser: „Burgerliches Recht, sv. II (1996) str. 20.
[396] tamtéž, str. 21.

Existence držby

Otázka, zda je držba faktický stav nebo subjektivní právo, se zodpovídá ve prospěch druhé varianty. Držba se označuje „jako samostatný a zvláštní druh věcného práva se všemi jeho atributy i s jeho absolutními účinky erga omnes".[397] S ohledem na existenci právních účinků mezi držitelem a třetí osobou (povinnost zdržet se), jehož (jejíž) rozsah a obsah je odstupňován podle druhu držby (oprávněná a neoprávněná), tvoří celek z toho vyplývajících práv subjektivní právo držby.[398]

Nabytí držby

Občanský zákoník neobsahuje žádnou speciální úpravu týkající se nabytí držby.

Praxe připouští nejen nabytí corpore a animo (tzn. zmocnění se s vůlí držet), ale i nabytí solo animo, tzn. vyjádřením vůle s věcí disponovat jako s vlastní, a to také proto, že české právo nepřipouští dvojí držbu. Z toho vyplývá vedle předání věci nebo jednostranného zmocnění se držby ještě[399]

- Držební konstitut (constitutum possessiorium), kde držitel věc převede na nabyvatele tak, že jí ponechá v jeho faktické moci (např. převodce nájemci),

- Traditio brevi manu, kde dřívější pouhý detentor bude nadále s věcí disponovat jako s vlastní (např. nájemce koupí věc od svého pronajímatele)

- Traditio longa manu, tzn. symbolickým předáním např. předáním klíčů od auta nebo skladu, kde se nachází zboží,

- Dědění.

[397] Knapová/Švestka/Dvořák, Občanské právo hmotné, sv. II, str.220.
[398] Spáčil J., Držba a její ochrana v občanském zákoníku, Právní praxe 9/1995.
[399] Knapová M., Držba, Právo a zákonnost 10/1992.

Ztráta držby

Také o ztrátě držby neobsahuje občanský zákoník žádné výslovné ustanovení. Z výše jmenovaných koncepcí držby v českém právu se odvozují následující druhy ztráty držby:[400]

- derelikcí, tzn. vyjádření vůle nechtít již disponovat s věcí jako s vlastní a tím, že věcí již nedisponuje, resp. způsobí takový stav, kdy je dispozice vyloučena,
- zánikem předmětu držby,
- tím, že držitelem se stane někdo jiný,
- faktickým zánikem možnosti dispozice, což se vykládá tak, že se nejedná o každou ztrátu této možnosti, ale jen o případy, kde současně se ztrátou pravděpodobnosti je spojeno to, že držitel možnost za normálních okolností ještě znovu získá,
- smrtí fyzické nebo zánikem právnické osoby.

V českém právu neexistují žádné věci opuštěné, ale nedržené. Tak připadne např. derelikvovaná věc státu, stát však nezíská derelikcí také držbu. [401]

Držba nezaniká, když držitel věc svěří jinému do dočasné detence (např. pronájem, půjčka). Zůstává držitelem, zatímco oprávněná osoba se nestává držitelem, ale je detentorem.

Podle § 126 odst. 2 ObčZ přísluší jak oprávněnému držiteli, tak oprávněnému detentorovi rozsáhlá ochrana jako vlastníkům (ochrana a nárok na vydání věci vlastníka je upraven v § 126 odst. 1 ObčZ, na tuto úpravu odkazuje potom odstavec druhý. Ten, kdo je oprávněn mít věc u sebe, má právo na ochranu proti tomu, kdo jeho právo protiprávně naruší. Také závazkově oprávněná osoba (např. nájemce) může na základě tohoto ustanovení uplatnit své právo na detenci věci proti třetí osobě.

---

[400] Knapová M., Držba, Právo a zákonnost 10/1992.
[401] Knapová M., Držba, Právo a zákonnost 10/1992.

Nárok může být úspěšně uplatněn také proti vlastníkovi, pokud protiprávně odejme nebo zadrží věc držiteli nebo detentorovi. Rozhodující je, zda majitel nároku má právo věc mít u sebe (tzn. „mít u sebe" ve smyslu českého ObčZ resp. „držet" ve smyslu německého BGB). Pokud je toto právo účinné také proti vlastníkovi (když existuje např. na základě nájemní smlouvy uzavřené s vlastníkem a ještě nezaniklo), může být úspěšně prosazeno také vůči němu.

Společná držba

Současná držba více osob (compossessio) např. manželi není ze zákona vyloučeno, je tedy možná, pokud jsou splněny předpoklady držby u všech osob.[402]

Ochrana držby podle § 5 ObčZ

Občanský zákoník zakotvuje v ustanovení § 5 možnost domáhat se ochrany držby ve zkráceném tzv. posesorním řízení. Došlo-li ke zřejmému zásahu do pokojného stavu, lze se domáhat ochrany u příslušného orgánu státní správy, který může předběžně zásah zakázat, nebo uložit, aby byl obnoven předešlý stav. Tím není dotčeno právo domáhat se ochrany u soudu. Podle ustanovení § 11 zákona č. 102/1992 Sb., je příslušný orgánem pověřený obecní úřad.

Právní ochrana podle § 5 občanského zákoníku je ochranou předběžnou. Správní orgán při jejím poskytnutí nevyhlašuje ani nevytváří stav právní, ale stav pokojný. Jde o urychlené poskytnutí ochrany před zřejmým zásahem do posledního pokojného stavu. Z účelu řízení vyplývá, že musí být provedeno rychle a bez složitého dokazování; vždy však musí být zjištěno, jaký byl pokojný stav, jemuž má být ochrana poskytnuta. Opatření k obnově pokojného stavu musí odpovídat možnostem osoby, jíž jsou uložena.[403]

---

[402] Občanské právo hmotné, sv. II str. 225, souhlasně také v Občanském zákoníku, Komentář, § 129 č. 1 a).
[403] KS Ústí n. Labem, rozhodnutí ze dne 15.12.1999, sp. zn. 16 Ca 428/1998, SJS 601/2000, ASPI 198/10 (JUD).

Předmětem ochrany je primárně pokojný stav. Předmětem ochrany tak může být jak držba oprávněná i neoprávněná, musí však být pokojná. Při posouzení "pokojnosti" držby bude nutné přihlížet zejména k tomu, jak dlouho držba trvá a jakým způsobem vznikla (násilně uchopená držba se patrně stane pokojnou později než držba vzniklá v důsledku odevzdání věci). [404]

O nový pokojný stav ve smyslu ustanovení § 5 občanského zákoníku se nemůže jednat - bez ohledu na dobu, která uplynula od narušení původního pokojného stavu - pokud občan, který byl změnou stavu dotčen, dává zřetelně najevo, že s tímto novým stavem není ztotožněn, zejména tím, že se domáhá ochrany u správního orgánu či u soudu.[405]

K povaze ochrany pokojného stavu se opakovaně vyjádřil i Ústavní soud ČR, který opakovaně zdůraznil předběžnost ochrany poskytované správním orgánem a nezávislost možnosti domáhat se soudní ochrany:

Ustanovení § 5 občanského zákoníku je jedním z mála případů, kdy je rozhodování v občanskoprávních věcech z důvodu větší operativnosti zákonem svěřeno do pravomoci orgánu státní správy. Občanský zákoník při této úpravě specifické občanskoprávní ochrany vychází z toho, že orgány státní správy znají lépe místní poměry a situaci, dále že jsou většinou subjektům blíže než soudy, takže mohou v určitých případech oprávněným subjektům poskytnout ve zkráceném řízení právní ochranu rychleji a účinněji než soudy. Právní ochrana poskytovaná příslušnými orgány státní správy je pouze předběžná. Předběžnost rozhodování orgánu státní správy podle § 5 ObčZ je třeba chápat tak, je toliko rozhodnutím o určitém posledním - faktickém stavu, zatímco posléze možné (nikoli však vždy nezbytné) rozhodnutí soudu je rozhodnutím o vlastní občanskoprávní podstatě celé věci. To je dáno tím, že orgány státní správy při poskytování právní ochrany nezkoumají právní otázky, tj. zda skutečně došlo k zásahu do cizího subjektivního občanského práva, zda se tak stalo protiprávně či po právu atd., neboli nejde o spor o právo. Jejich úkolem je pouze poskytnout ve zkráceném řízení právní ochranu před zřejmým zásahem do posledního pokojného, a tedy faktického stavu, a tak zabezpečit mezi dotčenými osobami pořádek a klid. Z toho důvodu rozhodnutí orgánu

[404] Spáčil J., Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku, 2.vydání, str. 233.
[405] KS Ostrava, rozhodnutí ze dne 20. 12. 2000, č.j. 22 Ca 58/2000-31, SJS 849/2001, ASPI 20059 (JUD).

státní správy podle § 5 ObčZ. nemůže být ve věci ;právně závazné pro soud však není vázán ani žádnými skutkovými zjištěními učiněnými orgány státní správy (konkrétně posledním pokojným stavem). Teprve soud, který se zabývá občanskoprávní podstatou věci, a tedy právním stavem, v ní rozhoduje s konečnou platností (nikoli však soud, který pouze přezkoumává zákonnost rozhodnutí orgánu státní správy). Žádným z rozhodnutí orgánu státní správy dle § 5 ObčZ. tedy není dotčeno (jak výslovně upravuje § 5 ObčZ.) právo postiženého subjektu domáhat se právní ochrany u soudu."[406]

Rozhodnutím orgánu státní správy není dotčeno právo účastníků řízení domáhat se ochrany u soudu.Právní ochrana poskytovaná příslušnými orgány státní správy je pouze předběžná. Teprve pokud se žádný z účastníků neobrátí se svým návrhem na soud, je rozhodnutí orgánu státní správy konečné. Pokud by v téže věci rozhodoval později soud, nebyl by v žádném směru vázán předchozím rozhodnutím orgánu státní správy.[407]

Vydržení

S ohledem na velmi omezenou možnost nabytí vlastnického v dobré víře od nevlastníka představuje vydržení jednu z možností, kdy je možné nabytí vlastnického práva od nevlastníka.

Občanský zákoník účinný od 1.4.1964, na rozdíl od obecného zákoníku občanského z roku 1811 i občanského zákoníku č. 141/1950 Sb., právní úpravu otázek vydržení nepřevzal. Úprava do zákoníku nebyla zahrnuta v (mylném) přesvědčení, že není praktická. Teprve novelou č. 131/1982 Sb. tuto úpravu do občanského zákoníku opět vložila, možnost vydržení však omezila toliko na fyzické osoby a určité věci. Podle rozhodnutí Ústavního soudu[408] lze však do vydržecí lhůty podle § 134 ObčZ. zákoníku lze započítat i dobu držby uskutečňované před 1.1.1992, a to i tehdy, jde-li o vydržení věci nezpůsobilé být předmětem vydržení před tímto dnem, příp. též jde-li o vydržení subjektem nezpůsobilým vydržet vlastnické právo (tj.

[406] ÚS ČR 183/01 ze dne 29.03.2001 Sb.n.u.US sv. 22 usn.č. 20, str. 375.
[407] ÚS ČR 181/99 ze dne 24.05.1999 Sb.n.u.US sv. 14 usn.č. 38, str. 340.
[408] Ústavní soud ČR, II. ÚS 196/2000, Sb.n.u.ÚS, sv.č.19, nález č. 120, str. 137.

právnickou osobou). Započtení vydržecí doby z období před 1.1.1992 je možné i tehdy, jednalo-li se o věc ve státním vlastnictví.[409]

Generální úprava vydržení se pak do občanského zákoníku navrátila s účinností od 1.1.1992 novelou č. 509/1991 Sb.

Podle § 134 odst. 1 ObčZ se oprávněný držitel stává vlastníkem věci, jestliže je oprávněným držitelem tři roky u věcí movitých a deset let u věcí nemovitých. Do této lhůty se započítává i doba, po kterou měl věc v oprávněné držbě právní předchůdce.

Podmínkou vydržení věci je, že věřitel byl po celou dobu držby věřitelem oprávněným. Posouzení toho, zda držitel je se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře, že mu věc nebo právo náleží (§ 130 odst. 1 ObčZ), nemůže vycházet jen z posouzení subjektivních představ držitele, nýbrž dobrá víra držitele se musí vztahovat i k okolnostem, za nichž vůbec mohlo věcné právo vzniknout, tedy i k právnímu důvodu ("titulu"), který by mohl mít za následek vznik práva.[410] Dobrá víra držitele se musí vztahovat ke všem právním skutečnostem, které mají za následek nabytí věci nebo práva, které je předmětem držby, tedy i k existenci platné smlouvy o převodu věci. V případě neplatnosti smlouvy z důvodu, že její předmět není dostatečně určitý, nemůže být držitel v dobré víře, že je vlastníkem věci ani tehdy, je-li přesvědčen, že taková smlouva k nabytí postačuje. [411] Obdobná argumentace byla použita i neplatnosti z důvodu nedostatku písemné formy v případě vydržení resp. nevydržení věcného práva k nemovitosti na základě ústní smlouvy.[412]

To ovšem neznamená, že takový titul musí být bezpodmínečně dán; postačí, že držitel je se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře, že tu takový titul je. Postačuje tedy domnělý právní titul (titulus putativus).[413] Pro posouzení dobré víry je opět rozhodující objektivní hledisko.

Dobrá víra je psychický stav, který nemůže být sám o sobě předmětem dokazování. Tím mohou být jenom skutečnosti vnějšího světa, jejichž prostřednictvím se toto přesvědčení

[409] NS ČR, Rc 50/2000, 22 Cdo 2273/98, Sb.NS 2000, 7: 45.
[410] Rozhodnutí NS ČR 2 Cdon 1178/96, Právní rozhledy 97,11:587, ASPI 8691 (JUD).
[411] judikováno pro nabytí nemovitosti – Ústavní soud ČR, III. ÚS 50/04, Sb.n.u.US, sv. 33, str. 545.
[412] NS ČR, sp.zn. 22 Cdo 721/2002, ASPI: 27291 (JUD).
[413] NS ČR sp. zn. 22 Cdo 1398/2000, ASPI: 25303 (JUD).

projevuje navenek.[414] Tvrzení držitele o tom, že s věcí nakládal jako s vlastní proto musí být podloženo konkrétními okolnostmi, z nichž se dá soudit, že toto přesvědčení bylo po celou dobu důvodné.[415]

Držitel je tedy ohledně existence svého práva v omylu, která se vztahuje buďto k právním skutečnostem a k osobám, nebo k právní úpravě. Je proto nutné řešit otázku, jaký omyl může mít za následek, že je držitel v dobré víře[416]. O dobré víře lze uvažovat tam, kde držitel věc drží v omylu, že mu věc patří, a jde přitom o omyl omluvitelný, tedy takový, k němuž došlo přesto, že mýlící se postupoval s obvyklou mírou opatrnosti, kterou lze s ohledem na okolnosti a povahu konkrétního případu po každém požadovat. Je proto nezbytné vždy brát v úvahu, zda držitel neměl, resp.nemohl mít po celou vydržecí dobu důvodné pochybnosti o tom, že mu věc po právu patří. Stejně je nutno nahlížet na zánik dobré víry. Ta zaniká okamžikem, kdy se držitel seznámil se skutečnostmi, které objektivně musely vyvolat pochybnost o tom, že mu věc patří, a na tom nic nemění skutečnost, že držitel bude subjektivně i nadále v dobré víře. Je lhostejné, jakým způsobem bude držitel s takovýmito skutečnostmi seznámen, podstatné je to, že budou takového charakteru, aby byly schopny (při postupu s obvyklou mírou opatrnosti) u každého vyvolat pochybnosti o vlastnictví věci.[417]

Jakkoliv je aplikace obecných měřítek pro posouzení oprávněnosti držby jistě nejlepším východiskem, je otázkou, zda by v některých případech přece jen nebylo na místě zohlednit subjektivní i poměry konkrétního účastníka, jeho vzdělání a rozlišovací schopnosti. Podle názorů vyslovených v literatuře se v případě právního omylu nemá přihlížet k právnímu vědomí účastníka[418]. Jako příklad lze např. uvést uzavření ústní (a tudíž podle § 628 odst. 2 ObčZ neplatné) darovací smlouvy mezi občany, při níž nedojde k odevzdání věci relativně malé hodnoty, avšak strany se dohodnou, že věc bude i nadále užívat dárce. Měřítko omluvitelnosti omylu u profesora právnické fakulty v oboru občanského práva a osoby bez základního vzdělání vykonávající pomocné stavební práce by jistě nemělo být nastaveno shodně.

---

[414] Bohuslav P., Vydržení v českém právu, C.H.Beck 2002, str. 67.
[415] Usnesení NS ČR ze dne 13.9.2001, sp.zn. 28 Cdo 1493/2001.
[416] Spáčil J., Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku, 2. vydání, str. 222.
[417] NS ČR sp.zn. Rs 22 Cdo 145/2003, ASPI: 28389 (JUD).
[418] Spáčil J., Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku, 2. vydání, str. 225.

Právní úprava neobsahuje úpravu otázek posouzení dobré víry právnické osoby. Na tyto případy bude zřejmě nutné analogicky vztáhnout ustanovení § 32 odst. 3 ObčZ, podle kterého je rozhodující dobrá víra zmocnitele. V případě jednání právnické osoby by proto měla být zásadně rozhodující dobrá víra statutárního orgánu a to i tehdy, nebude-li podmínka dobré víry splněna u osoby jednající z pověření právnické osoby. V případě kolegiálního orgánu rozhoduje dobrá víra většiny jeho členů.[419]

Další podmínkou vydržení je i nepřetržitost držby. Podmínka proto není splněna, pokud držitel během vydržecí doby přestane nakládat s věcí jako s vlastní nebo pozbude dobré víry.

Sporná je otázka důsledku přetržení držby na běh vydržecí lhůty, např. v případě, kdy je věc držiteli ukradena, tj. za situace, kdy vlastník fakticky ztratil možnost disponovat věcí, ačkoliv se bude i nadále cítit oprávněným držitelem. Zejména v době před 2. světovou válkou bylo možné zaznamenat názory, že přerušením držby dochází k přerušení vydržecí doby, [420] neboť věc se již nadále nenachází v jeho fyzické moci.[421] V novější době se objevuje názor, že úspěšným uplatněním žaloby oprávněného držitele na vydání věci zůstává status oprávněného držitele zachován[422], přestože věc měl u sebe žalovaný, neboť držba byla v takovém případě zachována "*solo animo*"[423] a byla tak představována pouze kvalifikovaně manifestovanou vůlí.[424] Výslovné zákonné ustanovení odůvodňující tento závěr však s ohledem na absenci ekvivalentu § 940 II BGB [425] chybí.

Podmínkou vydržení je rovněž způsobilost věci být předmětem vydržení. Vydržet proto nelze věci, které nemohou být předmětem vlastnictví příp. věci, které mohou být jen ve vlastnictví právnických osob nebo státu.

---

[419] Spáčil J., Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku, 2. vydání, str. 231.
[420] Rouček, F., Sedláček J., Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému. Díl II. Praha: V. Linhart, 1935, str. 189; Sedláček, J. Vlastnické právo. Praha 1935, str. 372.
[421] Shodně pro oblast rakouského práva např. Koukol/Welser, Bürgerliches Recht II (1996) Str. 19.
[422] Spáčil J., Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku, 2. vydání, str. 241.
[423] Knappová, M. Držba. Právo a zákonnost 1992 10/1992, str. 589.
[424] Petr, B. Ke dvěma aktuálním problémům vydržení vlastnického práva, Právní rozhledy 8/2007, str. 294.
[425] § 940 II BGB: "(2) Přerušení platí za nenastalé, ztratí-li držitel držbu bez své vůle a do jednoho roku nebo prostřednictvím v této lhůtě podané žaloby ji znovu nabude."

Vydržet lze jen takové právo, které oprávněný držitel opravdu vykonával.[426] Vlastníkem vydrženého pozemku se držitel stává okamžikem, kdy splnil podmínky vydržení; další právní skutečnosti pro nabytí vlastnického práva vydržitelem zákon nevyžaduje.[427]

U více oprávněných může vydržení – při splnění zákonných podmínek – založit podílové spoluvlastnictví.

Připouštěno je i vydržení věci manželi do společného jmění manželů, které však podle rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR[428] předpokládá dobrou víru obou, že jim oběma jako vlastníkům (tehdy bezpodílovým spoluvlastníkům) věc patří, a to po celou zákonem stanovenou dobu nepřetržité držby. Přes zdánlivou jednoznačnost tohoto závěru však bude nutné připustit, že věc se v důsledku vydržení může stát součástí společného jmění manželů i bez splnění těchto podmínek. S ohledem na ustanovení 143 ObčZ se totiž součástí společného jmění manželů stane i věc nabytá v důsledku vydržením i jen jedním z manželům – např. za situace, kdy manželé spolu nežijí a jeden z nich věc vydrží bez vědomí druhého manžela.

Na počátek a běh vydržecí lhůty se přiměřeně použijí ustanovení o promlčení (§ 134 odst. 4 ObčZ). Kromě ustanovení ohledně stavění a přerušení vydržecí lhůty se uplatní zejména § 105 ObčZ, podle kterého vydržecí lhůta u nepravého dědice počne běžet až dnem právní moci rozhodnutí o ukončení dědického řízení nebo ustanovení § 109 ObčZ, podle kterého se věcná břemena vydrží po deseti letech nepřetržitého výkonu.

Stavení vydržení

Z analogického užití § 112 a 113 ObčZ vyplývá, že mezi zákonnými zástupci na jedné straně a nezletilými dětmi nebo jinými zastoupenými osobami na straně druhé nebo mezi manželi nemůže začínat nebo běžet žádná doba vydržení a u těch, kdo musí mít zákonné zástupce nebo u nároků proti nim nezačíná běžet doba vydržení před ustanovením zákonných

[426] NS ČR sp.zn. 22 Cdo 240/2003 ze dne 12.07.2004, ASPI: 27403 (JUD).
[427] NS ČR 2 Cdon 1134/96, Soudní rozhledy 7/1999, str. 221.
[428] Rozsudek NS ČR ze dne 31. 10. 1996, sp. zn. 3 Cdon 231/96, Soudní rozhledy 2/1997, č. 25, str. 33.

zástupců. Již započatá doba promlčení běží dále, neskončí však před uplynutím jednoho roku ode dne, kdy jim byl ustanoven zákonný zástupce nebo překážka odpadla z jiného důvodu (§ 113 ObčZ).

Další případ stavení vyplývá z analogického užití § 112 ObčZ, podle kterého doba vydržení neběží, pokud vlastník v průběhu doby vydržení uplatní nárok u soudu nebo jiného příslušného orgánu a v zahájeném řízení řádně pokračuje nebo navrhuje výkon přiznaného práva. [429] Musí se jednat o žalobu na plnění, žaloba na uznání nedostačuje.[430] Může se však také jednat o vzájemnou žalobu podle § 97 odst. 1 OSŘ nebo započtení podle § 98 OSŘ nebo o uplatnění nároku poškozeného v trestním řízení podle § 43 odst. 2 TŘ ev. v přestupkovém řízení.

Pokud věc nepatří do příslušnosti soudu nebo má být nejprve vedeno jiné řízení, zastaví soud řízení a po právní moci příslušného rozhodnutí probíhá řízení dále před příslušným orgánem. Právní účinky spojené s podáním žaloby zůstávají přitom zachovány (§ 104 odst. 1 OSŘ).

Vedle soudu je příslušným orgánem také rozhodce nebo rozhodčí soud, pokud byla založena jeho příslušnost.[431] Pokud byla žaloba podána u soudu místo u rozhodčího soudu, nemůže soud pokračovat v řízení, pokud žalovaná strana vznesla při prvním jednání námitku nepříslušnosti. Účinky původního podání žaloby zůstávají v tomto případě zachovány, pokud je do 30 dnů od doručení rozhodnutí soudu o zastavení řízení podána žádost o zahájení řízení k rozhodčímu soudu (§ 106 odst. 2 OSŘ).

Předpokladem pro stavení vydržení je, že žalobce v řízení řádně pokračuje. To je splněno, když jeho jednání neodporuje dalšímu pokračování řízení, takže řízení může být ukončeno rozhodnutím ve věci samé nebo smírem. Toto není splněno, pokud žalobce např. žalobu vezme zpět, nepodá návrh na pokračování přerušeného řízení nebo svou nečinností způsobí, že řízení nemůže být ukončeno (např. neodstraní vady svého žalobního návrhu).[432] Oběmi

[429] § 112 OSŘ: Uplatní-li věřitel v promlčecí době právo u soudu nebo u jiného příslušného orgánu a v zahájeném řízení řádně pokračuje, promlčecí doba od tohoto uplatnění po dobu řízení neběží. To platí i o právu, které bylo pravomocně přiznáno a pro které byl u soudu nebo u jiného příslušného orgánu navržen výkon rozhodnutí.
[430] Jehlička O., Švestka J., Škárová M. a kol., Občanský zákoník, Komentář § 112 pozn. 1.
[431] § 14 odst. 1 věta 2 zák.č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů: „ Podání žaloby má tytéž právní účinky jako kdyby byla v této věci podána žaloba u soudu."
[432] Jehlička O., Švestka J., Škárová M. a kol., Komentář § 112 pozn. 1.

stranami navržené přerušení řízení nebo přerušení pro neomluvenou nepřítomnost obou stran není považováno za nedostatek řádného pokračování v řízení. Jako takové platí jen takové přerušení, ze kterého je zjevný nedostatečný zájem vlastníka na ukončení řízení. [433]

Přerušení vydržení

Vydržení by bylo přerušeno, pokud by pravomocným rozsudkem soudu nebo rozhodnutím jiného orgánu bylo vlastnictví přiznáno někomu jinému. Při přiměřeném užití § 110 odst. 1 ObčZ by se tak stalo ode dne, kdy mělo být podle rozhodnutí plněno (vydáno). Z doslovného znění přímo vyplývá, že se musí jednat o rozhodnutí, které ukládá povinnost plnit. Žaloba na určení vlastnictví by proto nestačila, na druhou stranu by vydržení v tomto případě nebylo možné, neboť by držitel musel od právní moci takového rozsudku pozbýt dobrou víru. Ztráta dobré víry by nastala také při uznání vlastnictví třetí osoby (§ 110 odst. 1 věta 2 ObčZ).

Úprava vydržení v novém občanském zákoníku

Návrh nové úpravy vydržení v občanském zákoníku navazuje na současnou úpravu, obsahuje však některé odchylky. Oprávněný držitel, který drží věc po určenou dobu, nabude věc do vlastnictví (§ 946). Určenou dobou je nepřerušená držba trvající tři roky u věcí movitých a deset let u věcí nemovitých (§ 949). Do této doby se započítává i doba oprávněné držby právních předchůdců (§ 950).

Vlastnické právo nemůže být vydrženo ve vztahu mezi zákonným zástupcem a zastoupeným, mezi manželi (§ 948), vlastnické právo nemůže vydržet věřitel, kterému byla věc zastavena nebo který věc zadržel. Vlastnické právo nemůže vydržet ani ten, komu byla věc svěřena jen k užívání. To platí i pro dědice nebo obdobného právního nástupce kterékoli z těchto osob. Vydržet nelze dále vlastnické právo, které nelze převést nebo vylučuje-li to povaha věci (§ 947).

Podmínkou vydržení je nepřerušená držba. Držba se podle § 951 přerušuje, nevykonával-li ji držitel v průběhu vydržecí doby déle než jeden rok.

---

[433] Jehlička O., Švestka J., Škárová M. a kol., Komentář § 112 pozn. 3.

Zákon navrhuje v případech, kdy-lze mít pochybnosti o vydržení, prodloužit vydržecí dobu na dvojnásobek (§ 952). Jedná se případ, kdy byla věc nabyta přímo od neoprávněného držitele nebo tehdy, není-li držitel s to jmenovat svého předchůdce.

Vytvoření věci

Vytvořením nové věci z vlastního materiálu se vlastník materiálu stává vlastníkem nové věci.

Zpracování cizí věci

Zpracuje-li někdo v dobré víře cizí věc na věc novou, stává se vlastníkem nové věci ten, jehož podíl na ní je větší. Je však povinen uhradit druhému vlastníku cenu toho, o co se jeho majetek zmenšil. Jsou-li podíly stejné a účastníci se nedohodnou, rozhodne na návrh kteréhokoliv z nich soud.

Podílem na nové věci je třeba rozumět podíl na její hodnotě. Je třeba brát v úvahu nejen hodnotu zpracovaných věcí, nýbrž i hodnotu práce vynaložené zpracovatelem.[434]

Nabytí vlastnického práva je možné pouze v případě, dojde-li ke zpracování v dobré víře. Ohledně obsahu a podmínek dobré víry lze odkázat na kapitolu týkající se vydržení. Není-li zpracovatel v dobré víře, tj. je-li mu známo, že mu věc nepatří, může vlastník věci žádat o její vydání a navrácení do předešlého stavu.

Převážná část právní akce zastává stanovisko[435], že nabytí vlastnického práva je možné jen u věcí movitých. U nemovitostí (staveb) nelze nabýt vlastnictví jejím "přepracováním", nabytí vlastnictví je možné pouze tehdy, pokud stavba zanikla.[436]

---

[434] Knapová – Švestka a kol, Občanské právo hmotné 1, str. 356.
[435] Jehlička O., Švestka J., Škárová M. a kol., Občanský zákoník, komentář, 9. vydání, C.H. Beck 2004, str. 422.
[436] Sou R NS č. 21 – C 1524.

Shora uvedený princip se obdobně použije i v případě smísení (commixtio) nebo jiného nerozdělitelného sloučení (confusio) věcí dvou nebo více různých vlastníků.[437] Úprava se neuplatní v případě dohody stran (viz. např. smlouva o dílo).

Rozhodovací praxe k dané problematice je minimální. Jako příklad lze uvést rozhodnutí Osivo, sadba, hnojiva a chemikálie zanikají jako věc v právním smyslu, jakmile jsou (v souladu se svým určením) použity k osetí, pohnojení a postřiku pozemku.[438]

Úprava zpracování a smísení věci v novém občanském zákoníku

Osnova nového občanského zákoníku rozlišuje zpracování a smísení věcí jiných vlastníků. Rozdíl je zejména v tom, že při smísení nedochází k pracovnímu výkonu, který by měl být honorován.[439]

Podle ustanovení § 932 náleží nová věc vzniklá zpracováním movitých věcí několika vlastníků jako vlastníkovi tomu, kdo materiálem nebo prací nejvíc přispěl hodnotě výsledku. Vlastník nové věci je povinen tomu, kdo pozbyl vlastnické právo, nahradit hodnotu zpracované věci a tomu, kdo se na zpracování podílel prací, odměnu za práci.

Vlastník věc, která mu byla druhou osobou spojena nikoliv v dobré víře, má právo rozhodnout, zda si novou věc přisvojí a zpracovateli nahradí to, co pozbyl, nebo že druhému věc za náhradu ponechá. Nevykoná-li vlastník volbu do jednoho měsíce ode dne, kdy se o spojení věcí dozvěděl, jeho právo volby zaniká a pro vzájemné vypořádání se použije obecná úprava obsažená v ustanovení § 932.

Nelze-li určit jediného vlastníka nové věci, náleží věc do spoluvlastnictví vlastníků zpracovaných věcí. Podíly se stanoví podle hodnot zpracovaných věcí; není-li to možné, jsou jejich podíly stejné. Spoluvlastníci jsou povinni uhradit společně a nerozdílně odměnu za práci tomu, kdo věc zpracoval (§ 934).

---

[437] Jehlička O., Švestka J., Škárová M. a kol., Občanský zákoník, komentář, 9. vydání, CH Beck 2004, str. 356.
[438] Nejvyšší soud ČR sp.zn. 29 Odo 207/2002 (SoJ 2004,5; 334), ASPI: 26891 (JUD).
[439] Osnova nového občanského zákoníku, komentář k § 932 – 939.

Pokud je věc použita toliko na opravu jiné věci, připadne vlastníkovi opravené věci, a ten nahradí vlastníkovi zpracované věci hodnotu použité cizí věci (§ 935).

U smísení je rozlišováno smísení věcí různého a téhož druhu. V prvém případě přísluší každému z vlastníků poměrná část na celku, přičemž se jim ponechává na vůli, zda budou požadovat poměrnou část celku či náhradu za to, co pozbyli. Právo volby i zde zaniká uplynutím jednoho měsíce (§ 936).

Při smísení věcí téhož druhu přechází na vlastníky smísených věcí vlastnictví poměrné části smísených věcí. Vlastnictví jednotlivých kusů se mění na vlastnictví poměrné části celku, tj. vlastnictví jednotlivých kusů věcí se mění na vlastnictví stejného množství věcí z nově vzniklého celku.

Obecně platí (§ 939), že má-li některý z těch, , kteří se na spojení věci podíleli, novou věc u sebe, ač ji má vydat, není povinen tak učinit, dokud mu vlastník nezaplatí náhradu.

Nabytí plodů

Nabytí plodů vlastníkem

Právo na plody náleží k jednomu ze základních práv každého vlastníka (§ 123 ObčZ).[440] Vlastníku patří také přírůstky věci a to též po jejich oddělení od věci hlavní (§ 135a ObčZ). I osnova nového občanského zákoníku počítá s tím, že přirozený přírůstek movité věci náleží jejímu vlastníkovi (§ 930). Plody, které vydává zvíře, náleží vlastníkovi zvířete (§ 931). Vedle přirozeného přírůstku je upraven ještě umělý přírůstek, kterým je zpracování.

[440] § 123 ObčZ: „Vlastník je v mezích zákona oprávněn předmět svého vlastnictví držet, užívat, požívat jeho plody a užitky a nakládat s ním."

Zvláštní úprava nabývání vlastnictví k plodům věci (lesní zákon, rybářství, myslivost)

Některé právní předpisy obsahují zvláštní úpravu upravující právní aspekty plodů věci. Tak např. podle § 19 odst. 1 lesního zákona[441] je dovoleno sbírat pro vlastní potřebu[442] lesní plody a suchou na zemi ležící klest. Je však výslovně zakázáno sbírat lesní plody způsobem poškozujícím les, sbírat semena lesních dřevin a jmelí, těžit stromy a keře.

Protože nadpis příslušné části lesního zákona zní „ Obecné užívání", nabízí se otázka, zda se nad takovými věcmi také získává vlastnické právo nebo zda platí i zde § 135a ObčZ a plody zůstávají i po jejich oddělení ve vlastnictví vlastníka lesa s tím, že návštěvník lesa je oprávněn tyto držet (pro vlastní potřebu), užívat (spotřebovat). Ačkoliv lesní zákon neupravuje otázku nabytí vlastnictví sběračem výslovně, z povahy věci a teleologickým výkladem je nutné dovodit, že při splnění podmínek zákona nabývá sběrač vlastnické právo. Možnost nabytí omezena tím, že se musí jednat o lesní plody a sběr pro vlastní potřebu. Vzniká tak do jisté míry paradoxní stav, kdy právní řád přiznává možnost nabytí vlastnického práva např. k houbám rostoucím v lese nikoliv však k houbám shodného druhu rostoucím na nedaleké louce.[443]

Zákon č. 99/2004 Sb. o rybářství v souvislosti s výkonem rybářského práva a lovem hovoří o "ulovení a přisvojení si ryb, popřípadě vodních organismů". Zajímavou úpravu pak obsahuje ustanovení § 12 odst. 12 zákona o rybářství, které zakazuje vlastníku popř. uživateli pozemku zaplaveného při povodni "*na tomto pozemku lovit ryby a nesmí činit opatření, jímž by rybám zabránil vrátit se do rybářského revíru. Jestliže uživatel rybářského revíru neučinil do 7 dnů po opadnutí vody opatření k záchraně takovýchto ryb, je vlastník, popřípadě uživatel pozemku, na kterém voda zůstala, oprávněn si tyto ryby ponechat.*" I zde zákon výslovně neřeší otázku, zda je tímto ustanovením upravena otázka nabytí vlastnictví, na tuto otázku však lze bezpochyby odpovědět kladně. Poněkud nejasné však je, kdo se vlastníkem ryb stává v případě, kdy jsou uživatel a vlastník osoby odlišné a nedošlo by mezi nimi k dohodě ohledně otázky vlastnictví.Výskyt obdobného sporu bude s ohledem na četnost povodní na straně jedné a jejich následky na straně druhé zřejmě nulový, neboť lze předpokládat, že

[441] Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon).
[442] Sbírání za účelem dalšího prodeje je tak a contrario zakázáno (Pelikán T.: Ochrana spotřebitele ve správním právu – obecné otázky ochrany spotřebitele – pojem spotřebitel, ASPI 13889 (LIT)
[443] K problematice blíže např. Šalamoun M., Houby jako předmět právních vztahů, Právní rozhledy 3/2007 str. 88 a násl.

potencionální nabyvatelé budou mít po povodni jiné starosti, než zkoumat, zda ve vodě na jejich pozemku zůstaly živé ryby a řešit otázku jejich vlastnictví.

Zákon o myslivosti upravuje některé aspekty v souvislosti se sledováním a dohledáním postřelené či jiným způsobem poraněné zvěře. Podle ustanovení § 43 odst. 3 zákona patří dohledaná zvěř uživateli honitby, z níž přeběhla nebo přeletěla. Uživatel honitby je povinen dohledání zvěře zajistit. Osoby provádějící dohledávku zvěře jsou oprávněny v nezbytně nutné míře vstupovat s loveckou zbraní a loveckým psem na pozemky cizí honitby a na neoplocené nehonební pozemky, a to po předchozím vyrozumění uživatele cizí honitby nebo vlastníka, popřípadě nájemce nehonebních pozemků, který se může dohledávky zvěře zúčastnit a který má povinnost provedení dohledávky umožnit. Dohledávku na oploceném nehonebním pozemku je možno provést jen po souhlasu jeho vlastníka, popřípadě nájemce.

Nabytí plodů oprávněným a neoprávněným držitelem

Pokud zákon nestanoví něco jiného, náleží oprávněnému držiteli stejná práva jako vlastníkovi, zejména má během oprávněné držby právo na plody a užitky věci (§ 130 odst. 2 ObčZ).

Neoprávněný držitel je naproti tomu povinen věc spolu s jejími plody a užitky vydat vlastníkovi a nahradit mu škodu, kterou neoprávněnou držbou způsobil (§ 131 odst. 1 věta 1 ObčZ). Nesmí si tedy ponechat plody a užitky.

Věc nalezená a ztracená

Český občanský zákoník nedefinuje ani ztrátu ani derelikci věci, nýbrž pouze otázky ohledně nalezení takových věcí. Sporná je proto například možnost derelikce u nemovitostí.[444] Zásadní rozdíl mezi ztrátou a derelikcí spočívá v tom, že:

[444] Občanské právo hmotné, sv. II, str. 235 vyvozuje ze zákona závěr (avšak bez odvolání na konkrétní ustanovení), že derelikce je možná jen u movitých věcí; publikace Barešová/Baudyš v Zákon o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, komentář, 2.vydání, C.H.Beck

- při ztrátě věci vlastník ztrácí faktickou možnost vykonávat své vlastnické právo, zůstává však vlastníkem. Ztráta není právním úkonem, neboť se jedná o stav nastalý bez vědomí vlastníka, kdy vlastník neprojeví vůli ke ztrátě,

- u opuštění (derelikce) se jedná o jednostranný právní úkon, kde vlastník projeví svoji vůli opustit věc a nebýt již nadále vlastníkem. [445] Samotné fyzické opuštění věci (např. odchod do zahraničí v roce 1939 a následné setrvání v zahraničí) nemá za následek derelikci, k zániku práva se předpokládá přinejmenším konkludentní projev vůle vlastníka, nebýt nadále vlastníkem věci.[446]

Právní úprava účinná do 30. září 2005 - nabytí vlastnického práva státu

Kdo nalezl ztracenou věc, byl povinen ji vydat vlastníkovi. Nebyl-li vlastník znám, byl nálezce povinen předat věc příslušnému státnímu orgánu Podle ustanovení § 13 zákona č. 102/1992, Sb., kterým se upravují některé otázky související s vydáním zákona č. 509/1991 Sb. , kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník, byl tímto orgánem kterýkoliv obecní úřad. Byla-li věc nalezena v obvodě jiného obecního úřadu než toho, který nález převzal, musel tento obecní úřad informovat obecní úřad místa nálezu.

Nepřihlásil-li se vlastník v průběhu jednoho roku ode dne předání, přecházelo vlastnictví věci na stát.

Nálezce měl nárok na náhradu nutných výloh a na nálezné ve výši 10% hodnoty nálezu (§ 135 odst. 1 ObčZ). Nárok byl směrován vůči vlastníku věci nebo poté, co se věc po uplynutí jednoleté lhůty stala vlastnictvím státu, vůči státu. Nárok se promlčoval v obecné promlčecí lhůtě tří let (§ 101 ObčZ). Nálezce však neměl nárok na nabytí vlastnictví.

2000 vyvozují z § 135 ObčZ, že vlastnictví k opuštěným nemovitostem přecházelo na stát a jeho správu podle vyhlášky č. 61/1986 Sb., o prozatímní správě národního majetku.

[445] Občanské právo hmotné, sv. II, str. 235.

[446] Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 874/2001 ze dne 12.12.2002.

Jistý nedostatek úpravy spočíval zejména v tom, že nabytí vlastnického práva státu bylo vázáno na uplynutí lhůty od předání. Kdyby nálezce věc ať již z jakéhokoliv důvodu nepředal, zůstával původní vlastník nadále vlastníkem. U nálezce se v tomto případě jednalo o neoprávněné obohacení, které byl vydat dle § 451 ObčZ. U věci, jejíž hodnota překračovala částku 2.000,-- Kč (resp. 5.000,-- Kč po 1.1.2002) mohlo přisvojení nalezené věci naplnit skutkovou podstatu trestného činu zatajení věci podle § 254 trestního zákona.

Za věci skryté platí věci, u nichž je zjevné, že je vlastník chtěl skrýt (typické je to například u věcí zahrabaných nebo zazděných), bez ohledu na to, kde a kdy k tomu došlo.

Vlastníkem nalezené skryté věci se rovněž stával stát. V části literatury se přesný moment nabytí vlastnictví prohlašuje za nejasně vysvětlený a je zastupován názor, že věc připadá státu v okamžiku jejího nálezu a nikoliv až jejím předáním.[447] Tento názor však neměl oporu v platném právním řádu, neboť ustanovení § 135 odst. 1 ObčZ (ztracené věci), na které odkazovalo ustanovení § 135 odst. 3 ObčZ, vázal okamžik nabytí vlastnictví na uplynutí jednoleté lhůty [448], jakkoliv by se zejména u věcí skrytých okamžik nálezu jevil jako rozhodný moment vhodnější.

Zvláštní předpisy upravovaly některé další povinnosti v případě nálezu některých věcí, např. zbraní a střeliva, cestovních dokladů, občanských průkazů, příp. upravovaly zvláštní postup při nálezu těchto věcí. Např. v případě nálezu zbrojních průkazů, zbrojních licencí a dalších dokladů dle ustanovení § 68 zákona o zbraních byl nálezce povinen tyto doklady odevzdat příslušníkovi policie nebo kterémukoliv útvaru police nebo orgánu místní samosprávy, který je předal nejbližšímu útvaru policie. Nálezcům zbraní a střeliva byla uložena povinnost nález u těchto orgánů ohlásit. Výslovná povinnost k předání věci nálezcům nebyla v těchto případech uložena, což je nutno zejména u výbušnin hodnotit jako velmi rozumné a prozíravé.

Nevybuchlá munice nebo výbušnina, která byla nalezena v rámci pyrotechnického průzkumu, se pak stávala podle § 68 odst. 3 zákona o zbraních majetkem státu a to ihned, bez stanovení jakýchkoliv dalších lhůt.

---

[447] Občanské právo hmotné sv. II., str. 238.
[448] I komentář C.H.Beck zde odkazuje na příslušné použití § 135 odst.1 ObčZ – viz. Jehlička O., Švestka J., Škárová M. a kol., Občanský zákoník, Komentář, § 135 č. 5.

Nová úprava účinná od 01.10.2005 – nabytí vlastnického práva obce

S účinností od dne 1. října 2005 došlo zákonem č. 359/2005 Sb.[449] ke novelizaci ustanovení § 135 občanského zákoníku. Hlavní změnou je nabývání vlastnického práva obcí namísto státem a zkrácení zákonné lhůty, po které dochází k přechodu vlastnického práva z 12 na 6 měsíců.

Důvodem novely zákona byla podle důvodové zprávy[450] návrhu zákona předloženého zastupitelstvem Hlavního města Prahy zejména skutečnost, že obecní úřad, resp. obec, které byla nalezená věc odevzdána, vynakládala po dobu jednoho roku finanční prostředky na zajištění úschovy věci. Po marném uplynutí zákonné lhůty předala obec nalezenou věc státu (Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových). Výtěžky z prodeje nalezené věci, často zanedbatelné, zůstávaly státu a obec neměla nárok ani na alespoň částečnou úhradu těchto nákladů.

Náklady obce přitom mohou dosahovat značné výše. Např. u silničních motorových vozidel převzalo v roce 2003 hlavní město Praha celkem 229 vozidel. Dohledat se podařilo jen 14 vlastníků, kteří si ve 2 případech vozidlo vyzvedli a ve 12 případech souhlasili s jeho likvidací. Na zajištění péče o tato vozidla bylo vynaloženo 1.374.000 Kč, přičemž s ohledem na zákonnou úpravu šly tyto náklady výlučně k tíži hlavního města. Ani náklady vynaložené na péči o ostatní věci nebývají zanedbatelné. V roce 2003 hlavní město Praha převzalo od nálezců 8612 kusů nalezených věcí a pouze 288 věcí bylo vráceno jejich vlastníkům. Zbývající věci bylo z kapacitních důvodů nutno po dobu jednoho roku uložit v pronajatých dislokovaných objektech, což vedlo ke zvyšování nákladů. Přes veškerou péči nelze zabránit zhoršení stavu některých věcí a tím i ke snížení jejich hodnoty. Navíc většina nalezených věcí je nízké hodnoty a jejich vlastníci o ně neprojevují zájem.

---

[449] Zákon, kterým se mění zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé související zákony.

[450] Sněmovní tisk Poslanecké sněmovny 811/0, http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=811&CT1=0.

V zájmu snížení nadbytečného finančního zatěžování rozpočtů obcí byla zákonná úprava změněna tak, že není-li vlastník znám, je nálezce povinen odevzdat věc obci, na jejímž území k nálezu došlo. Přihlásí-li se vlastník věci před uplynutím 6 měsíců od odevzdání věci obci, je povinen nahradit obci náklady, které jí vznikly v souvislosti s opatrováním věci.

Nepřihlásí-li se vlastník do 6 měsíců od jejího odevzdání, připadá věc do vlastnictví obce a nikoliv státu.

Shora uvedená novelizace bohužel nepřekročila stín svého předkladatele. Jakkoliv jistě vyřešila problémy obcí a měst, novelizace nebylo využito pro řešení dalších problémů souvisejících s uvedenou problematikou. Za úvahu by např. stálo zvýšení nálezného, neboť již samotná jeho současná výše bude zejména u nálezu cennějších předmětů pro nálezce spíše nemotivující a to budiž v této souvislosti zcela pominuta administrativa spojená s jeho případnou výplatou. Vhodnější by rovněž bylo zohlednit při stanovení lhůty pro nabytí vlastnictví kromě odevzdání věci i okamžik jejího nálezu.

Na odvážnější a propracovanější úpravu opouštějící dosavadní přece jen stále ještě socialistickou koncepci státu činícího si nárok na vše nacházející se na jeho území (nyní spíše z praktických než koncepčních důvodů nahrazeno obcí), umožňující např. nabytí vlastnického práva nálezci, rozlišující mezi nálezem věci skryté, opuštěné a nalezené (kde je vhodné zohlednit zájem vlastníka, který často o věc přichází víceméně nechtěně) zřejmě nezbude než vyčkat účinnosti nového občanského zákoníku - viz ustanovení § 905 a násl. návrhu občanského zákoníku.[451]

Rozdělení doposud jednotné právní úpravy a zájem na zdůraznění výjimek stanovených zvláštními předpisy způsobem srozumitelným všem subjektům, včetně orgánů Policie ČR[452], byl důvodem pro doplnění nového odstavce 5) do ustanovení § 135 ObčZ.

---

[451] Návrh občanského zákoníku, OZ – konsolidovaná verze – tisk 4-05 – final.doc, viz. http://diskuse.juristic.cz/perexy/legislativa.

[452] viz. sněmovní tisk 811: "*...mnohdy se stává, že orgány Policie ČR předávají nalezené střelné zbraně, munici nebo výbušniny obci, jako věc nalezenou podle § 135 občanského zákoníku. Takový postup je podle názoru hlavního města Prahy nežádoucí, neboť obce nejsou vybaveny na úschovu střelných zbraní, munice nebo výbušnin.*"

Obecná úprava občanského zákoníku se proto nepoužije, stanoví-li zvláštní předpis jinak. Zvláštním předpisem, výslovně citovaným v poznámce 2d) je zejména zákon o zbraních.

Osoba nálezce

Občanský zákoník, jak je často jeho dobrým zvykem, nenabízí jednoznačnou odpověď na otázku, kdo je vlastně nálezcem. Zpravidla jím bude osoba, která věc sama (zpravidla náhodou) nalezne. Otazníky mohou vznikat, jestliže nálezce nalezne věc při výkonu své práce pro jiného – např. zaměstnanec stavební firmy při provádění výkopových prací. I v těchto případech by nálezcem měla být zřejmě osoba, která věc bezprostředně objevila.

Jinak by tomu ale mohlo být zřejmě v případě, kdy hledání resp. nalezení bude přímo náplní činnosti vykonávané nálezcem, který byl pro takovou činnost např. najat či zaměstnán. Např. jedna ze dvou fyzických osob známých dlouholetou (a zatím marnou) snahou nalézt štěchovický poklad vyšle do určitého jí určeného (např. na základě dlouholetého bádání v archivech) sektoru kopat své zaměstnance, aby poklad nalezli. Přes absenci zákonné úpravy není zřejmě vyloučeno, aby jedna osoba využila k nalezení věci osobu jinou.

Zvláštní úprava zákona o státní památkové péči ohledně archeologických nálezů

Zvláštní úpravu ohledně archeologických nálezů obsahuje zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči. Podle ustanovení § 23 odst. 1 tohoto zákona se za archeologický nález považuje věc (soubor věcí), která je dokladem nebo pozůstatkem života člověka a jeho činnosti od počátku jeho vývoje do novověku a zachovala se zpravidla pod zemí.

Movité archeologické nálezy jsou podle § 23 a zákona vlastnictvím

- obce, jde-li o movité archeologické nálezy učiněné při archeologických výzkumech prováděných příspěvkovou organizací nebo organizační složkou obce, nebo

- státu, jde-li o movité archeologické nálezy učiněné při archeologických výzkumech prováděných státní organizací nebo organizační složkou státu, nebo

- kraje, v jehož územním obvodu byly učiněny, nejedná-li se o nálezy shora uvedené.

Požádá-li ministerstvo kultury České republiky nejpozději do tří let ode dne, kdy byl movitý archeologický nález učiněn kraj či obec o převod vlastnictví, jsou kraj a obec povinny převést movitý archeologický nález do vlastnictví České republiky za cenu stanovenou v posudku znalcem. V tomto případě je ministerstvo kultury současně povinno uhradit kraji nebo obci nutné náklady, které jim vznikly v souvislosti s movitým archeologickým nálezem, s výjimkou odměny a náhrady poskytnutých nálezci. Znalce určí a náklady spojené s vyhotovením posudku nese ministerstvo kultury.

Zákon o státní památkové péči obsahuje rovněž zvláštní úpravu ohledně nálezného u archeologických nálezů, které nebyly učiněny při provádění archeologických výzkumů. Nálezce má v těchto případech právo na odměnu, kterou mu poskytne krajský úřad, a to do výše ceny materiálu; je-li archeologický nález zhotoven z drahých kovů nebo jiných cenných materiálů, v ostatních případech až do výše deseti procent kulturně historické hodnoty archeologického nálezu určené na základě odborného posudku. Nálezce má právo na náhradu nutných nákladů, které mu vznikly v souvislosti s archeologickým nálezem. O náhradě rozhodne a náhradu poskytne krajský úřad.

Podrobnosti ohledně poskytování odměny a náhrad nálezci upravuje ustanovení § 19 vyhlášky č. 66/1998 Sb., kterou se provádí zákon o státní památkové péči. Nálezce je povinen uplatnit nárok na odměnu za archeologický nález do jednoho roku u krajského úřadu, přičemž v žádosti o přiznání odměny musí uvést místo, datum a nálezové okolnosti. Nálezce má vedle odměny nárok na náhradu nutných nákladů, které mu vznikly v souvislosti s nálezem (např. jízdné, telefonické, popřípadě telegrafické oznámení a další), tyto náklady však musí prokázat.

Zákon o státní památkové péči neobsahuje výslovnou úpravu okamžiku, kdy dochází k nabytí vlastnictví. Ze znění zákona ("nálezy jsou vlastnictvím kraje") lze však dovodit, že k

přechodu dochází teprve okamžikem nálezu, protože na osobě nálezce resp. osobě provádějící archeologický průzkum závisí, kdo se stane vlastníkem nálezu.

Zákon o pozemních komunikacích – vraky vozidel

Zákon č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích obsahuje zvláštní úpravu ohledně některých aspektů nakládání s motorovými vozidly.

Upravuje např. nakládání s vraky vozidel, které zákon definuje jako silniční vozidlo, které je trvale technicky nezpůsobilé k provozu a není opatřeno státní poznávací značkou nebo které je zjevně trvale technicky nezpůsobilé k provozu.

Vlastník vraku je povinen na výzvu vlastníka dálnice, silnice nebo místní komunikace odstranit vrak do dvou měsíců od doručení výzvy k odstranění. Neučiní-li tak, odstraní a zlikviduje vrak vlastník této pozemní komunikace na náklady vlastníka vraku. Zákon jakožto veřejnoprávní norma tedy v daném případě přiznává třetí osobě právo zasáhnout do vlastnického práva třetí osoby a to dokonce věc zničit. Nemůže-li vlastník dálnice, silnice nebo místní komunikace zjistit vlastníka vraku, zveřejní výzvu k odstranění vraku způsobem v místě obvyklým a po marném uplynutí lhůty dvou měsíců ode dne zveřejnění výzvy odstraní a zlikviduje vrak na své náklady. Zjistí-li vlastník dálnice, silnice nebo místní komunikace vlastníka vraku dodatečně, může vůči němu uplatnit nárok na náhradu nákladů vzniklých odstraněním a likvidací vraku.

Zákon rovněž přiznává právo vlastníku místní komunikace nebo průjezdního úseku silnice odstranit silniční vozidlo v případě, kdy provozovatel vozidla neuposlechne rozhodnutí silničního správního úřadu, kterým je z důvodu veřejného zájmu dočasně zakázáno stání silničních vozidel, příslušnou dopravní značkou podle zvláštního předpisu (typicky např. při blokovém čištění ulic ve městech.

Úprava přivlastnění věci, věc ztracená, opuštěná a skrytá v novém občanském zákoníku

Osnova nového občanského zákoníku je výrazně obsáhlejší a upravuje přivlastnění si věcí bez pána (tj. věcí, které nemají vlastníka) a nález věcí ztracených (tj. věcí, které vlastníka mají, avšak tento pozbyl jejich držbu). Na rozdíl od současné zákonné úpravy počítá nový zákoník se zásadou okupační volnosti.

Věc, která nikomu nepatří, může každý nabýt přivlastněním (§ 905). Přivlastněna může být též věc opuštěná, za kterou se považuje věc, kterou vlastník opustil, protože ji už nechce jako svou držet. Zákon stanoví domněnku opuštěnosti věci, nevykonává-li vlastník vlastnické právo k movité věci po dobu tří a u věci nemovité po dobu deseti let (§ 909).

Zákon počítá se zvláštní úpravou u zvířat. Zkrocené zvíře, které není stíháno a v přiměřené době (zásadně 6 týdnů) se vlastníkovi nevrátí, se stává zvířetem bez pána. Takové zvíře si může na soukromém pozemku přivlastnit jeho vlastník, na veřejném statku pak kdokoliv (§ 906). Divoká zvířata jsou bez pána, dokud žijí na svobodě. Za věci bez pána se však nepovažují zvířata v zoologické zahradě, ryby v rybníku nebo v podobném zařízení (§ 907). Zajatá divoká zvířata však mohou znovu nabýt status věci bez pána, nabudou-li svobodu a vlastník je bez prodlení a soustavně nestíhá (§ 908).

Odlišná úprava je stanovena pro věci ztracené. Ztracené věci nelze považovat za opuštěné a nelze si je přivlastnit (§ 911). Ztracená věc má být primárně vrácena tomu, kdo ji ztratil nebo vlastníkovi. Nelze-li z okolností poznat, komu má být věc vrácena, je nálezce povinen, s výjimkou věcí nepatrné hodnoty, oznámit nález obci (§ 912). Obec poté rozhoduje, jak bude nalezené věc uschována. Se souhlasem nálezce či jiné osoby může být věc uschována u nich. Věci značné hodnoty, zejména vyšší částky peněz obec zpravidla odevzdá do soudní úschovy či je uloží jiným vhodným způsobem (§ 914).

Přihlásí-li se vlastník do roka, věc se mu vydá po odečtení nákladů spojených s úschovy případně i s vyhlášením nálezu. Po uplynutí jednoho roku může být věc vydána nálezci, která bude oprávněn ji užívat jako poctivý držitel. Po uplynutí tří let od vyhlášení nálezu obcí nabývá nálezce vlastnictví k věci (§ 917). Pokud by se však do té doby vlastník nebo ten, kdo

věc ztratil, přihlásil, je nálezce povinen mu věc vydat po zaplacení nákladů a nálezného (§ 917). Nálezné činí zásadně jednu desetinu (§ 916 odst. 2).

Odmítne-li nálezce vlastnictví nebo držbu, připadne věc obci. Nedá-li se věc bez patrné škody uschovat, prodá ji obec ve veřejné dražbě. Namísto věci pak nastupuje výtěžek prodeje.

Pokud by nálezce nález neoznámil, přivlastnil si jej nebo jinak porušil své povinnosti, nemůže nález užívat, nabýt k němu vlastnické právo a nenáleží mu nálezné ani nárok na úhradu nákladů.

Na věci skryté, zejména věcí zakopaných či zazděných, platí ustanovení o nálezu věci ztracené. Nálezci však nenáleží nálezné, věděl-li vlastník o úkrytu věci (§ 921). Nemá-li skrytá věc vlastníka a je-li zřejmé, že nikomu nepatní, je nálezce povinen oznámit její nalezení obci a vlastníku pozemku, na/ve kterém byla nalezena. Nepřipadne-li skrytá věc podle zvláštních zákonů do vlastnictví státu, může se nálezce s vlastníkem pozemku dohodnout, kdo z nich si věc ponechá. Kdo si věc ponechá, je povinen vyplatit druhému polovinu ceny věci. Nedohodnou-li se, náleží věc vlastníku pozemku, který je nálezci povinen zaplatit polovinu její ceny (§ 922).

Zákon řeší částečně i otázku, kdo je nálezcem věci. Osoba zjednaná k nalezení ztracené či skryté věci není nálezcem a nemá nárok na nálezné. Odměna za hledání takové osobě přísluší pouze tehdy, byla-li sjednána (§ 923).

Omezení dispozic s úředním průkazy

Právní předpisy obsahují některá omezení pro nakládání s úředními průkazy. Občanské průkazy a řidičské průkazy nesmí být ponechávány a přijímány jako zástava a odebírány při vstupu do objektů nebo na pozemky. Občané České republiky nejsou oprávněni ponechávat cestovní doklady jako zástavu ani při svém pobytu v zahraničí.

U občanských průkazů a cestovních dokladů je zakázáno bez souhlasu občana, kterému byly vydány, pořizovat jakýmikoliv prostředky jejich kopie.

Zbraně a střelivo - *Zákon č. 119/2002 Sb. (zákon o zbraních)*

Zbraně a střelivo jsou globálně citlivým předměty právních vztahů. Přístupu jednotlivých států v této oblasti je velmi rozdílný, od velmi liberální úpravy např. v USA, kde je právo držet střelnou zbraň považováno za součást ústavních svobod až po státy s velmi rigidní úpravou (např. Německo).

Zákon upravuje kromě jiného podmínky pro nabývání vlastnictví, držení, nošení a používání zbraní nebo střeliva, práva a povinnosti držitelů zbraní nebo střeliva.

Český zákon o zbraních primárně omezuje osobní okruh subjektů oprávněných nabývat střelné zbraně a střelivo. Podle § 8 zákona může zbraň nebo střelivo nabývat do vlastnictví (s výjimkou dědictví, držet nebo nosit ten, kdo **je držitelem zbrojního průkazu nebo zbrojní licence, pokud tento zákon nestanoví jinak.**

Zákon dále upravuje různé právní režimy pro různé kategorie zbraní, přičemž se zde odráží zájem státu na kontrole pohybu zbraní a zájem na udržení vnitřní bezpečnosti. Míra zájmu a stupeň bezpečnostních rizik se projevuje i v míře úprav práv a povinností ohledně jednotlivých druhů zbraní. Jako příklad lze uvést následující:

Zbraně kategorie A např. samočinné zbraně, zákeřné, tlumiče hluku výstřelů, laserové zaměřovače, zaměřovače zbraní konstruované na principu noktovizorů, střelivo s průbojnou, výbušnou nebo zápalnou střelou apod.

Zbraň kategorie A je zakázáno (i držitelům zbrojního průkazu) **nabývat do vlastnictví, držet nebo nosit bez zvláštní výjimky** udělované Policií České republiky. Ta může (na udělení není právní nárok) výjimku udělit např. pro sběratelskou nebo muzejní činnost,

přepravu, střežení mimořádně nebezpečných nebo cenných zásilek nebo střežení objektů mimořádné důležitosti, anebo objektů důležitých pro obranu státu, výrobní činnost, výuku a výcvik ve střelbě z těchto zbraní apod.

Režim pro držení zbraní kategorie A je skutečně velmi přísný. Příslušný útvar policie je např. podle § 58 odst. 6 zákona oprávněn u držitelů zbrojních průkazů kdykoliv provést kontrolu zabezpečení zbraní kategorie A; při této kontrole je oprávněn vstupovat do jejich obydlí.

Zbraně kategorie B – např. krátké opakovací nebo samonabíjecí zbraně, krátké jednoranové nebo víceranové zbraně pro střelivo se středovým zápalem, dlouhé samonabíjecí zbraně, jejichž zásobník nebo nábojová schránka a nábojová komora mohou dohromady pojmout více než 3 náboje ad.

Zbraň kategorie B lze nabývat do vlastnictví a držet nebo nosit jen na základě povolení, pokud tento zákon nestanoví jinak. Držitel zbrojního průkazu musí v případě zájmu o nabytí zbraně této kategorie požádat Policii České republiky o vydání speciálního povolení k nabytí konkrétní zbraně. V případě osvědčení vážného důvodu (kterým může být i paušálně uvedená "*ochrana života, zdraví nebo majetku*" má žadatel na vydání povolení právní nárok.

Zbraně kategorie C - např. plynové zbraně, u nichž kinetická energie střely na ústí hlavně je vyšší než 16 J, s výjimkou paintbalových zbraní, více než dvouranové zbraně zkonstruované na principu perkusních zámkových systémů.

Zbraň kategorie C nebo střelivo do této zbraně může nabývat do vlastnictví a držet pouze držitel zbrojního průkazu příslušné

skupiny nebo zbrojní licence příslušné skupiny, **který je povinen nabytí vlastnictví této zbraně ohlásit** příslušnému útvaru policie. Systém povolování je nahrazen pouhou ohlašovací povinností.

Zbraně kategorie D - např. historické zbraně, zbraně jednoranové a dvouranové zkonstruované na principech doutnákových, kolečkových, křesadlových nebo perkusních zámkových systémů, plynové zbraně, u nichž kinetická energie střely na ústí hlavně dosahuje nejvíce 16 J, mechanické zbraně, u nichž je napínací síla větší než 150 N, znehodnocené zbraně, na kterých byly provedeny takové nevratné úpravy, které znemožňují jejich použití ke střelbě.

Zbraň kategorie D nebo střelivo do této zbraně může nabývat do vlastnictví a držet nebo nosit fyzická osoba starší 18 let způsobilá k právním úkonům. Zbraň kategorie D nebo střelivo do této zbraně může nabývat do vlastnictví a držet **též právnická osoba**.

Dědění zbraní a střeliva

Fyzická nebo právnická osoba, která nabyla zbraň kategorie A, B nebo C nebo střelivo do této zbraně do vlastnictví děděním a není držitelem příslušných oprávnění k jejich držení, je oprávněna do 2 měsíců ode dne, kdy rozhodnutí soudu o dědictví nabylo právní moci, požádat o vydání zbrojního průkazu, zbrojní licence, popřípadě o udělení výjimky, vydání povolení nebo zbrojního průvodního listu pro vývoz, dovoz nebo tranzit zbraní nebo střeliva. V případě, že tak neučiní nebo dojde k zamítnutí žádosti, je povinna postupovat podle § 64 zákona, tj. a) převést vlastnictví ke zbrani střeliva na jiného oprávněného držitele, nebo b) požádat příslušný útvar policie o povolení ke znehodnocení, zničení nebo výrobě řezu zbraně nebo předat ke znehodnocení, zničení nebo výrobě řezu střelivo oprávněné osobě, nebo c) požádat příslušný útvar policie o předání zbraně nebo střeliva podnikateli v oboru zbraní a střeliva za účelem jejího prodeje nebo úschovy.

Jestliže vlastník zbraně nebo střeliva do těchto zbraní ani po opakované výzvě policie nenaloží se zbraní nebo střelivem shora uvedeným způsobem, rozhodne police o tom, že je nabídne prostřednictvím podnikatele v oboru zbraní a střeliva k prodeji. Výtěžek získaný prodejem náleží, po odečtení nákladů prodeje, jejich vlastníku. Pokud se prodej zbraně nebo střeliva nepodaří uskutečnit nejpozději do 2 let od opakované písemné výzvy příslušného útvaru policie, budou zbraň nebo střelivo zničeny.

Zákon zde tedy v případě dědění umožňuje nabytí vlastnického práva a dočasné držení zbraně i osobám, které jinak nesplňují podmínky stanovené zákonem.

Drahé kovy - *Zákon č. 539/1992 Sb., o puncovnictví a zkoušení drahých kovů (puncovní zákon)*

Zákon upravuje kromě otázek puncovnictví a zkoušení drahých kovů i práva a povinnosti právnických a fyzických osob, které vyrábějí, prodávají nebo jinak uvádějí na trh výrobky z drahých kovů. Drahými kovy se ve smyslu pro účely zákona rozumí zlato, stříbro, platina, paladium, iridium, rhodium, ruthenium a osmium.

Zákon např. zakazuje obchodníkům obchodovat s úředně neoznačeným zbožím z drahých kovů nebo takové zboží k obchodování mít nebo k prodeji nabízet, není-li v zákoně stanoveno jinak. Zákaz prodeje úředně neoznačeného zboží platí např. i pro prodej zboží nařízený soudem nebo správním úřadem podle zvláštních právních předpisů, prodej zastaveného zboží zastavárníkem, prodej zboží ve veřejné dražbě.

Surové diamanty - *Zákon č. 440/2003 o nakládání se surovými diamanty, o podmínkách jejich dovozu, vývozu a tranzitu a o změně některých zákonů*

Zákon upravuje nakládání se surovými diamanty, podmínky jejich dovozu, vývozu a tranzitu a stanoví podmínky pro provádění certifikace, evidence a kontroly surových diamantů (dále jen "Kimberleyský systém certifikace") v rozsahu stanoveném nařízením Rady (ES) č.

2368/2002 ze dne 20. prosince 2002, kterým se provádí Kimberleyský systém certifikace pro mezinárodní obchod se surovými diamanty.

Osobám nakládajícím se surovými diamanty je uložena povinnost registrace u Generálního ředitelství cel a to buď obecné (*pro nakládání se surovými diamanty = tj. k jakémukoliv zacházení se surovými diamanty, které nejsou uzavřeny v nepropustné schránce odolné proti porušení, opatřitelné závěrou proti neoprávněnému otevření*) nebo zvláštní (*registrace pro nakládání zahrnující dovoz, vývoz, obchod nebo zpracování surových diamantů za účelem podnikání*)

Každá koupě a prodej, jakož i jiný převod surových diamantů musí být doprovázeny průvodním dokladem ve smyslu zákona, ze kterého jsou zřejmé údaje o prodávajícím, darujícím nebo zůstaviteli a nabyvateli surových diamantů a o číslech všech certifikátů, které doprovázely tyto surové diamanty při dovozu.

Osoba, která nakládá se surovými diamanty, je dále povinna vést evidenci v zákonem stanoveném rozsahu. Evidence obsahuje kromě jiného i údaje o změně vlastnických práv k surovým diamantům podle § 30 zákona a údaje pro určení surových diamantů.

Další evidenční povinnosti jsou uloženy osobě, která nakládá se surovými diamanty tak, že je opracovává nebo zpracovává na výrobek.

Vývoz a dovoz surových diamantů lze realizovat výlučně prostřednictvím zákonem stanovených mezinárodních letišť a celních úřadů. Zákon pak stanoví další procedurální postup a povinnosti v souvislosti s těmito kroky.

Předměty kulturní hodnoty – prodej a vývoz - zákon č. 71/1994 Sb.,

Zákon stanoví omezení pro prodej a vývoz předmětů kulturní hodnoty. Zákon se však nevztahuje na prodej a vývoz kulturních památek a národních kulturních památek, evidovaných sbírek muzejní povahy a sbírkových předmětů, které jsou jejich součástmi,

archiválií, originálů uměleckých děl žijících autorů, a na předměty dovezené do České republiky, které byly propuštěny do režimu dočasného použití.

Předměty kulturní hodnoty lze vyvézt z území České republiky, pouze jsou-li doloženy osvědčením k vývozu na dobu určitou nebo osvědčením k trvalému vývozu. Osvědčení jsou vydávána zákonem stanovenými odbornými organizacemi (např. muzea, galerie, knihovny, pracoviště Národního památkového ústavu či ministerstvo kultury) a musí být při vývozu zboží předkládána celnímu úřadu.

Předměty kulturní hodnoty z oboru archeologie a předměty kulturní hodnoty sakrální a kultovní povahy nabízené k prodeji musí být opatřeny osvědčením k trvalému vývozu, to platí i pro vystavení předmětů ve veřejných prodejních prostorách, na dražbách a sběratelských trzích. Osvědčení musí být při prodeji předáno kupujícímu.

Jedná se tedy o omezení vztahující se na pouze některé dispozice se zákonem vyhrazenými statky.

Vývoz či nabídka bez obligatorního osvědčení je přestupkem či protiprávním jednáním ve smyslu § 8 a 9 zákona. Naskýtá se otázka, zda je např. kupní smlouva uzavřená při porušení ustanovení zákona bude neplatným právním úkonem z důvodu rozporu se zákonem se všemi důsledky z toho vyplývajícími.

Zákon o státní památkové péči

Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči je výrazem snahy státu o ochranu kulturních památek jako "*nedílnou součást kulturního dědictví lidu, svědectví jeho dějin, významného činitele životního prostředí a nenahraditelného bohatství státu*". *Za kulturní památky prohlašuje ministerstvo* kultury České republiky nemovité a movité věci, popřípadě jejich soubory,

a) které jsou významnými doklady historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti, jako projevy tvůrčích schopností a práce

člověka z nejrůznějších oborů lidské činnosti, pro jejich hodnoty revoluční, historické, umělecké, vědecké a technické,

b) které mají přímý vztah k významným osobnostem a historickým událostem.

Zajímavé je ustanovení § 2 odst. 2, podle kterého se soubory věcí prohlašují za kulturní památky, i když některé věci v nich nejsou kulturními památkami. Nabízí se domněnka, zda se právě zde nejedná o věc hromadnou – např. knihovnu státního zámku.

Prohlášení za kulturní památku má pro vlastníka nebo i třetí osoby za následek celou řadu omezení v mnoha oblastech.

Vlastníku jsou např. uloženy nejrůznější **povinnosti oznamovací**. Vlastník kulturní památky je např. povinen oznámit odborné organizaci státní památkové péče každou změnu vlastnictví (správy, užívání) kulturní památky nebo její přemístění a to nejpozději do třiceti dnů ode dne, kdy k takové změně došlo. Vlastník, který kulturní památku převádí na jiného, někomu přenechá k dočasnému užívání nebo předá k provedení její obnovy, nebo k jinému účelu, je povinen toho, na koho věc převádí nebo komu ji přenechává nebo předá, uvědomit, že věc je kulturní památkou.

Vlastník kulturní památky je povinen na vlastní náklad pečovat o její zachování, udržovat ji v dobrém stavu a chránit ji před ohrožením, poškozením, znehodnocením nebo odcizením. Kulturní památku je povinen užívat pouze způsobem, který odpovídá jejímu kulturně politickému významu, památkové hodnotě a technickému stavu. Povinnost pečovat o zachování kulturní památky, udržovat ji v dobrém stavu a chránit ji před ohrožením, poškozením, znehodnocením nebo odcizením má také ten, kdo kulturní památku užívá nebo ji má u sebe; povinnost nést náklady spojené s touto péčí má však jen tehdy, jestliže to vyplývá z právního vztahu mezi ním a vlastníkem.

Zákon ukládá omezení dokonce i vlastníkům věcí, které kulturními památkami nejsou, ani nebyl podán na prohlášení věci za kulturní památku, ale věci by pro svou mimořádnou uměleckou nebo historickou hodnotu by mohly být v souladu za kulturní památky

prohlášeny. Vlastníci takových věcí jsou povinni oznámit ministerstvu kultury, krajskému úřadu nebo obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností na jejich písemné vyzvání požadované údaje o těchto věcech a jejich zamýšlené změny, umožnit těmto orgánům nebo jimi pověřené odborné organizaci státní památkové péče prohlídku věcí, popřípadě pořízení jejich vědecké dokumentace.

Zákon dále dává státu přednostní právo na koupi kulturních památek. Vlastník kulturní památky je povinen v případě zamýšleného prodeje (úplatného převodu vlastnictví) kulturní památky, jde-li o movitou kulturní památku nebo jde-li o národní kulturní památku, ji přednostně nabídnout ministerstvu kultury ke koupi (úplatnému nabytí do státního vlastnictví), s výjimkou prodeje mezi osobami blízkými nebo spoluvlastníky.

Ministerstvo kultury, jemuž nabídka došla, je povinno, jde-li o movitou kulturní památku ve lhůtě tří měsíců a jde-li o nemovitou kulturní památku ve lhůtě šesti měsíců od doručení nabídky oznámit vlastníku kulturní památky, že nabídku koupě (úplatného nabytí do státního vlastnictví) kulturní památky přijímá, jinak právo státu na přednostní koupi zaniká.

Nesplní-li vlastník nabídkovou povinnost, je právní úkon, kterým převedl vlastnictví ke kulturní památce na jinou osobu neplatný, pokud se této neplatnosti dovolá ministerstvo kultury. Ministerstvo kultury může toto právo uplatnit do tří let ode dne provedení uvedeného právního úkonu. V daném případě se jedná do jisté míry o obdobu relativní neplatnosti právního úkonu podle občanského zákoníku.

Vliv porušení veřejnoprávních předpisů na platnost soukromoprávních právních úkonů

Porušuje-li soukromoprávní úkon omezení stanovená veřejnoprávními předpisy, je zpravidla bez dalšího automaticky dovozována neplatnost tohoto úkonu z důvodu rozporu se zákonem. Podrobněji se touto otázkou zabýval prof. Milan Kindl[453]. Dospěl k názoru, že samotné porušení veřejnoprávního předpisu jakožto lex specialis neplatnost nemusí mít za následek neplatnost a že právní úkony jsou neplatné pouze tehdy, pokud veřejnoprávní předpis neplatnost jako sankci výslovně stanoví (např. sankce neplatnosti úkonů zadavatele podle

[453] Kindl., M., Právní forum 6/2004, str. 228 a násl.

zákona o veřejných zakázkách, neplatnost dohod narušujících hospodářskou soutěž podle zákona na ochranu hospodářské soutěže).

Úprava věcných práv v zákoně č. 97/1963 Sb.

Úprava hraničních určovatelů v zákoně o mezinárodním právu soukromém a procesní je poměrně stručná. Základním ustanovením je § 5 zákona, podle kterého se věcná práva k nemovitostem i věcem movitým řídí, není-li stanoveno jinak, právem místa, kde věc je. Zákon víceméně převzal dřívější úpravu § 36 a násl. zákona č. 41/1948 Sb., o mezinárodním a mezioblastním právu soukromém a o právním postavení cizinců v oboru práva soukromého.[454]

Lex rei sitae se použije pro určení, která věcná práva vůbec mohou k věci existovat, jaký je obsah těchto práv a jejich účinky, jak lze tato práva vykonávat a také jak tato práva vznikají a zanikají.[455] Věcnými právy se rozumějí práva, která poskytují oprávněné osobě přímé právní ovládání věci a pro které je charakteristické to, že jejich předmětem není právo, ale věc, a že jsou právy absolutními.[456] Lex rei sitae bude rozhodující i pro určení, zda dané právo je či není právem věcným, neboť i tato otázka může být různými právními řády zodpovězena různě (jako příklad lze uvést právo zadržovací, které je v tuzemském právním řádu považováno za právo věcné, v jiných právních řádech se však může jednat toliko o právo závazkové).

Věcná práva se budou zásadně řídit českým právem, nachází-li se věc na území České republiky. Podle § 4 odst. 2 zák. č. 62/2000 Sb., platí právní řád České republiky i na námořním plavidle plujícím pod státní vlajkou České republiky. V pobřežním moři nebo na vnitrozemských vodních cestách s pobřežním mořem spojených a v přístavu platí na námořním plavidle plujícím pod státní vlajkou České republiky právní řád České republiky, pokud pobřežní stát neuplatní svoje právo v souladu s mezinárodním právem.

---

[454] § 36: "Věcná práva k hmotným věcem nemovitým i movitým a držba těchto práv se spravují právním řádem místa, kde věc jest."
§ 37: "Vznik a zánik věcných práv k hmotným věcem movitým se spravují právním řádem místa, kde věc byla v době, kdy se stala událost, o kterou se opírá vznik nebo zánik onoho práva."
[455] Kučera Z., Mezinárodní právo soukromé, str. 262.
[456] Růžička K., Nabývání vlastnického práva v ČSFR cizinci, PZ 91,5: 268 ASPI 1374 (LIT).

Ustanovení § 5 se nepoužije v případech, kdy existuje zvláštní právní úprava – viz. např. ustanovení § 17 ZMPS , podle které se určí vznik vlastnického práva v důsledku dědické posloupnosti.

Ze smyslu právních předpisů upravující práva k letadlům a námořních lodí zapsaných do leteckého a námořního rejstříku, zejména převody vlastnického práva a zřízení zástavního práva se dovozuje, že české orgány budou tato práva, zejména např. převod vlastnických práv posuzovat podle tuzemského práva. Tyto předpisy jsou označovány za přímo použitelné imperativní předpisy, které je nutné bezpodmínečně použít.[457]

Vznik a zánik věcných práv k věcem movitým se řídí právem místa, kde věc byla v době, kdy nastala skutečnost, která zakládá vznik nebo zánik věcného práva. Vznikem se přitom rozumí všechny případy vznik práva, tj. jak případy původního tak i odvozeného nabytí věcného práva.[458]

Změna statutu

Dojde-li ke změně místa polohy věci z jednoho státu do druhého, dochází ke změně práva, jímž se řídí věcná práva k této věci. Tato změna je označována jako změna statutu.[459]

U změny statutu se rozlišují dva případy:

a) **skutečnosti uzavřené** – ke změn polohy dochází následně poté, co věcné právo vzniklo, přešlo nebo zaniklo, podle práva státu původní polohy věci byly splněny veškeré podmínky pro nabytí, změnu či zánik vlastnického práva.[460]. V době, kdy se věc nacházela na území jednoho státu, byl skutkový stav, který podle právního řádu

[457] Kučera – Tichý, Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním, Komentář, str. 83.
[458] Kučera – Tichý, Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním, Komentář, str. 85.
[459] Kučera Z., Mezinárodní právo soukromé, str. 264.
[460] Šimka K., Mobilní konflikty a jejich řešení v mezinárodním právu soukromém ČR, SRN, Rakouska a Švýcarska, Právní rozhledy 12/2000, str. 545.

tohoto státu vede ke vzniku nebo zániku věcného práva, zcela uzavřen. Vznik nebo zánik věcného práva se zpravidla uznává i v dalším státě, do něhož se věc přemístí.[461]

b) **skutečnosti otevřené** – ke splnění všech podmínek k okamžiku změnu polohy věci nedošlo, k poloze věci dochází během uskutečňování právních skutečností.[462] Otázku vzniku či zániku práva je nutné posuzovat podle práva státu nové polohy věci.[463]

Ohledně změny státu cituje dostupná tuzemská literatura varianty nabytí vlastnického práva při přechodu věci mezi Francií a SRN a naopak či případ zřízení zástavního práva k automobilu ve Francii a jeho následný osud v SRN. Ohledně podrobnějšího rozboru těchto případ autor odkazuje na kapitolu zabývající se úpravou věcných v německém mezinárodním právu soukromém.

Právo nové polohy věci je rozhodné pro posouzení obsahu a účinků nabytého věcného práva. Právo nabyté v jiném státě je přeneseno – transponováno do ekvivalentní kategorie věcného práva cílového státu. V případě např. zástavního práva nabytého v cizině bude zástavní věřitel moci v České republice uplatňovat toliko taková práva, která zástavnímu věřiteli přiznává úprava zástavního práva v českém právním řádu.[464]

Transpozice věcného práva, u něhož v tuzemském právním řádu neexistuje ani ekvivalent ani alespoň obdobný institut, je označována za nepřípustnou resp. takové cizí věcné právo za nezpůsobilé transpozice.[465]

[461] Kučera Z., Mezinárodní právo soukromé, str. 264.
[462] Šimka K.,, viz. opus cit. tamtéž.
[463] Kučera Z., Mezinárodní právo soukromé, str. 264; Kučera – Tichý, Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním, Komentář, str. 86.
[464] Shodně Kučera Z., Mezinárodní právo soukromé, str. 265; Kučera – Tichý, Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním, Komentář, str. 89.
[465] Kučera – Tichý, Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním, Komentář, str. 88.

Res in transitu

Ustanovení § 6 věty druhé ZMPS obsahuje zvláštní úpravu pro věci, které se podle smlouvy přepravují z jednoho státu do druhého. Vznik a zánik těchto práv se posuzuje podle práva místa, odkud byla věc odeslána.

Věcmi přepravovanými se rozumí věci, které jsou předmětem smluvní přepravy z jednoho státu do druhého, jestliže tato přeprava již započala a ještě neskončila.[466] Důvodem zvláštní úpravy je zejména značný stupeň nejistoty ohledně aktuální polohy věci, která se v důsledku (zejména např. letecké přepravy) může rychle měnit. Místo odeslání je při přepravě zboží nejstabilnějším kritériem, neboť kromě změn polohy věci není předem jisté, zda věc např. vůbec dorazí do cílového státu.

Důvod pro aplikaci zvláštního hraničního určovatele – místa odeslání věci – odpadá v případě, kdy je přeprava z jakéhokoliv důvodu přerušena, ať již úkonem právním či protiprávním, a věc je uvedena do právních vztahů ve státě, v němž právě je (např. zabavením věci, přerušením přepravy, ztrátou či krádeží věci).[467] V případě přepravy více dopravními prostředky se místem odeslání rozumí místo, odkud celá přeprava původně započala, nikoliv místo, kde započala případná jednotlivá etapa přepravy či etapa přepravy jiným dopravním prostředkem. [468]

V případě, kdy jsou dispozice se zbožím realizovány prostřednictvím cenných papírů (např. konosamentů, náložných listů) se v praxi používá právo polohy cenného papíru (lex situs chartae). Podle ustanovení § 6 věty druhé ZMPS se podle českého práva bude podle práva místa odeslání věci posuzovat účinky převodu cenného papíru ve vztahu ke zboží.[469]

---

[466] Kučera Z., Mezinárodní právo soukromé, str. 266.
[467] Kučera Z., Mezinárodní právo soukromé, str. 266; Kučera – Tichý, Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním, Komentář, str 88-89.
[468] Kučera Z., Mezinárodní právo soukromé, str. 267; Kučera – Tichý, Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním, Komentář, str. 89.

[469] Kučera – Tichý, Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním, Komentář, str. 90.

Vydržení

Česká právní úprava obsahuje výslovné ustanovení hraničního určovatele pro vydržení věci. Podle § 8 ZMPS se vydržení řídí právem místa, kde byla věc na počátku vydržecí doby. Vydražitel se však může dovolat právního řádu státu, na jehož území se vydržení vykonalo, jestliže od doby, kdy věc byla v tomto státě jsou podle právního řádu tohoto státu splněny všechny podmínky vydržení.

Výchozím hlediskem pro posouzení otázky vydržení je právo státu, v něm se věc nacházela k okamžiku počátku běhu vydržecí doby. S ohledem na formulaci druhé věty tohoto ustanovení je pro její subsidiární použití nutný úkon vydražitele, tj. projev vůle, kterým se dovolá vydržení podle takto určeného práva. V případě soudního sporu by proto k vydržení podle tohoto práva nemohl soud přihlížet s úřední povinnosti.[470] I v případě dovolání se vydržení je však nutné, aby byly splněny veškeré ostatní podmínky pro vydržení, tj. např. podle tuzemského práva požadavek dobré víry vydržitele.

Splnění podmínek se posuzuje od okamžiku, kdy se věc v tomto státě nachází. Pokud by proto např. právo původního státu (kde se věc nacházela na počátku vydržecí doby) vydržení nepřipouštělo nebo jej připouštělo za přísnějších podmínek, postačí, budou-li k okamžiku vydržení splněny podmínky státu nové polohy věci. Podle tohoto práva by mělo být možné věc vydržet i tehdy, pokud by právo státu původní polohy věci vydržení neumožňovalo nebo pokud by podle práva tohoto státu nebyly podmínky pro vydržení splněny.

Vlastnické právo mezi stranami smlouvy

V případě smluvních převodů věci se u věcí movitých řídí přechod vlastnického práva a další "věcněprávní" účinky mezi stranami smlouvy řídí obligačním statutem. Zákonná úprava vycházející z dosud v platnost nevstoupivší Haagské úmluvy o právu rozhodném pro přechod vlastnictví v případě kupní smlouvy mezinárodní povahy ohledně movitých věcí z 15.4.1958 je obsažena v ustanovení § 12 ZMPS. Obligačním statutem se tak řídí zejména:

[470] Kučera – Tichý, Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním, Komentář, str. 90.

a) okamžik, od kterého na nabyvatele přechází oprávnění nakládat věcí,

b) okamžik, od kterého má nabyvatel právo na plody a užitky převáděné věci,

c) okamžik, kterým nebezpečí škody na převáděné věci přechází na nabyvatele,

d) okamžik, kterým právo na náhradu škody vzniklé v souvislosti s převáděnou věcí přechází na nabyvatele

e) výhrada vlastnického práva k převáděné věci.

Účinky obligačního statutu jsou omezeny výlučně na strany smlouvy. Ve vztahu ke třetím osobám je tyto otázky nutné určit podle příslušného hraničního určovatele – tj. nejčastěji podle lex rei sitae.

Ustanovení § 12 ZMPS je důsledkem vývoje zatlačování věcného statutu obligačním statutem.[471]

Princip subsidiarity

Hraniční určovatel podle ustanovení § 5 ZMPS je možné použít pouze subsidiárně, tj. pokud mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána (viz. § 2 ZMPS), nebo zvláštní předpis (viz. samotný § 5 ZMPS) nestanoví jinak.

Vídeňská Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží

Úmluva vstoupila v platnost na základě svého článku 99 odst. 1 dnem 1. ledna 1988. Pro tehdejší Českou a Slovenskou Federativní Republiku vstoupila v platnost v roce 1991. Vídeňská úmluva je jednou z nejvýznamnějších úmluv v oblasti mezinárodního obchodu.

[471] Kučera – Tichý, Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním, Komentář, str. 124.

Neobsahuje však kompletní úpravu práv a povinností při prodeji zboží mezi stranami z různých stran úmluv. V otázkách neupravených se použijí, není-li tato oblast (např. otázky promlčení) kryta jinou mezinárodní úmluvou, národní úpravy.

Otázky vlastnictví resp. jeho přechodu Vídeňská úmluva neupravuje.takřka vůbec. Ustanovení čl. 4 úmluvy stanoví, že úmluva upravuje pouze uzavírání smlouvy o koupi a práva a povinnosti prodávajícího a kupujícího vznikající z takové smlouvy. Pokud něco jiného není výslovně stanoveno v této Úmluvě, nedotýká se zejména účinku, který může mít smlouva na vlastnické právo k prodávanému zboží. Ustanovení článku 40 úmluvy pak pouze stanoví povinnosti prodávajícího dodat kupujícího kromě jiného vlastnické právo ke zboží.

Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy ("Římská úmluva")

Římská úmluva byla podepsána dne 19. června 1980 v Římě. V platnost vstoupila 1 dubna 1991, kdy byla ratifikována poslední z původních smluvních stran. V souvislosti se vstupem do Evropské unie se Česká republika spolu s dalšími novými členskými státy zavázala přistoupit k Úmluvě včetně Protokolů o jejím výkladu Soudním dvorem. Úmluva vstoupila pro Českou republiku v účinnost dne 01. července 2006 (ve Sbírce mezinárodních smluv zveřejněna pod č. 64/2006 Sb.m.s.).

Zřejmě nejvýznamnějším přínosem Římské úmluvy je harmonizace kolizních norem při aplikací práva členských zemí EU, které jsou členy úmluvy. Úmluva se nevztahuje na některé výslovně stanovené oblasti, např. smluvní závazkové vztahy týkající se závěti a dědění, majetkových vztahů mezi manželi, závazky z převoditelných cenných papírů vyplývající z jejich převoditelnosti, rozhodčí smlouvy a prorogační dohody, právo obchodních společností a osobní odpovědnosti orgánů právnických osob, zakládání trustů, pojistné smlouvy ohledně rizik na území členských států Evropské unie a zásadně též dokazování a soudní řízení.

S ohledem na zásadu subsidiarity se pro otázky upravené úmluvou nepoužije úprava v zákoně o mezinárodním právu soukromém a procesním. Úmluva počítá s možností volby rozhodného práva smluvními stranami, s volbou více právních řádů pro různé části smlouvy či následnou změnu rozhodného práva.

V případě neexistence volby rozhodného práva se smluvní závazkové vztahy zásadně řídí právem země, s níž smlouva nejúžeji souvisí. Touto zemí je zpravidla země, v níž má strana, která je povinna plnit předmět smlouvy, v době uzavření smlouvy obvyklé bydliště nebo v případě obchodní společnosti, sdružení nebo právnické osoby ústředí. Byla-li však smlouva uzavřena při výkonu povolání nebo při provozování živnostenské činnosti této strany, je danou zemí země, v níž se nachází hlavní provozovna, nebo má-li být v souladu s podmínkami smlouvy plněno v jiné než hlavní provozovně, je danou zemí země, v níž se nachází tato jiná provozovna. Zvláštní úprava platí pro smlouvy ohledně věcných práv k nemovitosti či užívání nemovitosti a pro smlouvy pro přepravě.

Úmluva obsahuje zvláštní ustanovení týkající se spotřebitelských smluv a smluv pracovních. Zabývá se též otázkami aplikace imperativních norem národního práv, otázku platnosti a formy smluv a vylučuje zpětný či další odkaz.

Podle článku 10 úmluvy se právem rozhodným pro smlouvu řídí zejména:

a) výklad,
b) plnění závazků vyplývajících ze smlouvy,
c) důsledky úplného nebo částečného porušení těchto závazků včetně stanovení škody, jsou-li stanoveny právem a v rámci pravomocí přiznaných soudu jeho procesním právem,
d) různé způsoby zániku závazku, včetně promlčení a zániku práv v důsledku uplynutí doby,
e) důsledky neplatnosti smlouvy.

Pokud jde o způsob plnění a opatření, jež musí věřitel učinit v případě vadného plnění, bere se v úvahu právo země, v níž se plnění uskutečňuje.

Otázka vlastnického práva zde výslovně zmíněna není. Ve vztahu mezi stranami by bylo možné obecně podřadit otázku vlastnictví po splnění závazku, neboť např. u kupní smlouvy je předmětem závazku prodávajícího závazek převést na kupujícího vlastnické právo k věci.

Účinky obligačního statut však i zde bude nutné omezit výlučně na vzájemný vztah smluvních stran. Ve vztahu ke třetím osobám bude nutné použít lex rei sitae.

V současné době probíhá v Evropské unii proces transformace Římské úmluvy do formy nařízení "Řím I", v jehož důsledku by se materie úmluvou upravená stala součástí komunitárního práva. V červnu 2003 pak Evropská komise představila návrh tzv. nařízení "Řím II", jehož obsahem by měla být úprava práva rozhodného pro mimosmluvní závazky včetně otázek náhrady škody, bezdůvodného obohacení, deliktů, porušení práv duševního vlastnictví, nekalé soutěže, jednatelství bez příkazu ad.

Úprava věcných práv v bilaterálních smlouvách o právní pomoci

Většina bilaterálních smluv o právních pomoci samostatnou otázku hraničního určovatele pro věcná práva u věcí movitých neobsahuje a omezuje se, pokud vůbec, tolika na úpravu v oblasti dědického práva. Většina smluv zde vychází z rozštěpeného dědického statutu, kdy pro dědické poměry ohledně nemovitostí je hraničním určovatelem lex rei sitae a ohledně movitých věcí státní příslušnost zůstavitele.[472] Typické znění obsahuje např. Smlouva o právní pomoci v občanských věcech mezi Českou republikou a Rumunskem zveřejněná pod č. 1/1996 Sb.:

Čl.41

Právní předpisy o dědění

1. Právo na dědictví movitého majetku je stanoveno právním řádem té smluvní strany, jejímž státním občanem byl zůstavitel v době svého úmrtí.

2. Právo na dědictví nemovitého majetku je stanoveno právním řádem té smluvní strany, na jejímž území se tento majetek nachází.

3. Posouzení, zda pozůstalost tvoří majetek movitý či nemovitý, se řídí právním řádem té smluvní strany, na jejímž území se tento majetek nachází.

[472] Růžička K., Nabývání vlastnického práva k nemovitostem v ČSFR cizinci [PZ. 91,5:268], ASPI: 1374 (LIT).

Podobnou úpravu obsahují resp. obsahovaly i např. smlouvy o právní pomoci s Maďarskem (63/1990 Sb.), Korejskou lidově-demokratickou republikou (93/1989 Sb.), Polskem (42/1989 Sb.), Vietnamem (98/1984 Sb.), Sovětským svazem (98/1983 Sb.), Mongolskem (106/1978 Sb.), příp. i některé starší smlouvy z doby před přijetím ZMPS – např. Smlouva s Albánskou lidovou republikou o právní pomoci ve věcech občanských, rodinných a trestních (97/1960 Sb.). Některé z těchto smluv upravují rozštěpený dědický statut i pro otázky odúmrti (viz. např. smlouva s KLDR, Polskem či Vietnamem).

Jednotný dědický statut naopak upravovala Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federativní republikou Jugoslávií o úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných a trestních (207/1964 Sb.) v čl. 36, podle kterého se dědické poměry se řídí právním řádem smluvní strany, jejímž občanem byl zůstavitel v době smrti.

Typické je, že zvláštní úprava byla obsažena zpravidla ve smlouvách o právní pomoci se zeměmi tehdejšího socialistického bloku. Smlouvy o právní pomoci uzavírané se s dalšími státy tyto otázky, stejně jako obecně hraniční určovatele, neupravovaly a omezovaly se spíše na otázky justiční spolupráce či uznávání ověření a listin.

Některé ze smluv o právní pomoci obsahují ustanovení hraniční určovatel pro vlastnické právo k nemovitostem – viz. např. smlouva o právní pomoci se Sovětským svazem (čl. 37). Jen zcela výjimečná je pak rozsáhlejší vlastní úprava věcných práv řešící vedle nemovitostí i otázky vlastnického práva k věcem movitým. Jako příklad lze uvést následující:

a) čl. 38 odst. 2 Smlouvy o právní pomoci a právních vztazích v občanských a trestních věcech s Uzbekistánskou republikou (133/2003 Sb.m.s.):
"Vlastnické právo k dopravním prostředkům podléhajícím zápisu do státního registru se řídí právním řádem smluvní strany, a jejímž území se nachází orgán, u něhož byl dopravní prostředek zaregistrován."

b) čl. 50 odst. 1 Smlouvy mezi Českou republikou a Ukrajinou o právní pomoci v občanských věcech (123/2002 Sb.m.s.):

"Právní vztahy k nemovitému a movitému majetku se řídí právním řádem smluvní strany, na jejímž území se tento majetek nachází. Vlastnické právo k vozidlům podléhajícím státní registraci podle právních předpisů smluvních stran se řídí právním řádem té smluvní strany, jejíž státní orgán provedl registraci vozidla."

Ženevská úmluva o mezinárodním uznávání práv k letadlům.

S účinností od 22.11.1998 vstoupila Českou republika v platnost Ženevská úmluva o mezinárodním uznávání práv k letadlům ze dne 19. června 1948 (viz. sdělení Ministerstva zahraničních věcí 254/1998 Sb.). Ustanovení úmluvy se v každém smluvním státě vztahují na všechna letadla, jejichž státní příslušnost je zaregistrována v jiném smluvním státě, úmluva výslovně vylučuje z oblastí své působnosti letadla užívaná ve vojenské, celní nebo policejní službě. Smluvní státy jsou však povinny aplikovat některá ustanovení úmluvy (čl. II, III, IV, IX) na letadla registrovaná v jejich vlastních rejstřících (např. účinky zápisu vůči třetím osobám, možnost zákazu zápisu práva, které ve státě rejstříku nelze platně zřídit, povinnost zajistit vydávání opisů a výpisů z rejstříku třetím osobám,
Smluvní státy se úmluvou kromě jiného zavázaly uznávat:

(a) majetková práva k letadlům;
(b) práva držitele letadla nabývat je koupí;
(c) práva na držení letadla na základě nájemních smluv uzavřených na období nejméně šesti měsíců;
(d) zástavní listiny, hypotéky a podobná práva k letadlům, která jsou smluvně vytvořena jako zajištění plateb dluhů; pokud tato práva
(i) byla zřízena v souladu s právním řádem smluvního státu, ve kterém byla zaregistrována státní příslušnost letadla v době svého vzniku, a
(ii) sou řádně zapsána ve veřejném rejstříku smluvního státu, ve kterém je zaregistrována státní příslušnost letadla.

Správnost následných registrací v jednotlivých smluvních státech se určí podle právního řádu smluvního státu, ve kterém byla zaregistrována státní příslušnost letadla v době příslušné registrace.

Pokud tato úmluva nestanoví jinak, určují se účinky zápisu kteréhokoli shora uvedeného práva uvedeného vůči třetím osobám podle právního řádu toho smluvního státu, ve kterém je zaregistrován.
Smluvní stát může zakázat zápis kteréhokoli práva, které podle právního řádu tohoto státu nemůže být platně zřízeno.

V případě zabavení nebo prodeje letadla v rámci výkonu rozhodnutí nebo jakéhokoli práva k letadlu nebudou smluvní státy povinny uznat v neprospěch věřitele, v jehož prospěch bylo zabaveno nebo byl proveden výkon rozhodnutí, ani v neprospěch kupujícího žádné shora uvedené právo uvedené v článku ani převod žádného takového práva, jestliže toto právo vzniklo nebo bylo převedeno s vědomím osoby, proti které je toto řízení o prodeji nebo výkonu rozhodnutí vedeno.

Článek VII Úmluvy dále určuje, že postup prodeje letadla v rámci výkonu rozhodnutí bude určen na základě právního řádu smluvního státu, ve kterém se prodej uskuteční. Úmluva současně stanoví některá procedurální pravidla, např. zveřejňování prodeje, omezení v souvislosti výkonem rozhodnutí (prodej např. nelze provést, nepokryje-li výnos z prodeje veškerá práva mající prioritu před nároky oprávněného)

Prodejem letadla ve výkonu rozhodnutí podle se uskuteční převod vlastnictví tohoto letadla, prostý jakýchkoli práv, která nepřevezme kupující S výjimkou případu prodeje ve výkonu rozhodnutí podle ustanovení článku VII úmluvy nelze provést žádný převod letadla z rejstříku státní příslušnosti nebo evidence smluvního státu do příslušných rejstříků jiného smluvního státu, pokud všichni držitelé zapsaných práv nebudou uspokojeni nebo nebudou s převodem souhlasit.

Úprava věcných práv v Evropském právu

S účinností od 1 května 2004 se Česká republika stala členským státem Evropské unie. Právní předpisy Evropské unie se v oblasti mezinárodního práva soukromého doposud koncentrují spíše na otázky justiční spolupráce a uznávání či výkonu soudních rozhodnutí a veřejných listin. Je však možné, že dříve či později v budoucnu se ani toto právní odvětví zcela

nevyhne o právní unifikaci, jakkoliv právě v oblasti mezinárodního práva soukromého a kolizních norem bude realizace takových kroků zřejmě obtížná.

Právo Evropských společenství je k otázkám úpravy vlastnického práva relativně skoupé. I základní dokument – Smlouva o založení Evropského společenství stanoví v článku 295 (původně článek 222), že: "Tato smlouva se nijak nedotýká úpravy vlastnictví, uplatňované v členských státech."

Jednou z prvních vlaštovek, která do oblasti věcných práv sice jen dílčím způsobem ale přesto zasahuje je Nařízení Rady (ES) č. 1346/2000, ze dne 29. května 2000 o úpadkovém řízení, které upravuje některé aspekty věcných práv v souvislosti s úpadkovým řízením v členských státech, přeshraniční účinky zahájení řízení apod. Problematiky věcných práv se dotýkají zejména následující ustanovení:

Článek 5

Věcná práva třetích osob

1. Zahájením úpadkového řízení nejsou dotčena věcná práva věřitelů nebo třetích osob, pokud jde o hmotný nebo nehmotný, movitý nebo nemovitý majetek – jak jednotlivě určené věci, tak soubory věcí, jejichž složení podléhá změnám – které patří dlužníkovi a nacházejí se v okamžiku zahájení řízení na území jiného členského státu.

2. Práva uvedená v odstavci 1 jsou zejména

a) právo majetek zcizit nebo jej nechat zcizit a dosáhnout z tohoto majetku uspokojení z výnosu nebo příjmu, zejména na základě zástavního práva nebo hypotéky;

b) výhradní právo na uspokojení pohledávky, zejména právo zajištěné zástavním právem vztahujícím se k této pohledávce nebo postoupením pohledávky jako záruky;

c) právo žádat vydání nebo navrácení majetku na komkoli, v jehož držbě se nachází nebo kdo jej užívá proti vůli oprávněného;

d) věcné právo k výnosu z majetku.

3. Právo zapsané do veřejného rejstříku a vymahatelné vůči třetím osobám, podle kterého může být nabyto věcné právo ve smyslu odstavce 1, se považuje rovněž za věcné právo.

4. Odstavec 1 nevylučuje podání žaloby z důvodů neplatnosti, odporovatelnosti nebo neúčinnosti podle čl. 4 odst. 2 písm. m).

Článek 7

Výhrada vlastnictví

1. *Zahájením úpadkového řízení proti kupujícímu určité věci není dotčeno právo prodávajícího založené na výhradě vlastnictví, pokud se v okamžiku zahájení řízení věc nacházela na území jiného členského státu než státu, který řízení zahájil.*

2. *Zahájení úpadkového řízení proti prodávajícímu věci po jejím předání nezakládá důvod pro odstoupení od této kupní smlouvy a nebrání kupujícímu v nabytí vlastnického práva, pokud se věc v okamžiku zahájení řízení nachází na území jiného členského státu než státu, který řízení zahájil.*

3. *Odstavce 1 a 2 nevylučují podání žaloby z důvodů neplatnosti, odporovatelnosti nebo neúčinnosti podle čl. 4 odst. 2 písm. m).*

Článek 14

Ochrana kupující třetí osoby

Pokud na základě úkonu učiněného po zahájení úpadkového řízení dlužník za úplatu zcizí

- *nemovitost,*
- *plavidlo nebo letadlo podléhající zápisu do veřejného rejstříku nebo*
- *cenné papíry, jejichž zápis do zákonem stanoveného rejstříku je předpokladem jejich existence,*

řídí se platnost tohoto úkonu právem členského státu, na jehož území se nemovitost nachází nebo do jehož pravomoci rejstřík spadá.

Článek 22

Zápis do veřejného rejstříku

1. *Správce podstaty může žádat, aby bylo rozhodnutí o zahájení úpadkového řízení podle čl. 3 odst. 1 zapsáno do rejstříku vlastnických a souvisejících práv k nemovitostem, obchodního rejstříku nebo jakéhokoli jiného veřejného rejstříku, který je veden v jiných členských státech.*

2. *Každý členský stát však může vyžadovat povinný zápis. V tom případě učiní správce podstaty nebo jakýkoli orgán k tomu zmocněný v členském státě, ve kterém bylo řízení podle čl. 3 odst. 1 zahájeno, nezbytná opatření k zajištění takového zápisu.*

Ustanovení čl. 22 odst. 1 by se mohlo stát jedním z dalších příkladů přímé aplikace přímo použitelných norem práva EU, kterým je nutno dát přednost před ustanoveními národního

práva. Shora uvedené ustanovení zakotvuje právo správce podstaty domáhat se vyznačení zahájení řízení ve veřejných rejstřících. Zatímco tuzemská úprava se zápisem či vyznačením konkursního řízení výslovně počítá např. u obchodního rejstříku[473] nebo katastru nemovitostí[474] a možnost zápisu by bylo možné dovodit např. u námořního rejstříku[475], u dalších rejstříků (např. letecký rejstřík, plavební rejstřík) příslušné právní předpisy uvádějí taxativní výčet zapisovaných údajů a skutečností a možnost vyznačení úpadkového řízení neupravují.

Protože právu správce žádat zápis do rejstříku musí odpovídat povinnost subjektů vedoucích rejstřík takový zápis provést, je nutné dovodit, že i v leteckém či plavebním rejstříku by v případě žádosti podle čl. 22 odst. 1 nařízení č. 1346/2000 bylo nutné takový zápis provést. Prosazení realizace takového kroku vůči pracovníkům či pracovnicím příslušných orgánů státní správy v České republice by však zřejmě nebylo úkolem z nejlehčích.

Proveden by naopak neměl být např. zápis do rejstříku zástav vedeného notářskou komorou, neboť u tohoto rejstříku se podle § 35b notářského řádu (zák. č. 258/1992 Sb.) jedná o "neveřejný seznam".

---

[473] Podle § 38g odst. 1) obchodního zákoníku se do obchodního rejstříku zapisuje prohlášení konkursu se jménem a bydlištěm nebo firmou a sídlem správce konkursní podstaty, popřípadě jméno a bydliště osoby, která bude vykonávat činnost správce konkursní podstaty za právnickou osobu, zamítnutí návrhu na prohlášení konkursu z důvodu, že majetek dlužníka nepostačuje k náhradě nákladů konkursu, zahájení řízení o vyrovnání.

[474] Podle § 9 odst. 1 zák. č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem zapíše katastrální úřad do katastru nemovitostí poznámku na základě doručeného rozhodnutí nebo oznámení soudu na základě usnesení o povolení ochranné lhůty v konkursním řízení, na základě usnesení o prohlášení konkursu, na základě u soudu podaného návrhu na vyrovnání.

[475] Podle § 8 odst. 1 h) zákona č. 61/2000 Sb., o námořní plavbě se do námořního rejstříku zapisují zástavní práva a práva zadržovací váznoucí na námořním plavidle a další skutečnosti omezující nakládání s námořním plavidlem.

Závěr

Již při letmém srovnání obou úprav je zjevné, že občanské zákoníky obou států jsou založeny na zcela jiné koncepci. Německý občanský zákoník je výsledkem práce expertů německých právních škol konce devatenáctého století a představuje významné legislativní dílo své doby. I v samotném Německu je však někdy konstatováno, že propracovanost jeho koncepce a konkrétních ustanovení je někdy na úkor srozumitelnosti s tím, že právní laik nemá téměř šanci do systému proniknout. Český občanský zákoník je v současné době torzem původního komunistického zákonodárství ověšeného celou řadou změn a doplnění, které však nebyly zcela schopny zakrýt mezery původní koncepce. Vedle absence či zjednodušení některých právních institutů se v některých oblastech stále projevuje ingerence státu či veřejné moci. Jako příklad lze uvést např. nabývání vlastnického práva k věcem nalezeným obcí (dříve státem) v českém právu. Teprve nový občanský zákoník nás zřejmě přivede zpět do sféry tradičního kontinentálního práva.

Významnou součástí právního řádu je vedle samotného normativního textu kodexů i utváření či výklad práva justicí. Německá judikatura má na naše poměry nevídanou možnost pracovat s textem téhož předpisu po dobu téměř 100 let. Za tuto dobu se judikatura stala významným spoluutvářejícím prvkem. Jako příklad lze uvést např. zajišťovací převod práv, který je v Německu hojně využíván a postupně u věcí movitých téměř vytlačil zástavní právo, neboť lépe reagoval na požadavky vývoje společnosti, kdy se dogmatické lpění na nutnosti předání věci zástavnímu věřiteli ukázal jako dlouhodobě neudržitelný. Ve srovnání s českými soudy si nelze nepovšimnout i značné odvahy (přinejmenším Německého spolkového dvora), se kterou jsou vyplňovány mezery v právu, je reagováno na vývoj právního řádu a společnosti a v případě potřeby jsou vytvářeny či potvrzovány právní instituty zákonem neupravené (např. odpovědnost culpa in contrahendo).

Česká justice zde zjevně pokulhává. Ačkoliv zejména v posledních letech se právní veřejnost postupně dočkává vydání celé řady rozhodnutí Nejvyššího soudu ohledně doposud nejasných otázek zásadního právního významu, je zarážející, že teprve jak patnáct let od změny společenských poměrů jsou řešeny tak zásadní otázky, jako je např. přípustnost sjednání použití obchodního zákoníku v souvislosti s nabytím vlastnického práva nevlastníkem,

případně že i po tak dlouhé době ohledně některých otázek nepanuje shoda – např. ohledně účinků odstoupení od smlouvy na trvání vlastnického práva třetí osoby.

Propracovanost německé úpravy dosahuje takové úrovně, že se v některých případech může stát na překážku aplikaci práva. Srovnáme-li např. komplikovanou úpravu různých způsobů nabývání vlastnického práva na základě smlouvy s krátkým ustanovením § 133 ObčZ nelze si nepovšimnout, že jediné ustanovení českého občanského zákoníku umožňuje smluvním stranám dosáhnout prakticky týchž výsledků.

Německá koncepce nabývání vlastnického práva založená na principu oddělení a principu abstrakce je cizí většině evropských kontinentálních systémů. Koncepce samostatné věcněprávní dohody je neobvyklá, na druhé straně nelze nevidět, že i klasický model titulu a modu doznává v průběhu posledních desetiletí určitých změn a koncepce předání jako pouhého "faktického" úkonu je např. v Rakousku do jisté míry opouštěna. Kromě odchylných důsledků pro oblast odstoupení od smlouvy či posuzování neplatnosti právních úkonů (např. samotná dohoda o nabytí vlastnického práva nezletilým na základě kupní smlouvy není pro nezletilého nevýhodná, neboť jej na rozdíl od kupní smlouvy nezavazuje) umožňuje např. prodávajícímu věci vymínit si po uzavření kupní smlouvy při převodu vlastnictví výhradu vlastnického práva, což je postup pro tuzemské právníky obtížně představitelný.

Oblastí, kde se obě oblasti výrazně rozcházejí, je úprava nabývání vlastnického práva od nevlastníka. Současná česká úprava této problematiky je velmi rozporuplná. Občanský zákoník (s výjimkou nabytí od nepravého dědice) až dogmaticky lpí na klasické zásadě, že nikdo nemůže převést více práv než sám drží. Současně však zákoník obchodní připouští nabytí v dobré víře u všech věcí, včetně věcí ukradených. Dobrá víra podobně jako v německém obchodním zákoníku není vztažena pouze na vlastnictví převodce, nýbrž na jeho oprávnění s předmětem prodeje nakládat. Dohodou stran je možné aplikaci obchodního zákoníku sjednat, tj. dosáhnout přechodu vlastnického práva tam, kde se to občanský zákoník snaží vyloučit..

Do novelizace obchodního zákoníku provedené s účinností 31.12.2000 mohl nabýt vlastnické právo i hrubě nedbalý nabyvatel, neboť překážkou nabytí byla toliko kumulativní vědomost o faktu, že prodávající není vlastníkem a že není ani oprávněn zbožím nakládat za účelem jeho

prodeje. Vlastnické právo tak mohl získat i nabyvatel, který nedostatek na straně prodávajícího sice neznal, s přihlédnutím ke všem okolnostem však vědět měl a mohl. S účinností od 01. ledna 2001 byla tato možnost zákonem omezena. V oblasti působnosti občanského zákoníku je chráněn pouze původník vlastník věci, případný nabyvatel v dobré víře má prostě smůlu, ledaže se mu podaří věc vydržet. Původním vlastníkům vše oplácí obchodní zákoník, kde je víceméně chráněn pouze nabyvatel.

Německá úprava je v těchto ohledech velmi vyvážená a spravedlivá. Umožní-li vlastník své věci opustit jeho dispoziční sféry, vystavuje se tím nebezpečí, že o věc může přijít. Je-li o věc připraven, např. je-li mu ukradena, je chráněn, neboť k takové věci nelze nabýt okamžitě vlastnické právo a pro nabytí vlastnictví je nutné uplynutí vydržecí doby. Vlastník tak v takovém případě má větší možnost získat svou věc zpět, možnost nabytí takové věci je přinejmenším zpřísněním časového kritéria ztížena.

V oblasti mezinárodního práva soukromého používají obě úpravy shodný základní hraniční určovatel lex rei sitae. I zde v oblasti judikatury vysledovat značný rozdíl, kdy se předmětem rozhodování stala celá řada sporů s mezinárodním prvkem. Předmětem zájmu byla ve značném rozsahu i otázka mobilních konfliktů, zejména v souvislosti s otázkou platnosti zajišťovacího převodu práva podle německého práva do v případě přemístění věci do Rakouska a jejího vrácení. Česká rozhodnutí v této oblasti jsou více než vzácná, lze však předpokládat, že v souvislosti s volným pohybem zboží v rámci Evropské unie i zde dojde časem k určitému posunu. Nelze rovněž vyloučit, že v rámci Evropské unie dojde v budoucnu k dalšímu sblížení již dnes obdobných úprav.

Česká právnická veřejnost stojí v současné době před zásadním mezníkem vývoje soukromého práva, kterým bude bezesporu, pokud k němu někdy dojde, přijetí nového občanského zákoníku. Česká republika tak stojí před příležitostí vybavit sebe sama jedním ze základních pilířů soukromého práva na dobu přinejmenším několika desetiletí a navázat na tradice přervané v roce 1948 komunistickým režimem. Osnova nového zákoníku představená odborné veřejnosti tak bezpochyby činí, je však otázkou, zda není na čase kromě navázání na tradice hledět více kupředu a pokusit se vytvořit legislativní dílo skutečně moderní. Současná verze návrhu občanského zákoníku mnohdy budí dojem, že ve snaze na tradice navázat se tradicemi místy až svázala, a to již např. zvoleným jazykovým stylem. Na některých místech

– např. v oblasti nabývání vlastnického práva od nevlastníka – navíc dle názoru autora nevyužívá příležitosti inspirovat se vyzkoušeným modelem (např. úpravou německou). Doufejme proto, že existující osnova se před jejím přijetím stane ještě předmětem odborných diskuzí, za kterou autor rozhodně nepovažuje diskuzi resp. předkládání pozměňovacích návrhů v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky.

V úvodu práce položil autor otázku, zda v oblasti právní úpravy vlastnického práva je či není v německém právu "vše jinak". Obě právní úpravy se v mnoha ohledech liší, přesto však lze nalézt i celou řadu společných rysů a lze předpokládat, že přijetím nového zákoníku dojde k dalšímu sblížení. Jednoznačný závěr, zda převažují prvky společné či rozdílné, nechť si po přečtení této práce učiní raději každý sám. Jedno je však nesporné – i přes oddělení věcněprávní dohody o převodu vlastnictví a obligačního úkonu není v Německu pro uzavření těchto dohod nutné na znamení souhlasu s obsahem dohody přikývnout dvakrát. Méně informovaným kolegům však přesto můžeme, přinejmenším jednou v roce, vždy prvního dubna, tvrdit opak.